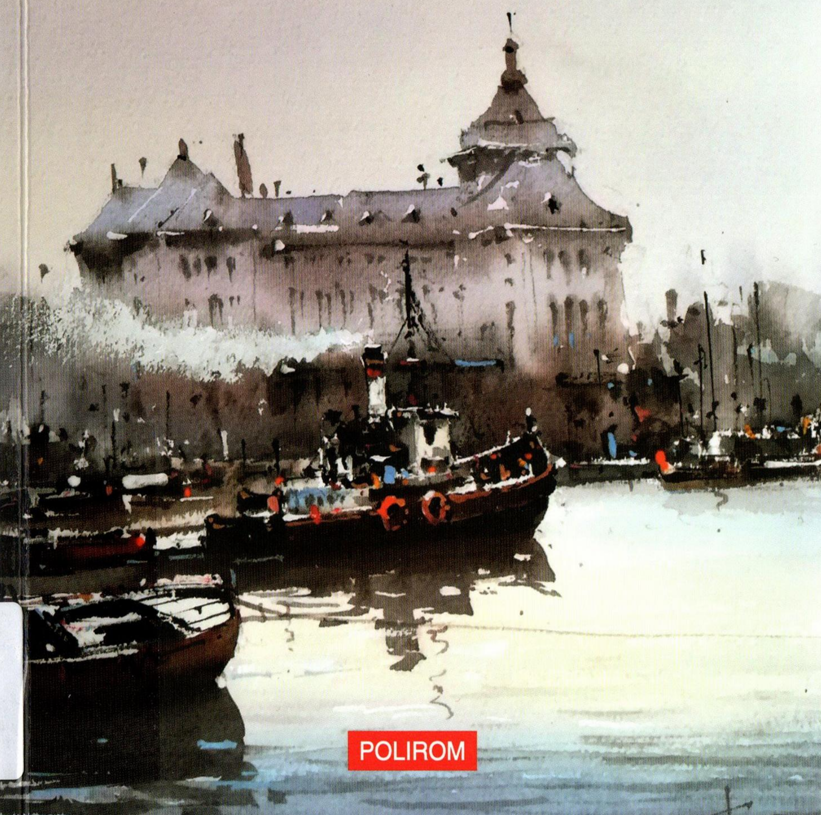
Simona ANTONESCU

Fiction Ltd

În umbra ei

POLIROM

Foto: din arhiva personală

SIMONA ANTONESCU s-a născut la Galaţi în 1969 şi a copilărit în localitatea Ţintea (judeţul Prahova). După absolvirea Liceului „Constantin Dobrogeanu-Gherea“ din Ploieşti, a urmat cursurile Facultăţii de Chimie din cadrul Institutului Politehnic Bucureşti. A debutat în 2015 cu romanul *Fotograful Curţii Regale*, câştigător al Concursului de Debut al Editurii Cartea Românească/Polirom şi al Premiului de Debut al USR şi finalist la Festival du Premier Roman de Chambéry. A mai publicat romanele *Darul lui Serafim* (2016), *Hanul lui Manuc* (2017), finalist la Premiul Naţional pentru Proză *Ziarul de Iaşi*, *Ultima cruciadă* (2019), distins cu Premiul Cartea Anului 2019 de Filiala Braşov a USR, şi *Maria Tănase. O fântână pe un drum secetos* (2019). Începând din anul 2018 publică la Editura Nemi seria de cărţi *Istoria povestită copiilor*.

Fiction Ltd

Pe copertă: Corneliu Drăgan-Târgovişte, *Portul Galaţi*, acuarelă, 37 × 27, 2021

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700505
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României :

ANTONESCU, SIMONA

În umbra ei / Simona Antonescu. – Iaşi : Polirom, 2021

ISBN 978-973-46-8443-4

821.135.1

Printed in ROMANIA

Simona ANTONESCU

Fiction Ltd

În umbra ei

POLIROM
2021

Fiului meu, Rareș, care m-a învățat să fiu adult

„Sunt plin de răni și toate-n piept."

Nikos Kazantzakis – *Raport către El Greco*

Ușa

De când mă știu, mi-am dorit să fiu ca ea. Mă simțeam făcută din apă în preajma ei, o Simona cu trup fluid, unduindu-se în jurul pietrei care era Sabi. Apa însă roade piatra. Era un gând care nu-mi dădea pace, o informație simplă și adevărată, dar pe care nu știam cum să o potrivesc în povestea noastră. „Apa roade piatra" părea o cheie de aur care ar fi putut elibera legătura noastră de chin și frământări, dar nu știam unde să potrivesc această cheie a fericirii noastre.

Îi cunoșteam pe Zaharești dintotdeauna. Fusesem un fel de copil invizibil al familiei lor. Nu am nicio amintire din copilărie în care să nu apară și Sabina Zaharescu. Crescuserăm împreună, legănate de poveștile bunicii, mamei și mătușii ei despre casa lor cu marchiză de sticlă, așezată pe trei străzi în Galați, și despre *ceilalți* care locuiau sub același acoperiș cu ei, dincolo de o ușă care rămăsese încuiată vreme de șaptezeci de ani.

Îmi amintesc că primele romane pe care am început să le scriu erau, toate, despre jumătatea aceea de casă pe care nu o văzusem niciodată și despre *ceilalți* care locuiau acolo. Aveam pe vremea aceea nouă sau zece ani și romanele mele eșuau invariabil după câteva pagini de caiet. Sabi mă asculta cu solemnitate citindu-i-le, apoi decreta cu toată seriozitatea:

— E bine. Pe ăsta trebuie să-l continui.

Era singura care mă lua în serios atunci când spuneam că voi fi scriitoare. Pe măsură ce am crescut, *ceilalţi* din spatele uşii încuiate au devenit, în cărţile mele veşnic începute, niciodată terminate, extratereştri aflaţi în misiune secretă pe Dunăre, spioni care se ascunseseră acolo pe timpul războiului şi încă nu aflaseră că luptele se terminaseră sau o pereche de îndrăgostiţi prigoniţi de părinţi. În toate versiunile însă, *ceilalţi* le erau ostili Zahareştilor.

Impresia aceasta că dincolo de uşa încuiată pândesc ochi neprietenoşi ne era lăsată de reacţiile pe care le stârneam celor mari atunci când ne jucam prin preajma uşii.

— Nu mai alerga aşa! scutura bunica Sada un deget judecător către Sabina, în vreme ce noi ne învârteam nebuneşte împrejurul mesei la care abia dacă ajungeam cu creştetele. Vrei să te audă *ceilalţi*?

Posibilitatea să ne audă *ceilalţi* ne oprea brusc joaca. Din motive neînţelese, chiar nu voiam asta. Alteori, atunci când Sabi nu termina de mâncat tot din farfurie, bunica Sada o ameninţa:

— Ia şi ultima îmbucătură, că altfel să ştii că descui uşa, te bag înăuntru la *ceilalţi* şi apoi încui la loc.

— Uşa are cheie, bunică? întrebase odată Sabi, hotărâtă să afle mai multe pentru că noul meu roman se împotmolise şi mă aflam iar pe punctul de a-l abandona. Cheia este la noi sau la ei?

Bunica Sada nu a răspuns atunci la întrebare. Eu şi Sabi am crescut şi interesul nostru pentru uşă a scăzut. O vreme, prin ultimul an de liceu, ascunseserăm un pachet de ţigări sus, pe tocul ei lat, şi ori de câte ori umblam la el, nu uitam să zgâlţâim şi uşa de câteva ori, semn al proaspetei noastre revolte împotriva lumii întregi. Apoi însă am plecat amândouă la facultate şi am dat uitării uşa care despărţea casa în două.

Ea a reintrat brusc în vieţile noastre la începutul acestei veri, când Zahareştii au fost anunţaţi că au primit

moştenire cealaltă jumătate de casă, iar testamentul are o clauză: intrarea în posesie trebuie să se facă prin uşa poveştilor noastre.

Am pornit atunci la drum, Sabi la volan, iar eu alături, aşa cum mergeam întotdeauna, pentru că niciodată nu mă lăsa să conduc. Am ajuns la Galaţi în mai puţin de trei ore şi am pornit împreună căutările, care aveau să dureze zile nesfârşite, epuizându-ne puterile. Cheia nu era de găsit nicăieri. Din cauza tensiunii crescute, uneori ne certaserăm la cuţite, ajunseserăm iarăşi la reproşuri reciproce, scoseserăm la iveală acuzaţii vechi şi deschiseserăm răni pe care obişnuiam să ni le zgândărim una alteia. Cheia nu ieşise însă la iveală nici în urma acestor furtuni.

Primul meu roman scris chiar acolo, în casa Zahareştilor, tocmai fusese acceptat de o editură şi o sunasem imediat pe Sabi ca să-i dau marea veste:

— O să apară la Polirom! am spus, iar vocea mea gâtuită de emoţie suna exact ca a ei atunci când vorbea despre prioritizarea taskurilor sau feedbackurile alarmante pe care le are pentru o automatizare la care a avut pilot timp de trei luni. Dă-ţi seama: Polirom!

Mă oprisem în mijlocul trotuarului pentru că mi se părea prea mult să vorbesc despre publicarea primului meu roman şi să merg în acelaşi timp. Subiectul îmi consuma toată energia şi puterea de concentrare, trupul meu nereuşind să mai gestioneze suplimentar gesturi simple ca mersul. Un fluviu de oameni curgea pe lângă mine, respectând o disciplină urbană de care erau foarte mândri: se circula în acelaşi ritm, numai pe dreapta, cu genţile laptopurilor în mâinile stângi, conform recomandărilor coachului de la sală.

Mă aşteptam ca Sabi să se entuziasmeze pentru această neaşteptată atingere a targetului pe care chiar ea mi-l pusese: „vara asta scrii un roman, ai deadline la 30 august“. În loc de asta, vocea ei a sunat stins în telefon:

— Am găsit cheia. Vino repede.

Pornisem către ea imediat. Ieşisem greu din Bucureşti, se lucra în zona Căţelu, coloana de maşini era nesfârşită în faţa mea. Când am intrat în sfârşit pe autostradă, simţurile mi s-au ascuţit, ochii s-au îngustat imperceptibil, muşchii s-au tensionat până în acel punct în care ştiam că trupul îmi funcţionează optim şi am apăsat pe acceleraţie cu toată hotărârea. O senzaţie că mă transformasem în Sabi încerca să se facă auzită undeva, în spatele gândurilor din linia întâi.

În două ore parcam în faţa casei Zahareştilor, pentru a doua oară în ultimele luni. De data aceasta, vestea neaşteptată a găsirii cheii mă făcuse imună la misterul care plutea în jurul locului, decupându-l din peisajul domol al străduţei gălăţene ca într-un colaj nereuşit. Am găsit-o pe Sabi în firida întunecată şi ticsită cu teancuri de cutii, haine vechi şi colecţii prăfuite de ziare şi reviste de la Revoluţie, în faţa uşii.

Am traversat încăperea spaţioasă, mobilată şi acum ca în anii tinereţii bunicii Sada. Aveam convingerea că sunt mult mai multe suflete acolo, umplând sufrageria copilăriei noastre cu arome îngrijorătoare de tămâie şi putregaiuri de baltă. Îi simţeam aproape tactil pe toţi duşii lor, pe umerii cărora îmi construisem cartea: străbunica Simina, străbunicul Iacovache Dănilă, fiicele Siminei, bunicul Octavian care construise casa aceea pe trei străzi, contrabandiştii Achim, Păvăluţ şi Picu, bunica Vera cu bunicul Alecu cel fugit în lume şi toţi cei care simţiseră vreodată ceva între acei pereţi.

Mama Sabinei, fiică de-a fiicelor Siminei, nu mi-a aruncat nici de data aceasta nicio privire. De patruzeci de ani îmi ignora cu îndărătnicie prezenţa în viaţa lor. M-am aşezat umăr la umăr cu Sabi. Îmbărbătată dintr-odată de ivirea mea, aşa cum i se întâmpla întotdeauna în preajma multelor mele slăbiciuni, Sabi îi arătă uşii un surâs care

purta în el cruzimea învingătorilor, băgă cheia în broască şi răsuci încet, cum sunt răsucite cuţitele în trupuri în filmele de duzină.

Uşa avea alt glas decât mă aşteptam. În vreme ce deschidea pentru noi calea către cealaltă jumătate de casă după şaptezeci de ani, şoapta ei se schimba, împrumutând când glasuri de femei tinere vorbind toate deodată, când voci hotărâte de bărbaţi, când plânsete împăcate de bătrâne supuse.

Capitolul unu

Simina

Cu trei luni înainte de deschiderea ușii

O voce interioară pe care nu o asculți este o parte din tine pe care nu o lași să trăiască. Sabi purta însă în ea ceva în plus. Ceva cald și viu care nu era ea însăși se zbătea acolo, înăuntru, să se facă auzit. O ființă cu nimic mai prejos decât ea, înfricoșătoare prin felul în care viețuia, înduioșătoare prin multele slăbiciuni, se născuse odată cu Sabi și își ducea traiul în pieptul ei. Simțise asta dintotdeauna. Așteptase o vreme lămurirea acestei situații (în copilărie se temuse să-i spună „mister", iar ca adult învățase să ocolească cuvântul „problemă", înlocuindu-l cu neutrul „situație") de la bunica Sada, care părea să știe despre ce este vorba.

— Toate venim așa pe lume, îi spusese ea odată, pe când Sabi încă locuia în casa cu marchiză de sticlă din Galați.

Explicația rămăsese însă neterminată, pentru că bunicii Sada îi păruse rău atunci că începuse o astfel de discuție cu o copilă de zece ani, iar mai târziu Sabi se jenase să arate că un subiect atât de neserios încă o preocupă.

Înţelesese cine sunt acele „toate“: străbunica Simina, bunica Sada şi bunica Vera, mama Cornelia şi mătuşa Sebastiana, toate femeile care populau poveştile fără sfârşit ale copilăriei ei. Nu înţelesese însă cum anume „aşa“ veniseră pe lume toate.

Ceea ce ne deosebeşte ne îndepărtează de ceilalţi. Atunci când începi să te individualizezi, eşti respins. Fiecare se raportează apoi diferit la respingere. Pentru Sabi, subiectul se dovedise recent a fi încărcat de un bagaj întreg de sentimente la care încă nu era pregătită să se uite. În urmă cu ceva vreme, la ultimul revelion, în mijlocul unui grup select de prieteni, toţi băuţi, cineva propusese un joc de societate neobişnuit, cel mai tâmpit joc de societate din lume, cum îl numea de atunci Sabi. Se trezise fără veste pe marginea unui abis, din faţă o chemau vânturi necunoscute, rele, în spate se auzeau tot mai stins zgomotele petrecerii. În adâncul abisului negru – ea însăşi, ca o sirenă ademenitoare. Pe margine – tot ea însăşi, înspăimântată.

Din vârtejul de întâmplări pornit atunci, Sabi înţelesese mai multe lucruri adiacente, dar încă nu ajunsese la cel principal. Îşi repeta adesea că ceea ce ne deosebeşte ne îndepărtează de ceilalţi sau că o voce interioară pe care nu o asculţi este o parte din tine pe care nu o laşi să trăiască, conştientă însă că nu despre asta era vorba cu adevărat. Sensul întâmplării de la revelionul acela era altul şi continua să-i scape şi astăzi.

În biroul care zumzăia ca un stup de albine zgândărit, Sabi își îndreptă umerii și își corectă poziția mâinilor pe lângă laptop. Trăia ca şi cum s-ar fi aflat mereu sub privirile cuiva. O pereche de ochi veşnic peste umărul ei, numai ochi, fără chip sau restul trupului – asta era o imagine demnă de mintea mea, mai degrabă decât de a ei.

Se angajase în urmă cu mulţi ani într-una dintre cele mai puternice corporaţii, cu filiale în jumătate din ţările

Europei şi sediul în punctul cel mai fierbinte al Piperei. Demonstraţiile de forţă ale companiei o măguleau de fiecare dată. Campaniile naţionale care rulau de la un sezon la altul pe posturile importante de televiziune şi proiectele avangardiste ce derutau concurenţa, schimbându-i strategiile şi obligând-o să şi le reorienteze din mers, se răsfrângeau asupra Sabinei, umplând-o de mândrie. Locul pe unde intrau toate tehnologiile viitorului era chiar aici, în punctul acesta al Piperei, sediul corporaţiei în care Sabi ajungea în fiecare dimineaţă. Se simţea ca atunci când era aşezată în banca întâi la şcoală.

De la recepţie o anunţară că o caută un curier şi Sabi îşi luă pachetul de ţigări de pe birou şi ieşi. Într-un sfert de oră începea *brief*-ul cu cei de la automatizări, iar ea deja fuma în gând de mai bine de două ceasuri. Avea să ia coletul, apoi avea să iasă pe terasă, la aer, pentru ultima ţigară a zilei acesteia de aproape-vară. Aştepta nişte cărţi comandate de la Libris, care însă ar fi trebuit să sosească abia a doua zi. Anticipă pauza de pe terasă, ţigara, scotocitul prin pachetul de cărţi şi surâse. Ziua era pe cale să se termine frumos.

— Aveţi un plic, îi spuse curierul. Să-mi semnaţi şi mie aici, vă rog.

— Aştept nişte cărţi, un colet, răspunse Sabi, cercetând liza pe care băiatul îşi aşezase coletele pentru tot etajul într-un domino complicat. 98,90 lei, de la Libris.

Mâna Sabinei se plimba încet peste etichete şi sigle, căutând-o pe cea cunoscută. Gestul ei era încă, în momentul acela, lipsit de orice semnificaţii. Nu bănuia că plicul pe care urma să-l primească avea să schimbe totul pentru noi amândouă. Furtuna însă era deja acolo, pe holul de la intrare, o privea dintr-un colţ, plictisită, amânând clipa în care avea să intre în viaţa Sabinei ca să provoace neînţelegeri, durere, rupturi.

— Asta aveţi, repetă curierul ridicând din umeri şi-i întinse un plic şi padul ca să semneze. Săru' mâna!

Sabi ieşi pe terasa clădirii de birouri şi îşi aprinse ţigara, mai înainte de a citi cine era expeditorul. Astfel de evenimente neplanificate o iritau întotdeauna, ca şi cum cineva nu şi-ar fi făcut partea lui de treabă. Spre apus, în spatele clădirii Globalworth Tower, cerul devenea zmeuriu, închipuind pe pereţii de sticlă picturi fantastice, mişcătoare. O pasăre traversă cerul şi Sabi o văzu oglindită în ferestrele birourilor de dincolo de bulevard înainte să-i apară cu adevărat în faţa ochilor. Aşa ar fi trebuit să se petreacă lucrurile şi cu întâmplările. Un semn, o oglindire prevestitoare ar fi trebuit trimisă măcar cu câteva clipe înainte.

Cântări plicul în mână fără să-l privească şi trase gânditoare din ţigară. Astfel de clipe în care lucrurile întârzie pe hotarul înfăptuirii lor, balansându-se încă puţin între a fi şi a nu fi înainte de a se rostogoli la vale şi a crea avalanşe de întâmplări înlănţuite, o preocupaseră dintotdeauna pe Sabi. Obişnuia să caute în ea însăşi semnele viitoarelor întâmplări, cu o convingere iraţională că, undeva în creierul ei, un impuls electric pe care nu-l băgase în seamă la momentul potrivit o avertizase. Se considera neglijentă pentru această scăpare. Căuta cu îndârjire să înveţe din astfel de greşeli pentru ca răscrucea următoare să o găsească pregătită, iar viaţa ei să nu mai pară condusă de o forţă necunoscută, după reguli pe care ea nu le ştia.

Îi spusesem odată, cu o nonşalanţă pe care Sabi o găsise nepotrivită pentru un astfel de subiect fundamental – cum să-ţi conduci viaţa, în loc să priveşti curgerea ei la întâmplare –, că impulsul electric probabil îi este dat în inimă şi că degeaba îl caută în creier. Îi vorbeam adesea despre inimă şi frumuseţea misterului. A şti nu mi se părea la fel de important cu a simţi, de aceea Sabi dezvoltase în timp un puternic sentiment protector faţă de

mine, ca şi cum s-ar fi aşteptat la tot pasul să sufăr. După părerea Sabinei, nu era nimic frumos într-o taină. Singurul impuls pe care-l avea în fața unui mister era acela de a-l dezlega şi a-l expune lumii întregi, protejându-i astfel pe toți de un potențial pericol.

Expeditor: „Cabinet de avocatură Liviu Popescu, Baroul Galați", scria pe plic. Înăuntru se aflau un plan cadastral, un certificat notarial şi o foaie A4 cu antet albastru şi un text scurt, protocolar:

„Stimată doamnă Zaharescu,

Prin prezenta vă aduc la cunoştință că sunteți parte moştenitoare în dosarul nr. 4173/2019, al cărui executor testamentar sunt.

Obiectul moştenirii este imobilul din Galați, str. Portului 1 nr. 7, colț cu str. Portului 2 şi str. Duminicii, intrarea din str. Portului 1. Vă rog să găsiți alăturat planul cadastral al imobilului care face obiectul moştenirii.

Conform dorinței exprimate în scris de testator, identitatea sa nu va fi menționată.

Clauză specială: intrarea în posesia imobilului care face obiectul moştenirii se va face prin str. Duminicii, cu titlu de nulitate în caz contrar. În situația în care intrarea în posesie nu a fost făcută conform clauzei până la data de 1 sept., imobilul va intra în masa succesorală, revenind moştenitorilor de drept.

Pentru alte detalii, nu ezitați să mă contactați la adresa de mail: liviupopescuavocat@mail.com".

Câteva fete de la contabilitate apărură pe terasă şi-i făcură semne prietenoase Sabinei. Se mulțumi să le zâmbească, o jumătate de răspuns la salutul lor, semn destul de clar ca ele să nu se apropie. O pală jucăuşă de vânt făcu foile să foşnească în mâna ei, ca şi cum ar mai fi avut ceva de spus. Primise moştenire jumătatea de casă

din Galaţi, încăperile din spatele uşii încuiate, casa *celor-lalţi* cu care toată copilăria ne aflaserăm amândouă într-un joc încântător de-a hoţii şi vardiştii.

Dincolo de bulevard, cei doi coloşi de sticlă oglindeau apusul începutului de vară. De-o parte Globalworth Tower, de cealaltă Sky Tower, străjuind un perimetru care până acum zece minute fusese sigur, delimitând o lume liniştitoare ce funcţiona pe bază de previziuni calculate la a treia zecimală.

Jos, lumea de la sol era un furnicar neliniştit a cărui viermuială aduse o brumă de pace în frământările Sabinei. Ochii ei prinseră a alerga cu mişcări scurte, eficiente, între colţuri diferite ale tabloului Piperei la ora sfârşitului de program, urmărind evoluţia mai multor puncte concomitent: două costume ieşiseră din Sky Tower şi traversau neregulamentar, o bluză office albă răspunse la telefon, o poliţistă foarte tânără completa o amendă de parcare pentru un SUV care o intimida – creierul Sabinei torcea ca un motor care îşi cunoaşte rostul pe lume şi găseşte mulţumire în asta.

Acela fusese momentul în care mă anunţase să mă pregătesc de drum. Urma să plecăm către Galaţi chiar a doua zi dimineaţă. Sara-mică venea cu noi, tocmai intrase în vacanţă. Aveam să petrecem câteva zile liniştite în casa cu marchiză de sticlă în care copilăriseră mama şi mătuşa ei, în care se născuse ea însăşi. Planurile se înşirau în faţa Sabinei drepte şi limpezi. Disciplina lor îi linişti sufletul tulburat pentru o clipă de un rând al scrisorii primite: „intrarea în posesia imobilului care face obiectul moştenirii se va face prin str. Duminicii, cu titlu de nulitate în caz contrar“.

§

Casa cu marchiză de sticlă din Galaţi ne-a primit cu reproşuri topite repede în lumina verde de sub bolta de viţă de la intrare. Un pescăruş ţipă lung, nevăzut pe cerul senin de iunie. Sirena unei barje de pe Dunăre îi răspunse liniştit. Sunetele copilăriei noastre se chemau unele pe altele, dând de veste că am sosit şi învăluindu-ne în mierea unui timp uitat.

Am intrat în curtea Zahareştilor inspirând miresmele vagi ale florilor de struguri tămâioşi cu stinghereala celor care s-au înstrăinat. Cercetam dacă locurile ne mai consideră vrednice să fim primite înapoi, după pribegiile în timpul cărora ne dedaserăm, eu şi Sabi, la atâtea mărunte trădări ale credinţelor noastre de odinioară.

Intraserăm în şir indian, trăgând trolerele după noi, Sabi, Sara-mică şi la urmă eu. Aleea bătută în pietre mari de râu care ducea de la poartă până la intrarea din faţă era mărginită cu bucheţele multicolore de gura-cucoanei şi călţunaşi portocalii, nu mai înalte de gleznele noastre. Sara-mică şi-a strecurat mâna într-a mea şi mi-a arătat prin semne, cu ochii măriţi a uimire, gurile căscate larg ale burlanelor cu cap de dragon care se iveau din iarbă, lângă pereţii casei. Frunze negre, moarte de anul trecut, fuseseră aduse de pe streaşină la ultima ploaie şi rămăseseră părăsite pe alee, la picioarele noastre, ieşind din gurile dragonilor.

Complicitatea mea cu fiica Sabinei dura de câţiva ani, cam de când se făcuse ea de vârsta poveştilor. Era ceva în purtarea ei care-mi lăsa impresia că mă consideră o intrusă în lumea celor mari, un fel de spion al ei printre celelalte generaţii. Pe de altă parte, pe mine mă fascina copilul care nu surâdea niciodată. Sara-mică părea desprinsă dintr-un film cu păduri adânci, întunecate şi rochii de noapte îngălbenite de vreme. Atunci când mă fixa cu privirea, auzeam limpede undeva, în spatele urechilor, vocea ei serioasă cerându-mi, de obicei, să-i citesc ceva.

Mă intimida. Ştiam să mă port cu copiii, eram febleţea cetei de pe scara blocului din Bucureşti unde închiriasem o garsonieră. Din motive necunoscute însă mă jenam să folosesc cu Sara-mică toate ghiduşiile cu care îi cucerisem pe ei. Îmi cerea să-i spun poveşti, iar eu executam comanda, luându-mi glasul sobru de examen şi explicând la cererea ei cum sunt solzii balaurului.

— Sunt ca solzii de dinozaur? îmi pusese ea demult o întrebare ajutătoare. La Discovery au spus că tiranozaurii T. Rex aveau corpul acoperit de solzi. O echipă internaţională de oameni de ştiinţă a analizat fragmente de piele fosilizată de pe gâtul şi coada unui T. Rex şi a ajuns la concluzia că avea solzi. Eu cred că balaurii sunt nişte dinozauri despre care oamenii au tot povestit, până când nimeni nu a mai ştiut exact care este adevărul şi a rămas aşa, că scuipă foc pe nări şi-i încalecă solomonarii. În fine, tu spune mai departe ce ştii.

Avea cinci ani atunci când mi-a spus asta. Jumătate dintre cuvintele pe care le folosise nu era normal să le cunoască. Acum are zece şi încă nu am văzut-o zâmbind. Tăcerile ei îmi stârnesc un amestec de teamă şi respect, astfel încât pendulez mereu între curiozitatea de a o auzi vorbind şi uşurarea de a o vedea tăcând.

Am păşit pragul casei şi am intrat în marchiza de sticlă. O duzină de pantofi vechi, folosiţi acum prin curte, papuci bărbăteşti cu velurul tocit şi lipsit de culoare şi sandale cu baretele din spate tăiate, par să-şi doarmă somnul de veci într-un fel de cimitir al încălţărilor aflat în marchiză. Singura locatară a casei este astăzi mama Cornelia. Pantofii au numere cuprinse între 44 şi 35. Foştii lor stăpâni s-au mutat unul câte unul în celălalt capăt al oraşului, în Cimitirul Eternitatea.

Mirosurile tari ale Dunării, aflată la numai câţiva paşi, au rămas în urma noastră, amestecuri vrăjite de muşchi

umed, salvie şi ghimbir iute care amintesc cerului gurii gustul puternic de scrumbie. Din adâncurile casei s-a apropiat de noi mama Cornelia, într-un capot elegant cu flori japoneze pe mânecile largi, un obiect din alt veac, îmbrăcat anume ca să arate importanţa pe care o dădea evenimentului. Sara-mică sări în braţele ei şi o vreme rămaseră contopite, legănându-se una pe cealaltă într-un dans tainic, după o melodie auzită numai de ele. Gresia tablă de şah, cu dale alb-negre, din vestibul mă făcu să mă simt iarăşi ca Alice în Ţara Minunilor, exact ca în copilărie, când eram mereu pregătită ca podeaua aceea să prindă viaţă, pătratele negre să vorbească cu mine, întrecându-se cu cele albe şi luându-se la ceartă sub picioarele mele.

Locurile pe care le părăseşti în copilărie şi la care revii apoi ca adult par mai mici. Regula aceasta însă nu părea să fie valabilă pentru casa cu marchiză de sticlă. Sufrageria în care eu şi Sabi ne jucaserăm ani la rând ca într-o pădure, atât de mare încât ne părea pe atunci că este o întreagă lume plină de comori ce aşteptau să fie descoperite, nu pierduse astăzi nimic din dimensiunile ei de odinioară. Ferestrele până în podea, cu nervuri de metal răsucite în arabescuri complicate, modelau lumina înainte de a o primi înăuntru, transformând-o într-o dantelă tridimensională care plutea în aerul încăperii. Pereţii rămâneau estompaţi într-un cerc de umbră din care mobilele mai mari se desprindeau în culori de ciocolată neagră, cu marginile abia ghicite: corpurile masive de bibliotecă, scrinul, fotoliul cu măsuţa de cafea şi scăunelul tapisat pentru sprijinit picioarele, secreterul cu fotografii şi soba de teracotă cu micile ei coloane ionice.

Sufrageria Zahareştilor era un spaţiu care tulbura ritmul obişnuit al timpului, făcându-l să lâncezească şi îngreunând mişcările celor care pătrundeau aici, ca şi cum gesturile

ar fi fost făcute prin apă. Aerul galben cu nuanţe nestatornice de auriu împrumutate de la ferestre opunea rezistenţă. Poate că era într-adevăr efectul unor mucegaiuri necunoscute, înflorite pe la cine ştie ce colţuri de tavan, aşa cum propusese odată ca ipoteză Sabi. Spori din alt veac rămaşi prizonieri în casă, trădându-şi prezenţa numai prin modificările imperceptibile aduse stărilor sufleteşti.

Încăperea era plină de flori de apartament. De mirare cum supravieţuiau toate acele plante în lumina puţină şi grea de culori a casei. Colţul dinspre răsărit era cu totul adjudecat de o mică junglă. Trei ciubere mari de lemn purtau un ficus, un leandru şi un dafin cu trupurile contorsionate spre cea mai apropiată fereastră, aflaţi permanent în luptă unul cu altul pentru lumină şi spaţiu. Ghivece cu asparagus, telegraf şi nenumărate violete de Parma se iveau pe neaşteptate de pe cele mai surprinzătoare poliţe, scoase la iveală din semiîntuneric de toana de o clipă a unei raze de lumină. Casa se ascundea şi se arăta după bunul ei plac, alegându-şi cu grijă privitorii.

Cu glasul moale pe care-l avea numai în locul acesta, Sabi îi reproşă mamei sale că încă ţine florile în casă în iunie. Se mişca între sufragerie şi vechea ei cameră, aranjând trolerul ei şi pe al Sarei alături de pat, lăsându-şi rucsacul pe un fotoliu şi aruncând în tot acest timp priviri cercetătoare în jur. Îşi lua din nou în stăpânire vechiul regat. Nu aminti de plicul sosit prin curier, de moştenirea primită sau de clauza neobişnuită şi nici mama Cornelia nu ceru detalii. Se purtau amândouă ca şi cum era un început obişnuit de vacanţă, ignorând adevăratul subiect care ne adusese astăzi pe toate împreună, aşa cum ignoraseră întotdeauna problemele dintre ele.

Ne-am desfăcut bagajele şi ne-am spălat pe mâini, umăr la umăr deasupra chiuvetei din baie, împărţind acelaşi jet de apă. Pe perete în dreapta mea, o aplică ce-şi trimitea lumina în oglinda veche, plină de pete de argint, cu rama

aurie scorojită, îmi încălzea umărul. Lângă cotul stâng al Sabinei, pe chiuveta cu bordură lată era aşezat un ghiveci cu o ferigă chinuită, aflată mai mereu în tratamente, pe care o chema Olimpia. „Feriga Olimpia din baie“, îmi imaginam adesea că s-ar prezenta ea plantelor din sufragerie.

În vreme ce afară mama Cornelia punea masa sub nuc, ajutată de Sara-mică, noi ne-am oprit pentru o clipă în faţa peretelui cu fotografii. Din tavanul înalt, prins în stucaturi, şi până jos, la numai două palme de parchet, zeci de fotografii vechi în rame ovale, rotunde sau dreptunghiulare, albe, negre, maro, aurii sau argintii, cu *passe-partout*-uri îngălbenite ori cenuşii, acopereau peretele. Unele erau mai mici decât palma mea, altele erau adevărate tablouri. Optzeci şi şapte de Zahareşti şi Dănilă numărasem odată cu Sabi pe peretele acesta, într-o zi de sfârşit de vacanţă, străduindu-ne cu scaune şi scăriţe să ajungem la fiecare fotografie în parte. Mirese de la începutul secolului trecut, soldaţi întorşi de pe front, şcolari cu uniforme dintr-o altă lume, domnişoare de pension, costume de carnaval care aminteau de singurul film mut pe care-l văzusem, toți ne priveau cu seriozitate din fotografiile şterse.

Din loc în loc pe perete, amestecate printre ele, se aflau câteva oglinzi prinse în aceleaşi rame ca şi fotografiile. Prima oară când mi-am zărit chipul într-una dintre ele, în timp ce studiam cu atenţie scânteierile din ochii atâtor străbunici, am îngheţat de spaimă şi surprindere, convinsă că unul dintre ei a înviat. Vinovată, nu am mai mişcat şi mi-am ţinut respiraţia, nădăjduind ca străbunica din fotografie să mă ierte şi să se decoloreze la loc. M-a salvat Sabi, care a priceput că mă privesc într-o oglindă şi a pufnit în râs, scuturând scaunul ca să mă dau jos de pe el şi să-i cedez locul.

— Îţi aminteşti? mă întrebă ea acum, privind peretele plin cu fotografii, cu capul lăsat pe spate.

Am ales o fotografie sepia care avea trecut cu cerneală neagră într-un colț anul 1912. Din ea, o familie formată din opt membri de vârste diferite privea peste umărul drept al fotografului, cu seriozitate. Fuseseră așezați simplu, fără vreo atenție deosebită pentru compoziție, umăr la umăr pe două rânduri, cu un băiețel de patru-cinci ani în fața lor. Întotdeauna mă uimise cât de clară se păstrase această fotografie, una dintre cele mai vechi de pe perete.

— Străbunica Simina, am spus, arătând spre copila mărunțică de pe rândul din spate, care stătea în picioare. Peste câțiva ani avea să se mărite. Acolo este între frați și părinți. E singura fotografie pe care și-au făcut-o.

Sabi a aprobat cu un gest ușor din cap, iar eu am continuat, arătând o altă fotografie făcută prin 1955-1956:

— Mama Cornelia cu mătușa Sebastiana.

Două fetițe se luaseră ștrengărește pe după umeri, scoțând limba la fotograf și sprijinindu-și capetele blonde unul de altul. Imitau rebeliunea ce începuse să se întindă ca focul prin generația răsărită după război, dar limba scoasă și poziția caraghios-lascivă a trupurilor băiețești constituiau singura declarație de independență care le fusese la îndemână.

— Aici le-a fotografiat un vecin, am continuat să spun istoria cunoscută a fotografiei, așa cum își rostește școlarul poezia. Erau în vacanța de vară, străbunica Simina încă trăia.

Sabi își puse brațul pe după gâtul meu și-l lăsă să spânzure cu nonșalanță, lipindu-și tâmpla de a mea și trăgându-mă în fața uneia dintre oglinzi. Capetele noastre se potriveau perfect în rama ovală cu flori sculptate și pentru o clipă nu ne-am deosebit cu nimic de toate celelalte imagini. Străbunicii încremeniți pe peretele cu fotografii ne-au primit printre ei fără împotrivire, împrăștiind asupra noastră răcoarea lor de gheață. Același gând ivit în mințile noastre ne-a albit obrajii: peretele pe care îl

priveam era viitorul. Către asta mergeam zi de zi, cu fiecare pas pe care-l făceam, cu fiecare decizie pe care o luam.

De afară, glasul Sarei-mici ne chemă la masă:

— Mamaaa! Se răceşte supa!

Acela a fost momentul în care Sabi mi-a organizat restul verii, cu aceeaşi autoritate care nu cerea niciun răspuns folosită asupra mea de când aveam amândouă cinci ani:

— Vara asta scrii un roman, ai deadline la 30 august. Ăsta-i romanul tău, a completat, cuprinzând într-un gest larg peretele cu fotografii din care ne priveau cu seriozitate optzeci şi şapte de rubedenii risipite pe mai bine de o sută de ani.

Cuvintele ei au stârnit ceva în lumina topită care curgea prin ferestrele înalte, înfiorând atmosfera încremenită a sufrageriei şi pe mine deopotrivă. Am urmat-o la masa de sub nuc, cu sentimentul că tocmai auzisem o sentinţă judecătorească. Am mâncat în tăcere, cu ochii în farfurie şi cu mintea la primul capitol al cărţii care-mi fusese poruncită. Aş putea începe chiar cu ele, femeile neamului acestuia ivit pe lume din Simina Dănilă, născute prin timp tot perechi de surori, mereu câte două, sfâşiate de despărţiri chinuitoare, unite prin forţe mai presus de înţelegere, miere şi pelin una pentru cealaltă. Indiferent cum au decurs vieţile lor de binoame neobişnuite, indiferent ce alegeri au făcut la răscruci, oricât de departe ar fi fugit una de cealaltă în încercarea de a se pune la adăpost de dureri, au continuat să-şi ducă zilele tânjind una după alta.

Bunica Sada şi bunica Vera pe de o parte, mama Cornelia şi mătuşa Sebastiana pe de altă parte, fiicele Siminei şi fiicele fiicelor Siminei au fost magneţi cu polii corect potriviţi numai atunci când se aflau la distanţă în timp sau spaţiu. Ori de câte ori au încercat o apropiere, forţe necunoscute intrau imediat în acţiune, inversând polii magneţilor şi blocând orice comunicare. Simţeau întotdeauna golul absenţei celeilalte ca pe o gaură de glonţ

sub inimă, apoi, când erau împreună, se îndepărtau şi se deziceau una de alta, înfricoşate de pericolul contopirii. Soarele şi luna au fost surori născute din Simina.

Rolul meu în tot acest dans complicat al surorilor aveam să-l aflu abia după deschiderea uşii care despărţea casa în două.

Cu o sută șase ani înainte de deschiderea ușii

Înainte de Războiul cel Mare, plăşile judeţului Covurlui de la graniţa cu Imperiul Rus erau cuprinse între patru ape: Dunărea, Prutul, Siretul şi Covurluiul. Aşezarea aceasta a pământurilor între ape îi făcuse pe oamenii locurilor să capete un soi de trufie, ca şi cum însuşi bunul Dumnezeu îi separase clar de semenii lor într-o grădină a raiului care nu era destinată oricui. Pentru covurluieni, cei care locuiau dincolo de oricare dintre apele lor erau mai prejos decât ei. Din însuşirile vechilor seminţii răzbătuseră până la ei cutezanţa vameşilor de odinioară ai ţării, priceperea de a învârti vorba a negustorilor sosiţi în portul Galaţilor şi iscusinţa de a vorbi cu pământul a răzeşilor cu hrisoave de oameni liberi pecetluite de Ştefan cel Mare.

Aici, într-una dintre plăşile Covurluiului, Simina ieşea din copilărie pe nesimţite cu puţin timp înainte de marele război.

Nu zâmbea niciodată, aducând cu Sara-mică de peste ani. Viaţa i se părea un lucru preţios care i-a fost dat în grijă, mult peste ceea ce ar fi meritat ea, o sarcină solemnă şi plină de taine de-ale lui Dumnezeu ce-i fusese încredinţată, supunând-o sub greutatea ei, ridicând-o deasupra celorlalţi prin înţelegerea acestui lucru. Nu găsea nimic

de râs în asta. Cu toţii ar trebui să fim copleşiţi atunci când ni se dă pe mâini o viaţă ca să o trăim, credea Simina, dar se vede că celor mai slabi dintre noi, celor care nu ar suporta nemărginirea acestei sarcini, Dumnezeu le dă rătăcirea de a râde. Acolo unde se isprăveşte înţelegerea, începe hazul.

Simina se obişnuise să privească cu bunăvoinţă râsul celorlalţi. După ce observase o vreme mersul lucrurilor şi lumea lui Dumnezeu, hotărâse să arate îngăduinţă acestei manifestări pe care ea însăşi o stârnea adesea semenilor săi.

Cususe cea dintâi altiţă ce-i fusese încredinţată cu ramuri verzi de salcie, subţiri, şerpuite în chip nemaivăzut către partea din spate a gâtului, întinzându-se ca un semn ascuns spre punctul din ceafă care o furnica de fiecare dată când era lună plină. Sărmana maica sa şi toate femeile din bătătura părinţilor rămăseseră nemişcate ca la vederea necuratului cu chipul lui cel frumos. Găsiseră cu cale să nu dea glas chiar atunci, pe loc, spaimelor lor şi lucraseră în seara aceea de iarnă până la ivirea sfintei luni. Plecaseră apoi spre casele lor prin zăpezile de-un stat de om, clătinând din capete cu îngrijorare şi compătimindu-i pe bieţii părinţi.

— Ce înseamnă asta? o întrebase maică-sa atunci când rămăseseră singure. Aşa te-am învăţat să coşi? Unde ai mai văzut tu altiţe cu şerpi verzi care se întind să înlănţuie gulerul cămăşii, Doamne, iartă-mă? Eşti nebună? Şi de unde ai târguit tu arnici verde?

— Sunt ramuri de salcie înainte de a înflori, răspunsese cu seriozitate Simina, convinsă în momentul acela că va avea sorţi de izbândă cu explicaţia ei. Toate femeile cos cu arnici roşu, aceleaşi flori în aceleaşi locuri. M-am gândit că ar fi frumos dacă aş împodobi o cămaşă aşa cum nu a mai făcut-o nimeni până acum.

Privirile maică-sii se întunecară de umbrele unor înţelegeri înspăimântate: fata era smintită ori cel puţin bătută

vremelnic de boala care le apucă și pe animalele pădurii atunci când e lună plină. Niciodată, nimeni dintre ai lor ori dintre cunoscuți nu râvnise la lucruri altfel. Cât despre rubedenii, atât de adânc în neamul lor cât putuseră pătrunde poveștile și ținerea de minte ale mamei și bunicii sale, toate avuseseră mințile drepte. De unde să fi răsărit atunci fata aceasta a ei? Sau poate nu fata, ci numai dorința de a face lucrurile altfel.

Într-o clipă, mintea îi alergă în cercetarea viitorului. Femeile din sat care tocmai plecaseră, ducând cu ele imaginea cămășii stricate, cusută cu ramuri șerpuitoare de salcie verde, aveau să ducă vestea mai departe. Simina se apropia de vârsta măritișului, în primăvară plănuise să cheme o pețitoare cu care să se sfătuiască. Nimeni nu se va mai mulțumi cu livada de pe coastă și câte o pereche de orătănii de prin curte ca să o ia de nevastă, dacă ea era altfel decât celelalte.

Ridică așadar palma și lovi cu toată îngrijorarea și dragostea obrazul albit de lumina lunii al fetei, înroșind pe el două semne care, până a doua zi dimineață, căpătară culoarea vineție a zăpezii în inima nopții.

— Tu ești la fel cu toate celelalte, nerușinato! îi puse în vedere, trăgând nădejde că fata va pricepe singură ce primejdii îi pândesc la tot pasul pe cei care sunt altfel.

Către sfârșitul iernii aceleia se răspândi printre fete vestea că flăcăii pregătesc prima horă. Zăpezile se scurgeau murdare în pământ, soarele începuse să zâmbească și un pui de vânticel zbicea noroaiele. În mare taină, fata străchinarului fură o lingură de chinovar roșu din vopselele tatălui său și, adunând toate fetele în lunca Siretului, departe de privirile iscoditoare ale părinților și flăcăilor, se apucară să exerseze pomăduitul. Foloseau apele stătute din ochiurile râului ca să verifice cum se descurcă, își muiau vârful unui deget în vopseaua prețioasă și-și punctau apoi buzele. Cele mai îndrăznețe își înroșiseră și

pometii obrajilor, iar acum admirau chipurile înstrăinate, oglindite în apă.

Simina se cercetă îndelung în ochiul liniştit care scânteia la picioarele ei. În mijlocul chicotelii din jur, ea rămânea serioasă şi umbla cu privirea pe marginea rotundă a obrajilor, de-a lungul bărbiei blânde, în jos pe gât până în gropiţa ascunsă între cele două margini îmbinate ale bundiţei. O gâză deşteptată prea devreme de soarele amăgitor lovi faţa apei, iar undele stârnite văluriră chipul Siminei, punând-o pe gânduri. Îşi închipui că ar putea păstra dansul acesta al apei pe obrajii şi fruntea ei şi înmuie un capăt de pai în chinovar. Urmând întocmai harta desenată de undele Siretului, îşi brăzdă chipul cu linii subţiri, roşii, uimită de felul în care ochii ei îşi schimbau expresia pe măsură ce desenul înainta.

Fetele pufniră în râs la vederea undelor şerpuitoare care brăzdau faţa Siminei.

— Pe buze se pune vopseaua, nu pe faţă, îi spuse fata străchinarului, înveselită.

— Ştiu, răspunse Simina, iar ochii ei arămii străluceau cu înţelegere pentru sărmanele acelea care, din neştiinţă, amestecau lucrurile între ele. Nu am început încă să mă pomăduiesc. Voiam numai să încerc ceva nou.

— Păi, cu chinovar ai vrut să încerci? râse şi mai tare fata şi, apucând-o strâns de bărbie, începu să-i frece obrajii cu un ştergar muiat în râu. Nu se mai ia, nebuno!

Simina ajunse acasă după asfinţit, nădăjduind că umbrele serii vor mai şterge de pe faţa ei semnele desenului vrăjit pe care-l inventase la râu. Avea obrajii roşii din pricina ştergarului aspru cu care o frecase fata străchinarului. Bănuitoare, maică-sa ridicase opaiţul chiar în dreptul ochilor Siminei şi o cercetase amănunţit. Undele şerpuitoare de chinovar începură să iasă la lumină, una câte una, închipuind sub privirile speriate ale maică-sii harta unei lumi străine.

Lămurită acum pe deplin că în fata aceasta a ei a stat ascunsă dintotdeauna o vietate străină care, tot mai des în vremea din urmă, încerca să iasă afară, maică-sa renunţă să o mai bată pentru corectarea purtărilor. Înţelese că animalul nesupus pe care fiica ei îl purta în coşul pieptului își va duce viaţa acolo pentru totdeauna, ascunzându-se cu viclenie de înţelegerea celorlalţi.

Astăzi am spune că Simina era creativă. Darurile de născocitoare cu care venise ea pe lume, fantezia bogată ori dorinţa atât de fierbinte de a încerca să facă lucrurile altfel au fost privite de-a lungul vremii, de dinainte de naşterea ei şi până astăzi, când scriu toate acestea, în moduri din cele mai diverse. Creativitatea o făcea diferită, blestemul încă nebănuit al tuturor viitoarelor ei fiice, nepoate şi strănepoate care vor urca, rând pe rând, în fotografiile de pe peretele casei cu marchiză de sticlă din Galaţi. Un şir încă neîntrerupt de fiinţe care aparţineau unei lumi inaccesibile altora, stârnind prin aceasta ceea ce stârnesc de cele mai multe ori lucrurile tainice: atracţie şi teamă.

Primăvara sosi într-o singură noapte, ori poate oamenii fuseseră absorbiţi cu totul de treburile care năvăleau peste ei – ascuţirea lamelor de plug, primenirea zestrei fetelor din anul acela, arvunirea peţitoarelor – şi nu băgară de seamă ce venea. Florile pomilor se scuturară peste brazde, albindu-le. Câmpurilor le dădură colţii dintâi, verzi ca lanţurile încolăcite neobişnuit ale cusăturii din iarnă de pe cămaşa Siminei.

Când lepădă bundiţa în anul acela, trupul ei opri toată suflarea bărbătească la poarta lor. Înălţat dintr-odată ca din apă, unduitor parcă ar fi grăit cu vorbe şi luminos ca luna de vară prin locurile descoperite, trupul ei de salcie care îndemna bărbaţii la visare păruse tatălui şi maicii sale încă şi mai păcătos decât dacă s-ar fi împlinit ca pâinea, dând semne că e pregătit să poarte prunci.

Trupul Siminei nu înştiinţa însă că ar fi gata de născut. Vorbea despre o lume nepământească, populată de zâne şi năluci, mişcările ei adevereau existenţa Sânzienelor, al căror nume femeile se cam fereau să-l rostească.

— Ăsta nu-i lucru rău, trase concluzia peţitoarea, după ce studie fata îndelung, urmărindu-i mersul şi căutându-i adânc în priviri. Are să cadă cu tronc la inimă multora. Gata eşti să te măriţi? întrebă ea apoi fata, ca să-i vadă inima şi curajul.

— Gata sunt, răspunse Simina fără un zâmbet, iar glasul ei ce aducea la suprafaţă sunete uitate de prin copilăriile celor cu care vorbea atrase atenţia bătrânei, care stărui cu privirea asupra ei o clipă în plus.

Până la Sfintele Paşte, pe Simina o cerură doi flăcăi. Inima maică-sii se mai îmbună, taică-său cinsti peţitoarea după cum se înţeleseseră, iar fata căpătă mai multă libertate acum, odată ce părinţii simţeau că vremea în care ei erau răspunzători se apropia de sfârşit. Se hotărâră asupra celui mai vârstnic dintre cei doi, gândind că era mai bine ca apucăturile fetei şi firea ei neobişnuită să se afle sub paza unei minţi mai coapte. Băură aldămaşul, stabiliră sfârşitul lui septembrie pentru nuntă şi generaţiile îşi văzură apoi de ale lor.

De pildă, tinerii puseră la cale să coboare până la Dunăre şi să pândească trecerea vaporului cu care Măria Sa Regele Carol I îşi făcea, la vremea aceea, vilegiatura obişnuită de primăvară. În anul dinainte, vaporul pornise de la Călăraşi şi îi purtase pe Rege, Regină şi Prinţul Moştenitor cu Prinţesa Maria, timp de două săptămâni, pe Dunăre, până la Sulina. Opriseră în Brăila şi în Galaţi, coborâseră ca să strângă mâna primarilor şi oficialităţilor celor două porturi, iar oamenii sosiţi din două plăşi, călare, în căruţe, trăsuri ori coborâţi cu trenul de prin părţile Tecuciului, îi putuseră vedea bine la faţă şi povestiseră mai apoi tot restul anului cum Măria Sa Regele îi privise drept în ochi.

În dimineaţa plecării, Simina intră în grajduri înainte de ivirea zorilor şi o pregăti pe Zmeoaica, iapa tânără pe care abia o învăţase cu şaua. În lumina încă cenuşie a dimineţii, o auzea pe maica sa cotrobăind prin cămări ca să-i umple desaga cu de mâncare, să vadă logodanul ei că este fată de casă şi ştie cum să-l îngrijească. La o vreme, în poartă opri cu zarvă mare căruţa plină cu fete, înconjurată de flăcăii călare. Purtau cu toţii straiele de duminică, la picioarele fetelor odihneau coşurile cu bucate, iar la oblâncurile şeilor flăcăilor atârnau ploştile pline.

Simina scoase pe Zmeoaica din grajd şi începu a-i cerceta pentru ultima oară legăturile şeii. Luase pe umeri numai un ilic, pentru că avea de gând să alerge iapa şi ştia că se va încălzi. Maică-sii îi fu de ajuns o singură privire ca să priceapă gândul fetei şi se înnegură la faţă.

— Treci în căruţă lângă fete numaidecât! îi repezi o poruncă scurtă printre buzele strânse, căutând să-şi ascundă mânia de oamenii de la poartă.

— Nu merg, mamă, în căruţă, că, va trebui să mă supun voii tuturor. Vreau să-mi găsesc singură locul cel mai bun pe malul Dunării, vreau să stau cât poftesc, să mă uit la Rege şi la Regină până mă satur şi să nu-mi poruncească nimeni plecarea. Ei sunt porniţi să petreacă şi vor pierde ziua prin lunca Siretului, cu mâncare şi băutură. Scripcarul e în căruţă, ştiu eu gândul lor, vorbea Simina îmbufnată, punctând fiecare cuvânt mai important cu o smucitură a chingilor şeii, ca să se asigure că sunt legate bine.

— Simină! Ai să faci ce face toată lumea, că, de nu, să ştii că nu mai pleci nicăieri! mai şopti maică-sa, apropiindu-se de Zmeoaica cu pasul legănat şi hotărât cu care se apropia şi de Simina în anii trecuţi, atunci când fata îi ieşea de sub ascultare.

Cu gesturi decise, liniştită, Simina potrivi scăriţa cu palma şi încălecă, arătând genunchii luminoşi de sub poalele cămăşii. Căruţa bloca ieşirea pe porţile cele mari,

deschise din vreme de Simina. Flăcăii priveau cu încântare fata călare, cu picioarele dezgolite până la genunchi, aşa cum le vedeau numai în toiul verii, atunci când pândeau fetele care spălau la râu. Căutară cu priviri admirative către logodanul Siminei şi câţiva îşi duseră mâinile la cuşme, într-un gest de respect. Fata încleştă pântecele iepei între călcâiele botinelor stâlcite pe care le purtaseră multe generaţii, se aplecă uşor în faţă şi şopti Zmeoaicei la ureche pesemne o vrajă, de vreme ce iapa necheză a aprobare şi porni ca din puşcă spre gardul din nuiele împletite, sărindu-l fără pic de efort şi pierzându-se în lungul drumului, într-un nor de praf.

Fetele din căruţă chiuiră ca la horă. Încurajat, scripcarul sări drept în picioare şi slobozi primele acorduri ale unei sârbe. Fruntea flăcăilor îl bătu pe umăr pe logodanul Siminei în semn de apreciere şi întregul alai porni cu veselie pe urmele ei. Mişcarea dintâi a căruţei cu fete îl prăvăli pe scripcar printre coşurile acoperite cu ştergare înflorate, întâmplare care ridică spre cerul senin mănunchi de râsete şi glume deocheate ce plutiră o vreme deasupra alaiului, urmându-l din văzduh ca un buchet de baloane colorate de la bâlci.

Simţindu-şi stăpâna cea mică hotărâtă în spinarea ei, Zmeoaica alerga abia atingând faţa pământului, folosind clipa scurtă de contact numai ca să-şi ia avânt pentru saltul următor, şi mai prelung. Pesemne o astfel de goană urmăriseră povestitorii lumii mai înainte de a vorbi despre caii zburători. Fără să ştie, Simina alerga cu sălbăticie şi bucurie către soarta ei.

Atunci când se apropie de pădurea de salcâmi de la Hanu Conachi, un întreg neam de femei cărora avea să le dea naştere se înfioră, vălurind aerul în unde nevăzute cum pluteşte căldura deasupra câmpurilor în luna lui cuptor. Două lumi se apropiară preţ de o clipă, lumea celor născuţi şi lumea celor nenăscuţi, care îşi aşteaptă

vremea undeva printre noi. Iapa fremătă, tulburându-şi goana şi scuturând din cap ca şi cum ar fi simţit o muscă prin preajma botului. Căpăstrul cu mărgele şi bănuţi de argint zurui abia ghicit. Simina înţelese de îndată semnul, simţurile i se ascuţiră şi privirea ei înfiptă până atunci în zarea albă cercetă iute împrejurimile.

De-a dreapta alerga împreună cu ea Siretul, cu ape verzi şi adânci, sticlind în soare amăgitor din mii de bănuţi. De-a stânga o urma calea ferată, lucrarea diavolului ori poate a bunului Dumnezeu, oamenii încă nu căzuseră la pace asupra acestui subiect, încă se discuta dacă locomotivele care brăzdau plasa Covurluiului aveau să ia laptele vacilor, lăsându-le sterpe şi speriate, ori aveau să explodeze din pricina unei ultime pufăituri mai grozave decât toate.

Un urlet prelung, stârnind ecouri în dealurile din depărtare, o ajunse din urmă. Zmeoaica îi răspunse cu un nechezat, dând de veste Siminei că era pregătită să se întreacă oricând cu maşinăria diavolească. Trenul se apropia, ridicând aburi groşi către cerul de primăvară, oftând şi pufnind cum trebuie să fi făcut toţi balaurii solomonarilor de prin poveştile iernilor trecute.

Cu un surâs trufaş lucind în ochii arămii, Simina se făcu una cu gâtul calului şi, şoptindu-i basme în urechile încordate, îi dădu pinteni. Iapa ţâşni, lăsând urme adâncite în cărarea uscată. Locomotiva venea şuierând, potrivindu-şi ritmul pufnelilor după acela al inimii fetei de pe cal. Coama castanie a Zmeoaicei, amestecată cu cozile despletite ale Siminei, desena un dans sălbatic prin aerul îmbălsămat cu cele dintâi arome ale pomilor înfloriţi.

Şuieratul trenului îl scoase la postul său din faţa gării pe impiegatul de mişcare, un bărbat tânăr care încerca să amăgească timpul cu o mustaţă răsucită nemţeşte şi o cută adâncită cu seriozitate între sprâncene. Privirile însă îi trădau anii puţini, lucind cu poftă de viaţă sub cozorocul

de lac al caschetei. Purta uniforma de mare ţinută, obligatorie în zilele de sărbătoare ori duminica, în cinstea vilegiaturii regale, măcar că între gara lui şi Dunăre era cale de un ceas. Şapca roşie cu roata înaripată a Direcţiei Regale a CFR şi simbolul Regelui Carol I prinse pe o bandă de catifea neagră, tunica din postav fin, ofiţeresc, împodobită cu petliţe şi trese aurite aduceau multă mândrie tânărului impiegat.

Numele lui era Iacovache Dănilă şi era al patrulea fecior al bătrânului Dănilă, cel căruia îi pusese Dumnezeu mâna în cap atunci când Societatea Strousberg îl despăgubise pentru exproprierea unei bucăţi de pământ pe unde urma să treacă drumul de fier. Dănilă cel bătrân se învoise la vremea aceea cu preţul, mintea lui socotise în perechi de boi şi capete de oi încă de la prima întâlnire cu neamţul sosit la poarta lui. Totuşi, chiar înainte de a bate palma şi a semna hârtiile scoase în dezordine din servietă de neamţ, Dănilă mai strecurase o condiţie:

— Am un băiat bun de şcoală pe care o să-l luaţi pe cheltuiala dumneavoastră, o să-l învăţaţi la şcoala nemţească în aşa fel încât să se întoarcă apoi şef de staţie aici, la noi, spusese cu viclenie bătrânul, pecetluind într-o clipă soarta feciorului. Ca să fim chit pentru vacile pe care o mi le sperie trenul, lăsându-mi-le fără lapte, de vreme ce drumul de fier văd că o să treacă chiar prin mijlocul imaşului meu.

Iacovache Dănilă nu învăţase la şcoala nemţească, ci la Bucureşti, de unde se întorsese nu şef de staţie, ci impiegat de mişcare. Toată lumea era însă mulţumită, pentru că singurul din neamul lor care purtase vreodată uniformă fusese un frate de-al lui Dănilă, întors de la Plevna într-o manta din stofă grosolană, pământie, încheiată cu un singur rând de bumbi, cu care se plimbase pe uliţe până când vremea începuse a se încălzi şi soldatul se aprinsese tot la faţă, năduşind pe sub guler.

Ai lui Dănilă, fraţii mai mari şi chiar părinţii, nu mai cutezară să aibă purtări slobode în preajma lui Iacovache atunci când el se prezentă la postul său, drept în tunica lui la două rânduri de bumbi, cu vipuşcă la pantaloni, însemnele regale la guler şi, culmea autorităţii, un buzunăraş cât nuca la jiletcă din care spânzura un lănţişor. Cu câteva minute înainte ca trenul de dimineaţă către Roman să se audă şuierând prelung, Iacovache Dănilă strecura două degete în buzunăraş, scotea ceasul proprietatea Direcţiei Regale a CFR şi-l cerceta ca şi cum nu ora i-ar fi arătat-o, ci viitorul întreg.

Aşa îl văzu Simina de departe, cu obrazul lipit de urechea Zmeoaicei, galopând cu încordare în acelaşi ritm cu trenul din care o fetiţă o urmărea cu ochii vrăjiţi prin fereastra aburită. Îi păru cam scund şi braţele depărtate de trup vorbeau despre trufia lui. De sub cozorocul de lac i se zărea numai mustaţa răsucită îngrijit. Trenul frână asurzitor în apropierea gării, acoperind fata şi calul în aburii groşi eliberaţi pe la roţi. Într-o ultimă opintire, iapa întrecu locomotiva, îi tăie calea traversând linia ferată şi se pierdu în pădurea de salcâmi. În inima Siminei coborau încet înţelegeri pe care ea se mulţumea numai să le observe, amânând clipa în care le-ar fi iscodit pe îndelete. Impiegatul de mişcare era important pentru ea. Trecuse pe lângă viitorul ei. Se împlinise ceva vechi atunci când ei doi se aflaseră la distanţă atât de mică unul de altul. Dragostea ei pentru bărbatul acesta avea să fie chinuită şi să o schimbe pentru totdeauna. Dragostea lui pentru ea avea să fie greu de înţeles.

Cu ştiinţa tuturor acestor lucruri, Simina intră între dunele de nisip de la Hanu Conachi şi lăsă iapa la pas.

Pentru Iacovache Dănilă, năluca ce trecuse ca vântul în goana calului, aruncându-i o singură privire scurtă atunci când ajunsese în dreptul lui, păruse numai pe jumătate aievea. Închipuirile însă nu lasă în urma lor

miresme dulci de flori de măr şi puternice de cal alergat cu foc, aşa că Iacovache pricepu că nu visase. „O ţărancă“, răspunse el unui gând, uitând că acasă toţi ai lui umblau încălţaţi numai după ce cădea primul omăt, în vreme ce năluca purta botine, îşi amintea bine pentru că ochii diavoleşti şi picioarele albe erau singurele lucruri pe care le văzuse. Norocul ei că era călare şi încă în galop, altfel ar fi băgat-o în odaia din staţie şi i-ar fi făcut felul imediat, îşi spuse ceferistul, poate s-ar fi învăţat minte şi altă dată nu ar mai fi trecut prin dreptul lui călare.

În vreme ce Iacovache Dănilă saluta regulamentar cu mâna la chipiu intrarea trenului în gară, Simina opri iapa pe malul Siretului, descălecă, îşi scoase botinele şi îşi afundă picioarele goale în nisipul ca făina al acestor locuri ciudate. Hanu Conachi în anii copilăriei Siminei avea dune lungi de nisip pornind de la apă şi înaintând adânc în inima câmpurilor oamenilor, muşcând din ele tot mai mult, an de an. Animale, păsări şi flori nemaivăzute prin alte locuri stăpâneau malurile înalte, de-o parte şi de alta a Siretului. Glasurile lor necunoscute şi miresmele străine arătau oricui se încumeta să treacă pe aici că străbate un loc deosebit. Nimeni nu se simţea acasă la Hanu Conachi. Locurile nu aparţineau oamenilor, ci vietăţilor şi cerului. Încercând să stăvilească dunele de nisip înainte să înghită cu totul pământul cu roade, oamenii plantaseră salcâmi. O întreagă pădure se amesteca acum cu nisipul şi cu ierburile pitice care ascundeau o viaţă tainică, adăugând şi mai mult mister locurilor.

Pe când Simina descălecase între dune, cerul coborâse foarte aproape de ape, oglindindu-se în ele şi schimbându-le. Vântul se oprise şi sticlirile de bănuţi de argint ale râului dispăruseră. Aerul avea gust catifelat de unt păstrat la răcoare, se topea pe cerul gurii Siminei, îmblânzindu-i gândurile.

Coborî prin nisipul mătăsos până la apă, își spălă fața încinsă și ceafa asudată și trase aer adânc în piept. Un fir de apă îi alunecă de-a lungul spinării, înfiorând-o. Logodanul care venea pe urmele ei, cu ceata de flăcăi și fete, nu mai avea nicio importanță. Lucrurile legate din neștiință mai înainte de a-ți cunoaște soarta sunt dezlegate de Dumnezeu, era încredințată Simina. Nu simțea nicio vinovăție pentru ce avea să facă. Vedea înainte prin zilele ei la fel de bine cum vedea în urmă, iar asta se datora întru totul locului acestuia straniu, dunelor de nisip și pădurii de salcâmi.

Rămase pe malul apei liniștite până când pământul, smocurile de pipirig, pârșii fricoși cu ochi mari, stârcii și broaștele ascunse în smârcuri nu-i mai vorbiră. Se încălță apoi, încălecă și porni mai departe, părăsind drumul și urmând firul râului. Către prânzișor văzu Dunărea. Siretul se vărsa cuminte în apele ei galbene, iar pescăruși cu zborul frânt pescuiau, dând de veste cu țipete ascuțite atunci când se ridicau din apă fără pradă. Priponi iapa într-un loc înalt, se așeză pe un smoc gras de iarbă și așteptă, cu ochii în susul Dunării, să treacă vaporul regal.

Undeva în stânga podul umblător pornise agale din Galați către malul tulcean al Dunării, spre soreaua pescarilor de la Zaclău. Simina îl urmări cu privirea până când acesta acostă în lunca mlăștinoasă, acoperită de păpurișul cu miresme de baltă și pește. Câțiva bragagii săraci își întindeau tarabele, atacați de cohorte de țânțari flămânzi. În apropierea lor, o cherhana aprinsese focurile sub ceaune, pentru borșul de pește. Către malul apei, pădurea de sălcii se rărea, risipindu-se în nisipul plajei Insula, pe care începeau să se ivească umbrelușele domnișoarelor. Salutându-le cu mormăieli neînțelese, câțiva pescari lipoveni își strângeau năvoadele lăsate la uscat pe o palmă de nisip, sub liziera pădurii de sălcii. Lotci pescărești mărunte abia se ghiceau pe mijlocul Dunării. De la cele mai apropiate se auzea până la Simina plescăitul plaselor aruncate în ape.

De la o vreme, dinspre Brăila se ivi un fir de abur ca acela al locomotivei cu care se luase la întrecere. În spatele ei, locul se umpluse de gălăţeni sosiţi din toate mahalalele, din port până în Barboşi. Vreo doi ţânci aduseseră cu ei cârdurile de gâşte pe care le aveau în grijă, iar în apropiere păşteau cuminţi câteva vaci, dând semne blânde din tălăngi. Bolborosind din zbaturi, vaporul aflat sub pavilion regal se apropia. *Borcea*, scria rotund pe bordajul de lemn, chiar deasupra zbaturilor.

Mândria inginerilor români de la Şantierul Naval Turnu Severin, nava *Borcea* fusese lansată la apă de curând şi dăruită Prinţului Moştenitor Ferdinand. Întreaga Familie Regală se afla acum pe punte, la babord. În haine lejere de călătorie, nu se deosebeau cu nimic de o familie de boieri înstăriţi, veniţi de la Bucureşti. Numai bătrâna Regină Elisabeta se detaşa din tot acest tablou. Poate din pricina părului nefiresc de alb, a mantalei galben-pai, singura culoare deschisă între pardesiele bleumarin sau cafenii ale tuturor celorlalţi, ori din cine ştie ce pricini tainice, Regina atrăgea toate privirile.

Pe punte, copiii cei mici ai Prinţesei Maria se alergau chicotind. Departe de toată agitaţia, în picioare la pupa vaporului, Principesa Elisabeta ţinea o carte deschisă în mână şi, sub pretextul că citeşte, rătăcea cu privirea de-a lungul Dunării. Când vaporul trecu prin dreptul oamenilor adunaţi pe mal, întreaga familie se întoarse către ei şi rămase nemişcată preţ de o clipă. Momentul fu spart de Principesa Ileana, o copilă de o şchioapă cu pălăriuţă de pai, care ridică mâna mică şi o flutură către copiii cu gura căscată de pe mal, stârnind astfel mare fierbere în mulţime.

Clopotul din bronz al vaporului bătu cu solemnitate în vreme ce se îndepărta. *Borcea* avea să ancoreze pentru scurtă vreme în portul Galaţiului, apoi avea să-şi continue drumul până la Constanţa. Aceeaşi tristeţe blândă care cobora în ea şi la sfârşitul verilor puse stăpânire pe Simina.

Undeva se desfăşura o viaţă plină de întâmplări fabuloase a cărei martoră i-ar fi plăcut să fie. Libertatea de a călători i se părea cea mai mare dintre bogăţiile lumii. Se înfuria pe bunul Dumnezeu, care pusese în ea dorinţele acestea, apoi o lăsase pe lume într-un târg din plasa Covurluiului, fără nicio posibilitate de a şi le împlini.

Atunci când mulţimea de pe malul Dunării se risipi, zări căruţa cu fete şi pe logodanul ei călare, între flăcăi. Îl privi mişcându-se printre ei, râzând şi dând o ploscă din mână în mână, până când bărbatul se întoarse ca tras de aţă către ea. Dreaptă în şa, Simina grăia din ochii serioşi şi obrazul neclintit mai mult decât ar fi putut-o face din vorbe.

Vieţile familiilor sunt covoare ţesute în acelaşi război de la începutul lumii. Cheia fericirii este să nu cercetezi îndeaproape covorul, ca să te poţi bucura de uimirile tale ca de lucruri noi, ca şi cum ele ar fi ivite pe lume anume pentru tine. Simina îi iscodise adesea pe bătrânii familiei, cerând mereu noi şi noi detalii ale poveştilor pe care le aflase, până când modelul covorului ţesut în spate îi fusese limpede. Uimirile ei de acum erau aceleaşi cu uimirile bătrânilor ei de odinioară. Înţelegerea aceasta îi răpise bucuria din ele, iar Simina pricepuse că ar fi fost mai bine să nu ştie. Nu-şi putea înfrâna însă curiozitatea. Trăia viaţa bunicii sale, care trăise viaţa maicii şi a bunicii ei, într-un şir neîntrerupt prins în covorul din război. Nicio uimire nu era nou ivită pe lume, anume pentru ea. Pe măsură ce desluşea mai limpede modelul covorului din spate, vedea tot mai clar covorul din faţă, neţesut încă, dar existând încă de când războiul fusese ridicat pentru prima oară pe picioare.

Privirea ei prin timp înainte se întâlnea cu privirea prin timp înapoi a Sabinei, aflată în faţa peretelui cu fotografii. Simina văzu casa cu marchiză de sticlă de pe malul Dunării, nucul din curte şi pe fiicele ei, Sada şi Vera. Sabi văzu cea dintâi întâlnire a Siminei cu Iacovache Dănilă,

viitoarea lor gospodărie plină de copii şi tot şirul de rupturi şi împăcări dintre femeile neamului.

Vieţile oamenilor nu există separate. Există numai vieţile familiilor. Până când nu eşti conştient de şirul la capătul căruia trăieşti, viaţa ta se află într-o paranteză, un somn nesănătos din care atâţia bunici şi străbunici aşteaptă să te trezeşti. Simina încă nu împlinise şaisprezece ani când ajunsese la concluzia aceasta.

Explicaţia cu logodanul său fusese scurtă şi avusese loc chiar acolo, pe malul înalt al Dunării, în locul unde Siretul se varsă în fluviu.

— Nu putem să ne luăm, îi spusese fata, cu privirile drepte într-ale lui, ca şi cum el, şi nu ea, ar fi avut motiv de stânjeneală. Pentru că eu nu sunt a ta.

— Dar am băut aldămaşul, spusese bărbatul fără convingere, pentru că hotărârea din glasul calm al Siminei îi arăta că nimic nu o va mai întoarce din drum.

— Nu sunt a ta, repetase fata, rămânând dreaptă la judecata lui.

O vreme îşi cercetară fiecare viitorul, privindu-se tăcuţi în ochi. Bărbatul se văzu în poarta părinţilor Siminei, în mijlocul unui scandal care avea să scoată tot târgul în drum, vărsându-şi furia şi cerând despăgubiri. Simina se văzu ferecată în casă de taică-său, cu obrajii înroşiţi de palmele maică-sii, fugind în mijlocul nopţii către feciorul în uniformă regală al lui Dănilă, care avea să o facă fericită din când în când. Covorul trebuia ţesut mai departe pentru ca Simina să nască pe Sada şi pe Vera, care să nască pe Sebastiana şi pe Cornelia, care să nască pe Sabi, care să nască pe Sara-mică.

Lucrurile se împliniră, în mare, aşa cum văzuseră ei doi în clipa aceea. Pe drumul de întoarcere, Simina opri calul în faţa gării, lăsându-l pe Iacovache Dănilă să o cerceteze din creştet până în tălpi.

— Şi a cui eşti? întrebase el la sfârşitul evaluării, după ce cântărise şi frumuseţea fetei, dar şi cutezanţa ei care-i stârnea dorinţa de a o supune.

— Sunt de-a lui Micu, răspunsese fata, fără să mai dea alte lămuriri, căci neamul era întins şi tot târgul cunoştea câte un Micu.

Iacovache Dănilă o cântări din nou amănunţit, cu priviri negustoreşti, încercând să-şi adoarmă presimţirile care-l nelinişteau, pentru că nu era obişnuit cu ele. Pacea pe care i-o aducea în suflet apropierea fetei acesteia, sentimentul luminos că a ajuns acasă veneau cu siguranţă din calculele pe care mintea lui le rotea cu repeziciune: ai lui Micu erau frunte mereu, fata era frumoasă şi înfiptă, de toată nădejdea de vreme ce călătorise astăzi singură până la Galaţi şi înapoi, mică de ani după cum o arăta pielea netedă, străvezie de sub ochi şi de pe gât, cu siguranţă încă neruşinată de vreun flăcău, judecând după privirea cutezătoare pe care nicio femeie nu o poate avea după ce a cunoscut bărbatul.

— Eşti promisă? întrebase el, strecurând două degete în buzunăraş, scoţând de acolo ceasul şi aruncându-i o privire scurtă, numai cât să impresioneze naiada care stătea în faţa lui călare.

— Sunt promisă.

— Şi cum facem?

— Să vii la tata să mă ceri, spusese Simina fără nicio urmă de patimă, numai cu linişte în glasul cu tălăzuiri de ape. Cu celălalt am vorbit eu, mi-am luat cuvântul înapoi ca să rămână povara asupra mea.

— O să te dea? se miră Iacovache cu sinceritate.

— N-o să mă dea, dar dumneata trebuie să vii să mă ceri frumos. Apoi vin eu singură.

Bărbatul o privea cum stătea dreaptă în şa pe calul care nu-i ieşea din cuvânt, nici măcar nu fornăia atâta vreme cât ea îşi ţinea o mână sub urechea lui, şi pricepu

dintr-odată că fata aceasta care vorbea atât de stăpânit despre viitoare furtuni pe care urma să le abată asupra familiei sale avea să-i dea și lui mari bătăi de cap.

— Sfruntările astea o să le mai retezăm un pic, mormăi el, îmbărbătându-se singur. Și cum te cheamă?

— Eu sunt Simina, dădu ea răspunsul ca un titlu de cântec ori de carte.

La scurtă vreme, Iacovache Dănilă veni singur la poarta Siminei. Taică-său, bătrânul Dănilă și maică-sa i se împotriviseră pentru întâia oară de când el se întorsese în uniforma cu trese aurii și vipușcă la pantaloni. Încercaseră mai întâi cu vorba bună să-i arate că fata e promisă, aflase maică-sa prin femei, duminica la biserică, băuseră și aldămașul, nu mai era nimic de făcut. Și apoi, o pețitoare pricepută ar putea acum, când el este impiegat de mișcare, adică nu un oarecine în târgul ăsta, să-i găsească o fată cu ceva școală și cu pian în casă, poate dintr-ale învățătorului ori chiar din fetele preotului. O fată care să vină cu pianul ca zestre.

Iacovache auzea pentru prima oară despre astfel de visuri ale maicii sale. Întoarse ideea aceasta în minte o vreme, rămânând tăcut și mutându-și privirea de la Dănilă bătrânul la maică-sa și înapoi. În minte îi răsări apoi imaginea Siminei țâșnind din aburul gros al trenului, alergând lipită de iapa ei nebună și inima i se împărți iarăși în două: jumătate își dorea cu însetare să oprească fuga fetei, să o supună, să-i șteargă înfumurarea din mișcări, cealaltă jumătate simțea că a ajuns acasă și voia numai să se bucure de această pace.

— Nu-mi iau nevastă pe care să o țin în casă ca pe-o icoană din perete, iar eu să muncesc ca prostul și la slujbă, și prin curte, vorbi el, iar glasul îi sună suficient de îndârjit ca să-l înfurie pe bătrânul Dănilă.

— Nici nevastă fără zestre n-o să-ți iei câtă vreme mai sunt eu în putere, așa să știi! ridică el glasul și pumnul

către tavan. Crezi cumva că Micu o să fie de acord cu încurcătura asta? Crezi că o să-ţi dea fata cu pământ şi cu animale?

— Să-mi iau atunci una care aduce ca zestre un pian? sări Iacovache drept în picioare şi ieşi din casă, traversă curtea şi plecă fără să se mai uite înapoi, la părinţii rămaşi pe prag, aruncându-şi de acolo supărarea către el.

Dincolo, la ai lui Micu, era aşteptat. În ograda largă, Iacovache simţea pregătiri ca de război. Unui frate mai mic i se dăduseră pe mână caii, să-i scoată din curte şi să meargă cu ei pe luncă ori pe deal, departe, ca să nu fugă nebuna, cum spusese Micu răstit, croindu-i copilului peste ceafă palma care era de fapt menită Siminei. În pragul casei, maică-sa strângea la piept botinele fetei ca şi cum ar fi bănuit prin apropiere un duşman nevăzut care ar fi dorit să i le smulgă. Sus, în gura podului, se arătase Simina, desculţă şi aprigă.

— Bună ziua! începuse Iacovache Dănilă după cum cerea buna-cuviinţă, apoi aşteptă să fie poftit să intre.

— Domnule şef, îi răspunse stăpânit Micu în vreme ce se apropia de poartă cu paşi largi, ca omul în curtea lui. Mergi cu Dumnezeu mai înainte să ajungă taica părintele aici şi o să trecem cu vederea totul ca şi cum nu ar fi fost, mai spuse el, deschizând poarta şi blocând calea cu trupul său.

— Am venit să ne înţelegem ca oamenii, spuse Iacovache, iritat că fusese chemat preotul, ca la mare pricină.

Din spate răsună glasul ascuţit, alarmat al femeii lui:

— Aţine-te, Micule, aţine-te!

Simina, coborâtă din podul casei prin mărul înflorit, înainta calmă către poarta în care se înfruntau părintele său şi feciorul lui Dănilă. Avea în braţe o icoană mică, două cămăşi împăturite, o trusă de cusut într-o cutie de lemn şi o sticluţă cu apă de colonie, toate primite numai de la nănaşă-sa. Nu luase din casă nimic căpătat de la

părinţi. Îşi privi tatăl liniştită şi-i vorbi cu glas scăzut, peste care răzbăteau strigătele mamei ei, „aţine-te, Micule, aţine-te!“:

— Taică, acum ori mâine, ori poimâine, voi pleca. Desculţă şi pe jos, dacă-mi luaţi botinele şi calul, voi pleca.

În păr i se aninaseră petalele florilor de măr printre care trecuse. Glasul îi era calm, mişcările stăpânite şi privirea dreaptă. Tăcerea care creştea între ei i-o dezvălui în sfârşit pe Simina părintelui său, care făcu un pas în spatele porţii ca să o lase să treacă. Iacovache o prinse de braţ şi o urcă alături de el în şa, apoi dădură bineţe frumos, se întoarseră şi plecară încet, el privind cam neliniştit înainte, pentru că viitorul nu i se arăta foarte limpede, iar la spatele lui fata ninsă cu flori de măr ca orice mireasă curată.

Pentru Simina aveau să fie ultimele vorbe schimbate cu ai ei. Cu fetiţele avea să încerce să se apropie de maică-sa, i le adusese până la gard peste ani, atunci când copilele se ridicaseră pe picioarele lor şi le învăţase să spună frumos „sărut mâna“ bunicii lor. Maică-sa însă avea să le cerceteze cu răceală, amintindu-şi planurile pe care le făcuse pentru Simina şi pentru ea însăşi. Fetiţele aduse de mână de Simina ar fi trebuit să crească în curtea ei. I se răpise un lucru de preţ, prezenţa nepoatelor în viaţa sa. Gândul acesta avea să-i învrăjbească privirile. Avea să intre în casă fără o vorbă şi, cu gesturi smucite, avea să încuie uşa în urma ei. Taică-său, fără să-i arunce nicio privire, avea să-şi vadă de treburi prin curte ca şi cum ea sau fetele nici nu ar fi existat. Ruptura dintre cele două neamuri avea să fie permanentă.

Mai înainte de asta însă s-au schimbat regii ţării. Pe când începeau nunţile în târg, Iacovache Dănilă adusese acasă gazeta *Galaţii Noi*, sosită cu vagonul de poştă al acceleratului Vârciorova-Roman. Simina pricepu de îndată că erau veşti importante, pentru că Iacovache nu lepădase

uniforma, ci se aşezase pe un scaun din bucătărie, desfăşurase gazeta cu gesturi pătrunse de importanţă şi citise aşa, ascuns în spatele ziarului, ştirile: Regele Carol I murise la palatul din Sinaia, iar Ferdinand depusese jurământul la Bucureşti.

— Programul ceremoniei pentru depunerea jurământului Regelui, citea Iacovache, lăsând pauze apăsate după fiecare cuvânt, ca şi cum acolo ar fi întâlnit de fiecare dată un punct. La ora. Unu jumătate. Domnii Senatori. Domnii Deputaţi. Şi membrii. Corpului. Diplomatic. S-au întâlnit. În Sala. Adunării. Deputaţilor.

Simina ştia că el mai citise o dată gazeta la gară, iar acum o interpreta pentru ea. Îşi asculta bărbatul recitând şi încerca să găsească printre amintirile primăverii aceleia chipul noului rege zărit pe puntea vaporului *Borcea*, la Galaţi. Atunci când îl auzi pe Iacovache citind „sunt hotărât ca bun român şi rege“, Simina tresări aşa cum tresărise o întreagă sală plină de parlamentari, care izbucniseră în urale minute în şir, în Bucureşti, cu o zi înainte.

Locuiau în ultima casă de pe drumul principal, departe de inima târgului şi de oameni, în gospodăria urcată pe jumătate pe dealurile pline de pruni şi viţă-de-vie a unei bunici de-a lui Iacovache. Nu fuseseră primiţi nici de Dănilă. Curtea întinsă a bătrânei, cu livadă în spate şi acareturi multe, o găsiseră în paragină, ulucile gardurilor erau mâncate de ploi, iar şindrila de pe casă prinsese muşchi gros. Erau ani buni de când nu mai locuise nimeni acolo.

Iacovache se îngriji mai întâi să aducă animale. Simina se pomeni cu femei care deschideau singure poarta, lăsau pe prispă vreun coş cu pui de o zi ori împingeau în grajdul dărăpănat o vacă cu ugerul alb şi plecau. Un băieţaş de câţiva ani venise cu câte o gâscă sub fiecare braţ şi Simina petrecuse tot restul zilei încercând să dreagă cu sfoară poarta căzută a curţii păsărilor. La prima leafă,

Iacovache târgui unelte şi opt coţi de alestâncă, pe care le duse Siminei.

— Bani de rochii nu vom avea multă vreme de acum încolo, îi spusese el, dacă vrem să încropim gospodăria asta, ca să nu ne râdă oamenii. Ţi-am târguit pânză şi o să înveţi să-ţi faci singură rochie. Uneltele pune-le bine, data viitoare când mai ai nevoie să dregi ceva, să ştii de unde să le iei.

Întâmplările care plutiseră de la începuturi pe deasupra vieţilor lor începură să coboare atunci când le venea vremea, una câte una. Simina născu un băiat. De teamă să nu scape în afară valurile de dragoste şi duioşie care-i muiau inima, speriat mai întâi de ce i-ar putea face lui şi apoi de tulburările care ar fi şubrezit cu siguranţă ordinea lucrurilor, Iacovache Dănilă rătăci un ceas prin livada pe care Simina o curăţase şi o dăduse pe rod. Intrase apoi în odaia lăuzei şi a pruncului, răcorit şi pregătit să dea piept cu evenimentul.

— Ei, brava ţie, Simină! spuse el cu un surâs pe care-i fu imposibil să şi-l şteargă de pe chip. De-acuma, dacă am început cu bine, o să ne meargă din plin.

Cu bine însemna că începuseră şirul copiilor cu un băiat. Mersul din plin însemna un şir lung de băieţi de atunci înainte, numai că la vremea aceea Iacovache nu bănuia cât de lung va fi şirul, nu avea de unde să ştie că Simina va naşte şapte băieţi şi două fete.

Începând din noaptea aceea dormi în cealaltă odaie, pentru ca plânsul pruncului să nu-l trezească din somn, de vreme ce la prima oră a dimineţii trebuia să fie la postul lui din gară. Plecă înainte de răsărit, ca de obicei. Numai că de data asta se opri în poarta de peste drum, scoase cârligul şi intră, străbătu curtea vecinilor, aflată în mare neorânduială, şi bătu cu degetele în geamul murdar. Un cap ciufulit se ivi din întuneric şi doi ochi cârpiţi de

somn luciră nedumeriţi. Cu greu s-ar fi putut spune dacă chipul aparţinea unei femei sau unui bărbat.

— Scoală! poruncise Iacovache, iar făptura dezlânată din spatele geamului murdar îşi strânse părul la spate cu mişcări care, în sfârşit, o arătară a fi femeie.

Ţila Nebuna era de seama lui, dar avea mintea unui copil. Venise pe lume în cea mai săracă familie din târg, aflată deja la a doua generaţie de hoţi şi făcători de rele. Oamenii îi mai chemau din când în când la muncă şi-i priveau cu dispreţ atunci când niciunul dintre fraţii şi unchii Ţilei nu se dădea scos la câmp. Trăiau cu te miri ce şi, ori de câte ori apăreau în drum ameţiţi de băutură, oamenii îşi cercetau cu îngrijorare damigenele de prin pivniţe, căci fraţii Ţilei ar fi putut bea numai de furat.

Singura femeie dintr-un neam plin de bărbaţi fără căpătâi, Ţila era bună de muncă, atâta vreme cât îi vorbeai rar şi răspicat. Dacă îi pierdeai privirea, puteai fi sigur că nu mai ştie ce vorbeşti. Încărunţise din tinereţe, ca şi cum Dumnezeu ar fi vrut să arate o dată în plus cât de specială era fiinţa aceasta. Chipul ei, la vremea aceea foarte tânăr, luminat de părul argintiu vârstat ici-colo cu câteva fire castanii, avea ceva din chipul unei zâne pedepsite să vieţuiască printre oameni. Şi, aşa cum o fiinţă omenească îşi pierde minţile atunci când calcă pe tărâmul celor nevăzute, tot aşa şi Ţila şi le pierduse trăind printre oameni.

De-a lungul vremii avea să înveţe să se mişte după treburi prin curţile lui Dănilă, arătând o siguranţă de sine şi o condescendenţă amuzată faţă de toţi ceilalţi cum trebuie să fi avut Gulliver, captiv şi pus la munci grele de nişte stăpâni de-un deget.

În timp, avea să îmbătrânească la fel de senină cum avea să-şi trăiască toată viaţa, ochii albaştri păstrându-şi până târziu tinereţea, luminând straniu ridurile adunate pe faţa ei. Când era ocărâtă, surâdea cu înţelegere. Când era zorită după treburi, surâdea îmbărbătându-se singură.

Când își auzea numele strigat cu putere din celălalt capăt al casei, surâdea cu mulțumirea că este nevoie de ea. Surâsul era singurul mod în care Țila răspundea solicitărilor lumii exterioare.

Vorbea adesea unor ființe nevăzute care păreau că o înconjoară întotdeauna și pe care le coordona cu răbdare:

— Hai să scoatem apă. Ia dă-te mai încolo. Lasă că isprăvim acuși.

Uneori pierdea definitiv legătura cu lumea și cădea în goluri care înghețau aerul în preajma ei. Avea atunci sentimentul pe care-l ai când te afli în preajma unui mare adevăr, pe care însă nu ești pregătit să-l afli. Se oprea o clipă lungă din mișcarea vieții, asculta atentă, adulmeca pe gânduri, dar atingerea concretă a ideii îi scăpa și, cu tristețea neîmplinirii, Țila se ridica din fântânile sensurilor adânci înapoi, în lumea cu frământări mărunte și ritm alert.

Părea să nu simtă diferențele de temperatură dintre anotimpuri. Vară sau iarnă, Țila purta mereu aceleași haine, adăugând numai un cojoc destrămat pe la cusături atunci când cădeau zăpezile. Două fuste îmbrăcate una peste alta și încinse pe deasupra cu un șorț, ciorapi împletiți din lână, ridicați peste genunchi și o vestă din resturi de diferite culori, care vopsite cu foi de ceapă, care cu frunze de nuc, care cu zeamă de sfeclă. În mod neașteptat, nu împrăștia în jurul ei nicio mireasmă, oricât ar fi cercetat-o Simina cu fruntea încruntată, ca și cum Țila nu ar fi asudat, rudă de-ale copacilor și de-a pământului mai degrabă decât de-a oamenilor.

— Scoală! poruncise așadar Iacovache scurt în dimineața aceea dintâi. Du-te dincolo, la coana Simina, și dă de mâncare la animale. Apoi taie o găină și fă o zeamă. Cere-i rufe de spălat. Să găsesc apă proaspătă scoasă din fântână și casa aerisită când mă întorc.

Simina nu devenise cucoană atât prin nașterea fiului, cât prin neputința vremelnică de a munci. Cine nu se

speteşte toată ziua ori e săracul şi ruşinea târgului, precum cei în curtea cărora intrase bărbatul ei, ori e domn.

O vreme, lucrurile merseră aşa cum le rânduise Iacovache. Simina primise ajutorul Ţilei mai întâi ruşinată, apoi recunoscătoare, atunci când înţelesese că pruncul nu doarme niciodată mai mult de un ceas încheiat. După trei zile, fraţii Ţilei îi ţinură calea lui Iacovache şi-i vorbiră, luându-l pe departe, de sănătatea ei, de greutăţile familiei lor mari şi nevoiaşe şi de cât de obosită ajunge Ţila acasă seara.

— Ce vreţi, măi? scurtase Iacovache Dănilă vorba.

— Să o plăteşti, domn' şef, îi răspunsese cu îndrăzneală unul dintre fraţi.

— Să o plătesc? repetase Iacovache. Şi ce mănâncă ea toată ziua la mine cine-mi plăteşte?

Bărbaţii se codiră, uitându-se unul la altul şi căutând iute în minte vreun răspuns bun.

— În loc să ziceţi bogdaproste că vă scap de o gură de hrănit, voi îmi aţineţi calea? continuă Iacovache, profitând de deruta lor. Ia hai, daţi-i drumul acasă, că s-a înserat!

În anii tinereţii, trupul lui sprinten contrasta cu autoritatea exprimată fără prea multe menajamente, în vorbe poruncitoare, rostite tăios, pe care te-ai fi aşteptat să le auzi mai degrabă de la un bărbat trecut de jumătatea vieţii. Iacovache Dănilă încerca să compenseze faptul că era scund cu vorba spusă apăsat ca o condamnare. Poruncea des şi râdea rar. Purta mustaţa tot ca pe un semn al superiorităţii lui în faţa celorlalţi târgoveţi, comandându-şi pomezile şi uleiurile domnului Pinaud şi primind cu mare importanţă cutiile la vagonul poştal. *Pinaud Clubman, since 1810. Beard pomade*, scria pe borcănaşele verzi.

Sprânceana stângă îi rămăsese ridicată întrebător de pe urma unei cicatrici peste care nu mai crescuseră firele de păr, dând fizionomiei lui Iacovache un aer de inchizitor veşnic suspicios. Era încredinţat că bănuiala poate scoate

din oameni adevăruri neaşteptate şi de aceea îşi luase obiceiul de a-l fixa mai întâi cu privirea preţ de câteva clipe pe cel cu care vorbea, ca şi cum l-ar fi atenţionat că oricum ştie dinainte tot, şi de a da drumul întrebării numai după aceea:

— Ai adăpat vitele, măi Moţule?

Cu timpul, Iacovache avea să se mai împlinească la trup, iar burta impunătoare din anii bătrâneţii avea să-i dea mai multă siguranţă. Avea să-şi îmblânzească vorba, de vreme ce acum autoritatea lui era evidentă prin trupul masiv. Peste ani, îşi privea cu mulţumire palmele dolofane cu degete ca nişte cârnăciori, gândind că sunt cu adevărat palme de om gospodar, cuprins. Sub ochi, pielea avea să i se pungească în cearcăne coborâte mult către obraji, punând pentru totdeauna pe chipul său o umbră de tristeţe pentru care Simina avea să-i ierte multe. Cearcănele şi sprâncenele îi închideau ochii în două cercuri largi de umbre şi riduri care-i înăspriseră privirile.

Peste gulerul uniformei aveau să se aşeze în anii aceia două guşi generoase, care ieşeau şi mai mult în evidenţă atunci când Iacovache scotea ceasul din buzunăraş ca să-l cerceteze. Îşi vâra apoi un deget grăsun pe sub guler, îndepărtându-l puţin în aşa fel ca prima guşă să se aşeze la locul ei.

§

Simina se întremă repede de pe urma naşterii. În primăvara următoare, într-o noapte înaltă şi caldă, Iacovache Dănilă se răsucea în aşternuturi ca fript, privind ba umbrele aruncate de un prun pe peretele de la răsărit, ba pe cele puse de un nuc pe peretele de la miazăzi. Lipsit de somn, de la o vreme se ridică şi ieşi afară, în curte. Verifică ograda păsăretului, cuştile iepurilor, ocolul vacilor, grajdul cailor şi poarta de la drum. Îşi ţinu răsuflarea şi ciuli

urechea atunci când trecu pe sub fereastra Siminei. Îi păru că-i aude glasul susurând cuvinte de alint. Mirosul de lapte al copilului îl învălui, ori poate că era numai închipuire. O văzu iarăşi în poarta părinţilor ei, cu icoana, cămăşile şi sticluţa de apă de colonie în braţe, desculţă şi cu umerii ninşi cu petale de flori de măr. În anul acesta dintâi al lor se sfădiseră rar, spre mirarea lui Iacovache, care se pregătise pentru mai mult de atât.

Ridică două degete lipite şi ciocăni uşor în fereastră, apoi se depărtă un pas şi aşteptă drept în lumina lunii, ca să nu pară că cerşeşte de la ea. Perdeaua scrobită şi încreţită se mişcă şi chipul Siminei se ivi din spatele ei. Părul despletit străluci arămiu, umplând nările lui Iacovache de amintirea miresmelor sălbatice, necunoscute, din el. Ea îl privi mai întâi întrebător, apoi privirea i se adânci înţelegând, se strecură afară din odaie în vârful picioarelor, ca să nu trezească băiatul, şi se întâlni cu Iacovache în cealaltă odaie.

Îmblânzit de duioşia necunoscută pe care i-o stârnise intrarea copilului în viaţa lor, Iacovache o iubise pe Simina în noaptea aceea flămând şi trist, pentru întâia oară cu răbdare pentru fiecare bucăţică a trupului ei de salcie cu unduiri din altă lume. Dorinţa lui mai veche de a-şi plimba palma peste pielea din spatele genunchilor ori de a-i cerceta cu buricele curioase ale degetelor sfârcurile aflate în clipa lor fermecată de întărire nu-l mai umplu de teamă ca în trecut, când acoperea toate acestea sub valuri brutale de îmbrăţişări răzbunătoare. Simplul fapt că femeia aceasta fusese calea prin care apăruse pe lume feciorul său o înzestra în ochii lui cu puteri pe care le recunoştea peste ale lui.

Culcată în aşternuturile cu horbote pe la margini, între umbrele nucului şi ale prunului care jucau pe pereţi, cu urechea ciulită la respiraţia pruncului din odaia alăturată, Simina îi simţi supunerea recunoscătoare şi învăţături

vechi, aflate în aşteptare, intrară odată cu respiraţia în trupul ei cu miros de lapte şi dragoste. Ştiu în clipa aceea că toate femeile din neamul aflat în spatele ei priviseră bărbaţii cu sentimente protectoare, considerându-i fiinţe incapabile să vadă urzelile adevărate ale vieţii ori să se înţeleagă pe ei înşişi. Ca şi cum orbirea aceasta nu ar fi fost suficientă, bunul Dumnezeu îi trimitea pe lume trufaşi, încredinţaţi că cel de pe urmă rost al tuturor lucrurilor sunt ei înşişi. Nici Iacovache nu era altfel, de aceea Simina avea să-l supravegheze cu discreţie, pregătită să-l oblojească atunci când va sosi acasă înfrânt de pe urma cine ştie cărei trânte cu viaţa.

Se lăsă o vreme dezmierdată, atentă mai degrabă la ştiinţa veche pe care mângâierile lui Iacovache o deşteptau în ea, apoi ieşi uşor de sub el, îl cuprinse cu braţele cum făcea cu mânjii tineri, încă neînvăţaţi cu căpăstrul, şi îl răsuci odată cu ea, ajungând deasupra. Poalele cămăşii ei îl acopereau şi pe el. Simina îl iubea ca şi cum l-ar fi descântat de o boală necunoscută şi grea care-i luase puterile şi fala. Şi la fel ca un bolnav, înfricoşat de lucrurile străine ce-i umpleau sufletul, derutat de slăbiciunile care-l ţintuiseră sub puterile femeii lui salcie, Iacovache se predă, lăsându-se iubit ori mântuit.

Dimineaţă se deşteptă cu multă furie în patul gol. Simina trebăluia cu zgomote slabe prin bucătărie, vorbindu-i blând pruncului şi aruncând din când în când câte o poruncă mai apăsată Ţilei Nebuna, nelipsită din curtea lor. Iacovache îi găsi pricină Siminei de cum se ridică din pat.

— Unde-s pantalonii, anafura şi tămădăul mamei lor de pantaloni azi şi mâine! strigă el cu năduf, ruşinat de noaptea de blândeţe şi speriat că toată mândria lui nu va mai putea fi recuperată niciodată.

Simina trimise pe Ţila să vadă ce-i, hotărâtă să nu se arate atâta vreme cât bărbatul se împăuna aşa cum numai

la gară, în uniformă, ar fi trebuit să o facă. Lucrurile rămaseră nelămurite între ei multă vreme, Iacovache ascunzându-şi dragostea care încerca să-l schimbe, înfrângându-l, sub înjurături cumpănite bine la graniţa dintre duioşie şi duşmănie, iar Simina semeţindu-şi trufiile pe care simţea că e îndreptăţită să le poarte, de vreme ce sosise cu ele de acasă, de la părinţi.

Nopţile erau stăpânite de Simina, ziua puterea era pretinsă cu asprime de Iacovache, care-şi arunca întotdeauna ocările numai asupra lucrurilor din jur, niciodată asupra Siminei:

— Ai lăsat poarta coteţelor deschisă, Simină, scrisul şi vascrisul mamei lor de coteţe!

Simina asculta toate acestea numai pe jumătate, cu îngăduinţa cu care părinţii ascultă liniştiţi un copil furios. Ceea ce văzuse în ochii lui Iacovache Dănilă atunci când dăduse pinteni calului şi ieşise ca o nălucă din aburul gros al frânelor trenului era ea însăşi, aşa cum era pe dinăuntru. Feciorul lui Dănilă fusese singurul care o privise cu uimirea pe jumătate speriată, pe jumătate încântată cu care trebuia privită o făptură ca ea. Simţise atunci, pe loc, dorinţa arzătoare de a rămâne alături de el, cel care o vedea. Nu ştia dacă el o va şi iubi, dar cel puţin toate aşteptările în care o înfăşuraseră ceilalţi, părinţii, logodanul ei de atunci, vecinii, căzuseră în jurul gleznelor ei, eliberând-o de povara de a le purta.

Nu luase în calcul nicio clipă posibilitatea de a-i spune altfel decât „dumneata". Iacovache Dănilă era cu unsprezece ani mai mare decât ea şi „dumneata" era singurul mod în care i se putea adresa. Pe de altă parte însă, nu găsea nimic nepotrivit în a-l chinui uneori o întreagă zi de duminică, arătându-i toate greşelile, scoţându-le la aer ca pe perne, bătându-le bine ca să le primenească şi obosind abia târziu, către asfinţit:

— Că dumneata nu vrei să înțelegi, Iacovache, că-i mai bine cum zic eu. Că am și eu cap să socotesc, ba încă mi se pare că am mai mult timp de gândit decât dumneata, care stai cât e ziua de lungă în odaia gării, cu ochii pe ceas și pe linie. Pe când eu aici, acasă, văd cum ar trebui făcute toate. Ar trebui date oile la cioban bun, nu la ăsta de acum, care nu e în stare să facă o brânză cum se cuvine, să știm de ce ținem oile la el. Ar trebui lărgite polatrele din spatele casei, că îndesăm porumbul și de asta prinde floare până-n iarnă. Ar trebui multe, Iacovache, ce știi dumneata? Uite alți bărbați cum ascultă vorba femeilor lor și le merge casa bine, că femeia știe ce e de făcut. Unde mai pui că noi nici nu avem sprijin din nicio parte, și ai mei, și ai dumitale s-au lăsat de noi și așteaptă pesemne să ne împiedicăm ca mânjii. Păi, asta vrei dumneata, Iacovache? Se ridică pruncul ăsta măricel, mâine-poimâine înțelege vorba noastră, adică pe a mea, că văd că dumneata nu spui nimic, mă lași să vorbesc singură ca Țila Nebuna.

Dănilă auzea numai jumătate din vorbele Siminei, nu pentru că n-ar fi ascultat, ci pentru că femeia intra în casă și ieșea afară necontenind vorba, iar el pierdea șirul atunci când ea dispărea. De făcut însă făcea tot numai cum voia el.

În primăvara anului următor, pântecele Siminei prinse din nou a se rotunji ca luna aflată în creștere. Războiul frământa lumea, răsucind în ea pumnii strânși așa cum făcea Simina când muncea cozonacii pentru Sfintele Paște. Dănilă aducea acasă gazeta sosită cu vagonul poștei și citea din ea, ascuns în spatele foilor cu miros de plumb și cerneală tipografică, despre Frontul de Vest ori declarația de război a Italiei împotriva Imperiului Austro-Ungar. Simina asculta, cu o mână pe pântece, sunetul unor cuvinte ca „Marna“, „Lacurile Mazurice“ ori „Sarajevo“ și închipuirea ei bogată revărsa asupra curților înclinate în povârniș

imaginile unor locuri desprinse din povești. Simpla rostire a numelor acelor țărmuri îndepărtate scotea târgușorul din plasa lui din Covurlui și-l așeza pe același loc cu ele, parte a unor întâmplări însemnate care aveau loc în timpul vieții lor. Gazeta ținea locul vaporului cu zbaturi *Borcea*, plimbând prin fața ochilor Siminei o lume mult mai largă pe care ea tânjea să o cunoască.

În ajun de Sântă Mărie Mare, Dănilă intrase în curțile lui lărgite și împinse de Simina până sus, pe dealul cu pruni și zmeură, îmbujorat și cu răsuflarea precipitată. Trimise pe Țila acasă cu o vorbă scurtă, apoi ceru numai din gesturi un rachiu, pe care-l dădu pe gât, și puse în femeia lui salcie o privire scânteietoare, luminată de un început de surâs pe sub mustața răsucită în două rotocoale perfecte.

— Astăzi, toată ziua, am avut linia liberă pentru garniturile speciale cu soldați, vorbi el într-un târziu, cu atâta mândrie în glas de ai fi crezut că el însuși semnase ordinele soldaților și rânduise trenurile pentru ei. O garnitură a oprit ca să ia oamenii apă. Am tras o țigară cu un caporal care mi-a spus că băieții au în ranițe câte un cozonac și conserve din cele bune, franțuzești. Li s-a împărțit tutun și au primit câte o litră de rachiu la plecare. Știi tu ce înseamnă asta, Simină? isprăvi el, în vreme ce surâsul i se lățea acum pe toată fața.

— Că le-au împărțit și lor, săracii oameni, pentru sfânta sărbătoare de mâine? propusese Simina un răspuns bun la întrebarea lui.

— Trenuri pline cu soldați care au cale liberă până la Buzău și de acolo urmează să fie trecuți pe linia nouă spre Nehoiu, spre munți? Cu provizii în ranițe? Ba pe deasupra și în ajunul sărbătorii Sfintei Ocrotitoare a românilor? Îți spun eu ce înseamnă asta, Simină, continuase Dănilă și, făcând semn după încă un rachiu, îl dădu pe gât cu același entuziasm. De la Nehoiu e numai o aruncătură de băț până la Tabla Buții și Vama Buzăului, pe unde se trece dincolo, la frați, în Ardeal.

— Intrăm în război, pricepu Simina, acoperindu-și cu palma gura care cutezase să aducă pe lume vestea aceasta cu atâtea înțelesuri.

Noaptea coborî la fel ca și până atunci peste curțile lui Dănilă. De peste drum mai răsunară o vreme blestemele și ocările fraților Țilei. Clopotul din turla bisericii vesti sărbătoarea de a doua zi. Mugetele lungi ale vitelor prin ocoale, cârâitul și zburătăcelile găinilor bătrâne urcate în măr și cotcodăcitul puilor mai tineri îngrămădiți unul în altul prin coteţe se stinseră pe rând. Greierii luară locul în stăpânire, ridicând spre cerul ca smoala mii de țârâituri. Pruncul nenăscut mișcă pentru prima oară în noaptea aceea care avea să despartă pentru totdeauna lumile între ele, lumea veche, care cunoștea numai micile răutăți ce se întindeau de la o poartă la alta, și lumea nouă care avea să îngenuncheze sute de mii de suflete.

Cu trei luni înainte de deschiderea ușii

Viața Zahareștilor se muta vara afară, sub nuc. În timp, tata Manu mobilase bucata aceea de curte cu băncuțe din scânduri și fotolii din nuiele împletite, mese mari și mici, cu scaune comode cu spătar, și felurite etajere și rafturi pe care mama Cornelia își scotea nenumăratele ghivece cu flori, transformând locul într-o sufragerie mare și luminoasă, pe jumătate ascunsă sub crengile bogate ale nucului. În copilăria noastră, pe când familia încă era numeroasă, sub nuc se adunau la masă trei generații. Astăzi însă tata Manu nu mai era, partea de familie a Sebastianei plecase demult, iar sub nuc mama Cornelia și Sara-mică așezaseră masa numai pentru noi.

— Supă de roşii cu găluşti, spuse mama Cornelia în vreme ce umplea o farfurie cu supă şi o aşeza la dreapta ei. Aici stai, continuă ea către Sabi.

— Eu vreau numai o singură găluşcă, mamaie, spuse Sara-mică.

Pe faţa de masă urcase nevăzută o furnică şi apăru pentru o clipă din spatele coşuleţului pentru pâine. Sabi porni un mic război cu furnica, ridicând pe rând farfuriile, şerveţelele, coşul şi ştergând faţa de masă cu palma. Sara-mică ţinea partea furnicii, se vedea limpede din felul în care tresărea cu bucurie ori de câte ori mama ei dădea greş.

— Sabi, spuse mama Cornelia cu un glas mult mai împăciuitor decât te-ai fi aşteptat, judecând după felul iritat în care tocmai îşi subţiase buzele, las-o, mamă, că e doar o furnică.

În jur plutea din nou tensiunea aceea care se năştea întotdeauna între ele două, ca şi cum aerul s-ar fi întărit imperceptibil, vibrând într-o frecvenţă greu de detectat de urechea omenească, dar creatoare de nelinişti foarte concrete.

Natura o speria pe Sabi, o clătina în siguranţa ei. Vedea în natură singurul fenomen care, cu toate că era haotic, era perfect funcţional, ba chiar autosuficient. Inutilitatea evidentă a planurilor amănunţite o deruta. De aceea ieşeam întotdeauna în natură numai împreună. Ne aşezam umăr lângă umăr pe costişele cu ierburi arse de soare de pe drumul către cabana Bolboci, cel care se desface la stânga spre Târgovişte, chiar înainte de intrarea în Sinaia, şi discutam acolo despre vieţi. Sabi susţinea că viaţă se numeşte ceea ce se petrece în interior, pentru că acolo sunt procesate toate senzaţiile, acolo se transformă experienţele în convingeri, înţelegeri şi concluzii. Eu argumentam pătimaş că viaţă se numeşte ceea ce se petrece în exterior, chiar fără implicarea personală, mai ales lucrurile petrecute

fără implicarea personală, care alterează viața adevărată pentru că adaugă nota de subiectivism ce strică totul. Discuția noastră despre vieți avea să rămână multă vreme deschisă, niciuna dintre noi nereușind să o convingă pe cealaltă. Din când în când, câte un lucru petrecut ba în interiorul nostru, ba în exterior ne făcea să redeschidem argumentația cu noile dovezi.

— O să stau aici, spuse Sabi, luând farfuria plină cu supă de pe masă și așezându-se la stânga mamei Cornelia, ca o declarație de război înțeleasă doar de ele două, o primă mică împotrivire dintr-un lung șir pe care-l bănuiam deja. Și te rog să-i pui încă o găluşcă Sarei. Toată lumea mănâncă două găluşti.

Sara-mică mai primi o găluşcă și masa continuă în liniște. Privită de la o distanță de câțiva pași, scena ar fi părut de o pace bucolică. Un convoi de şlepuri sparse tăcerea cu sunetul grav al sirenelor. Știam că, dacă ar fi izbutit să păstreze între ele această tăcere până la sfârșitul mesei, aerul s-ar fi detensionat și ele s-ar fi regăsit la marginea acestui moment, dornice de înțelegere. Le priveam și mă întrebam dacă Sabi și mama Cornelia au vorbit vreodată cu adevărat, dacă au depășit hotarul subiectelor convenționale ca să pășească pe nisipurile mișcătoare ale adevăratelor lor răni. Viața însemna nucul, sirenele şlepurilor și gustul sărat al aerului de Dunăre? Sau frământările care vibrau între noi toate, hrănindu-se cu emoțiile și trăirile ce se năşteau neîncetat din sufletele noastre?

— Sărut mâna pentru masă, spuse Sabi mai târziu, iar în glasul calm cu greu se putea desluși o notă de resemnare. Foarte bună.

— Să trăiți, mamă, să veniți să mai mâncați, răspunse mama Cornelia cu chipul sincer luminat, ușurată să constate că Sabi se întorsese între convențiile care ei îi aduceau atâta alinare.

După o adolescență în care forțase toate limitele în încercări stângace de a sparge scutul pe care mama Cornelia îl ridicase între ele două, după o tinerețe în care rupsese o vreme orice relație, îndepărtându-se și păstrând tăceri nefiresc de lungi, Sabi se împăcase acum cu acest pact tacit care părea să asigure liniștea relației lor. Anii de tăcere ai Sabinei fuseseră interpretați de mama Cornelia pentru toți cunoscuții lor drept o viață profesională plină și un început solicitant al vieții de familie. Credea cu toată sinceritatea în această variantă creată de ea însăși, care o punea la adăpost pentru o vreme de tulburătoarele porniri de a da lucrurile pe față ale fiicei sale.

În anii din urmă, pe măsură ce mama Cornelia obosea tot mai mult și îngenunchea în fața vieții, Sabi simțea cum rolurile lor se inversează. Tot mai des își observa un impuls protector în prezența mamei sale. Vremea lămuririlor dintre ele trecea tot mai repede, iar frustrările ei se topeau în resemnări obosite. Cu atât mai mult discuțiile rămâneau superficiale, limitate la subiecte inofensive: deplasarea anotimpurilor cu cel puțin o lună, ca efect al încălzirii globale, vreo nouă boală prin vecini sau vreo dramă amuzantă, cu importanța mult exagerată de lipsa de activitate a acelei străduțe de pensionari.

Ajunsă acasă după astfel de vizite în care se vorbise mult despre nimic, Sabi se revolta din nou împotriva resemnării care o cuprinsese încă o dată, purta iarăși în gând discuția lămuritoare despre înstrăinarea dintre ea și mama Cornelia, își consuma frământarea în gol, rămânând cu un sentiment puternic de inutilitate și deșertăciune.

Am participat toate la strânsul mesei, cărând farfurii și tacâmuri spre bucătărie și intersectându-ne pe drum, când mama Cornelia profita de întâlnire și ne mai întreba câte ceva, cine vrea cafea sau chec. După-amiaza cu lumini blânde strecurate printre crengile nucului și curpenii viței dădea locului un aer tihnit. În vreme ce Sabi și mama

Cornelia au dispărut în casă, am jucat o vreme ascunselea cu Sara-mică, speriindu-ne cu amuzată exagerare atunci când jocul ne ducea aproape de smârcurile nepătrunse din spatele gardului viu al *celorlalți*, departe, tocmai către strada Portului 2. Apoi am lăsat-o în leagănul atârnat odinioară de tata Manu între crengile nucului și am intrat în casă.

Din bucătărie răzbăteau sunete stinse de farfurii spălate și așezate la locurile lor și glasul mamei Cornelia și al Sabinei terminând o discuție începută în urmă cu cine mai știe câți ani.

— Am ajuns la jumătatea vieții, iar întrebările acelea mă chinuie în continuare, spunea Sabi, rotind în mâini o farfurie pe care o ștergea într-un șervet mare, alb. O vreme am crezut cu adevărat că ai dreptate și că ceva rău mă macină pe mine din interior. Am așteptat să se întâmple ceea ce-mi promiteai, să văd lucrurile diferit odată cu trecerea timpului, să devin la rândul meu mamă și să înțeleg. Nu s-a schimbat însă nimic, continuă ea cu oboseală în glas, privind la joaca Sarei de afară. Când o să vorbim despre asta până la capăt?

Nu era acuzatoare, ci mai degrabă rugătoare, dar mama Cornelia nu era dispusă să facă nici măcar un pas pe drumul acesta. Atunci când îi răspunse, vocea ei sună cu totul necunoscut în bucătăria cu mănunchiuri de cimbru atârnate pe la grinzi și cu ghivece de verdeață la ferestre.

— Sabi, iar începi? Ce vrei de la mine?

Pentru o clipă uitase să se mai concentreze pe zâmbetul ochilor, uitase să-și mai ascundă vârsta și rănile, și atunci toți anii de suferință disimulată în cumpătare și reținere năvăliră la suprafață, luându-mă pe nepregătite. Nu vorbise mama Cornelia cea care se împotrivise și evitase în tot acest timp o discuție, ci mama Cornelia cea pe care o invocase mereu Sabi. Se ridicase dinăuntru și rostise cuvintele cu agasare, pe un ton atât de scăzut încât abia le deslușisem. Sabi părea la fel de surprinsă ca și

mine, dar recuperă într-o singură clipă frâiele și stăpâni din nou situația, cu echilibrul și sângele-rece pe care le admiram, dar nu mi le doream.

— Aș vrea să mă lași să-ți povestesc copilăria mea așa cum am trăit-o eu, nu cum o povestești tu, spuse ea. Aș vrea să-ți amintești un singur moment în care m-ai îmbrățișat, m-ai ținut de mână, m-ai pieptănat ori cel puțin mi-ai vorbit cu blândețe, privindu-mă în ochi, și să mi-l spui și mie. Îți promit că o să te cred dacă mi-l spui.

În bucătărie se lăsă o tăcere vie, care trăi respirând din aerul mamei Cornelia. Spre lauda ei și spre surprinderea mea, cererea nu o doborî și ea nu se mai ascunse. Rămase senină în fața Sabinei, sprijinită de blatul pentru gătit pe care borcanele cu făină, zahăr, paste și o cană de lut cu linguri de lemn erau frumos aliniate. Numai pumnii strânși în buzunarul din față al șorțului de bucătărie mai aminteau de mama Cornelia cea temătoare și obosită să se tot apere.

— Lucrurile au fost așa cum au fost și niciuna dintre noi nu mai poate schimba nimic acum, spuse, iar scutul ei se sparse în țăndări și căzu pe gresia în formă de fagure. Oricât de mult mi-aș dori eu și oricât de mult ai avea nevoie tu.

Cuvintele ieșeau greu din pieptul ei. Sabi îi lăsă cu răbdare toate pauzele de care mama Cornelia avu nevoie ca să-și ducă vorba până la capăt. De afară răzbătea slab glasul Sarei, care-și găsea singură de joacă printre straturile cu flori. Prin perdelușele drapate cochet, soarele domol și moale intra și se oprea în mozaicul mărunt cu nuanțe nisipii de pe perete. Mama Cornelia păru că își începe răspunsul din nou, din altă parte:

— Nu ți-am ascuns niciodată felul în care am fost dată de la o mamă la alta. Ai știut întotdeauna cum am fost crescută și ce au însemnat toate astea pentru mine. Am crezut că noi două suntem înțelese deja.

Sabi o privi cu recunoştinţă pentru că acceptase, în sfârşit, discuţia.

— Mamă, spuse pe tonul cu care îi vorbea Sarei, am ştiut, am auzit poveştile, dar pe vremea când aveam opt-nouă-zece ani ele nu aveau nicio legătură cu mine. Nu mă atingeai, asta avea legătură cu mine. Am crescut fără atingerea ta. Trebuie să vorbim despre asta.

— Ei bine, eu nu pot vorbi despre asta, răspunse mama Cornelia scurt, tăind cu hotărâre discuţia.

În privirile Sabinei se aşternu o epuizare ce-i trase în jos colţurile ochilor, iar ea se întoarse pe jumătate, cercetând curtea în care se juca copilul. Mama Cornelia se desprinse de blatul de gătit şi veni lângă Sabi.

— Scrie-mi, spuse ea cu blândeţe, aşezându-şi palma peste braţele încrucişate la piept ale Sabinei. Scrie-mi tot ce vrei să-mi spui şi am să citesc.

— Nu mă ajută, răspunse resemnată Sabi. Am să aştept până când o să poţi să mă asculţi.

Alungând toate frământările îngrămădite în bucătăria cu mozaic nisipiu pe pereţi, Sara-mică năvăli în goană, lipăind mărunt în sandalele ei Nike cu arici.

— Mai este tartă cu vişine? întrebă cu mult răsfăţ, pentru că toată lumea era bucuroasă când ea cerea de mâncare.

Mama Cornelia puse o mână pe creştetul copilului, iar cu cealaltă ridică colţul unui şervet, descoperind platoul cu bucăţi mari de tartă. Niciuna dintre reţinerile ei nu se manifestase vreodată faţă de nepoată, iar asta încurca mult concluziile pe care amândouă, Sabi şi mama Cornelia, încercau să le tragă separat. Sara-mică alese îndelung, anticipând bucuria gustului dulce-acrişor şi zâmbind din această pricină.

— Mai povesteşte-mi cum era când mergeai tu în vacanţă la străbunica Simina, mamaie, o rugă mai târziu fetiţa, îndesând cu limba o bucată de tartă în obraz, ca să poată vorbi.

— Străbunică-ta Simina nu ne-ar fi lăsat pe niciuna să vorbim cu gura plină, răspunse mama Cornelia în timp ce strecura o privire mustrătoare către fiica ei, aşa cum făcea de fiecare dată când Sara-mică ieşea din normele acelei bune educaţii acceptate de ea.

— Vă bătea? continuă Sara-mică amuzată, intenţionat provocatoare, ascunzând asta sub o privire nevinovată care i-ar fi reuşit de minune dacă Sabi, mama Cornelia şi cu mine nu am fi ştiut ce-i poate pielea.

— Ei, ne bătea, se împotrivi cu ezitare mama Cornelia. Ne mai bătea, da, recunoscu ea apoi, surâzând stins cine ştie cărei amintiri. Curtea aia în pantă o transformam noi, soră-mea Sebastiana şi cu mine, în derdeluş iarna. Era aşa de înclinată, că se duceau săniile glonţ până-n poartă. Bunicul, Dumnezeu să-l ierte, se repezea să deschidă larg porţile cele mari, pentru căruţa cu cai, când ne vedea pornind de sus, de pe coastă.

— De ce? întrebă Sara-mică, încântată că-şi capătă povestea dorită.

— Pentru că ne-am fi rupt gâturile dacă intram cu săniile în gard, răspundea mama Cornelia, iar privirile ei urmăreau prin timp săniile potrivite cu ştiinţă sus, pe coasta curţii Siminei şi a lui Iacovache Dănilă. În vreme ce noi porneam cu chiuituri, bunicu', săracu', trăgea de porţile înţepenite în zăpadă, umplând aerul curţii de ocări. „Anafura, dumicatul, vangheaua şi ceapa mă-tii de sanie şi de poartă azi şi mâine!"

Fu rândul Sabinei să trimită înapoi, către mama Cornelia, privirea cea mustrătoare care rămăsese la ea o vreme. Nu se spun înjurături în poveştile pentru Sara-mică, oricât de pitoreşti şi nevinovate ar fi ele. Mama Cornelia evită privirile fiicei sale, le primi numai în inima care i se întări din cauza lor şi continuă povestirea şi mai hotărâtă, în atmosfera ce se tensionase.

— Şi noi amândouă coboram ca fulgerul prin mijlocul curţii, culcate pe burtă pe sănii, treceam glonţ pe lângă bunicu'-săracu', ieşeam pe porţi şi cădeam în rigola plină cu zăpadă de pe marginea drumului. Ne rostogoleam acolo în loc să ne proptim cu capetele în gard.

— Acuma spune-mi cu convoaiele de copii, cum veneau ei bolnavi prin zăpadă, schimbă firul poveştii Sara-mică.

— Cu refugiaţii? întrebă pentru lămurire mama Cornelia. Ce ne povestea bunica Simina din război?

— Da, cu refugiaţii în război. Şi erau sute, poate mai mult de o mie în convoiul ăla în care se mişcau toţi ca unul, rosti fetiţa ca pe o incantaţie începutul bine cunoscut, ca să-i dea un impuls mamei Cornelia.

Cu o sută patru ani înainte de deschiderea uşii

În mijlocul toamnei, Simina născu cel de-al doilea băiat. Isprăviseră de cules livezile şi lăsaseră prunele în tocitori. Făcuseră magiun din rodul celor câţiva meri din spatele curţilor. Strânseseră şi strugurii din vie şi coborâseră în pivniţă butoaiele cu mustul care avea să fermenteze. Oamenii tocmiţi la câmp aduseseră acasă căruţele cu porumb. Cum se sfârşiră toate acestea, Simina născu. Dănilă fu cât se poate de mulţumit de această potriveală. Era meritul Siminei că mai întâi isprăvise treburile şi numai după aceea adusese pe lume. Trecu aşadar iarăşi drumul, intră în curtea neîngrijită de alături şi tocmi pe unul dintre fraţii Ţilei pentru treburile zilnice.

— Pe Moţu îl iau, că e cel mai mic dintre voi şi nu am treabă multă, spuse el, încheind înţelegerea prin geamul deschis. Trebuie să dezghioace porumbul şi să ducă

sacii la moară. Să taie lemne şi să le rânduiască sub streaşină, să le întoarcă tot mereu ca să se usuce până dă gerul. Să scoată apă în fiecare zi. Să dea de mâncare la animale. Atâta tot, treabă zilnică până la prima zăpadă. Primeşte de mâncare, haine pe care nu le mai port şi un leu în fiecare duminică, dacă e cuminte şi ascultător.

Acesta de pe urmă era adevăratul motiv pentru care îl lua pe Moţu, faptul că era cel mai cuminte şi mai ascultător dintre fraţii Ţilei, scandalagii şi beţivii târgului, răi de muncă şi bănuiţi pentru mai multe tâlhării săvârşite în inima nopţii prin gospodăriile oamenilor.

Băiat înalt şi spătos, Moţu îşi pregătea întotdeauna plecarea de pe loc cu un ritual care le dădea de bănuit oamenilor că nu ar fi tocmai în apele lui. Se înclina puţin în faţă, măsura din ochi distanţa până la punctul în care voia să ajungă, apoi desfăcea braţele într-o primă balansare de care încă nu ar fi trebuit să aibă nevoie şi pornea, legănându-le în continuare cu toată nădejdea. Mergea întotdeauna foarte repede, aproape alergând. Păcălite, frunzele din iarbă îl urmau o vreme, lipindu-se de paşii lui, dar pricepând iute că se înşelaseră şi ceea ce le tulburase nu era vântul, renunţau, ofilindu-se pe cale.

Atunci când clipea, pleoapele lui Moţu nu coborau de tot, iar efectul avea ceva nefiresc care iarăşi ţinea oamenii la distanţă.

La scurtă vreme, în primărie se ţinuse o adunare la care fusese poftit şi Iacovache Dănilă alături de şeful de staţie, cei doi morari ai târgului, învăţătorii, preotul, brutarul şi patronul băcăniei. Toate trăsurile târgului erau aliniate în faţa intrării, ca la mare bal. De la masa lungă acoperită cu macat le vorbise un domn cu redingotă şi lavalieră, aşa cum Dănilă văzuse numai la ferestrele trenurilor. La Galaţi fusese înfiinţată o societate pentru ajutorarea răniţilor, văduvelor şi orfanilor de război, ba chiar

şi a prizonierilor. Domnul în redingotă le cerea oamenilor contribuţii băneşti pentru această societate.

— Ajutorarea prizonierilor? scăpase Dănilă întrebarea mai înainte ca mintea să-i oprească mânia.

Întreruperea îl derută o clipă pe vorbitor, care nu se aştepta la împotriviri, şi el ceru sprijin din ochi primarului.

— Ascultăm cu răbdare până la sfârşit! bătu cu palma în masă primarul, fixându-l mustrător pe Dănilă.

Rândul întâi, format din notabilităţile târgului, nu dăduse niciun semn la auzul scopului vizitei, în afara spinărilor rigidizate într-o poziţie incomodă. Rândul al doilea începu să freamăte ca o apă bătută de vânturi. Morarii, patronul magazinului, cârciumarul, brutarul şi şeful de staţie îi ţinură isonul lui Dănilă, umplând sala primăriei de împotriviri mai mult sau mai puţin şoptite. De la începutul războiului se puseseră taxe suplimentare pe orice: timbru de ajutor pe scrisori şi cărţi poştale, taxă pe notele de plată mai mari de un leu de la birt, taxă la lăptărie, taxă la biletele de tren, taxă la vânzările mai mari. Acum li se cerea să muncească pentru duşmanii care fuseseră îndeajuns de proşti ca să cadă prizonieri?

Domnul cu redingotă şi lavalieră îşi schimbă discursul şi trecu la un ton camaraderesc, renunţând la frazele pompoase şi numindu-i „măi oameni buni, măi". Le vorbi despre Crucea Roşie şi despre Regina Maria, care bătea spitalele de campanie, înfruntând ameninţarea tifosului, ceea ce se dovedi a fi o strategie bună, căci oamenii se liniştiră imediat, ca şi cum simpla rostire a numelui ar fi umplut sala de prezenţa ei. Priceput, domnul sosit de la Galaţi folosi momentele de potolire a sălii ca să încropească la iuţeală un comitet, în care nu uită să-l numească şi pe Iacovache Dănilă, socotindu-l capul răutăţilor.

Aşa se făcuse că în seara aceea Iacovache îi povestise Siminei despre Casa de sprijin Familia Luptătorilor, care strângea bani pentru Crucea Roşie a Reginei Maria, despre

spitalele de campanie din Galaţi, unde erau aşezaţi de-a valma, unul lângă altul, soldaţi români, ruşi, bulgari, turci, germani, despre orfanii de război şi tifosul care, se spunea, ar fi ajuns în oraş.

Simina ţinea pruncul cel mic la sân, îl legăna pe cel mai mare pe picioare şi îşi strângea gura pungă tot mai mult la fiecare cuvânt al lui Iacovache. De-ar fi avut mâinile şi picioarele libere, s-ar fi învârtit ca o furtună prin odaie, ar fi ieşit afară ca să dea voie mâniei să se ridice la cer şi i-ar fi răspuns lui Iacovache aşa cum merita, arătându-i că ştie şi ea ce este tifosul şi sub nicio formă nu va ajunge aşa ceva până la poarta ei ori că banii din simbria lui sunt pentru copiii ăştia care începuseră să umple curtea, şi nu pentru duşmanii care până mai ieri trăseseră cu puşca şi cu tunul.

Pruncul de la sân prinse a scânci încetişor, din pricină că Simina îl strângea în braţe pe măsura furtunii gândurilor ei. Cel de pe picioare ridică cercetător capul cu ochii cârpiţi de somn, spre iritarea Siminei. Îşi închipui cum se ridică dintre copii, îl împinge afară din odaie pe Iacovache şi trânteşte cu sete uşa în urma lui. Neputinţa îi umplu în schimb ochii de lacrimi şi ea începu să plângă cu dinţii încleştaţi şi fruntea încruntată a mânie. A cui fusese socoteala strâmbă de a da lumea pe mâinile bărbaţilor, care nu au minte nici cât pruncul ăsta care i se frământă în culcuş, stai, diavole, potolit şi culcă-te odată, că numai de la ei pornesc de când lumea războaiele şi apoi se întorc vinovaţi şi spăşiţi să-i oblojească vreo femeie, după ce au umplut lumea de văduve şi orfani, după ce gem cimitirele de morminte proaspete.

Încurcat de lacrimile ei, Iacovache ieşi din odaie şi-şi căută de lucru pe afară până seara, când se culcă alături, acolo unde dormea atunci când Simina avea prunc mic. Vreo două zile nu-şi vorbiră şi se ocoliră, el hotărât să nu îngăduie astfel de purtări femeii, ea supărată că deciziile se luau deasupra capului ei. Apoi, într-una din nopţile

următoare, Dănilă ieşi în curte şi ciocăni cu două degete lipite în fereastra Siminei, iar ea îl iubi supunându-se şi asuprindu-l pe rând, cu admiraţie pentru bărbatul ei care sprijinea lumea pe umeri, cu răzbunare pentru stăpânirea lui şi cu milă pentru că-l făcuse Dumnezeu lipsit de cuvintele care pe ea o răcoreau atât de repede.

În scurtă vreme ajunse până la ei vestea morţii micului Principe Mircea, atins de tifos, iar Simina încuie porţile gospodăriei, speriată, opri pe Moţu să mai vină la muncă în curte, arse toate hainele Ţilei şi o îmbrăcă din cap până-n picioare cu cămăşi vechi de-ale ei, pregătindu-i bucătăria ca să doarmă de acum înainte acolo. Era hotărâtă să nu mai primească pe nimeni în curte oricât va fi nevoie, numai să ţină tifosul departe de copiii ei.

La mijlocul lui decembrie, pe linia principală spre Iaşi trecu trenul care ducea întreaga Familie Regală în exil. Bucureştiul fusese ocupat, în Constanţa intraseră soldaţii bulgari şi germani, Brăila şi Focşaniul căzuseră, numai Galaţiul rezista încă, plin de trupele ruseşti tot mai indisciplinate, ieşind din poruncile comandanţilor cu fiecare zi tot mai mult. Între târgul lor şi front se mai afla acum doar Siretul.

Dănilă încetase să mai povestească ce vedea peste zi în gara lui. Simina nu află niciodată despre trenurile pline cu refugiaţi ce-şi strânseseră lucrurile în grabă, bucureşteni care urcau spre Iaşi, fugind din calea trupelor germane, constănţeni care erau evacuaţi din pricină că erau bulgari sau turci, răniţi trimişi în spatele frontului, trupe retrase în urma bătăliilor pierdute, prizonieri în drum spre lagărele din Moldova. Feţe pământii de îngrijorare şi de nespălare. Mirosuri grele de răni neîngrijite. Spaime de toate felurile ridicându-se ca aburul deasupra mulţimilor colcăitoare îngrămădite în gara mică, plutind apoi deasupra tuturor, răspândind miresme de puroi şi transpiraţie. Vagoane pline până la refuz, cu oameni atârnând pe scări şi chipuri înspăimântate ieşind pe geamurile deschise. Ţipete la fiecare semnal de plecare al vreunui tren şi bărbaţi care

săreau din mers pe tampoane, cățărându-se apoi până sus, pe vagoane. Copii pierduți. Valize părăsite. Toată Muntenia și Dobrogea păreau să se refugieze în inima Moldovei prin gara lui Iacovache Dănilă.

Din toate acestea, Simina nu vedea decât chipul schimbat al bărbatului ei și tăcerile lui care umpleau casa și curtea de când sosea și până a doua zi dimineață, când pleca din nou.

§

Și erau sute, poate mai mult de o mie în convoiul ăla în care se mișcau toți ca unul, ca un singur animal scăpat pe lume din cele mai înspăimântătoare povești, el însuși derutat de locurile prin care era nevoit să se târască. Fraza aceasta călătorise din poveste în poveste în familia lui Dănilă și apoi în a Zahareștilor, străbătând timpul până când ajunsese la Sara-mică. Femeile neamului lor o purtaseră de la una la alta, trecând-o din generație în generație ca pe o dovadă vie că, mai mult decât războiul cu rănile lui deschise, cu foametea, lipsurile și pierderile lui, pe Simina o impresionase acel convoi de copii refugiați, bolnavi de tifos. Cu pasul lui obosit, convoiul se scurgea iar și iar prin timp, când pe sub nucul casei cu marchiză de sticlă din Galați, când în apartamentul din București, după cum îl purtau multele lui povestitoare.

Se întâmplase într-o amiază curată și tăcută cum numai după căderea zăpezilor se mai pot vedea. Dănilă se întorcea de la primărie, venind dinspre inima târgului. Mergea pe mijlocul drumului, fălos în mantaua lui bleumarin cu bumbi aurii, cu însemnele regale la gulerul căptușit cu blăniță de miel. Simina îl zărise de departe, ieșise în cerdac să-l caute cu privirea și acum îl admira în voie, de vreme ce el nu-i putea desluși zâmbetul de la distanța aceea. Pruncul cel mic dormea dus între perne, pe patul mare,

băiatul se juca în bucătărie, sub ochii Ţilei care alegea nişte arpacaş. Simina gândi că nu-i altul ca Dănilă de semeţ şi de priceput între cele patru ape care îi înconjurau şi-şi făgădui să nu-l mai necăjească niciodată.

Ridicând mâna la ochi ca să şi-i apere de lumina puternică a soarelui şi a zăpezii, Dănilă se opri şi cercetă cu atenţie în lungul drumului. Dinspre câmpuri se apropiau încet şiruri şerpuitoare de refugiaţi. Veneau cu umerii încovoiaţi, zgribuliţi sub gerul de decembrie, schimbând locurile pe unde treceau aşa cum o fac toate veştile rele. Pe măsură ce se apropiau, li se puteau desluşi hainele rupte, cu mâneci descusute din umeri, ori pantalonii atât de zdrenţuiţi încât lăsau să se vadă pe dedesubt gleznele negre de frig ori de mizerie. Târau prin zăpada proaspătă încălţări stricate, cu tălpi care abia se mai ţineau de căputele lor.

Atunci când ajunseră în dreptul porţilor ei, Simina pricepu că erau copii între doisprezece şi cel mult optsprezece ani, mare parte din ei băieţi, numai cu câteva fete speriate, ascunse sub păturile puse în cap, ici-colo. Coborî din cerdac păşind încet, ca şi cum s-ar fi ferit să nu alunece pe treptele pudrate cu zăpadă, de fapt luându-şi câteva clipe ca să socotească lucrurile. Ieşi în drum şi se uită o vreme la ei, tăcută, ştergându-şi mâinile de şorţul de la brâu într-un gest pe care uitase să-l mai isprăvească. Respiraţiile copiilor ridicau în aerul îngheţat aburi uşori ca şi cum numai atâta putere, viaţă ori căldură ar mai fi avut în ei, cât să scoată un fir subţire care pierea la două degete de obrazurile lor palide. Din loc în loc, câte unul arunca pe nările roşii aburi groşi, fierbinţi de la febra care-l chinuia. Simina numără dintr-o singură privire vreo duzină cu feţele aprinse şi cu febră. Căută din ochi capătul şirului de copii pribegi, ridicându-se pe vârfuri şi înălţându-şi bărbia ca să vadă peste creştetele lor.

— Suntem câteva sute, doamnă, vorbi unul mai mare de ani din faţă, strângând sub fiecare subţioară câte un frate.

Ne-am rupt de convoaiele cele mari pentru că nu mai putem. Am zărit fumurile coşurilor şi am tăiat câmpul încoace.

Veneau din Oltenia. Fuseseră evacuaţi în mare grabă din calea nemţilor mai întâi tinerii pe care armata germană ar fi putut să-i folosească. Se pregătiseră pentru ei trenuri speciale cu care ajunseseră până în Bucureşti. De acolo fuseseră despărţiţi şi urcaţi în alte trenuri, alături de soldaţi români retraşi de pe front şi de răniţi. În Buzău îi coborâseră din nou şi îi alăturaseră convoaielor nesfârşite de refugiaţi civili, sate întregi plecate cu coteţe cu găini încărcate în căruţe, mânând pe lângă ei vaci, oi, cai. Trupele ruseşti aliate îi jefuiseră în două rânduri, luându-le toate animalele. Cei mai slabi căzuseră răpuşi de tifos şi fuseseră părăsiţi la marginea drumului îngheţat. Luaseră de la ei numai şubele mai groase ori şalurile, toate pline de păduchii care aduceau tifosul.

Când asistentele şi sergentul care îi conduceau muriseră, copiii îl ridicaseră singuri dintre ei pe acesta mai mare de ani şi-şi luaseră soarta în mâini. Ultimul oraş de care îşi aminteau fusese Focşani. Li se spusese că merg la Iaşi, dar niciunul dintre ei nu ştia cât de departe este Iaşul şi dacă ar putea ajunge pe jos acolo. Se desprinseseră aşadar de grosul convoaielor dis-de-dimineaţă, fără să-i întrebe nimeni unde se duc, şi tăiaseră câmpurile de-a dreptul. Siretul prinsese pod de gheaţă şi copiii îl trecuseră cu aceiaşi paşi uşori, obosiţi cu care intraseră în târg.

— În biserică şi la şcoală, vorbi târziu Simina către Dănilă, care rămăsese în tot acest timp în mijlocul drumului, cu mâinile vârâte adânc în buzunarele mantalei de ceferist regal. Dar până la biserică să baţi în toate porţile şi să dai câte unul-doi. Să spui să-i despăducheze bine. Care are febră nu rămâne în casă de om, pe ăştia bolnavi îi separăm într-o clasă sau pe undeva.

Convoiul porni încet în spatele lui Dănilă, însoţit pe deasupra creştetelor de firele subţiri de abur care însemnau

viață. Simina rămăsese în poartă până când îi trecuseră toți pe dinainte. Scosese dintre ei trei fetițe, strecurând mâna printre trupurile tremurând care de frig, care de febră și trăgându-le la ea. În ziua aceea, războiul intrase în târgul lor. Simina o mutase pe Țila în podul casei și culcase fetițele în bucătărie, după ce mai întâi le îmbăiase și le pusese hainele pe foc, îmbrăcându-le cu ce găsise prin casă.

Convoiul de copii stârnise reacții felurite printre vecini. Rămăseseră la ei doi ani încheiați. Sosiseră reprezentanți de la Crucea Roșie din Galați, cercetaseră școala și vechea casă parohială în care fuseseră cazați copiii, completaseră niște hârtii și plecaseră, trimițând înapoi haine și alimente cu rugămintea să-i mai țină o săptămână ori două. Veniseră apoi doi domni de la Casa de sprijin Familia Luptătorilor, le puseseră întrebări copiilor, care are tată ori frate pe front, notaseră răspunsurile într-un registru și plecaseră și ei, trimițând înapoi parohiei o mică sumă de bani pentru ajutorarea refugiaților.

Douăzeci dintre ei pieriseră răpuși de tifos. În primăvară, oamenii îi scoaseră la câmp pe cei care iernaseră prin casele lor. Unora le plăcuse, altora nu. Ici-colo, prin câte o casă se înfiripase o dragoste între vreun băiat mai mare și vreuna din fetele gazdei, atrăgând după sine un scandal încheiat cu aruncarea nefericitului în drum. Iacovache Dănilă mai ridicase două odăițe în spate, tăind ușă spre tindă ca să le lege de casa mare. Simina le culcă într-una dintre ele pe fetițe și în cealaltă pe Țila atunci când era iarnă, pentru că vara găsi mai potrivit ca femeia să rămână în pod.

La sfârșitul războiului, copiii fuseseră încolonați de doamnele de la Crucea Roșie și urcați într-un tren care avea să-i ducă în Oltenia, la casele lor. Rămăseseră mai puțin de jumătate, băieții care trecuseră de optsprezece ani fuseseră înrolați unul câte unul în armată, iar câțiva

dintre cei de şaisprezece-şaptesprezece ani plecaseră la Galaţi cu vorba că vor să intre băieţi de prăvălie, de fapt fugiseră şi nu li se mai găsise urma. Fetiţele găzduite de Simina crescuseră şi duceau fiecare înapoi, acasă, câte o desăguţă cu ştergare lucrate de mâinile lor.

Târgul rămase schimbat după trecerea copiilor refugiaţi. Adevărurile din oameni, uneori necunoscute nici de ei înşişi, ieşiseră la iveală. Unii se îndepărtaseră, alţii se apropiaseră, totul se petrecuse imperceptibil, numai din priviri şi tăceri, dar cele aflate nu mai putură fi ascunse.

Simina şi Dănilă îşi potriviseră de atunci înainte mişcările unul după altul ca un mecanism complicat, făcut să funcţioneze veşnic, cu roţi dinţate care se întrepătrundeau perfect, cu supape care se deschideau când pe partea ei, când pe a lui, în aşa fel încât sistemul să se echilibreze.

În ziua deschiderii uşii

La începutul toamnei, romanul meu era gata. Zahareştii coborâseră de pe peretele cu fotografii şi oglinzi din sufragerie şi se strecuraseră printre rândurile mele. Am întrebat-o pe Sabi dacă vrea să-l citească şi mi-a spus că nu, lăsându-mă să înţeleg singură dacă nu are timp sau nu e curioasă. Anunţul meu o aruncase într-una dintre acele stări ale ei care-mi stârneau concomitent mila şi satisfacţia celui răzbunat. Avea uneori răutăţi subtile, insidioase ca o părere care-ţi apare numai o clipă într-un vis altfel senin. Şi le pedepsea apoi singură, căzând într-o stare vrednică de milă. Mă stânjenea să o văd prăbuşită astfel, aşa cum cred că m-ar stânjeni să văd un condor târându-şi aripile prea mari pe pământ şi arătând mai degrabă ca un curcan, chiar dacă a ucis puii nou-născuţi ai atâtor animale din preajmă.

Trimisesem manuscrisul la cele mai mari edituri. Mi se păruse inițial o idee bună să încep de sus în jos, plănuind să mă asigur mai întâi că marile edituri îmi refuză cartea și abia după aceea să încerc la celelalte. După două zile de așteptare, ideea nu mi se mai păru chiar așa de bună. Îmi închipuiam un redactor de carte asaltat de cine știe câte manuscrise pe zi, ordonându-le după dată, apoi alfabetic și în final după subiect. Ar fi ajuns la manuscrisul meu probabil la sfârșitul anului, și nu ca să-l citească, ci ca să-l clasifice conform sistemului. Ori poate că nu le clasifica deloc, iar aici imaginația mea se bloca.

Mă perpelisem astfel, abia ațipind nopțile și mâncând te miri ce toată ziua, până într-o dimineață când primisem telefonul care avea să-mi separe viața în două părți distincte, înainte și după. Eram poftită la sediul din București al editurii ieșene, ca să ne cunoaștem și să discutăm câteva detalii.

— Ce înseamnă asta? am întrebat-o pe Sabi ca pe singurul guru atoateștiutor pe care-l cunoșteam. Mă publică sau nu mă publică?

— De unde vrei să știu eu? îmi răspunsese Sabi. Îți faci bagajul și te duci la București. E deja toamnă, ar fi cazul să-ți cauți jobul următor. Nici noi nu mai stăm mult, Sara începe școala.

Nu-i ieșisem din cuvânt pentru că încă nu sosise vremea mea.

Împachetasem totul, Sara-mică deschisese porțile cele mari, iar eu mai întârziasem puțin cu motorul pornit și geamul coborât, privind la ele și căutând un cuvânt potrivit de rămas-bun care să exprime toată speranța cu care plecam și toată îngrijorarea cu care le lăsam acolo. Dinspre Dunăre veneau miresme amestecate, dragi, de păpurișuri sălbatice și lemn putrezit în apă. Mama Cornelia nu ieșise din casă, indiferentă la plecarea mea așa cum se arătase indiferentă la toată existența mea. Sabi îi oferea tot ceea ce își dorise vreodată, o fiică puternică și ambițioasă, cu

un job într-o companie multinaţională, mai mult sau mai puţin fericită, dar nimeni nu le poate avea pe toate. Ca de fiecare dată, încercarea sa de a şterge prezenţa mea dintre ei îmi stârni în final tot mie mila pe care ar trebui să o simţim faţă de cei care au o infirmitate.

— Să nu fii rea cu ea, i-am şoptit complice Sabinei, în loc de orice alt cuvânt de rămas-bun.

— Niciodată nu sunt rea cu ea, mi-a răspuns Sabi şi în glasul ei am simţit iritarea.

Am băgat în viteză şi am ieşit încet pe străduţele întortocheate şi umbroase care aveau să mă scoată în strada Brăilei. În portbagaj aveam lada frigorifică, pastilele de răcire erau scoase de la congelator chiar în dimineaţa aceea. Am oprit pe dig, la jumătatea distanţei dintre Galaţi şi Brăila, la pescari. Din drum se vedea numai o undiţă cu o sacoşă spânzurată în ea. Până să cobor din maşină, dintre trestiile mai înalte de un stat de om a ieşit un băietan blond ca lumina şi a început să-mi descrie şoptit, aruncând priviri de pokerist versat peste umărul meu, marfa pe care o avea:

— Somn, crap, scrumbie de Dunăre numai pentru cunoscători, ştiucă. Vii toţi, se zbat, îi am în apă.

Am cumpărat scrumbie ca să mă arăt cunoscătoare şi somn pentru că îmi place. Am îngrămădit pungile aduse de băietan dintre trestii, şiroind într-adevăr de apă tulbure de Dunăre, printre pastilele de răcire, am închis capacul etanş şi am pornit mai departe.

Ieşisem din Galaţi dis-de-dimineaţă şi drumul era odihnitor, mergeam cu soarele în spate. Alături aşezasem cutia mare cu flori galbene pe capac în care pusesem manuscrisul scos la imprimantă. Nu-mi ceruse nimeni asta, redactorul de carte îmi spusese foarte limpede că ne vedem ca să discutăm câteva detalii, dar visam de prea mulţi ani că odată voi pune un manuscris într-o cutie mare şi voi porni către o editură, ca să ratez această ocazie de a-mi împlini

visul. Prostești sau nu, detaliile visurilor care ne bântuie obsesiv au capacitatea insuficient studiată de a ne face fericiți atunci când se împlinesc întocmai. Călătoria alături de manuscrisul așezat într-o cutie era pentru mine un astfel de detaliu la care nu voiam să renunț. Printasem așadar fișierul, cu prețul unui toner și al unui top de hârtie, iar acum zâmbeam cu sângele doldora de endorfine, la volan în drum spre București.

Brăila, cu forma ei de raportor gradat sprijinit cu latura pe Dunăre, îmi dădea mereu același sentiment că intru într-un orășel-exponat. Căsuțele scunde, cochete, cu aer interbelic respirau din umbra arțarilor cu un astm elegant de intelectualitate burgheză. Mă gândeam la dantele, lecții de pian și căsătorii aranjate cu discreție de câte ori treceam pe bulevardele ei de jucărie. Îmi plăcea să ignor indicatoarele rutiere și să o iau pe Calea Galați, unde inițial, la primul drum cu mașina, nimerisem din întâmplare pentru că nu deschisesem Waze-ul la timp.

Se schimba ceva, simțeam asta cu toată tăria și încercam să cercetez clipa, conștientă că va trece luând cu ea înțelegeri adânci de care trebuia să mă fac demnă acum, imediat. Mai întâi am eliminat, după o cercetare sumară, simțurile cunoscute: nu vedeam schimbarea în jur, totul era la fel. Nu o auzeam, sunetele Brăilei în zona centrului vechi erau aceleași ca întotdeauna. Gustul sărat al aerului în preajma Dunării, furnicăturile pielii bătute de vântul care nu înceta niciodată pe malurile ei, vinilul moale dublat cu burete al învelitorii volanului sub degetele mele, toate acestea erau străine de schimbarea pe care o simțeam întâmplându-se.

Într-un punct aflat în spatele ochilor mei, mult în spatele lor, la o adâncime care-mi părea a se măsura în kilometri, dar care era în interiorul meu, luase naștere și creștea o convingere. Semăna cu siguranța de sine pe care o aveam atunci când eram scoasă la tablă, în copilărie,

iar eu ştiam lecţia pe de rost. Aş fi putut răsturna lumea cu convingerea aceea, atât de puternică o simţeam. Convingerea că se schimba ceva, că începuse deja odată cu plecarea mea din Galaţi.

Am zâmbit unui gând: Sabi ar fi foarte fericită să audă că-i atribui acestei intuiţii un loc aflat în spatele ochilor, cum ar veni în creier, şi nu în inimă. Am oprit la ultimul semafor înainte de a ieşi din Brăila. Două femei tinere în rochii care le alintau taliile traversau, călcând pe tocuri cu siguranţa discretă a celor care ştiu să stăpânească din umbră. Nu aveam nicio idee despre felul schimbării care începea, cine urma să fie afectat ori dacă avea să fie o schimbare bună sau rea. Mă mulţumeam să gust din plin acest sentiment că trec conştientă printr-o clipă însemnată.

Poate că schimbarea începuse totuşi mult mai devreme, în primele zile ale verii, când Sabi îmi stabilise un deadline pentru roman. Ori poate că începuse odată cu primul sertar de scrin în care căutasem cheia uşii care ducea în jumătatea de casă a *celorlalţi*. Îmi aminteam cum organizase Sabi căutarea, împărţind mai întâi camerele şi chiar mobilele şi numind un responsabil pentru fiecare:

— Sufrageria cu biblioteca, scrinul mare, masa din mijloc cu sertare şi măsuţele de cafea le ia Simona, spusese ea cu seriozitate, ignorând intenţionat faptul că Sara-mică şi cu mine schimbam priviri şi ne stăpâneam cu greu să nu ne pufnească râsul. Simo, să iei la rând fiecare casetă de pe măsuţele de cafea, te rog, îmi pusese ea în vedere, chemându-mă cu diminutivul pe care-l folosea numai atunci când simţea că nu mai controlează situaţia, pentru că ştia că mă topeşte cu el.

Până acum îl folosise de vreo două ori, toată viaţa. Nu prea avea nevoie de el.

— Dormitoarele de sus cu şifonierele, scrinurile mici cu lenjerie, noptierele şi ce geamantane or mai fi pe sub paturi le iei tu, mamă, continuase ea. Camera mică de

jos, unde dormim noi acum, o iei tu, Sara. Eu o să caut în bucătărie, în atelier, în magazie și în pod.

Podul era de fapt o întreagă mansardă, un mic apartament cu trei încăperi complet amenajate la care se ajungea pe o scară îngustă pe care abia încăpeam, spiralată precum cele ale vechilor turnuri de cetate. Urcasem adesea pe scara aceea în spatele Sarei-mici, care lumina calea cu o lanternă, în nesfârșitele noastre jocuri de-a comoara. În vara aceasta Sabi mă cazase pe mine aici, în mansardă, ca ultim imbold de a scrie odată cartea aia, cum spusese ea.

La capul patului simplu, comandat probabil unui meșter care lucra de acasă, din garaj, dar frumos împodobit cu așternuturi albe ca zăpada, cu colțurei împletiți la igliță acum cine știe câți ani, pe o măsuță proaspăt curățată la rindea se aflau un pahar cu apă, un ceas deșteptător cu cheie și o fotografie veche într-o ramă simplă. Lăsasem trolerul în mijlocul camerei și mă apropiasem de măsuță, atrasă ca de un magnet de fotografia aceea. Recunoșteam locul în care fusese făcută, era holul dintre cele două dormitoare de la etaj. Ceea ce nu recunoșteam erau ușile dormitoarelor, care fuseseră înlocuite între timp. Fotografia era mișcată, o fată care părea să aibă în jur de paisprezece ani venea alergând către fotograf. Nu mai văzusem niciodată fotografia aceea în casă. Ar fi putut fi mama Cornelia sau Sebastiana copile, ori poate chiar bunica Sada sau bunica Vera tinere, chipul nu se deslușea suficient de limpede, iar rochia și pieptănătura s-ar fi putut potrivi la fel de bine ambelor perioade.

O fotografie mișcată are ceva straniu, mai cu seamă dacă persoana fotografiată a murit între timp, ca și cum, din nebăgare de seamă, un rest de viață ar fi rămas captiv în fotografie, cerând fără speranță ajutor. Rămăsesem cu privirea pierdută la fata pe care o vedeam ca prin apă, o fărâmă de viață rătăcită în timpul nostru, care nu știa unde îi este întregul sau cum poate sparge cercul în care se învârtea. Mă convinsesem singură că trebuie să fie

vorba despre bunica Sada, singura moartă din cele două perechi de surori, ca să-mi susţin ipoteza.

„Cartea mea ar putea începe chiar de aici“, mi-am spus pentru a doua oară pe ziua aceea şi, împingând patul la perete, am aşezat masa în dreptul ferestrei, am pus fotografia în faţa mea, am scos laptopul şi am scris prima frază. „O fotografie mişcată are ceva straniu, mai cu seamă dacă persoana fotografiată a murit între timp, ca şi cum, din nebăgare de seamă, un rest de viaţă ar fi rămas captiv în fotografie, cerând fără speranţă ajutor.“ „Este o frază bună“, m-am gândit, convinsă că voi mai începe cartea de încă şapte ori până mâine, din alte şapte puncte. Casa cu marchiză de sticlă îmi scotea în cale la tot pasul noi şi noi începuturi bune.

Urmase o întreagă vară de căutări fără succes ale cheii. În primele zile ne amuzaserăm scotocind prin tainele casei şi povestindu-ne la cină ce am descoperit. Nu cheia. Niciodată nu era cheia, ci sania din copilărie a Sabinei, meşterită cu mâna lui de bunicul Octavian, cel care construise casa, primul meu roman început în clasa a treia la ora de aritmetică, notat de învăţătoarea noastră cu roşu, „Vă rog să poftiţi de urgenţă la şcoală!“, o medalie a bunicului Zaharescu, o invitaţie la nunta mamei Cornelia cu tata Manu şi, piesa de rezistenţă, sticluţa cu apă de colonie cu care Simina plecase din casa părinţilor, urmându-l pe Iacovache Dănilă într-o viaţă care dusese, în final, la toate acestea.

Sticluţa fusese în ziua aceea mândria Sarei-mici, care o descoperise după ceasuri de scotoceli în cufărul de la parter. Cunoştea povestea fugii Siminei prin mărul înflorit, pusese nenumărate întrebări, de-a lungul vremii, despre sticluţa aceasta ori despre cutia de lemn cu trusa de cusut, voia să ştie cum se pierd lucrurile şi, dacă ele se pierd, atunci ce alte urme pot lăsa oamenii pentru strănepoţii lor pe care nu mai apucă să-i cunoască. Ştia ce găsise.

Sticluţa era sigilată. Simina nu o desfăcuse niciodată, purtând-o cu ea din casa părinţilor în cea a lui Dănilă, apoi aici, în casa Zahareştilor, atunci când bătrânii au fost aduşi în Galaţi. O păstrase toată viaţa ca pe un vis la care nu vrei să renunţi. Poate se gândise că odată va fi suficient de doamnă încât parfumatul de dimineaţă să nu i se mai pară nepotrivit cu treburile de peste zi. Poate doar aşteptase un motiv bun pentru a se parfuma, de pildă o călătorie cu vaporul pe Dunăre până în portul Galaţiului ori măcar o traversare cu bacul la Zaclău, unde astăzi se stinge tăcută plaja Cocuţa.

— Credeţi că e posibil ca străbunica să o fi păstrat pentru mine, ca să ne cunoaştem? ne întrebase Sara-mică, luându-ne pe nepregătite aşa cum ne luau uneori vorbele ei care păreau să ascundă gânduri cam prea adânci pentru anii săi, făcându-ne să ne întrebăm dacă le rosteşte conştient ori hazardul se joacă cu noi.

Îşi petrecuse apoi tot restul serii alegând felurite obiecte pe care la rândul ei ar fi putut să le păstreze pentru vreo viitoare stră-strănepoată. Ajunsese repede la concluzia că nu are suficiente obiecte şi făcuse o listă de cumpărături cu care avea să o bată la cap pe Sabi toată vara: câteva cutiuţe de lemn frumoase de la Sarra Blu („ca să le găsesc diferite întrebuinţări, mama, şi să le impregnez cu emoţiile mele“, îi explicase ea serioasă Sabinei), o baghetă magică cu panglici la capăt („asta îmi trebuie mie“, spusese), o sticluţă de parfum („cea mai mică, mama“) şi multe altele. Lista era deschisă şi acum. Sabi încă nu se apucase să taie de pe ea obiecte, cumpărându-le.

— Mama nu prea se descurcă cu mine, îmi spusese chiar înainte să plec, iar eu crezusem că nu aud bine, adică speram să nu fi auzit bine. Nu ştie să se poarte cu mine, continuase fetiţa la fel de liniştită cum ar fi vorbit despre micul dejun, spulberându-mi orice nădejde că nu ştia ce spune şi doar potrivise la întâmplare nişte cuvinte care pentru mine aveau un alt înţeles. E stânjenită în preajma mea.

Am privit-o bănuitoare, luând aminte la fiecare detaliu al chipului ei pistruiat care ieşea tot mai mult din prima copilărie, pierzându-şi rotunjimile bucălate şi lungindu-se în linii delicate. Am întârziat mult asupra ochilor miopi ascunşi în spatele ochelarilor de la care căpătase un tic: îşi trăgea buza de sus peste dinţi, într-o încercare de a-i aranja fără să mai ducă mâna la ei.

Drumul aproape pustiu mă îndemna la rememorări. Localităţile rare şi mici erau singurele care mă scoteau preţ de câteva minute din ritmul mersului. Încetineam şi strecuram priviri prin curţile oamenilor, în căutare de viaţă, mă bucuram când reuşeam să prind chiar câte o privire, de cele mai multe ori a vreunui bătrân aşezat pe bancă, la poartă. Încercam să-mi imaginez că rămân o vreme alături de el, că privesc maşina din afară cum se îndepărtează, că mă întreb odată cu el cine este la volan, unde aleargă femeia asta şi care este viaţa ei.

I-am cumpărat Sarei-mici o primă cutie frumoasă de lemn, o pernuţă de ace în formă de inimă şi un jurnal cât palma, îmbrăcat în mătase şi încuiat cu lăcăţel. I l-am lăsat sub pernă înainte să plec, în dimineaţa aceasta.

Scrisesem mult în vara care se încheiase, cu un fel de disperare indusă de deadline-ul Sabinei – nu reacţionam prea bine la deadline-uri – şi cu sentimentul inexplicabil că cele două neamuri, Zahareştii şi Dănilă, treceau pe lângă mine pentru ultima oară într-un tren care se mişca din ce în ce mai repede. Le vedeam chipurile mute la ferestrele care treceau prin faţa mea şi aveam convingerea că era ultima şansă să-i privesc şi să scriu despre ei, înainte să dispară pentru totdeauna.

Scrisesem amestecat, încurcând lucrurile între ele, ba despre copilăria noastră legănată între cele două perechi de surori, ba despre veşnicele lor certuri şi împăcări. Ruptura definitivă dintre mama Cornelia şi Sebastiana, plecarea Sebastianei în Canada, pe când eu şi Sabi abia

intraserăm la facultate şi ne mutaserăm în Bucureşti, îmi dăduseră mari bătăi de cap. În acelaşi timp, mă obligaseră la scufundări de una singură în evenimente care se petrecuseră acum mult timp, la care fusesem martoră fără să le dau la vremea aceea importanţa pe care o aveau.

Povestite adesea în familia Zahareştilor, întâmplările se rigidizaseră într-o versiune oficială care nu mă mulţumea şi mai mult îmi ridica întrebări decât îmi dădea răspunsuri, incompletă şi searbădă. Mama Cornelia nu era dispusă să iasă din această versiune, bunica Sada se mutase de câţiva ani în cimitirul Eternitatea, iar bunica Vera şi Sebastiana erau plecate în Canada de douăzeci şi doi de ani şi nu mai dăduseră niciun semn. Desfăcusem de una singură versiunea oficială în bucăţi, apoi încercasem să completez acele bucăţi cu părţile lipsă şi să recompun toată povestea.

Fiicele Siminei, Sada şi Vera, se aflaseră într-o competiţie îndârjită dintotdeauna. Mai mare, bunica Sada dezvoltase un puternic sentiment de proprietate asupra surorii sale, purtând-o de mână prin toată curtea întinsă a lui Dănilă, pe piciorul de deal din spatele casei, pe sub pruni şi de-a lungul viţei-de-vie, cum ar fi mers cu păpuşa preferată după ea. Bunica Vera avea abia trei ani, iar bunica Sada era nevoită să se oprească adesea din pricină că soră-sa se împiedicase şi rămăsese cu un genunchi în pământ. Nu-i dădea însă drumul la mână, mândră de încrederea maică-sii.

Se măritaseră pe rând, bunica Sada în Galaţi, iar bunica Vera în acelaşi târg din plasa Covurluiului, pe lângă casa părinţilor. Fraţii avuseseră grijă să joace la fel de apăsat la amândouă nunţile, Dănilă le înzestrase la fel, Simina le binecuvântase la fel. Aici se opriseră însă asemănările, pentru că în anii următori bunica Vera născuse trei copii unul după altul, două fetiţe cu un băiat între ele, în vreme ce bunica Sada nu rămânea însărcinată. Surorile se îngrijiseră o vreme împreună de copiii Verei. Apoi bunica Sada o ceruse pe una dintre fete ca să o crească în Galaţi,

pornind cu aceasta roiuri întregi de întâmplări care aveau să le rănească toată viaţa pe toate patru.

Se hotărâseră asupra mamei Cornelia, copil de patru-cinci ani la vremea aceea. După o lungă perioadă în care fetiţa locuise când la Vera, când la Sada, fuseseră făcute în sfârşit actele de adopţie şi Cornelia rămăsese definitiv la Galaţi. Înţelegerea îndelung cumpănită între cele două perechi de părinţi fusese ca surorile să fie crescute în continuare împreună. „Două surori cresc două surori" rămăsese de atunci sloganul repetat adesea în familie, la cumetriile unde se adunau toţi fraţii Dănilă, nouă la număr, fiecare cu familia lui.

Pe sub slogan însă se petrecuseră de-a lungul vremii felurite întâmplări care întotdeauna sfârşeau prin a o răni pe una dintre cele patru. O vreme, mama Cornelia se simţise privilegiată. Locuia în Galaţi, limanul tuturor dorinţelor Siminei şi mai târziu ale fiicelor sale, avea propria ei cameră în casa cu marchiză de sticlă recent ridicată de bunicul Octavian, primise nenumărate rochiţe, bluziţe şi pantofiori şi mergea la şcoală cu ghiozdan nou în care zornăiau la fiecare pas creioanele în penarul din lemn lăcuit. Sebastiana, sora rămasă acasă în târgul din plasa Covurluiului, o invidia şi îi reproşa mamei sale că nu a trimis-o pe ea la Galaţi în locul Corneliei.

Pe măsură ce mama Cornelia creştea însă, creşteau şi întrebările în ea. Ar fi dorit să ştie de ce fusese aleasă tocmai ea dintre cele două surori. Avea nevoie tot mai des de asigurările bunicii Vera că o iubeşte la fel de mult ca şi pe Sebastiana, cerea acest răspuns cu insistenţă, cu glas tot mai poruncitor de la un an la altul. Cornelia acuza. O făcea cu înverşunarea cu care îşi acuză părinţii toţi adolescenţii care încep să vadă punctele sensibile ale trecutului şi să simtă alegerile greşite. O făcea cu cruzimea senină cu care copiii strivesc sub talpă un gândac gras, cu aceeaşi sălbăticie nevinovată, care nu se ridică până la nivelul pedepsei pentru că nu este conştientă.

Vinovată, bunica Vera rămânea tăcută sub acuzațiile fiicei sale, care îi făceau bine, pentru că orice pedeapsă scade povara vinovăției. Bunica Vera făcea penitență cu bucurie și se simțea întotdeauna curățată și ușurată după vizitele fetei. Acuzațiile îndârjite ale Corneliei o răneau, spălând-o de propriile ei acuzații, mai greu de purtat.

După astfel de perioade furtunoase, cele patru se regăseau pe marginile aceleiași dureri și se așezau obosite una lângă alta, repetându-și sloganul cu care porniseră la acest drum plin de capcane, cu nădejdea că vorbele rostite în afară își vor face lucrarea și în sufletele lor: „două surori cresc două surori". Nu exista niciun motiv de necaz ori supărare. Amândouă mamele le iubeau la fel de mult pe amândouă fetele. Viețile oamenilor nu există separate, există numai viețile familiilor și trebuie să fii conștient de șirul la capătul căruia trăiești. Ele patru continuau șirul început de Simina și de Dănilă, umăr la umăr toate, pentru totdeauna.

Viața lor fusese astfel o maree chinuitoare, un flux cald al dragostei care urma mereu după refluxul înghețat al resentimentelor, pendulând neîncetat pe plajele sufletelor lor, lăsându-le sfârșite pentru ca imediat să le dea noi puteri. Mareea aceasta o afecta astăzi pe Sabi și avea să ajungă curând la Sara-mică, pe care încercam, atât cât mă pricepeam, să o pun sub pavăza unor povețe bune: de exemplu, să țină un jurnal din care eu să pot înțelege ce se întâmplă cu acest copil.

Totul intrase într-un fel de stagnare după plecarea Sebastianei în Canada, împreună cu bunica Vera. Se despărțiseră certate și amenințaseră că nu se vor mai căuta una pe cealaltă niciodată. Promisiunea fusese respectată, se scurseseră douăzeci și doi de ani de atunci și despre rănile scufundate adânc nu vorbise încă nimeni. În general nu prea se mai vorbise despre nimic în familia Zahareștilor. Discuțiile fuseseră păstrate cu grijă la suprafață, acolo unde răspunsul corect la întrebarea „Ce mai faci?" este „Bine".

Totuşi, o viaţă ascunsă continua să se desfăşoare în tăcere în adâncurile acestui organism complicat pe care îl alcătuiau Sabi împreună cu mama Cornelia, Sebastiana, bunicile Sada şi Vera şi străbunica Simina. Formau împreună o singură vietate întinsă pe vreo sută douăzeci de ani, măcinată de răni tăinuite, trăind fără să poată fi atinsă vreodată de palma grea a timpului, atâta vreme cât din ele continuau să se nască femei. Viaţa văzută îşi continua mersul obişnuit, în vreme ce viaţa ascunsă îşi croia drum ca un râu subteran care taie stânca ani la rând, neştiut, traversând generaţiile şi izbucnind la suprafaţă în cel mai neaşteptat moment, dar mai ales în cel mai neaşteptat loc.

Îmi aminteam discuţia pe care o avusesem cu Sabi despre vieţi. Înţelegeam altfel acum ceea ce-mi spusese atunci, anume că viaţa adevărată este aceea care se petrece în interior. Vorbea despre rănile pecetluite sub tăcere ale femeilor neamului lor, care pe ea o ţineau captivă înăuntru, iar eu nu pricepusem atunci şi mă abătusem asupra ei cu argumente pe care le credeam inteligente, menite să o contrazică şi să-i demonstreze contrariul.

Sabi, mama sa, mătuşa, cele două bunici şi străbunica erau conectate într-un soi de colectivitate a lor care ignora timpul, traversându-l şi stabilind, împotriva oricărei logici, o comunitate pe verticala lui. În familia lor, femeile transmiseseră dintotdeauna prin timp o putere de la una la alta. Uneori foloseau această putere una împotriva celeilalte, testând căi de rezolvare a nodurilor complicate care le împiedicau să comunice. Aveam să înţeleg toate acestea curând, într-un mod neaşteptat de personal.

A doua zi m-am prezentat la sediul din Bucureşti al editurii, cu palmele transpirate şi două variante de discurs: una pentru situaţia în care mi s-ar fi arătat din ce motive nu poate fi publicat romanul („Sigur, înţeleg, o să mai lucrez pe manuscris, mulţumesc") şi alta pentru cea în care mi s-ar fi spus că lista de aşteptare e lungă şi, în

principiu, ţinem legătura („Vă mulţumesc, sigur, înţeleg. Doriţi să mai lucrez ceva pe manuscris între timp?“). Nu avusesem până atunci nicio legătură cu lumea literară, nu trimisesem încercări pe la edituri, nu mă înscrisesem la concursuri literare, habar nu aveam că un singur şi bun motiv pentru ca un debutant să fie poftit la editură este ca să semneze contractul. Ca să fiu sinceră, aveam o bănuială, măcar matematic vorbind tot a trebuit să iau în calcul şi această posibilitate, dar mi se părea atât de aducător de ghinion să mă pregătesc pentru aşa o fericire, încât alungam de fiecare dată imaginea, scuturând din cap.

Contractul mă aştepta pe colţul unui birou vechi, masiv, plin de manuscrise şi foarte impunător. Am citit pe o pagină de titlu numele unui scriitor cunoscut pe care îl admiram şi urechile au început să-mi ţiuie. Realizam că aici, în această încăpere, manuscrisul cărţii mele stătuse printre manuscrisele adevăratelor romane ale scriitorilor pe care-i citisem verile în grădina de pe malurile Dunării, alături de Sabi. Am semnat fără să înţeleg prea bine momentul, din cauza palmelor transpirate pixul îmi tot aluneca din mână, inima mi se zbătea cu furie în tâmple şi în gât, iar urechile continuau să-mi ţiuie ca un tren care intră în gară. Peste toate acestea şi în total dezacord cu ele, gura mea înţepenise într-un zâmbet de campanie electorală.

Am sunat-o pe Sabi din stradă ca să-i dau marea veste, aproape fără să-mi iau minutele necesare ca să-mi revin, dar vocea ei a sunat stins la telefon:

— Am găsit cheia. Vino repede.

§

Uşa avea alt glas decât mă aşteptam. Din întunericul care se căsca în faţa noastră ca o gură de animal viu se desprinseră încet pereţii, o sobă de teracotă dărâmată, lăsată în paragină, un şifonier gol căruia îi lipsea una

dintre uşi şi un scaun de bucătărie şchiop cu spătarul frumos arcuit, aşa cum se făceau înainte de război. În faţa noastră se afla o debara lungă şi îngustă, o încăpere-tampon între cele două jumătăţi ale casei.

Am mai întârziat câteva clipe pe pragul acesta. Niciuna dintre noi nu era încă pregătită să îl treacă. Eu şi Sabi stăteam umăr la umăr în rândul întâi, mama Cornelia cu Sara-mică de mână – în spatele nostru. Atunci când am intrat, cu sentimentul nelămurit că părăsim realitatea ca să ne predăm unei lumi ale cărei reguli nu le cunoşteam, aerul a devenit irespirabil şi un miros greu de mucegaiuri nevăzute ne-a înecat. Puţinele lucruri din debara erau legate între ele cu pânze dese, aproape invizibile, pe care păianjeni albi de atâta întuneric încremeniseră la primul nostru pas.

Un firicel de aer proaspăt venit de undeva de sus ne făcu să ridicăm privirile şi să descoperim, aproape de tavan, un gemuleţ rotund ca un hublou de vapor, acoperit la exterior de viţele înfrunzite ale glicinei. L-am deschis cu greutate şi cu preţul umplerii creştetelor noastre de moloz, praf şi pânze de păianjen, am rupt frunzele care-l acopereau şi am tras toate aer în piept, tuşind. Sub raza de lumină ca un mic reflector apăru, pe peretele opus, o inscripţie pictată pe o bucată de lemn, fragmentată de zeci de crăpături care o făceau să arate ca un mozaic bizantin. Două nume aşezate unul sub altul, „Casandra“ şi „Veronica“, prinse în înlănţuirile complicate ale unor ghirlande de frunze şi flori, cu vopseaua scorojită şi cu câte un fragment mărunt lipsă, aminteau de frescele antice. Erau numele celor două bunici materne ale Sabinei, transformate încă din copilăria lor în Sada şi Vera.

Am înaintat cu paşi mici, strivind sub tălpile noastre cioburi de sticlă şi straturi de zidărie fărâmată. Jos, în moloz, Sara-mică zări o fotografie aruncată, un soldat întors de pe front şi o inscripţie ştearsă, imposibil de citit. Se aplecă să o ia, o şterse cu palma şi ridică o privire întrebătoare către mama Cornelia, care potrivi fotografia

în așa fel ca lumina puțină să cadă pe ea, o cercetă cu ochii mijiți, călătorind prin amintiri, apoi spuse:

— Nu știu. Mulți dintre frații maică-mii au fost pe front.

Sara-mică strecură în buzunar fotografia soldatului a cărui identitate aveam, pentru totdeauna, să o ghicim doar pe dibuite, de vreme ce privirile lui nu-i aminteau de nimic cunoscut mamei Cornelia. De deasupra se auzi un urlet îndepărtat, sfâșietor și totuși înspăimântător, prevestitor al unei forțe de nestăvilit. Sabi și fiica ei își îndreptară la unison umerii, pregătite amândouă să dea piept cu urgii necunoscute, mama Cornelia păli brusc și respirația ei se subție până când rămase numai un fir, iar eu le observam cu rapiditate reacțiile până în cele mai mici detalii, înregistrându-le într-un loc din minte de unde aveam să le scot mai târziu ca să le scriu undeva.

Urletul se apropie, năvăli pe hubloul deschis, frământând vițele glicinei, și se topi învârtindu-se de vreo două ori în debaraua-tampon, lăsând aerul mai răcoros și miresme de baltă pe urmele lui.

— Curenții de pe Dunăre, șopti ușurată mama Cornelia.

— Asta auzeai tu, mamaie? întrebă Sara-mică. Atunci când ne povesteai că nu puteai dormi nopțile din cauza urletelor care veneau de departe și intrau în casă?

— Cred că da, mamaie, îi răspunse mama Cornelia pe gânduri, căci urletele acestea îi chinuiseră multă vreme pe cei rămași în partea aceasta a casei și din ele se născuseră o mulțime de povești pentru vacanțele fetiței.

— Dar până la urmă este cineva aici? mai întrebă copilul.

— Acum suntem noi, draga bunicii, îi zâmbi mama Cornelia, strângând cu drag în palma ei mâna mică a fetiței, mai mult ca o mulțumire adusă oricăror forțe vor fi permis clipa aceasta.

La capătul debaralei ne aștepta o ușă cu geam mat, tăiat rotund sus, protejată de o perdea de mărgele cum punea mama Cornelia vara la intrare, împotriva gângăniilor. Între șiraguri, păianjeni minusculi țesuseră de-a lungul vremii

pânze diafane, în așteptarea unor musculițe care nu mai veniseră niciodată. Filtrată prin perdeaua aceasta de mărgele și pânze de păianjen, lumina galbenă care abia se strecura din încăperea alăturată căpăta un aspect de cenușă.

Sabi vârî o mână curajoasă printre mărgele și pânze încărcate de praful a șaptezeci de ani, apăsă clanța și împinse ușor ușa. Balamalele nu scoaseră niciun sunet, în mod surprinzător. Într-o tăcere nefirească, casa *celorlalți* ni se dezvăluia întreagă prin perdeaua de mărgele și lumină cenușie. În spate, mama Cornelia icni. Slăbiciunea ei de o clipă atrase disprețul stăpânit al Sabinei, care nu admitea niciodată, nimănui, astfel de manifestări ale emoțiilor. Sara-mică, singura care nu se mai supunea demult intransigențelor Sabinei, ba chiar le desființa fățiș cu rebelă plăcere, o asigură că totul va fi bine și intrarăm una câte una în cealaltă jumătate de casă. Perdeaua de mărgele, praf vechi și lumină captivă prin care treceam ne curăța de urmele celeilalte jumătăți.

Casa fusese ruptă în două pe când mama Cornelia și Sebastiana erau mai mici decât Sara astăzi. Într-o dimineață, la poarta dinspre Dunăre sosiseră doi ofițeri și câțiva necunoscuți în haine civile, cu șepcile trase pe ochi și hârtii ștampilate în mâini. Străinii inventariaseră toata casa, număraseră camerele, ceruseră acte, planul cadastral, făcuseră liste cu mobilele, tacâmurile, cărțile, covoarele și neamurile vii sau moarte din fotografiile de pe perete.

Apoi plecaseră, lăsând în urma lor familia să se dezmeticească încet într-o lume nouă, cea mai rea dintre lumile posibile, căzută dintr-un cer care răzbuna pesemne nedreptăți făcute de alții, pe care ei nu le cunoșteau. Era luna aprilie a anului 1950. Decretul naționalizării imobilelor apăruse cu o zi mai înainte în *Monitorul Oficial*.

După acel prim grup veniseră alții, greu de deosebit după chipuri, dar cu aceleași uniforme și aceleași șepci trase peste ochi, cu aceeași hotărâre în gesturile brutale

și în cuvintele puține și rele. Încuiaseră ușa care avea de atunci înainte să separe casa cu marchiză de sticlă în două și plecaseră, în vreme ce alături începuseră să se audă sunete înfundate de mobile trase pe podele și nenumărați pași străini. Fusese prima dintre loviturile primite în anii aceia de bunicul Octavian.

Auzisem toate acestea mai mult din istorisirile Sebastianei, care era mai mare și își amintea mai bine decât mama Cornelia. Amesteca în povestire întâmplările stranii care începuseră de atunci în jumătatea de casă a *celorlalți* cu nelipsitele ei povești cu extratereștri și copii paranormali, vrăjind nopțile mele și ale Sabinei ori de câte ori venea în vizită, în copilăria noastră.

Sebastiana avea în anii aceia un râs cu care muia inimile tuturor. Își încrețea alintat nasul cârn, ochii îi jucau umezi a lipsă de griji și bucurie de a trăi și dădea drumul din gât unui râs gâlgâit, copilăros, absolut înduioșător. O priveam pe Sabi în poala ei și mă așteptam ca pomii să înflorească la așa un sunet nepământesc. La una dintre aceste vizite ne-a adus *Fram, ursul polar* și am simțit amândouă că plutim de fericire cu cărțoiul cât noi de mare în brațe. Aveam șapte-opt ani și începeam să descoperim magia cărților, după ce până atunci bunicul Octavian ne citise absolut în fiecare zi, fără nicio excepție, pentru somnul de după-amiază (al lui, pentru că noi îl așteptam, răsfoind cartea și oprindu-ne la câte o poză, să se trezească).

Sebastiana îmi dăduse întotdeauna aceeași atenție ca și Sabinei, nu făcuse niciodată diferență între noi, cucerindu-mă cu asta definitiv. La opt ani, eram un pic îndrăgostită de ea. Eram de asemenea convinsă că toată lumea e îndrăgostită de ea, nu vedeam cum ar fi putut cineva să se sustragă magnetismului pe care ea îl exercita în jur.

Am citit în vara aceea *Fram, ursul polar*, umăr la umăr cu Sabi deasupra aceleiași pagini, cu sentimentul cu care cei dintâi misionari vor fi citit probabil Scripturile: lumea

în frunte cu mine era mântuită câtă vreme se scriau cărţi serioase pentru copii, cine ştie câte vor fi fost deja scrise. Mă simţeam salvată de la o viaţă banală, plictisitoare, trăită înaintea mea de alţii. Aveau să mai treacă mulţi ani, vreo douăzeci, până să aflu povestea din spatele acelui cadou primit de mine şi de Sabi.

Sebastiana apărea în curtea Zahareştilor în mijlocul verii, sosită în concediu. Din bagajele ei ieşeau, ca din geanta fermecată a lui Mary Poppins despre care tot ea ne povestise, jocuri Lego aşa cum nu existau nicăieri în România comunistă din vremea aceea, ciocolate Toblerone aduse din singurul loc unde puteau fi găsite, duty-free-urile din aeroporturi, pungi pline cu bile colorate de sticlă, zeci de bile pentru un joc misterios, inexistent, inventat chiar de ea pentru noi şi multe alte minunăţii aduse din locuri fermecate: Germania Federală, Italia sau Suedia. Numele acestor locuri erau rostite cu voce scăzută în anii 1985-1986, casa cu marchiză de sticlă din Galaţi devenea pe durata rostirii lor un mic centru de rezistenţă împotriva unor lucruri de care eu şi Sabi nu eram pe deplin conştiente, iar tata Manu închidea uşile în jurul jucăriilor noastre şi spunea:

— O să fac puşcărie din cauza ta, cumnată!

De pe covor, dintre copii şi jucării, Sebastiana dădea drumul râsului ei de zână nimerită din greşeală într-o ţară comunistă.

Indiferent ce cameră pregătea mama Cornelia pentru Sebastiana, în cea dintâi noapte de concediu ea dormea în camera Sabinei. Stingeam lumina, ne aşezam turceşte pe pat, cu pătura în cap şi o lanternă aprinsă între noi, şi Sebastiana povestea din *Amintiri despre viitor* a lui Erich von Däniken. Planeta întreagă dispărea din jurul nostru, iar camera Sabinei se ridica spre spaţiul cosmic populat de mii de fiinţe misterioase despre care citise Sebastiana într-o carte. Descoperiri arheologice inexplicabile, scrieri străvechi nedescifrate, sumerieni, aerodromuri preistorice,

galaxii îndepărtate din care omenirea a sosit în urmă cu zeci de mii de ani, toate misterele Căii Lactee intrau sub pătură în prima noapte de concediu a Sebastianei.

Apoi, chiar înainte ca noi să adormim, ne cerea în şoaptă să nu spunem nimănui nimic, probabil ca să nu-i dea ocazia lui tata Manu să repete şi anul acela:

— Nevastă, soră-ta asta e nebună.

Printre toate acestea se amestecau povestea colţului cald al casei sau cea a chepengului care cade singur, ori poate tras de o mână invizibilă.

Pe când Sebastiana isprăvea clasele elementare, iar mama Cornelia trecea în picioare pe sub masă, mamele lor le interziceau cu străşnicie să se apropie de firida întunecată, plină cu tot felul de lucruri vechi aflate în mare dezordine, care ducea la uşa dintre cele două jumătăţi ale casei. Fetiţele nu aveau voie să iasă pe portiţa dinspre Dunăre, să urce singure în pod sau să se apropie de firidă.

Într-o după-amiază de toamnă, pe când bunica Sada şi bunica Vera, aflate într-una dintre dulcile lor perioade de apropiere, frământau toate ştirile deasupra unor ceşti cu cafea sub nucul din curte, fetiţele rămase singure în casă s-au apropiat de firida din care răzbătea o căldură blândă, de fiinţă vie. Moleşite dintr-odată, incapabile să mai facă vreun gest, rămăseseră cu privirile aţintite în întunericul din firidă. Mama Cornelia se afla chiar pe prag, Sebastiana – cu un pas în urma ei. Aşa le-au găsit Sada şi Vera, care au dat năvală în casă, alertate de liniştea ce se lăsase deodată, şi le-au smuls din această stare letargică frecându-le cu energie pe mâini, scuturându-le de umeri şi silindu-le să le privească drept în ochi, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că fetiţele percep această lume, şi nu altele.

Colţul cald al casei încercase să o atragă şi pe bunica Sada în primii ani ai separării. Cunoştea bine cântecul lui de sirenă şi moleşeala care te putea cuprinde acolo şi povestea adesea despre convingerea pe care o ai în astfel de clipe că undeva, la îmbinarea dintre perete şi uşa

încuiată, își ține respirația ceva viu. Bărbații familiei nu izbutiseră să combată aceste povești cu argumente de genul plitei din bucătărie care avea perete comun cu firida. Ori de câte ori se încăpățânau să insiste în demonstrațiile lor, era aruncat în dispută chepengul care se închidea singur.

Tata Manu urcase odată în pod, același pod transformat în mansarda unde dormisem eu toată vara și unde scrisesem cartea. Împinsese chepengul, dându-l peste cap, astfel încât acesta ajunsese până jos, pe podeaua mansardei. Se aplecase apoi ca să ia cutia cu vopsea pe care o lăsase pe treapta din spatele său și, când dăduse să urce iar, chepengul se închisese singur la loc, lovindu-l pe tata Manu la cap, dar mai cu seamă lăsându-l nedumerit și cu o întrebare pe care continuase să o tot repete de atunci: cum poate un chepeng pe care-l dai peste cap să se ridice singur de acolo și să se închidă?

Ori de câte ori bărbații familiei păreau să iasă biruitori în discuțiile legate de tainele casei, un glas de femeie punea capăt rebeliunii:

— Dar chepengul?

În anii aceia, mama Cornelia și tata Manu priveau toate aceste îndeletniciri ale Sebastianei cu înțelegere părintească. O ocroteau așa cum simt adulții nevoia să ocrotească copiii aflați la vârsta când încă mai văd lumi inexistente, îi tolerau cu blândețe ideile năstrușnice și o numeau „de-a Siminei", așezând-o pe o linie de moștenire a fanteziilor mai directă decât cea a mamei Cornelia.

Cu toată această încărcătură de istorii, speranțe și dezamăgiri ale mai multor generații pe umerii noștri, am înaintat în jumătatea de casă a *celorlalți*. Nu ne așteptam să mai găsim mobilierul de odinioară al bunicii Sada. În primii ani ai naționalizării, prin partea aceasta de casă se perindaseră mai mulți chiriași, venirile și plecările lor fiind pândite de bunica Sada cu urechea lipită de ușa încuiată.

Încerca să ghicească după zgomote ce anume era scos din casă, ce era furat.

Încăperea arăta într-adevăr cu totul diferit de sufrageria din care tocmai plecaserăm. Ieşiserăm din anii interbelici şi intraserăm într-un *French country* modern. Prin lumina scăzută care pătrundea pe la îmbinările draperiilor grele se distingeau canapele şi fotolii crem, îmbietoare, pline de pernuţe decorative vesele. Un şemineu, despre care încă nu-mi puteam da seama dacă era cu lemne sau numai un fals electric, ocupa tot peretele din faţă, iar pe poliţele lui asimetrice se odihneau sfeşnice albe, tablouaşe cu peisaje provensale şi tot felul de vase de ceramică cu aspect *vintage*. La picioarele unui fotoliu se odihneau un coş din nuiele împletite plin cu gheme de lână şi o pereche de andrele care-şi aşteptau stăpâna. Dar ceea ce mi-a oprit pentru o clipă inima în loc a fost o pălărie de pai agăţată pe perete. Pălăria aceea îmi dădu impresia că aparţine cuiva, mult mai mult decât andrelele şi ghemele din coş.

Singurul lucru care nu se potrivea cu aspectul rafinat, de o eleganţă lipsită de ostentaţie, era tapetul întunecat din mătase, brun cu arabescuri care fuseseră odată aurii. Într-un colţ unde se umezise în trecut se întindea acum un soi de graniţă a unei ţări misterioase, ai cărei locuitori închipuiţi probabil că ne studiau şi ei, din lumea lor bidimensională. Din motive pe care nu aveam să le aflăm niciodată, *ceilalţi* păstraseră tapetul original, aidoma celui din sufrageria din spatele nostru.

Într-un fel de înţelegere tacită cu Sabi, ne-am apropiat fiecare de câte o fereastră şi am tras draperiile, umplând aerul de praf şi lăsând lumina calmă de toamnă să intre în încăpere. Sara-mică şi-a tras buza de sus peste dinţi într-un gest scurt atunci când soarele i s-a oprit în ochelari, apoi a strănutat şi a pufnit în râs, începând să scotocească după urmele vieţii *celorlalţi*. Mama Cornelia a

dispărut pe scările care duceau la dormitorul rămas în partea aceasta de casă. Eu şi Sabi am ieşit pe veranda închisă care dădea spre strada Portului 1.

Bunicul Octavian construise casa pe trei străzi: strada Duminicii, către Dunăre, şi străzile Portului 1 şi Portului 2, care înconjurau casa pe două laturi. În timp, pentru că *ceilalţi* nu îngrijiseră niciodată grădinile care împrejmuiau casa, viţa-de-vie de pe partea lor se sălbăticise, întinzându-şi corzile printre caişii pitici şi unindu-se cu crengile lor şi cu păpurişurile înalte şi dese. De la an la an se formase astfel un desiş în care vara orăcăiau broaşte şi iarna trosneau, la gerurile mai mari, smârcurile îngheţate.

Din partea de pe strada Duminicii nu se mai zărise de la o vreme nimic dincolo, spre liniştea bunicii Sada. Lumea pe care o vedeam acum împreună cu Sabi, de pe veranda *celorlalţi*, ne era străină. Un singur colţ fusese recuperat din toată acea sălbăticie, curăţat şi amenajat ca să poată fi folosit pentru o cană de cafea într-o dimineaţă caldă.

Dar ceea ce am descoperit atunci când ne-am întors înăuntru a fost de departe cel mai neaşteptat lucru al acelei veri. Întreg peretele pe care se afla şi uşa încuiată, peretele la care noi toate stătuserăm până atunci numai cu spatele, era acoperit cu fotografii vechi în rame ovale sau dreptunghiulare de toate dimensiunile, cu *passe-partout*-uri decolorate, din tavan şi până în podea. Am rămas cu ochii la peretele acela, mutându-ne privirile care nu înţelegeau de la o fotografie la alta, în căutarea unei explicaţii. Nu mai văzuserăm niciodată acele fotografii. Din ele, toţi fraţii Dănilă, Simina cu Iacovache şi cele două perechi de surori ne priveau liniştiţi.

Capitolul al doilea

Sada

Cu nouăzeci de ani înainte de deschiderea ușii

Copiii de după război ai Siminei nu mai primiră același lucru precum cei de dinainte. Anii aceia o aspriseră, ceea ce văzuse și făcuse îi arătase o altă față a lumii, una dezgustătoare ce o întinase și pe ea, scoțând la iveală din adâncuri lucruri pentru care nu avea să se ierte niciodată.

Sila pe care o simțise ori de câte ori despăduchease copiii altora, hainele cu cusăturile pline de ouă de purici pe care le învârtea încet în gura cuptorului, arzându-și mâinile, sunetul cu care plesneau ouăle din pricina dogorii focului, toate acestea o îndepărtaseră pentru totdeauna de seninătatea cu care visa la portul Galațiului, din care ar fi vrut să plece măcar o dată în viață. Copii de paisprezece ani îi muriseră în brațe, vorbind fără șir din pricina febrei și numind-o pe ea mamă, iar cuvântul acela rostit în ultima lor clipă chiar o făcu pe Simina mama lor, aruncând-o de fiecare dată într-o disperare cu care nu era obișnuită, pe care nu știa cum să o arate și atunci o manifesta în afară ca pe o dușmănie. Toate aceste morți,

frica de tifos, războiul care se auzea dincolo de Siret schimbaseră lumina în anii aceia, făcând-o prăfoasă şi cenuşie, cu gust aspru de cretă.

Naşterea primilor doi băieţi nu schimbase nimic în Simina. După venirea pe lume a fetelor însă, ea nu mai fu la fel. Încrederea i se clătină la gândul că alte femei se pregătesc pentru luarea în stăpânire a lumii. Era pentru întâia oară când se simţea trecătoare ca frunza, şi nu înrădăcinată ca pomul. O vreme ţinu fetele departe de inima ei. Apoi învăţă să le iubească, împăcându-se cu gândul că au venit ca să-i ia locul în ţesătura covorului familiei. Dacă tot se va împlini, cel puţin să le înveţe pe fete cum se stăpâneşte lumea aceasta prin bărbaţii ei.

Numiră prima fetiţă Casandra, iar Dănilă luă cu simbrie fixă încă doi din fraţii Ţilei, pe unul pentru animale şi via de pe dealul din spatele casei, iar pe celălalt pentru locurile de la câmp cu pepeni şi porumb şi pentru alambic toamna. Fiecare avea sarcina de a tocmi la rândul lui oameni pentru cules şi de a găsi cumpărători pentru ceea ce prisosea: ouă, vreun viţel, purcei, brânză de la oile date la cioban.

În scurtă vreme veni pe lume şi cea de-a doua fată, pe care o numiră Veronica. În jurul Siminei, oamenii uitau tot mai mult de război şi îşi înnodau viaţa de dinainte cu cea de după. Tot mai mulţi mergeau duminica în Galaţi, întorcându-se de acolo cu haine cumpărate de-a gata şi schimbând apoi faţa târgului cu rochii pestriţe din stambă, încheiate în nasturi până jos şi legate la mijloc cu cordon. Aduceau cu ei vorbe ca „dispensar“ sau „autobuz“, care sunau străin în aerul cu gust de sălcii şi prune al pământurilor dintre cele patru ape, iar copiii înnodau cârpe furate de-acasă, făcându-şi minge şi jucând neobişnuitul fotbal pe aceleaşi imaşuri unde până mai ieri îşi săpau gropiţa pentru ţurcă.

Simina observa toate aceste schimbări care păreau să intre în târg cu mieroasă viclenie, ascunzându-şi adevărata faţă, arătându-se nevinovate, şi ochii ei se umbreau de temeri neînţelese. Schimbarea din lume îi strecura în suflet încredinţarea că vremea ei trece. Adevăratul stăpân şi judecător al tuturor era timpul, iar Simina, după patru copii şi fără nicio nădejde că va călători vreodată în locuri aflate dincolo de zare, înţelegea acum că timpul nu-i fusese niciodată prieten, ba chiar nici nu ştiuse de existenţa ei. Timpului îi era indiferent dacă punea la pământ un copac ori un om.

În anii aceia nu-l mai petrecu pe Iacovache până la poartă dimineţile, când el pleca la gară. Trimitea pe una dintre femei să-i pregătească de mâncare, pe alta să-i perie uniforma şi un băiat din curţi să închidă poarta după el. I se părea nedrept ca el, care nu preţuia câtuşi de puţin călătoriile şi locurile străine, îndepărtate, să îşi petreacă zilele în gara traversată de atâtea trenuri, iar ea să nu poată ieşi nici măcar până la Galaţi, o dată în an. Undeva, cineva făcuse o greşeală, căci nu se poate ca ea să se fi înşelat atunci când a oprit-o pe Zmeoaica şi l-a lăsat pe Dănilă să o cerceteze din creştet până-n tălpi.

Ori poate că dorinţele ei cele mai fierbinţi şi destinul ei erau lucruri cu totul diferite.

Gândul acesta o înnegură. Asta însemna că era prinsă în capcană. Înfrângerea era foarte aproape, poate că deja i se urcase în spinare şi de fapt asta era greutatea pe care o simţea în vremea din urmă. Nimeni nu-i iubeşte pe înfrânţi. Ea era cea dintâi care îi privea cu dispreţ pentru slăbiciunea lor.

Fiarele sălbatice ale iubirii ei de copii muşcau cu înfrigurare când dintr-unul, când din altul:

— Iancule, treci la masă că te cârpesc acuşi! Grigoraş, ieşi în drum şi aşteaptă pe tată-tu! Sadă, trimite femeile să mulgă vacile! Veră, ia coşuleţul şi du-te după ouă!

Ionuţ, încalţă-te că te prinde tată-tu desculţ pe-afară! Spălaţi-vă! Culcaţi-vă! Treziţi-vă!

Toate numai vorbe repezite pe un ton scăzut, tainic, ca şi cum lumea abia urma să înceapă, iar ei încă nu erau pregătiţi. Toate numai vorbe de dragoste pentru ei, copiii în care avea să pună dorinţa cea neîmplinită. Pe măsură ce ei creşteau, Simina îşi făurea o nouă explicaţie care să-i mângâie inima şi să o facă să mai rămână în capcana în care simţea că intrase: poate că destinul pe care-l presimţise fusese de fapt unul dintre aceşti copii cu care umpluse curţile lui Dănilă. Poate că de fapt al unuia dintre ei era dorul de a călători care o ardea, şi atunci însemna că aceluia trebuia să-i dea aripi pentru ca inima ei să se potolească şi gândurile să tacă.

În anul acela, fetele rămăseseră cele mai mari dintre copiii din curte, primii doi băieţi având-şi deja rosturile lor, unul maistru militar la garnizoana Iaşi şi altul funcţionar poştal în Tecuci. Fiind fete, Sada şi Vera nici măcar nu mai erau considerate copii, măritişul lor fiind pregătit în tăcere, dar cu multă hotărâre. Simina cedase de mult în faţa valului de schimbări şi în faţa plăcerilor fetelor şi le îmbrăca numai de la oraş, în rochii cu guleraşe albe şi trei năsturei bombaţi din lac negru.

În gazetele pe care le aducea Iacovache Dănilă, sosite cu vagonul poştei din Bucureşti, se vorbea despre Războiul Civil din Spania şi despre alianţa nouă a lui Adolf Hitler cu Benito Mussolini. Iacovache rostea numele rar, făcând după fiecare câte o mică pauză pentru a arunca o privire la Simina, ca ea să ia aminte. „A fost creată Axa Roma-Berlin", citea el, iar titlul gazetei, *Universul – Cele din urmă ştiri din lumea întreagă, 2 lei*, tremura abia ghicit în faţa ochilor Siminei.

De pe drum începură să răzbată zgomote îndepărtate de căruţe şi glasuri de bărbaţi care aruncau comenzi scurte, punctate cu câte o fluierătură. De sub coteţele construite

pe picioroange ale păsăretului curţilor îşi iţi capul Ionuţ, cel mai mic dintre copiii lui Dănilă, de patru ani. Primise însărcinarea de a aduna toate ouăle găinilor, raţelor, gâştelor ori prepeliţelor, dar larma de pe drum îl scosese afară de la cuibare, pentru că se apropiau oamenii cu ultimii pepeni şi dovleci de la câmp, iar el îi aştepta cu mare bucurie.

Dădu drumul din mână coşului cu ouă, alergă către porţi şi se căţără pe gard, aplecându-se în afară ca să cerceteze drumul. Din casă se auzi glasul Siminei:

— Sadă! Aţine-te la copil că o să cadă de acolo!

Ionuţ era mai degrabă copilul Sadei decât al Siminei, după ce ea căzuse în lentoarea lăuzelor la naşterea ultimului băiat şi zăcuse în pat o vară întreagă, cerând întuneric în odaie şi plângând pe ascuns cât era ziua de lungă. Nu voise să vadă pruncul şi nici lapte nu mai avusese pentru el. Iacovache nu se pricepuse ce era de făcut într-o astfel de situaţie. Plănuise ca, dacă lucrurile se agravau, să meargă la preot şi să încerce o desluşire. Deocamdată însă dăduse pruncul pe mâinile Sadei, ca una ce era cea mai mare dintre fete şi nădejdea curţilor pe perioada cât maica sa era bolnavă.

Sada îl crescuse îndoind lapte de vacă cu apă într-o farfurioară, înmuind colţul răsucit al unui ştergar neînceput pe care-l scosese din lada ei de zestre şi dând pruncului să sugă. Avea doisprezece ani pe vremea aceea şi, pesemne mai mult ca să-i răsplătească strădania curată, copilul trăi. Atunci când îi spusese prima oară „mamă“ Sadei, Dănilă lipi o palmă părintească peste ceafa fetei, luă băiatul cu un gest smucit şi-l îndesă în mâinile Siminei, punându-i în vedere cu un glas care nu cerea niciun răspuns:

— Ia-ţi copilul, femeie, că n-o s-o mai măritâm pe fiică-ta dacă un prunc îi spune „mamă“ prin curte!

Ionuţ continuase să-i spună „mamă“ şi „mămică“, dar numai în taină, seara la culcare, când Sada îi şoptea la

ureche basme și minciuni ca să-l adoarmă. Cât era ziua de lungă se ținea după ea ca iedul.

— Vin oamenii de la bostănărie! striga acum băiatul cu mare bucurie, cocoțat în vârful porții.

Sada se apropie de el, scoase din pământ fușteiul care ținea porțile cele mari închise, desfăcu și cârligul de sus și deschise larg porțile ca să intre căruțele, cu copilul încă sus, pe uluci. Ionuț chicoti înveselit de leagănul pe care i-l găsise soră-sa. Mărunțică și cu gesturile iuți, Sada purta în ea un uriaș care avea puterea de a vedea toate legăturile lumii vii, pe cele dintre oameni și firele de iarbă. Uriașul din ea se făcea adesea simțit, cei mai curioși care-i căutau adânc în priviri îl aflau acolo și se încredințau pe loc că au în fața lor un suflet vechi, din acelea care de fiecare dată supun pământul atunci când se hotărăsc să se amestece printre oameni. De la înălțimea ei, privea lumea cu încredere, nerăbdătoare să o ia în stăpânire. Purta două cozi împletite la spate și visa să-și tundă părul până la umeri și să-l prindă cu doi piepteni mici după urechi, cum văzuse că fac domnișoarele de la oraș. Îmbrăcase în dimineața aceea o rochie cadrilată în bleumarin și roșu, cu mânecuțe scurte, chiar dacă toamna se sfârșea, închise într-un năsturel bombat care părea o mică broșă pe fiecare braț al ei. Simina băgase de seamă și-i știa gândul, dar de data aceasta o îngăduise, din pricini pe care avea să le afle și fata curând.

Trei căruțe încărcate cu dovleci de toate mărimile, plăcintari lunguieți și borcănați la capete ca perele, din cei turtiți ca gogoșile, numai buni de scobit și aprins lumânări în ei, galbeni, portocalii sau verzi, chiar și tărtăcuțe cât pumnul, pline de lacrimi scurse din pălăria lor și închegate pe coajă, cu forme caraghioase, bune de pus pe la ferestre pentru joaca lui Ionuț. Oamenii tocmiți pentru cules încărcaseră cu vârf căruțele, care veneau agale, cu roțile scârțâind în osiile lor din pricina greutății.

Intrară pe porţi una câte una, sub privirile admirative ale copilului de pe gard. În ultima căruţă aşezaseră deasupra şi câţiva harbuji întârziaţi pe care-i mai găsiseră pe câmp, cantalupi de culoarea oului de raţă, pepeni galbeni crăpăcioşi cu coaja întunecată şi viţe albe brăzdându-i în toate direcţiile, ba chiar şi lubeniţe cu miezul roşu. De pe capra acestei de pe urmă căruţe, un băiat de vârsta Sadei, tuns milităreşte şi purtând pe pieptul scos în afară cu fală o cămaşă de la o uniformă ostăşească, arunca lumii priviri pline de încredere. Îşi suflecase mânecile mult deasupra coatelor, aşa cum îl văzuse făcând într-un film american pe un actor al cărui nume îl uitase, dar ale cărui gesturi le preluase, ameţind fetele cu ele.

Aruncă o privire Sadei atunci când trecu prin dreptul ei şi ochii negri ai fetei iarăşi îşi schimbară culoarea, căpătând ape căprui, mişcătoare, aşa cum i se întâmpla tot mai des în ultimii ani. Simina năştea copii cu ochii negri, care deveneau apoi căprui când ei ieşeau din copilărie. Din mijlocul curţilor în care căruţele întorceau şi-şi căutau locuri pe margini, Vera observă schimbul de priviri dintre Zamfir şi soră-sa, o mincinoasă care îi tot spunea că nu se întâmpla nimic, în vreme ce ea prindea tot mai des astfel de semne. Se ascunse în spatele uneia dintre căruţe şi pândi mişcările celor doi, hotărâtă ca de data aceasta să-i dovedească mincinoasei că nu mai este un copil pe care-l poate duce cu vorba. Împlinea curând treisprezece ani, ceea ce însemna totuşi ceva. Aşa o furie de mare creştea în ea, încât buzele sale şopteau singure vorbele pe care le pregătea pentru Sada, în vreme ce oamenii formaseră un şir până jos, în pivniţă, şi-şi treceau acum pepenii şi dovlecii din mână în mână.

Zamfir, înfumuratul târgului, care se credea actor american numai pentru că văzuse un film la Bucureşti, unde urma Şcoala Superioară de Război, îi arătă Sadei via cu un gest scurt din bărbie. Ca trase de aceeaşi aţă, amândouă

fetele porniră către locul indicat de el. Sada traversă curtea drept prin mijloc, luând pe cale un coş şi prefăcându-se că-l duce unde îi este locul, iar Vera se strecură nevăzută prin spatele căruţelor, al coteţelor şi al casei.

Ajunse în mijlocul viei tocmai când înfumuratul, altfel lat în umeri şi sigur pe el, cu un zâmbet care spunea că ştie multe, o ţintuise pe soră-sa cu spatele de trunchiul subţire al nucului, îmbrăţişase pomul cu tot cu Sada ca şi cum ar fi înlănţuit-o pentru tâlhării greu de iertat şi-i săruta faţa cam pe unde nimerea, încercând să-şi strecoare genunchiul printre ai ei. „Aha!“, triumfă Vera, îmbujorată brusc şi cu privirea lipită de ei ca printr-o vrajă. Era sigură!

De jos, din mijlocul curţilor, răzbătu până la ea alt fel de zarvă, glasurile părinţilor săi unduiau mieros şi vesel aşa cum Vera nu le mai auzise niciodată, ba chiar un mănunchi de râsete sparse preţ de o clipă văzduhul, smulgând-o pe Vera din pânda ei. Alergă printre rândurile de vie până în curte ca să vadă ce era şi rămase locului în colţul casei atunci când dădu cu ochii de străini. Simina poftea două femei şi un bărbat în casă, cu braţele desfăcute ca nişte aripi largi cu care ai fi zis că vrea să-şi ia zborul şi un surâs luminos pe toată faţa, cum nu mai avusese de când plecaseră băieţii cei mari de acasă. Cu acelaşi surâs şi aceeaşi lumină pe faţă, Dănilă ţinea uşa deschisă pentru ei toţi. Oaspeţii păreau orăşeni după haine, una dintre femei purta chiar o poşetă şi o pălăriuţă, e drept că lipsită de orice podoabe şi de un cenuşiu discret care cu greu putea fi numit culoare. Totuşi, era prima femeie cu pălărie şi poşetă care intra în curtea lor. Bărbatul avea mişcări naturale în costumul cu vestă şi cu pălărie Borsalino, ca unul care nu-l purta pentru prima oară, ci era obişnuit să se mişte în astfel de haine. Mai înalt decât toţi cei printre care trecuse până când ajunsese în casa lui Dănilă, slab şi cu un chip nefiresc alungit, era singurul reţinut în gesturi şi vorbe. De fapt, nu vorbea deloc

şi abia dacă îngăduia trupului său să aibă vreo mişcare în afara mersului lent.

— Veră, o chemă maică-sa pe nume atunci când o zări, iar glasul ei era dulce şi înmiresmat ca ultimele lubeniţe duse acum la pivniţă de oameni. Du-te, puiul mamei, şi adu-o pe Sada să o vedem.

Se mărită Sada! căzu înţelegerea în Vera cu spaime felurite. Spaima că va pleca şi nu o va mai vedea, spaima că soră-sa se va schimba, iar lucrurile nu vor mai fi niciodată la fel în viaţa Verei, spaima că va rămâne singură. Musafirii dispăruseră în casă, de unde mai răzbătea până afară numai râsul gros al lui Dănilă. Ţila, ducând o tavă cu vişinată şi felii de cozonac, intră pe urmele oaspeţilor, iar Simina îşi oţeli privirea aţintită către fată şi îi spuse pe tonul ei obişnuit, printre dinţii strânşi:

— Mişcă-te de-acolo, Veră, ai înlemnit? Adu-o pe soră-ta la mine!

Fata alergă din nou printre rândurile de vie până sus, unde-i lăsase pe cei doi, şi le strică dragostea. Arătându-se fără niciun cuvânt pentru că nu ştia cum ar fi mai potrivit să înceapă, rămase dreaptă în faţa lor, cu mâinile spânzurând pe lângă trup şi cu ochii măriţi de spaimă.

— Ce-i? întrebă speriată la rândul ei Sada, înţelegând din privirile Verei că ceva grav s-a petrecut, dar fără să iasă deocamdată dintre braţele lui Zamfir.

— Te cheamă mama, spuse Vera, ascunzând că de fapt o căuta un domn de la oraş cu maică-sa după el.

De aceea tăcuse Simina dimineaţă, când o văzuse pe Sada ieşind din casă îmbrăcată cu rochia cadrilată şi cu guleraş alb. Era bine că se gătise aşa frumos, căci aşteptau musafiri importanţi. Ştia că Sada avea alte planuri cu rochia aceea, băgase de seamă că feciorul sergentului îi poartă sâmbetele fetei. Zamfir însă era promis de tată-său alteia, Simina ştia şi asta, iar pe pământurile dintre cele patru ape ale Covurluiului lucrurile acestea nu erau legate

cu atâta trudă de părinți ca să fie mai apoi stricate după năzărelile de-o vară ale copiilor. Sada avea să rămână frumos sub cuvântul părinților ei și Zamfir sub cel al părinților lui.

Cea dintâi întâlnire a bunicii Sada cu bunicul Octavian se petrecu așadar într-o zi de toamnă grea de roade, răsunând de bucuria culesului prin acareturile lui Dănilă. În aer pluteau miresmele prea dulci, apăsătoare ale dovlecilor plăcintari, cantalupilor galbeni și dragostei furate între rândurile de vie, moleșind sângele tuturor celor care le inspirau.

Sada intrase în camera bună, aprinsă la față din pricina vorbelor care-i jucau prin minte, „nu mă mărit să știu de bine că mă arunc în Siret". Carnea albă a brațelor ei era cel mai luminos lucru din încăpere, ochii i se înnegriseră la loc, iar părul smuls ici-colo din cozi îi dădea un aer de sălbăticie care Siminei îi aminti ca prin vis de Zmeoaica ieșind în goană din aburii unei locomotive care frâna, de vaporul cu zbaturi *Borcea* și de dunele de nisip de la Hanu Conachi. Fata aceasta a ei va împlini dorințele cu care venise ea însăși pe lume.

Din acea vizită Sada nu află mare lucru. Doamna cu pălăriuță modestă se numea Johana Boroș și era intendenta casei unui consul din Galați. Își crescuse singură cei doi fii cu care se refugiase din Transilvania, în urmă cu douăzeci de ani, trecând munții pe jos alături de Armata Română, așa cum făcuse în Războiul cel Mare o parte a populației, speriată de toate întorsăturile situației de pe front. Octavian Boroș era cel mai mic dintre feciori, terminase Școala Superioară de Arte și Meserii și era maistru la Atelierele CFR Galați. Primise de la Banca Covurlui un credit cu care cumpărase un teren în apropierea portului și începuse construcția unei case.

Toate acestea le piuia cu multă delicatețe în glas și în degetul mic ridicat de pe toarta ceștii amica doamnei

Johana Boroş, care îi însoţise pe cei doi în această vizită. Odinioară şi-ar fi spus şi ea tot peţitoare, aşa cum o numiseră mai apoi, în discuţiile dintre ei, Simina şi Dănilă. Vremurile suferiseră însă schimbări care cereau renunţarea la anumite obiceiuri ori măcar tratarea lor cu un amuzament înţelegător. Tot amica-peţitoare spunea asta, străduindu-se să-şi ducă sarcina la bun sfârşit şi în acelaşi timp să umple golurile stânjenitoare din conversaţie.

Bunicul Octavian părea să fi rămas drept în picioare chiar şi după ce se aşezase pe scaunul cu spătar dintr-o vergea arcuită de lemn. Îşi pusese pălăria Borsalino pe un genunchi, mâinile cu degetele împletite în poală şi privise cu sinceritate, drept în ochi, pe fiecare în parte, ca şi cum s-ar fi oferit spre cercetare: pe Iacovache Dănilă, pe care slujba lui de maistru al Atelierelor CFR ar fi trebuit să-l impresioneze, pe Simina, căreia îi dăruise la intrare o cutie de bomboane comandată în Bucureşti, la Capşa, apoi pe Sada, căreia nu-i adusese nimic pentru că nu se cuvenea, spusese amica-peţitoare. Bunicul Octavian mai aruncase o privire şi în spatele Sadei, de unde se iţeau de-o parte capul Verei şi de cealaltă acela al lui Ionuţ.

Toate detaliile chipului bunicului Octavian erau prea mari, disproporţionate chiar şi faţă de trupul înalt. Obrajii se prelungeau în jos mai mult decât te-ai fi aşteptat, fruntea se înălţa în sus dincolo de punctul unde ar fi trebuit să se termine o frunte şi avea cea mai pătrată bărbie din câte văzuse Sada. Chipul acesta mare, osos, părea făcut dintr-un bloc de piatră.

În anii tineri, Octavian privea lumea cu multă seriozitate, cântărind tot ce-i ieşea în cale cu o cută gravă între sprâncene. Nu zâmbea niciodată, nu pentru că nu găsea motive de bucurie, ci pentru că simţea nevoia să despice aceste motive în patru, ca să vadă din ce sunt făcute. Îşi cerceta sufletul şi trăirile cu vigilenţă, insistând ori de câte ori întâlnea vreo urmă de resentiment, căutându-i explicaţii

şi aducându-şi singur argumente până când topea resentimentul în înţelegere. La vremea aceea, Octavian părea angajat cu multă hotărâre într-un fel de acţiune sanitară îndreptată asupra vieţii lui interioare, ca şi cum ar fi ştiut că îl aşteaptă undeva, în viitor, o prăpastie care-i va despărţi pentru totdeauna trăirile în două: înainte şi după.

Zâmbetul avea să şi-l regăsească târziu, după venirea noastră pe lume, a Sabinei şi a mea. Abia atunci a isprăvit judecarea tuturor celor întâmplate, le-a depăşit şi a pus din nou piciorul pe pământ solid. Cu ochii la creştetele noastre ce-i ajungeau până la genunchi, avea să facă pace cu cei care-i greşiseră şi avea să înveţe să trăiască cu frica nelămurită din el, zâmbind peste ea.

Surâsul de la bătrâneţe al bunicului Octavian, singurul surâs pe care-l arătase vreodată de-a lungul vieţii, avea prospeţimea lucrurilor noi, aflate la început de drum. Neînvăţată cu astfel de mişcări, pielea din jurul ochilor săi făcea cute în cele mai neaşteptate locuri, împrumutându-i chipului tinereţi efemere. O vreme zâmbise cu privirile plecate, ca şi cum s-ar fi simţit stânjenit să privească o lume în care trimisese el un zâmbet. Apoi însă prinsese curaj şi ridicase ochii pe deasupra surâsurilor, minunându-se cu toată sinceritatea de faţa cea nouă a lumii.

Strâns toată tinereţea în chingile unor temeri vechi, formate pe drumul şerpuitor dintre munţi, pe când adormea înfăşurat în mantaua pătată de sânge a unui soldat mort şi se trezea în zgomotul împuşcăturilor, Octavian avea să se simtă liber abia la bătrâneţe, când timpul scurs îl încredinţase că trecutul nu se va mai întoarce. Îşi trăise această libertate ca pe o a doua tinereţe. Se trezea dimineţile cu poftă de viaţă şi ne umplea copilăria de minuni: ne petreceam zile întregi în oraş, de mână cu el, făcând ochii mari în vreme ce el ne povestea ce clădire impozantă se afla odată pe locul unde noi nu vedeam decât doi copaci şi cerul senin.

Ne înscrisese la Biblioteca „V.A. Urechia“, în care păşiserăm cu sfială după ce auziserăm poveşti de la începutul lumii, de pe vremea când bunicul Octavian îi trecuse pentru prima oară pragul. Faptul că refăceam drumul bătut odinioară de bunicul Octavian, pe când noi nu ne născuserăm încă, ne dădea impresia că intrăm în istorie pe furiş, ca să tragem cu ochiul. Ne ducea iernile la patinoar, chiar pe locul fostului aeroport Galaţi, bombardat într-o zi din vara anului 1944, pe când bunica Sada se ascunsese în pivniţa casei cu marchiză de sticlă.

Această casă cu marchiză de sticlă din Galaţi se poate să fi existat mai întâi în visurile Johanei Boroş, aşa cum o viaţă plină de călătorii fusese visul şi dorinţa Siminei. Se poate ca ele amândouă să fi trecut pe umerii copiilor lor lucrurile pe care mai întâi le crezuseră propriul lor destin. De-a lungul vremii, poveştile s-au tot schimbat. Casa încă nu avea o marchiză la intrare atunci când bunicul Octavian a venit să o ceară pe bunica Sada. Abia dacă avea o cameră terminată, pentru ca el şi viitoarea lui mireasă să aibă unde locui.

Johana Boroş o cercetase atunci pe copila cu priviri războinice care rămăsese în pragul încăperii şi se întrebase dacă ea avea să fie cea care va ridica până la acoperiş casa începută de fiul său. Un frăţior i se agăţase de poalele rochiei, prinzându-se de piciorul fetei ca şi cum s-ar fi temut că un vânt rău ar fi putut să o ia de lângă el, iar Sada îşi lăsase numai palma pe creştetul lui, fără să-l privească şi fără să-i vorbească. Johanei îi plăcu felul în care Sada le arătase celor prezenţi că băieţelul se află sub protecţia ei la această adunare, stăpânind în acelaşi timp orice mişcare a copilului numai cu acel gest aproape nevăzut. Îşi spuse că fata simte cu multă precizie feluritele trăiri amestecate din cameră şi are suficient tact încât să lase rezolvarea lor pentru alte clipe, mai bune decât aceasta.

Sada simţi că era plăcută de Johana Boroş, o complicitate ciudată se ţesu între ele numai din două priviri şi sentimentul acesta o nedumeri. În dansul complicat al unei prime vizite de peţit exista întotdeauna un moment în care mama băiatului era cea care avea toată puterea, mai ales dacă poziţiile sociale erau într-un uşor dezechilibru, ca acum. Această putere i-o oferise Johana Sadei prin privirea complice şi admirativă de-o clipă. Acela fu momentul în care toate spaimele Sadei pieriră ca şi cum nu ar fi fost, iar fata ştiu că numai ea singură, dintre toţi cei aflaţi în încăpere, în toată gospodăria lui Dănilă ori în toată lumea, numai ea singură poate face sau desface nunta aceasta. Fusese clipa în care casa cu marchiză de sticlă şi dorul de o lume mai largă se mutaseră din visurile Johanei şi ale Siminei în ale ei.

Ruptura nu se făcu totuşi fără durere. Musafirii plecară, hotărând o a doua vizită, de data asta a fetei la Galaţi, unde Octavian o poftise la cofetărie. În noaptea aceea, surorile nu intraseră în casă, la culcare, nici după ce Simina le chemase a doua oară. Plânseseră una în braţele celeilalte ca să descarce un pic tensiunea după-amiezii, întorseseră apoi pe toate părţile un plan de evadare ce avea să le ducă pe amândouă la Iaşi, la fratele lor mai mare, nenea Iancu, care avea să le găsească slujbe acolo, plănuiseră şi o nuntă în taină cu Zamfir, urmată de fuga, de data aceasta, la Bucureşti, unde băiatul trebuia să se întoarcă pentru că nu-şi terminase încă şcoala. Mai plânseseră un pic, Vera jelind-o ca pe morţi, „sora mea, surioara mea, o să mă prăpădesc dacă mă laşi singură în curtea asta“, Sada plângându-şi de milă, „ce mă fac eu singură printre străini, pe cine cunosc eu la oraş ca să-mi deschidă şi mie uşa şi să-mi dea bună ziua un suflet de om?“.

Simina ieşi la ele în inima nopţii, le acoperi umerii cu un ţol călduros şi mai rămase între ele o vreme, vorbindu-i cu blândeţe Sadei:

— Ai să simţi şi tu că ţi-e menit, aşa cum am simţit şi eu atunci când am trecut în goana calului prin gara lui tată-tu, spuse ea şi glasul blând aduse alte lacrimi în ochii celei mici, pe care o cam topise somnul. V-am văzut atunci pe voi toţi într-o străfulgerare, am ştiut că nu va fi uşor, dar am ştiut şi că aici e locul meu, lângă el.

Poate din pricina cuvintelor picurate ca un descântec în urechea ei ori poate pentru că avea imaginaţia bogată a mamei sale, Sada chiar văzu lumi viitoare atunci când se gândi la Octavian. În lumile acelea însă nu exista dragostea turbată cu care Zamfir îi frământa braţele goale ieşite din rochia ei cu mânecuţe scurte, sălbăticia cu care, în căutarea gurii ei, îi săruta de-a valma faţa, disperarea cu care el îşi împingea uneori genunchiul între ai ei, speriind-o în clipa de izbândă în care reuşea să-i despartă şi urca apoi cu un gest zvâcnit, împlântându-se în punctul dintre picioare care-l primea pulsând de bucurie, spre ruşinea Sadei, care se smulgea înfuriată din braţele lui. Zamfir avea zeci de slăbiciuni în faţa Sadei, pe care ea le putea controla, iar el nu. Asta îi dădea fetei un sentiment de putere care-i plăcea. Octavian nu avea nicio slăbiciune pe care să vină şi să i-o depună la picioare, iar Sada ştia că nu ea este la cârmă.

Şi atunci plânse pentru a treia oară în noaptea aceea de toamnă, sub ţolul cu care le învelise maică-sa, în vreme ce Vera dormea somn liniştit de copil obosit de toate emoţiile de peste zi.

Nunta fusese stabilită chiar de Lăsata-secului, ca să nu intre tinerii în Postul Crăciunului şi să trebuiască apoi să aştepte, cu vorbele legate, tocmai până-n primăvară. Dănilă bătu palma cu amica Johanei Boroş pentru două perechi de boi, o duzină de oi şi un cal, vândute toate la târgul de vite, astfel încât zestrea să fie dată în bani pentru terminarea casei începute pe malul Dunării. Se mai înţeleseseră şi asupra celor mărunte: lada de zestre cu albiturile

cele obişnuite, toate vasele trebuitoare într-o bucătărie, un pat şi două covoare.

Pregătirile nu duraseră mult. Însoţit de doi colegi de la muncă, Octavian alesese o bodegă curată din centrul oraşului, care avea lăutari seară de seară, şi arvunise două mese lungi. Se înţeleseseră cu patronul să le socotească mâncarea fără preţul cărnii, pe care o dădea Dănilă din curţile lui, şi băutura cu moderaţie, căci mirele şi mare parte din nuntaşi mergeau la muncă a doua zi.

În rochia ei albă până la jumătatea gambei, lipsită de podoabe ca să pună în evidenţă beteala de la urechi, dar şi pentru că se isprăviseră banii mirelui, Sada plutise de fericire toată ziua, iar amintirile acelea aveau să i se amestece pentru totdeauna cu poveştile plăsmuite de închipuirea ei. La sugestia discretă a peţitoarei, care gângurise cu mult tact că doamnele de la oraş nu poartă rochii înflorate, Simina şi Vera îmbrăcaseră rochii uni. În faţa lor, Dănilă păşea cu pieptul înainte şi bărbia ridicată, în uniforma de mare ţinută. Cei doi feciori mai mari, sosiţi anume de la Iaşi şi de la Tecuci, o încadraseră pe sora lor până la intrarea în biserică, de unde Sada rămase mai apoi alături de Octavian pentru următorii cincizeci de ani.

Petrecerea începuse deja în bodegă atunci când alaiul de nuntaşi ajunse aici. De la mesele care nu făceau parte din nuntă, muşteriii obişnuiţi ai locului ridicau fum gros de ţigară şi ţineau isonul lăutarilor, cu glasuri mai mult sau mai puţin pricepute. Când intrară în bodegă ceferiştii de la Atelierele CFR, siguri pe ei, cu braţele spânzurate pe după gâturile nevestelor şi pălăriile pe cap, printre muşterii se lăsă tăcere. Nuntaşii făceau glume şi râdeau tare, strigându-l pe Octavian „dom' maistru“ şi vorbind despre rezistenţa tampoanelor dintre vagoane şi deformaţia care apare la frânare, subiecte care coborau o linişte admirativă în capătul de masă ocupat de familia lui Dănilă.

La miezul nopții, cheful se sparse și oamenii plecară către casele lor. Octavian o conduse pe Sada pe străzi frumos pavate, printre clădiri cu două etaje și vitrine cu firme elegante, pe sub balcoane cochete din fier forjat și grădini la intrarea cărora moțăia câte un birjar întârziat. Continuară să meargă chiar și după ce pavajul se sfârși, iar stâlpii înalți cu becuri electrice rămaseră în urmă. Merseră tot înainte, iar pământul ascuns în întunericul din față îi chema cu șoapte puternice care se ridicau tot mai stăruitor din adâncurile lui.

Când șoaptele deveniră un sunet înalt și greu, fără început și fără sfârșit, Sada pricepu că nu era pământul, ci Dunărea. Îi păru că părăsiseră de mult orașul și se afundaseră în pustietate atunci când soțul ei o opri în fața unei porți, îi dădu o cheie și-i spuse un pic teatral, ca și cum ar fi repetat cuvintele de multe ori, „Asta-i casa ta, descuie tu"

Așa pășise pentru prima oară bunica Sada în curtea casei de pe malul înalt al Dunării. În întunericul spălăcit al ceasului de dinaintea zorilor, rochia ei părea cenușie, mohorâtă ca pâclele care se retrăgeau de pe ape, din calea zilei ce stătea să înceapă. Curtea era plină de cărămizi și schele, pantofii ei se afundară în nisip, iar construcția neterminată căsca spre ea ferestre lipsite de perdele, ca niște ochi speriați. Bunica Sada și-a dat jos de pe cap basmaua cu care o legase nașa și și-a scuturat părul arămiu în aerul umed care venea de pe Dunăre. Cu acest gest care în curtea lui Dănilă ar fi fost un motiv numai bun pentru o palmă de-a lui plină de dragoste, Sada își luă averea în stăpânire.

Noaptea nunții fu amânată în bună înțelegere, pentru că Octavian trebuia să plece la slujbă într-un ceas. Încă în rochie de mireasă, Sada îi încropi pachetul cu mâncare din resturile rămase de la nuntă, aduse acasă împachetate frumos în ziar, îl ajută să-și schimbe costumul cel bun și

cămaşa de ginere cu hainele de muncă, îl privi cum își potriveşte pe cap pălăria de toată ziua şi-l petrecu până-n poartă. Gesturile cu care bunica Sada îl pregătea pe bunicul Octavian de plecare au tors timpul în strada Duminicii din Galaţi, neschimbate zi după zi, an după an, aceleaşi chiar şi pe vremea când eu şi Sabi îl aşteptam nerăbdătoare în poartă, ca să ne ducă cu bicicletele în Grădina Publică. Probabil că bunicul Octavian nici nu ar fi putut pleca vreodată de acasă, dacă bunica Sada nu l-ar fi ajutat să îmbrace paltonul greu, nu i-ar fi periat cu palmele umerii drepţi şi nu l-ar fi privit cum îşi potriveşte pălăria Borsalino pe cap. Bunicul Octavian a purtat pălărie până la Revoluţie şi acest fapt nu a mirat pe nimeni în Galaţi.

Casa crescuse şi se întremase ca din apă cu banii din zestrea Sadei. Terminară acoperişul ca să poată curăţa curtea de cărămizi, moloz, nisip şi schele, iar în primăvară Sada aduse de la părinţi o căruţă plină cu pământ de flori, răsaduri şi butaşi de trandafiri. Pe capră, între ea şi fratele care o ajuta la treaba aceasta, se afla la întoarcere şi Ionuţ, cu o bocceluţă la picioarele lui şi cu faţa umflată de plâns. Încă mai suspina atunci când băgară căruţa pe poarta de la Dunăre.

— Plânge de azi-dimineaţă după mine, explică Sada prezenţa copilului. I-am promis că poate dormi o noapte-două la noi.

Ionuţ nu mai plecă. Rămase în casa cu marchiză de sticlă până termină toţi anii de şcoală şi îi veni vremea să pornească în lume pe picioarele lui. Inima lui Octavian nu înţelegea ce se petrecea cu ea atunci când vedea copilul izbucnind în plâns ori de câte ori încerca Sada să-l pregătească de întoarcere acasă. Calm, tăcut şi puternic, Octavian semăna cu vaporul cu zbaturi *Borcea* înaintând agale pe mijlocul Dunării, uşor ca în vis, dar arătând limpede lumii că nimic nu-l va putea împiedica vreodată să-şi continue drumul. Însuşi faptul că era atât de calm se adăuga la impresia de forţă.

Lacrimile copilului îl stânjeneau și căuta de fiecare dată la Sada cu priviri rugătoare: fă ceva să se termine acest moment. Nu-i plăceau conflictele. Dezvoltase o adevărată artă ca să le evite, după ce mai întâi pierduse câțiva prieteni cu tăcerile lui încăpățânate pe care ei le luaseră cum doriseră, unii ca aprobare, alții ca dezaprobare. Între timp, Octavian învățase cum să lucreze din priviri pline de înțelesuri și mici semne, clătinări din cap, pufneli, pe care le făcea la fel de grăitoare ca pe cuvinte.

Ca orice copil respins de mama lui, Ionuț purta prin lume o rușine și o vinovăție bine zăvorâte în inimă, care-l făceau să privească adesea furișat pe sub gene și să îndrăgească mai degrabă singurătatea. Dragostea Sadei și a fraților nu se adăuga în locul acela din suflet pe care Simina îl lăsase gol. El era singurul care mai picura acolo, la răstimpuri, alte și alte dureri pe care nu le spunea nimănui: amintirea mamei lui privindu-l de la depărtare, cu spaimă, ca și cum s-ar fi întrebat ce anume adusese de data aceasta pe lume, brațul Sadei ferindu-l din calea Siminei atunci când ea lăcrima, cu privirea țintă la el, ori palma tatălui peste ceafa soră-sii atunci când el începuse a-i spune „mamă“. Acestea toate, neînțelese și dureroase, le vărsa Ionuț în locul din suflet pe care-l păstra pentru mama sa.

Crescuse cu convingerea nestrămutată că este ceva rușinos în ființa și purtările lui, ceva ce trebuie ascuns, chiar dacă este îngăduit de toți ai lui. Ca o compensare neașteptată, băiatul era înalt și drept în umeri, cu mersul degajat al celor care nu așteaptă nimic de la nimeni și cu trăsături frumoase. Părul negru, bogat și buclat, obrajii scobiți care-l făceau să pară mereu îmbufnat, buzele pline de fată mare și fruntea înaltă, albă și dreaptă făceau din el un David exilat în plasa Covurluiului pentru pricini grele.

Atunci când decidea să ridice în sfârșit privirile și să-l țintuiască cu ele pe cel cu care vorbea, toată imaginea

construită cu migală din alte detalii se năruia. Acolo, în ochii umbriți de sprâncenele proeminente, se afla un pui de lup rănit, mocnind furtuni și ticluind răzbunări subtile. Ionuț supusese cu privirile sale aspre, nemiloase, încă din primii ani ai copilăriei. Înțelegeai atunci că nu de sfială își ferește ochii, ci dintr-o urmă de îndurare pentru cel din fața lui. Efectul privirii băiatului era o tăcere pe jumătate înfricoșată, pe jumătate respectuoasă, care cobora asupra celorlalți. Nu mai doreai să ai de-a face cu el după o astfel de experiență.

Frumos și magnetic ca apele întunecate pe care le bănuiești pline de pericole, dar care tocmai de aceea sunt atât de atrăgătoare, Ionuț răspândea în jur un aer de promisiuni interzise. În preajma lui, ai fi fost înclinat să dai dreptate cruzimilor curate pentru că răzbunau nedreptăți vechi. Dușmăniile stârnite de oameni pe care-i iubești sunt neiertătoare mai întâi cu propriul tău suflet, pe care-l strâng în chingile visurilor de răzbunare până când te sufoci.

În vremea aceea de început, Sada obișnuia să se gândească la Zamfir cu aceleași sentimente pe care i le stârnea pierderea viei din spatele casei și a dealurilor nesfârșite care începeau dincolo de curțile lui Dănilă. Făcea parte în mod egal dintr-un întreg care cuprindea în același timp masa în jurul căreia se adunau toți frații, împărtășirea întâmplărilor mărunte ale unei zile cu un număr mare de rude sau duzina de argați ce-și luau poruncile dimineața, apoi mai apăreau în curte la asfințit. Toată viața ei de dinainte de măritiș îl includea și pe el, fără ca Zamfir să aibă însă un loc special în ea. Tânjea după mângâierile lui ascunse așa cum tânjea după iarba năclăită de prunele coapte căzute din pomi și stâlcite sub primii pași ori după prezența permanentă a Verei prin apropiere. I se făcea dor de viața aceea în totalitatea ei, dar mai cu seamă i se făcea dor de ea însăși așa cum era pe vremea aceea.

Înţelegea că oraşul, cu importanţa pe care o dă unor lucruri lipsite de rost în vechiul ei târguşor, o schimbă. O parte din ea rămânea martor curios şi impasibil al acestei schimbări. O Sada nouă, proaspătă ca orice lucru neînceput şi atrăgătoare ca unul necunoscut, ieşea la iveală cu fiecare dimineaţă petrecută în Piaţa Nouă dintre liniile de tramvai, unde mai întâi intrase temătoare, întorcându-se acasă repede, păcălită de toţi pescarii lipoveni, zarzavagiii şi măcelarii, pentru ca mai apoi să întârzie din ce în ce mai mult şi să înceapă a le înfrunta privirile. Învăţă din mers regulile oraşului şi curând se tocmea cu multă pricepere, tăind pe loc curajul celor mai obraznici negustori şi încurajând cu o glumă şi o vorbă bună pe cei cinstiţi. Fără alt efort în afara acestei ştiinţe de a ghici gândul cel necinstit, Sada căpătă repede renume de bună gospodină printre tarabagiii din Piaţa Nouă. Atât negustorii, cât şi muşteriii erau greci, evrei şi turci, lipoveni, bulgari ori armeni, încât adesea Sada, întoarsă de la piaţă, simţea că locuieşte într-un oraş străin, dintr-o ţară aflată în lumile acelea la care se născuse visând Simina. Se întâmpla să târguiască tot ce avea nevoie fără să audă măcar un singur cuvânt românesc. Să locuieşti într-un mare port e ca şi cum ai locui în Turnul Babel, îşi spunea şi surâdea acestui gând.

Octavian îi lăsa întotdeauna bani de bilet pentru drumul de întoarcere, când Sada avea plasele şi coşul pentru ouă pline. Tramvaiul oprea aproape de port, chiar în spatele impunătoarei Gări Fluviale, şi Sada cobora cu multă importanţă în gesturile copiate după cele ale doamnelor pe care le studia sârguincioasă. Era mândră că locuiau aproape de o staţie de tramvai, chiar dacă pantofii i se afundau în noroi primăvara şi toamna, pentru că străduţele de pe malul acela înalt şi galben încă nu fuseseră pavate. Oraşul avea să ajungă şi aici, mai curând ori mai târziu, nu conta, Sada avea răbdare să-l aştepte, atâta vreme cât tramvaiul

oprea în apropiere, iar în capătul străzii, către aleea Domnească, se aprindea noaptea un bec electric.

§

În iarna aceea, crivățul se înfrăți cu curenții purtați de Dunăre și acoperiră orașul cu gheață într-o singură noapte, transformându-l într-o jucărie uriașă de cleștar, frumoasă și neînsuflețită. Din malul abrupt care se deschidea într-o râpă chiar în apropierea casei și până la liziera de sălcii și ulmi de la Zaclău, pe partea cealaltă a Dunării, se prinsese pod de gheață. Până în primăvară nu avea să mai treacă niciun vapor către Brăila. Ninsorile începură după noaptea aceea, tăcute și liniștite, acoperind și curățând totul. Căderea lor nesfârșită îi părea Sadei neiertătoare ca viața. Din pragul ușii de la intrare, întindea mâna, iar fulgii de omăt se topeau cuminți în palma ei, unul, o sută, o mie de fulgi cărora le oprise căderea, o mie de zile pe care ar fi dorit să le prindă în palmă și să le topească. Totuși, în jur, lumea se acoperea neabătut cu straturi de zăpadă tot mai înalte, mii de fulgi și mii de zile din viața ei cădeau ușor, abia simțite, așternându-se unele peste altele fără ca ea să poată opri ceva.

Curând avea să rămână însărcinată, își spuse, iar cel dintâi dintre copiii ei va șterge cu siguranță gândurile acestea de iarnă. În plus, aveau să-l dea la școală pe Ionuț și noile griji aveau să-i facă bine. În vreme ce viscolul troieni zăpada în zilele următoare, acoperind cu totul ușa de la intrare și ascunzând poarta, Sada alese unul dintre pereții sufrageriei și prinse în mijlocul lui fotografia lor de la nuntă. Privea lumea cu seriozitate din fotografia aceea, cu o mână strecurată cu stânjeneală pe sub brațul necunoscutului care-i devenise soț, cu beteala argintie coborându-i de pe tâmple până la talie și buchetul mare de crini așezat la picioarele lor. Împrejur potrivi, după

îndelungi măsurători, alte fotografii: Simina-copil în spatele întregului ei neam aşezat pe scaune, fraţii mai mari, nenea Iancu şi nenea Grigore înaintea plecării de acasă, în uniformele şcolilor lor, Simina şi Iacovache alături de cel dintâi născut. Se depărtă un pas şi îşi admiră munca. Pe perete erau nouă fotografii, acelaşi perete pe care, peste ani, eu şi Sabi aveam să numărăm optzeci şi şapte de rude în două sute de fotografii.

— De ce m-ai vrut tu pe mine, Octaviane? întrebase apoi deodată Sada fără nicio pregătire, admirând fotografia de nuntă din mijlocul peretelui, iar Octavian se clătină sub vorba ei.

O privi lung şi drept, ceea ce era lucru rar, căci el obişnuia să-şi ferească ochii de ai ei, ca şi cum ar fi bănuit cine ştie ce puteri sub luminile statornicite acum într-o nuanţă închisă de căprui. Cumpăni pentru o clipă posibilitatea de a ieşi din încurcătură pe calea cea mai scurtă. Să pomenească de casa care cerea femeie chibzuită, de zestrea ce-i fusese necesară ca să termine acoperişul şi să ridice sobele, să cumpere mobila. Lucruri simple, cunoscute.

— Eşti româncă, spuse în loc de toate acestea Octavian, dezlegând astfel întreaga poveste a Johanei şi a fiilor ei, care începu să se depene în taină, în casa îngropată în zăpezi.

Povestea poticnit, în fraze scurte şi seci, anume golite de conţinutul lor de emoţii şi răscoliri, care fuseseră poveri prea greu de purtat pentru bunicul Octavian, dintotdeauna. Făcea pauze lungi după fiecare frază, ca şi cum ar fi avut nevoie să lase timp trăirilor care-l înecau să părăsească vorbele, pentru ca el să le poată apoi rosti.

Bărbat înalt şi cu o poziţie mereu rigidă a spatelui, cu trăsăturile trase în jos într-o expresie mohorâtă – colţurile ochilor, colţurile gurii, totul era arcuit spre pământ –, Octavian se mişca într-un înveliş întunecat. În interiorul

lumii lui erau pe punctul de a se petrece tot felul de nenorociri, la tot pasul. Își imagina că traversarea străzii nu se va sfârși cu bine, că Dunărea va crește peste noapte, că mireasa lui se va opri din respirat în somn ori că Atelierele se vor închide, lăsându-l pe el fără posibilitatea de a plăti datoria la bancă. Își lua pentru toate acestea un șir întreg de măsuri de prevedere, calm și cu forță stăpânită. În mod neașteptat, învelișul acesta întunecat de gânduri apăsătoare inspira însă multă căldură și siguranță celorlalți și oamenii îi căutau cu drag compania. Octavian avea efectul unui șemineu în care ard trosnind calm bușteni înmiresmați.

Pe vremea când avea câțiva ani, prea puțini ca să-și mai amintească totul, Octavian se numea Jozsef, dar toți ai casei îl strigau Ossi. Așa începu povestea din noaptea aceea. Afară ninsoarea acoperea încet podul de gheață de peste Dunăre. Octavian își amintea că locuiau lângă Miercurea Ciuc pe vremea aceea, într-un târg de munte unde tatăl său era funcționar al primăriei, mama sa avea slujnicuță cu uniformă neagră și șorțuleț, iar pe el și pe fratele lui îi purta cu pantaloni de catifea până la genunchi, de sub care ieșeau ciorapii negri și pantofiorii de lac. Sada nu se născuse pe atunci, iar povestea unor vieți care existaseră mai înainte de venirea ei pe lume o încânta.

În vreme ce într-una dintre plășile Covurluiului Dănilă citea din gazetă veștile de pe front pentru Simina, în curtea funcționarului Boroș, departe peste munți, în Transilvania, războiul intrase deja. Armata Română se afla în târg de câteva săptămâni. Arhiva primăriei fusese predată formal căpitanului Companiei a 2-a din Regimentul 4 Vânători, în ultima zi de vară. Mai tânăr decât funcționarul Boroș, cu mustața abia mijită și tocmai din această pricină cu atât mai îndârjit să facă dovada competenței sale, căpitanul Companiei se temuse că partea maghiară a populației micului târg îi va pune probleme. Oamenii se arătaseră însă prietenoși, iar în localitate nu fusese tras niciun foc de armă.

Tânărul căpitan fusese găzduit în casa primarului, de unde plecau în fiecare zi curierii către celelalte companii risipite prin Munţii Harghitei. Apoi, fără veste, lucrurile se schimbaseră peste noapte, iar întâmplările năvăliseră în târguşorul pentru care, până atunci, războiul nu însemnase mare lucru. Ordinele Companiei şi ale întregului Regiment sosiră într-o dimineaţă de septembrie. Urmau să se retragă din toate localităţile Ardealului eliberat şi să apere trecătorile din munţi. Trupele austro-ungare se apropiau, câştigând bătălie după bătălie şi ameninţând să treacă munţii dincolo, în regatul încolţit.

Odată cu veştile aduse de curierii armatei, începuseră să sosească însă şi altfel de veşti, aduse de oamenii refugiaţi de prin împrejurimi. Funcţionarii primăriilor ungureşti care nu se opuseseră Armatei Române fuseseră declaraţi trădători şi executaţi atunci când batalioanele austro-ungare luaseră înapoi localităţile. Octavian îşi amintea noaptea în care fusese trezit de zgomotul uşilor trântite cu putere şi glasurile speriate ale părinţilor săi. Încercase să ridice pleoapele grele, dar nu izbutise, ori poate că întunericul era aşa de adânc încât, chiar dacă le deschisese, nu observase nimic. Ştia numai că fuseseră înfăşuraţi amândoi, el şi fratele mai mare, în pături şi scoşi afară, în noaptea înaltă şi frumoasă de septembrie. Părinţii alergau cu ei în braţe, iar Octavian surâdea înveselit, cu nasul în părul mirosind a tutun al tatălui său.

Încercaseră, alături de mulţi dintre vecinii lor, să-şi afle scăparea la compania românească aflată în retragere la celălalt capăt al târgului. Noaptea aceea frământată schimbase pentru totdeauna multe suflete, chiar şi pe al lui Octavian, cu toate că el era încă atât de mic încât amintirile lui rămăseseră trunchiate şi avusese nevoie de zeci de ani ca să le înţeleagă.

Fuseseră împuşcături, somaţii strigate cu glasuri puternice, braţele tatălui său strângându-se mai tare împrejur

şi mii de stele deasupra, atât de aproape şi atât de fermecate, încât Octavian, micul Ossi, nu-şi putea lua privirea de la ele. Dintre întâmplările nopţii aceleia îşi mai amintea numai un lucru, petrecut pesemne mult mai târziu, pentru că i se făcuse foarte foame, iar întunericul catifelat se transformase în pâcla lăptoasă şi tristă de dinaintea zorilor. Se aflau în curtea primăriei, alături de familiile primarului, ale funcţionarilor de la poştă şi învăţătorului. Câţiva soldaţi aveau puştile îndreptate spre ei. Soţia primarului vorbea ungureşte cu comandantul batalionului austro-ungar, era indignată şi cerea ca femeile şi copiii să fie lăsaţi să meargă acasă. Dintre soldaţi nu-i răspundea nimeni, dar vorbele ei îi dăduseră curaj celui mai mare dintre băieţii învăţătorului, care ţâşnise din grupul de localnici şi o rupsese la fugă pe poarta primăriei şi de-a lungul drumului, spre casă.

Ossi auzise împuşcături, apoi strigăte sfâşietoare ieşiseră din piepturile învăţătorului şi al soţiei sale. Soldaţii trăseseră în fugar, apoi în învăţătorul care pornise pe urmele lui ca să-l aducă înapoi, punându-i pe amândoi la pământ. Se dezlănţuise haosul în curtea primăriei, comandantul mai întâi ordonase să nu se mai tragă, apoi revenise repede asupra ordinului atunci când familiile fugite din casele lor în crucea nopţii prinseseră curaj şi începuseră să ceară socoteală.

Ossi nu avea să afle niciodată toate amănuntele întâmplării aceleia. Topit de oboseala nopţii nedormite şi de foame, adormise cu capul pe umărul tatălui său şi se deşteptase apoi în plină zi, într-un convoi care mărşăluia prin munţi. Se afla într-un culcuş făcut din pătura în care fusese înfăşurat, într-un colţ al unei căruţe. Tatăl său nu se zărea nicăieri. Alături mergea mama lui, iar rochia murdară, obrajii plânşi şi părul ei în dezordine îl speriaseră pe micul Ossi, care îl căutase cu privirea pe fratele său. De mână cu Johana, păşind curajos pe lângă căruţă, Imre

îi întinsese o bucată de haioş şi îl liniştise cu câteva cuvinte ungureşti pe care astăzi Octavian abia şi le mai amintea ca să le poată spune Sadei.

Tot restul vieţii fusese crescut cu teama de a vorbi ungureşte. Johana făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să ascundă originea băieţilor. Spaima nopţii aceleia în care trupele austro-ungare luaseră târgul lor înapoi de la Armata Română, împuşcând oficialităţile trădătoare care predaseră localitatea, nu o mai părăsise niciodată.

Ossi nu primise răspuns mult timp la întrebarea unde este tatăl lui. Johana pedepsea chiar şi întrebarea, aşa că Ossi trăsese concluzia că tatăl său rămăsese în curtea largă a primăriei, acasă, lângă Miercurea Ciuc. Avea să afle povestea întreagă mult mai târziu, în primii ani de şcoală, de la Imre, care-i spusese că mulţi bărbaţi fuseseră împuşcaţi în noaptea aceea. Românii încercaseră să-i scoată din curte, se iscase o luptă, oamenii se ascunseseră care pe unde putuseră, apoi către amiază căpitanul cel tânăr îşi strânsese compania şi ordonase retragerea, iar oamenii îşi făcuseră la iuţeală câte o bocceluţă şi plecaseră cu ea.

— Toţi? întrebase Ossi.

— Nu toţi. Dar noi am plecat, îi răspunsese Imre.

— Şi tata? se întorsese Ossi la nelămurirea lui dintâi, pentru că simpla pomenire a unui grup mai mare de bărbaţi din târg care fuseseră împuşcaţi nu-i oferea certitudinea pe care o căuta el.

— Tata-i mort, rostise în sfârşit Imre, iar cuvintele avură ciudatul efect de a linişti gândurile lui Ossi.

Drumul acela prin munţi îi lăsase multe amintiri. Fusese o traversare anevoioasă, întreruptă uneori de soldaţii austro-ungari care-i ajungeau din urmă. Ei, civilii refugiaţi, erau atunci împinşi în faţă pe potecile înguste, ca să fie scoşi din bătaia puştilor, iar Vânătorii de munte luau poziţie de luptă, risipindu-se prin râpe şi pe coaste după ordinele căpitanului. Botinele fine ale Johanei se rupseseră

şi, după ce călcase din nebăgare de seamă pe muchia ascuţită a unei pietre, ea şchiopătase sângerând până la următoarea luptă, când unuia dintre soldaţi i se făcu milă de ea şi-i dădu bocancii camaradului său mort. Într-una dintre nopţi ninsese, iar Johana plânsese atunci îndelung şi liniştit, poate din pricina frumuseţii brazilor care scânteiau albi în lumina dimineţii geroase, neatinşi de frământările mărunte ale războiului şi oamenilor, ori poate din pricina băieţilor care-şi stricaseră pantalonaşii de catifea, ascunşi cum dormiseră într-o manta ostăşească grea de pământ. Pe la marginile găurii din piept, mantaua era pătată de sânge uscat.

După fiecare luptă, pe poteci rămâneau trupurile celor căzuţi. Răniţii ridicau câte o mână ca să fie deosebiţi dintre morţi, erau urcaţi în căruţe alături de copii şi coloana pornea mai departe. Trecuseră de Vămile Buzăului când sosise un curier cu noi ordine într-un plic. Întregul regiment se regrupa pe platoul de la Tabla Buţii, cu ordin să închidă trecerea, să sape tranşee şi să menţină cu orice preţ poziţia.

După zilele petrecute pe cărările înguste, la adăpostul brazilor înalţi prin care se strecura grăind vântul, platoul de la Tabla Buţii îi păru Johanei duşmănos. Fostele păşuni se uscaseră, viforul spulbera praful de zăpadă căzut zilele trecute şi continua să sufle cu putere, învineţind mâinile soldaţilor pe care îi află săpând tranşee. Din punctul acela, totul în jur era vale. Mai sus decât ei era doar cerul. Tânărul căpitan păru să întâlnească acolo vechi cunoştinţe, căci ofiţeri la fel de tineri ca şi el îl chemară pe nume, se îmbrăţişară şi dispărură într-un bordei de nuiele împletite din apropiere, străjuit de două ordonanţe cu arma la picior.

Grupul de refugiaţi se despărţise de Compania a 2-a, după ce mai întâi petrecuseră o noapte în tranşee, alături de soldaţi. Niciunul dintre ei nu avea să mai fie în viaţă atunci când Johana şi cei doi băieţi ai săi aveau să intre

în Galaţi, câteva zile mai târziu. La Tabla Buţii, alături de batalioane ale Regimentului 8 Infanterie şi ale Diviziei a 5-a, Compania a 2-a avea să respingă repetat atacurile trupelor germane şi austro-ungare, îndeplinindu-şi ordinele şi menţinând poziţia. Sunt şi astăzi tot acolo, într-un cimitir încropit în grabă de un preot de prin partea locului, continuând să menţină poziţiile, de vreme ce ordinele nu s-au schimbat.

Johana însă nu avea să afle niciodată asta. În dimineaţa următoare a pornit mai departe, alături de refugiaţii din Ardeal. La Focşani, drumurile erau blocate de coloane nesfârşite de alţi refugiaţi care porniseră către Moldova pe jos pentru că trenurile erau pline, oamenii se urcau pe vagoane ori mergeau agăţaţi pe scări. Automobile pornite din Bucureşti, cu valizele clădite turn deasupra şi legate în chingi, claxonau stăruitor, încercând să-şi facă loc prin marea de oameni. Ambulanţe ale Crucii Roşii, numai cu un coviltir deasupra şoferului şi cu patru tărgi cu răniţi în spate, treceau cu mare greutate pe margini. Toţi încercau să ajungă la Iaşi.

Ascunsă toată într-o manta soldăţească şi încălţată cu bocanci, strângând pe lângă ea doi copii de câţiva ani şi o valiză în care pusese numai lucruri nefolositoare, Johana ajunsese în gara din Focşani, hotărâtă să urce băieţii într-un tren. Din coloanele de refugiaţi se desprinsese sub ochii ei convoiul de copii care avea să ajungă la porţile lui Iacovache Dănilă şi ale Siminei. Părăsiseră haosul drumului şi porniseră de-a dreptul peste câmpul alb, mergând încet ca într-o vrajă, cu pasul egal şi liniştit al celor care au o ţintă.

Casele de bilete erau luate cu asalt. Singurul tren pentru care se mai vindeau bilete era un accelerat spre Galaţi şi Johana se hotărî pe loc să se abată de la drumul care părea să fie urmat de toată acea revărsare de oameni şi să-şi caute scăparea prin locuri mai puţin dorite de toată lumea.

Povestea lui Octavian din noaptea aceea în care Sada privea cum ninge peste Dunărea îngheţată, iar el vorbea încet, în fraze scurte, se rupse prin unele locuri şi se înnodă la loc în altele de mai multe ori. Sada nu-l întrerupse şi nu-l întoarse din drum cu întrebări. Avea să afle altă dată toate detaliile fugii peste munţi a Johanei Boroş, spaima în care trăise ani la rând cu gândul la taberele de refugiaţi unde se murea de tifos ori de foame, încrâncenarea cu care ea încetase să mai vorbească ungureşte cu băieţii, visul ei urât din fiecare noapte că vor fi descoperiţi ca trădători unguri şi vor fi daţi pe mâinile judecătorilor lor.

Deocamdată se mulţumi să asculte ceea ce voia el să spună. Pecetea de pe urmă a asigurării că băieţii vor fi feriţi de trecutul lor erau două fete de români cu care Johana îşi pusese în gând să-i însoare. Cu Imre nu avusese succes, căci băiatul era mai mare şi nu putuse fi dezvăţat de limba de acasă. Îşi găsise singur mireasă unguroaică şi ieşise de sub ascultarea Johanei. Lui Ossi însă îi schimbase şi numele, declarându-l Octavian la Crucea Roşie din Galaţi, şi pedepsise orice aducere aminte a vreunui cuvânt unguresc până când copilul uitase limba.

O uitase ori nu voia să o vorbească, asta Sada şi mai apoi toată familia, până la Sabi, nu aflaseră cu adevărat niciodată. Subiectul acesta aducea atâta mâhnire în privirile bunicului Octavian, pielea lui răspândea atâta răceală în jur şi gesturile îi împietreau aşa de dureros, încât nimeni nu insistase vreodată să capete un răspuns limpede. Renunţaseră mereu de dragul lui, impresionaţi de uşurinţa cu care putea fi răscolit acest uriaş blând.

Nimeni nu poate să povestească despre altcineva. Singura poveste pe care o poţi spune este povestea ta. Chiar şi atunci când istoriseşti întâmplări trăite de alţii, tot despre tine vorbeşti, pentru că bagajul tău de credinţe şi valori preia conducerea poveştii şi o poartă pe cărări pe care

numai tu o poţi duce. Un ochi atent şi o minte pătrunzătoare te pot descoperi pe tine în spatele poveştii pe care o spui.

În urma istorisirii din noaptea aceea în care Octavian se povestise pe el însuşi, Sada simţi că ei amândoi sunt una şi aceeaşi fiinţă care poate că nu se cunoaşte încă – dar cine se cunoaşte cu adevărat pe el însuşi? Înţelese că nu vor mai exista niciodată separat, nici nu existaseră de fapt vreodată astfel, numai ea nu pricepuse până acum. Simţi că ieşise din copilăria populată cu visuri despre Zamfiri care semănau cu actori americani sau evadări romantice la Iaşi, unde nenea Iancu îi găsea cea mai bună slujbă posibilă cu cea mai mare leafă. Abia povestea ruptă din miezul ascuns al inimii lui Octavian, destăinuirea lui mai adâncă decât o spovedanie, o rupse cu adevărat din curtea lui Dănilă şi o mută cu totul în Galaţi.

— Trebuie făcută o marchiză la casa asta, Octaviane, spusese atunci Sada, ca o încheiere definitivă a acestui subiect care îl durea aşa de tare pe Octavian, ca o înstăpânire definitivă a ei asupra casei. O marchiză de sticlă către Dunăre.

În primăvară, Sada îi făcu o vizită Johanei şi se întoarse de la ea cu fotografii de familie şi cu reţete ungureşti pentru Octavian. Aşeză pe peretele din sufragerie fotografii ale Johanei cu băieţii în uniforme de elevi de gimnaziu, chiar alături de Simina şi Dănilă cu primul lor născut. Găsi locul potrivit pe perete pentru Octavian cu chipiul Şcolii Superioare de Arte şi Meserii ori în mijlocul colegilor de la Atelierele CFR, apoi găti un gulaş cu găluşte de făină şi frământă un aluat pentru beigli. Aromele cunoscute înmuiară inima lui Octavian încă de când intră pe poartă, mai înainte de a da cu ochii de Sada, dar el nu scăpă niciun cuvânt duios şi nu dădu niciun semn al emoţiei care stătea să-l răpună în prima clipă de neatenţie. Sada nu avea nevoie însă de astfel de explicaţii şi rostiri. Nici în curţile lui Dănilă emoţiile nu erau traduse

în cuvinte. Cu toate acestea, în ea creştea o siguranţă de sine care-i aducea mulţumire ori de câte ori ducea la bun sfârşit câte un lucru demn de toată lauda precum cel din ziua aceea.

Octavian îi făcu marchiza de sticlă care avea să dea numele casei. Aduse cornier şi ţevi, foi de tablă şi o pungă de hârtie plină cu nituri, balamale şi pânze de bomfaier. În curte apărură doi colegi de la muncă purtând sub braţ geamuri lungi cu marginile acoperite cu ziare, ca să nu-i taie. O salutară cu multă îndrăzneală pe Sada, numind-o „doamna Boroş“ şi alungându-i din minte, cu acest nume care îi sună străin şi încărcat de responsabilităţi, toate întrebările pe care le pregătise pentru ei, „vă servesc cu o cafea sau poate o ţuică, un pahar cu sifon?“.

Bărbaţii munciră toată ziua, ridicând deasupra cartierului sunete de şantier – nituri bătute cu ciocanul, ţevi tăiate cu bomfaierul, găuri făcute cu priboiul. Terminară către seară şi rămaseră până târziu în noapte, jucând table în chioşcul acoperit cu viţă, supravegheaţi de Sada care-şi scosese un scaun pe prag, chiar sub bec, şi croşeta aruncând din când în când câte o privire spre ei. Dacă îşi încorda auzul, putea desluşi frânturi dintr-un tango cântat undeva într-o cârciumioară din oraş. Din apropiere răsună înalt sirena unei barje întârziate, făcând aerul să vibreze prelung. Partida de table se termină târziu, mult după ce câinii de prin curţi se opriseră din lătrat şi numai gardienii de noapte se mai chemau din când în când unul pe altul, fluierând ascuţit din ţignalele lor.

Marchiza avea să delimiteze de acum înainte hotarul dintre casă şi lume, curăţându-i pe cei care intrau şi înfăşurându-i în descântece de protecţie pe cei care ieşeau.

— Cu mare greutate vor intra copii în casa asta, spuse ea din senin, ducându-şi într-un gest inconştient palma la pântece. Şi multe lupte se vor da pe deasupra capetelor acelora puţini care vor intra.

Octavian nu-i pricepuse vorba.

Sada avea adesea intuiţii al căror înţeles se întâmpla să-i scape chiar şi ei. Vedea cu uşurinţă în lume legături invizibile pentru alţii, pe care o vreme încercase să le arate, însă îndoielile celorlalţi o făcuseră apoi să le păstreze numai pentru ea. În copilărie uitase de ea într-o dimineaţă, aşezată sub un prun şi privind cu uimire un smoc de iarbă de la picioarele ei. Simţea, la fel de limpede cum simţea gustul aerului, că ea şi firul acela de iarbă sunt unul şi acelaşi lucru, că toate cele vii de pe lumea asta se ţin de mâini vorbind neîncetat, spunându-şi povestea şi învăţând unele de la altele.

Firul acela de iarbă, norul singuratic de pe dunga zării şi ea, Sada, cu degetele de la picioare, cu dinţii pe care-i strânge acum ca să-i simtă şi mai ales cu lucrul viu din pieptul ei care-i vorbea astfel în cap, acestea toate erau o singură, mare vietate, care fu conştientă de ea însăşi pentru o clipă.

Multele ei intuiţii îi dădeau Sadei încredere în sine şi erau privite cu duioşie de Octavian, care înţelegea de ce o fiinţă atât de fragilă cum era femeia lui avea nevoie de astfel de basme ca să-şi ţeasă cu ele un cocon de siguranţă în jur. Atunci când îţi lipseşte forţa, singura speranţă care îţi rămâne este să te convingi singur că vei şti dinainte ce urmează să se petreacă. Octavian nu avea nevoie de intuiţie. El ştia foarte bine la ce trebuia să se aştepte pentru că pornise de mult pe un drum pe care şi-l trasase limpede şi păşea pe el cu toată atenţia.

Frântura de gând care-i arătase prin timp copii intrând cu mare greutate în casa aceasta cu marchiză de sticlă îi lăsă Sadei o amărăciune în ochi. Ştiu cu toată siguranţa că viziunea aceea era adevărată, nu se îndoi nicio clipă de ea. Ar fi dorit numai să nu fie ea cea vinovată. L-ar fi putut ierta pe Octavian dacă lipsa copiilor ar fi fost vina lui, dar nu s-ar fi putut ierta pe ea. Schimbările aduse de

îndoială îi îndepărtară pentru o vreme, iar ei se cercetară iarăşi de la distanţă, găsind lucruri noi unul la celălalt acum, după ce fuseseră atât de apropiaţi, după ce zidul ultimei intimităţi căzuse preţ de o clipă.

Dănilă şi Octavian obişnuiau să schimbe veşti prin mecanicul vreunei locomotive care era bucuros să scoată capul pe geamul înnegrit şi, cu cotul sprijinit în afară, să anunţe că Ştefan al lui Dănilă a intrat ucenic la Tecuci ori că lui Ionuţ i-a trecut pojarul şi se simte bine.

— Au cerut-o pe Vera, spusese într-o dimineaţă mecanicul către Octavian, care sosise în gară să primească noutăţile. Vă aşteaptă duminică la masă, ca să-l cunoaşteţi pe băiat şi să pregătiţi nunta.

Sada îl îmbrăcase pe Ionuţ cu cămaşă albă de poplin şi pantalonaşi din tergal până la genunchi, aşa cum erau îmbrăcaţi toţi băieţii de vârsta lui din Galaţi, iar ea intră în curţile largi ale tatălui său cu o pălăriuţă cât palma pe cap şi cu o poşetă suficient de modestă încât să nu stârnească furtuni prea mari cu ea. După moda de la oraş şi spre totala dezaprobare a lui Dănilă, Octavian deschise poarta şi o lăsă mai întâi să intre pe Sada cu Ionuţ de mână, străbătând apoi şi restul curţilor tot în spatele lor.

Femeile Siminei aşezaseră o masă lungă sub nuc şi se învârteau acum în jurul ei, tot schimbând locul sticlelor verzi cu vin tocmai tras din butoaiele de la pivniţă şi al paharelor desperecheate. Ca să-şi arate cu mândrie poziţia în curte, câte una striga cu glas răsunător:

— Coană Simină, unde pui bre castronul ăsta cu murături?

Sosiseră toţi fraţii acasă şi curtea era plină de veselie. În lume se vorbea despre un nou război şi bărbaţii ocupară un capăt al mesei, începându-şi discuţiile politice pe care numai pregătirile pentru apropiata nuntă a Verei aveau să le mai oprească din când în când. În oraş, oamenii îşi pierduseră slujbele şi puteai vedea adesea foşti meseriaşi deveniţi vânzători ambulanţi de săpun prin pieţele

mărginaşe. Octavian însă fusese ferit de toate acestea, Atelierele CFR erau solide, iar el tocmai fusese numit responsabil al şcolii de ucenici. Acum lucra într-un birou şi ajungea în hală numai chemat de ceilalţi maiştri, atunci când nu se puteau pune de acord asupra unei decizii.

— Dar sor-mea unde-i? întrebă de la o vreme Sada, călcându-şi pe orgoliu pentru că s-ar fi aşteptat ca Vera să-i iasă dinainte şi înţelegând din această îndărătnicie că ea este supărată.

Din mijlocul casei, glasul ridicat al Verei se auzi înainte ca ea să treacă pragul şi să se arate în cerdac:

— Tu ai soră?

Toate privirile se îndreptară către locul unde se ivise fata. Capricioasă ca orice mireasă, surâseră cu toţii, privind cu bunăvoinţă la Vera.

— Ptiu, ce te-ai înălţat, Veră, să nu te mai cunosc, îi răspunse Sada cu un zâmbet care ar fi putut părea împăciuitor dacă mai toţi cei prezenţi nu ar fi ştiut că înălţimea era o mare spaimă a Verei şi motivul pentru care părinţii se temuseră că nu le-o va cere nimeni de nevastă. Şi cine-i băiatul? continuă ea. Tot aşa, înalt?

Ultima întrebare înţepă inima Verei.

— Dar pe la voi ce veşti mai sunt? evită ea să răspundă, în vreme ce cobora scările cerdacului şi se aşeza alături de Simina la masă. Ne pregătim de botez? Să ne spui din vreme, ca să nu ne încurcăm cu nunta mea şi cu botezul tău.

Zâmbetul Sadei îngheţă. Privirile mesenilor alunecară fără voie spre pântecul ei plat de fată mare. Vera era rănită pentru că se simţise în tot acest timp părăsită. Pe de altă parte, imaginea Sadei crescuse în curte după plecarea ei. Cu atât mai mult cu cât nu era de faţă ca să o audă, Simina îi folosea numele ca să-i arate Verei cum ar trebui să fie, la rândul ei. „Ce-ai cusut aici, Veră? Aşa ai văzut-o tu pe soră-ta că făcea? Aşa crezi că a ajuns la oraş? Bagă-ţi minţile în cap că aici ai să rămâi toată viaţa!“

Vera coborâse cu întârziere din casă şi se aşezase chiar alături de Simina ca un fel de declaraţie, ca să-i arate Sadei cine era acum şeful în curte. Trecând cu nepăsare peste stinghereala celorlalţi, fetele continuară să se împungă una pe alta până când ajunseră să se certe în toată legea. Multe din cele spuse erau înţelese numai de ele două, pentru că dezgropau lucruri vechi, rămase neterminate între ele, al căror sens rămânea ascuns celorlalţi.

— Aşa cum primea mama veşti despre Ionuţ, nu puteai trimite şi tu o dată un cuvânt pentru mine? îi reproşa Vera Sadei.

— Tot eu, ca soră mai mare, să trimit vorbă? Dar tu de ce nu ai spus nimic? răspundea Sada, fără să mai îndulcească vorbele cu surâsuri.

— Nimic a fost atunci când te-am scăpat de ruşine şi ţi-am acoperit boacăna cu găinile? Aşa făceai şi când erai în curte, niciodată nu am însemnat nimic pentru tine.

— Dar ştergarele astea pe care le-a pus mama pe masă, cusute, chipurile, de tine? abătea Sada discuţia de la vinovăţiile ei către cele ale Verei. Mi-am dat cuvântul că nu spun niciodată cine le-a cusut, dar asta e prea de tot!

— Când ţi-ai ţinut tu vreodată cuvântul în faţa mea? se aplecă Vera peste masă spre sora sa, îndepărtând mâna Siminei care încerca să o liniştească. Ce ai spus tu că faci atunci când ai plecat de la tata? Nu rămăsese vorba că trimiţi după mine?

— Aia era o copilărie, am crezut că ţi-ai dat seama aşa cum mi-am dat şi eu, dar văd că încă nu eşti coaptă, mă şi mir că te lasă tata să te măriţi.

— Eu nu mă mir că te-a dat pe tine departe de casă. Şi eu aş fi făcut la fel în locul lui.

Se despărţiră supărate, lăsând curţile răvăşite ca după furtună şi pe fraţi pe jumătate înveseliţi, pe jumătate îngrijoraţi. Nu-şi mai vorbiră până la nuntă. E drept că în perioada din urmă nu schimbaseră prea multe vorbe, dar

de data aceasta coborâse un alt fel de tăcere între ele. Ca și cum în locul luminii blânde care umpluse spațiul dintre ele până atunci crescuse un întuneric tăiat de fulgere din când în când. Nu absența cuvintelor dintre ele se schimbase, ci felul în care vorbeau una cu cealaltă în gând. Surorile continuară astfel cearta în tăcere mult timp după ce se despărțiseră.

Bunica Vera era doar un copil atunci când bunicul Alecu a cerut-o de nevastă. Zburătorii nopților de vară care fac copilele să viseze la dragostea unui fecior rupt din stele nu coborâseră încă asupra ei și visurile bunicii Vera erau, la vremea aceea, foarte practice: își dorea rochii și pantofi după pofta inimii, dar mai ales visa să scape de demodatul cojoc pe care Iacovache se îndărătnicea să-l comande tot la două ierni pentru ea și să poarte în schimb palton modern.

Bărbat frământat de multe gelozii, ajutat de un simț aparte pentru fetele răpite deja de zburători și dorind dragoste, bunicul Alecu o alesese anume pe bunica Vera pentru curățenia gândurilor sale. Iubirea lui posesivă, nesfârșită și sufocantă avea să o chinuie pe bunica Vera tot restul vieții, chiar și după ce el se desprinsese cel dintâi și se pierduse în lume, poate înduplecat de chinurile ei. Mai înainte de asta însă, bunicul Alecu croise ani la rând pentru bunica Vera alt palton în fiecare iarnă, bucurându-se de puținele clipe în care se simțea, în sfârșit, sigur pe el în vreme ce bunica Vera se atârna de gâtul lui.

Vera se mărită cu un croitor cu atelier în centru, cu firmă deasupra intrării și doi ucenici. Dacă nu i-ar fi răsunat în minte vorba Siminei, „bagă-ți mințile în cap, că aici ai să rămâi toată viața“, Vera ar fi fost fericită cu mirele găsit. La fiecare vizită îi adusese câte o rochie nouă, o poftise la atelier, unde ucenicii îi spuseseră „domnișoară“, în vreme ce Vera cerceta cu admirație sinceră rafturile pline până în tavan cu valuri nesfârșite de stofe, pânzeturi

de Panama, şifon şi poplin, alpaca fină, gabardină pentru paltoane de cucoane, stambă şi nanchin. Mulţimea lor o ameţi pe Vera. Cele două maşini de cusut Singer cu pedală umpleau atelierul de un zgomot egal, metalic, de fabrică, iar mirele ei, cu un metru galben de croitorie spânzurat cu neglijenţă şi profesionalism după gât, o privea vrăjit.

Bunicul Alecu nu ascunsese niciodată efectul pe care bunica Vera îl avea asupra lui, cum făceau toţi bărbaţii Covurluiului, care se încruntau cu atât mai tare cu cât erau mai îndrăgostiţi de femeile lor. Încântată de acest tratament neobişnuit, Vera ştia că are tot ce şi-ar putea dori. Nu avea însă ce-şi dorea Simina pentru ea şi mai cu seamă nu avea ce avea Sada. De aceea, nu-i iertă niciodată bunicului Alecu această situare a atelierului în târgul lor, şi nu în Galaţi.

Se hotărî o logodnă lungă, pentru ca Vera să împlinească anii. Apoi însă începu războiul şi nimic nu se mai înfăptui aşa cum fusese plănuit. Nici măcar intuiţiile Siminei ori ale Sadei nu prevăzuseră ceea ce avea să urmeze, iar întâmplările îi luară pe oameni pe nepregătite. Între realitate şi cuvintele care o descriu există întotdeauna o ruptură. Cuvintele nu vin în continuarea faptelor, ci formează o suprafaţă fragmentată pe deasupra lor, ca un câmp crăpat de sete peste o mare de lavă vie. Trebuie să păşeşti cu grijă pe suprafaţa cuvintelor povestitoare, în aşa fel încât piciorul să nu-ţi scape printre crăpături. Trebuie să mergi privind întotdeauna printre peticele de pământ către lava vie care le susţine.

Nunta fusese plănuită la vechea cârciumă din centru, renovată de feciorul cârciumarului şi numită acum restaurant. În vară însă, ruşii intraseră în Basarabia şi în Nordul Bucovinei, ungurii în Transilvania de Nord, iar la începutul toamnei bulgarii căpătaseră Cadrilaterul. Toate acestea se făcuseră scurt, în două-trei luni, fără ca Armata Română să tragă măcar un singur foc de armă. Legionarii ieşiseră

pe străzi furioşi, ridicând deasupra capetelor steaguri verzi şi vărsându-şi mânia pentru cele întâmplate pe vitrinele prăvăliilor şi terasele cafenelelor întâlnite în cale. Guvernul căzu, în Galaţi câţiva jandarmi fură puşi la pământ şi dezarmaţi de legionari, iar sunetele nopţilor se schimbară şi în locul ţignalelor liniştite ale gardienilor se mai auzeau acum doar paşi înfundaţi alergând. Regina Maria murise în urmă cu doi ani. Sute de mii de refugiaţi de pe pământurile româneşti ocupate se îngrămădiră pe la toate intrările în ţară, înconjurând noile graniţe cu nişte raze stranii formate din şiruri nesfârşite de umeri gârboviţi, priviri speriate şi valize neîncăpătoare.

Preţurile se dublaseră peste noapte, iar zahărul, făina şi uleiul dispăruseră. Petrecerea se ţinuse aşadar în curtea lui Dănilă, nemulţumind-o pe mireasă şi îngrijorând-o pe Simina, care scruta câmpul în aşteptarea noilor coloane de copii bolnavi de tifos, rătăcind în căutare de adăpost. Fusese o nuntă tristă, la care până şi lăutarii păruseră că trudesc fără plăcere în loc să se veselească. Bărbaţii nu băuseră cu voie bună, ci cu necaz, trântind paharele goale înapoi pe mese în tăcere.

Tinerii se mutară în odăile din spatele croitoriei, la care se ajungea străbătând tot atelierul. În zilele calde de vară, prin uşile deschise ale croitoriei se puteau vedea, din drum, cireşul galben din mijlocul curţii din spate şi scrânciobul legat cu sfori de crengile lui. Mult mai târziu, peste ani, imaginea aceasta a curţii luminoase, văzută prin culoarul întunecos dintre două uşi deschise, avea să fie purtată de mama Cornelia în amintire ca un talisman cu puteri uitate. Poveştile ei depănate alene sub nucul din curtea casei cu marchiză de sticlă, atunci când niciunul dintre cei de la nunta Verei nu mai era în viaţă, aveau să înceapă mereu cu lumina care era altfel pe atunci, galbenă şi grea, ţi se aşeza pe umeri ca o haină şi te apăsa înăuntrul tău. „Lumina cleioasă ca mierea avea greutate în curte la tata“,

avea să spună mama Cornelia, despărţind întotdeauna cuvintele acestea de toate celelalte printr-o tăcere lungă.

Deocamdată însă mama Cornelia nu venise încă pe lume. Nunta Verei cu Alecu abia dacă o tulburase, uşor ca o suflare, în lumile ei vaporoase. Peticul însufleţit ca o batistă colorată al curţii cu scrânciobul atârnat de cireş îşi aştepta răbdător privitorul care avea să-l aşeze în rândul lucrurilor văzute, deci existente.

În încercările lui deznădăjduite de a simţi liniştea deplinei proprietăţi asupra făpturii Verei, Alecu o privea îndelung seară de seară, iscodindu-i amănunţit chipul, pe care găsea schimbări neliniştitoare. Apusul cu lumini roşii aşeza pe pielea ei întunecimi străine. Alte femei tânjind din alte timpuri după bucuriile lumii acesteia, pierdută pentru ele, poate plecate neîmpăcate, împrumutau la asfinţit chipul Verei, dându-i expresii culese din alte vieţi. Alecu inventaria şi încerca să reţină fiecare centimetru de piele şi fiecare expresie, iritând-o pe Vera, care traducea toate acestea în ezitări, adică ruşinoase slăbiciuni bărbăteşti.

Niciunul dintre ei nu avu timp să se obişnuiască prea mult cu noua stare, pentru că în vara următoare Vera născu o fetiţă trandafirie şi sănătoasă, cu buza de jos ascunsă cu seriozitate sub cea de sus şi sprâncenele ridicate a mirare. Îi spuseră fetiţei Sebastiana, iar Vera rămase imediat grea cu cel de-al doilea copil. La radio, vocea afectată a unui crainic citise din oră în oră în ziua aceea acelaşi ordin, încordând aerul şi dându-i un gust metalic: „Ostaşi, vă ordon, treceţi Prutul!“.

Clopotele din Galaţi răsunaseră toată ziua în cinstea evenimentului, iar vapoarele, şlepurile şi barjele sub pavilion românesc trăseseră sirenele prelung în port şi de-a lungul oraşului. Geamurile marchizei zbârnâiseră sub atacul acesta sonor, făcând-o pe Sada să bănuiască pentru început că era anunţat sfârşitul războiului. De la nunta Verei, oraşul se schimbase. Războiul urâţise oamenii, spaimele

lor umblau libere pe străzi, umplând locul de miresme de pucioasă și răscolind temeri vechi, îngropate până atunci în adâncurile sufletelor ori adormite sub soarele blând al traiului bun.

Pentru început, Piața Nouă o întâmpină cu obloanele coborâte tocmai la prăvăliile unde avea treabă în dimineața aceea: *Coloniale Goldstein*, de unde îi trebuiau cafea și zahăr candel din cel cu fitil pe mijloc, și *Chimicale Frații Rubinstein*, de unde ar fi vrut să târguiască o pungă de borax. Piața era neobișnuit de pustie pentru ora aceea și Sada observă lucruri pentru care nu ar fi avut ochi altădată: o hârtie mototolită de la o conservă de bame Bragadiru era purtată de vânt prin mijlocul pieței, iar capacul unei cutii de cacao Berindei se rostogolea cu un zgomot slab prin rigola uscată. Atunci când se apropie însă, trecând de halele de carne și înaintând spre capătul străzii Sfântul Spiridon, toate prăvăliile evreiești cu vitrinele sparte și marfa împrăștiată pe podele îi vorbiră limpede despre cele întâmplate.

Într-o singură zi, negustorii evrei dispăruseră din Piața Nouă a Galațiului. Sada privea obloanele trase și vitrinele sparte, strângând sub braț mânerele coșului ei de târguieli. Oameni pe care nu-i cunoscuse cu adevărat niciodată, chipuri cărora nu le acordase prea multă atenție, care însemnaseră până acum pentru ea numai locul de unde își procura ouăle sau mirodeniile, ca și cum ar fi fost doar tejghele vorbitoare, căpătau acum, prin dispariția lor, o importanță covârșitoare. Se simțea vinovată pentru absența lor, ca și cum tocmai această atitudine nepăsătoare a ei le pricinuise plecarea. O singură privire de fiecare dată când le-a trecut pragul ar fi fost suficientă ca să-i salveze acum, cineva ar fi putut depune mărturie pentru ei – îi cunosc, sunt băcanul meu, marchitanul meu, bogasierul meu. Se întreba ce altceva se mai petrecuse pe lume. Ce vârtejuri stârnise prin nepăsare.

Apoi, deodată, ca şi cum piaţa ar fi aşteptat numai sosirea ei ca să prindă viaţă, locul se însufleţi. Sunetul înalt al unui fluier de jandarm despică liniştea, zgomotul de paşi alergând şi cel al unui geam spart undeva deasupra ei se întretăiară cu clopotul tramvaiului care se apropia de piaţă. Câţiva bărbaţi ieşiră dintr-o prăvălie, călcând cu hotărâre peste cioburile de borcane de pe jos, iar unul trase după el un ultim raft care mai rămăsese în picioare, dezechilibrându-l şi prăvălindu-l. O conservă se rostogoli spre linia de tramvai şi vatmanul sună îndelung din clopot. Femei ieşite, ca şi Sada, la târguieli se îndepărtară în fugă şi dispărură după cel mai apropiat colţ. Tramvaiul nu opri în staţie. Din cabina lui, vatmanul le făcu oamenilor semn să-l urmeze, că-i ia de la capătul străzii, dincolo de cetele de legionari şi de jandarmi.

Sada alergase alături de ceilalţi după tramvai, uitând de masa din ziua aceea şi înapoindu-se acasă cu coşul gol. Ceruse un bilet până la capăt, apoi rămăsese în vagon şi plătise şi cursa de întoarcere. Coborâse acasă, în staţia din port, cu genunchii tremurând şi gătise în seara aceea ochiuri cu mămăliguţă şi clătite cu sifon în loc de lapte.

Ceea ce urmase după ziua aceea nu mai fusese reţinut de Sada într-o ordine cronologică clară, ca şi cum ea ar fi încercat să oprească pătrunderea imaginilor în locul din minte care le păstra. Faptele se amestecaseră aşadar între ele, compunând un singur mare bulgăre de teamă şi nesiguranţă, întunecat şi înecăcios, pe care avea să ni-l povestească, mie şi Sabinei, peste ani numindu-l scurt „războiul", pierzându-şi apoi o vreme privirea prin timp, retrăind iarăşi câte ceva şi încheind cu ochii plecaţi peste ruşinea de a nu găsi cuvintele potrivite: „a fost greu, mamă, săracii oameni".

În afara unui contingent mai mare de ucenici trimis pe front, tot efectivul Atelierelor CFR fusese concentrat la locul de muncă. Din punctul acesta de vedere, situaţia

Sadei şi a lui Octavian nu avusese prea mult de suferit. Şcoala de ucenici se micşorase, iar Octavian se întorsese la locul lui din hală. Totuşi, pierderile teritoriale aruncaseră transportul pe calea ferată într-un haos total. Trenuri care până mai ieri făcuseră legătura cu părţi din ţară aflate acum sub ocupaţie rămăseseră în depouri. În plus, fabricile din Transilvania încetaseră să mai furnizeze piesele şi ansamblurile comandate, împiedicând şi mai mult bunul mers al Atelierelor.

În scurt timp, în lipsa materiilor prime care veniseră până atunci din aceste zone, tot mai multe fabrici se închiseră. Cele rămase încă funcţionale lucrau mai mult pentru armată. Rând pe rând, din prăvălii dispărură mai întâi alimentele, apoi îmbrăcămintea şi încălţămintea, iar la sfârşit până şi cratiţele şi ibricele, cuiele, sârma ori lacătele. În lipsa celei mai simple garnituri, Octavian fusese nevoit să repare cişmeaua din curte cu câlţi şi fâşii rupte dintr-o cămaşă veche, răsucite ca să ţină locul sforii care nu se mai găsea nicăieri.

Imediat răsăriră ca din pământ tot felul de speculanţi, unul mai priceput şi mai ager ca altul, care aveau de vânzare de la cuie până la bocanci, iar ce nu aveau azi aduceau a doua zi la cerere, ca şi cum ar fi avut legături cu depozite nesfârşite de mărfuri care s-ar fi deschis în faţa lor ca peşterile pline de comori ale unor Aladini moderni.

Într-una din zile, Sada se întoarse de la piaţă cu doi pui vii, pe care îi adăposti într-o cutie până când Octavian le încropi un coteţ. Îi căpătase la un preţ mult mai bun decât găina tăiată după care plecase. Ideea i se păru tare bună atunci când văzu puii în coteţul lor, aşa că mai aduse câţiva. Renunţă la o parte dintre nenumăratele ei straturi cu flori şi puse cartofi, morcovi şi fasole. Viaţa care se aşeza în noile ei rânduieli, e drept că sărăcite de război şi supuse multelor lipsuri, totuşi odihnitoare prin faptul

că erau ritmice, previzibile şi ajutau la eliminarea nesiguranţei atât de apăsătoare, o linişti pe Sada, căreia îi reveni încrederea. Învăţă să facă magiun cu melasă în loc de zahăr şi puse în ceşti cicoare în loc de cafea. Fierse din nou săpun aşa cum făcea odinioară în curţile lui Dănilă. Războiul avea undeva un sfârşit. Între timp, ea se descurca, încurajându-l şi pe Octavian, care venea uneori acasă abătut.

După ce eliberaseră Basarabia, trupele româneşti alături de cele germane izbutiseră să-i împingă pe ruşi dincolo de râul Don şi se opriseră în faţa Stalingradului. Vara se sfârşea şi Volga sclipea în soare, străbătând oraşul care avea curând să întoarcă soarta războiului şi a lumii. Fire încă nevăzute ochiului omenesc se ţesuseră deja între unul dintre soldaţii care aveau să rămână încercuiţi la Cotul Donului şi fiicele Siminei din judeţul Covurlui. Numele soldatului era Picu Zaharescu, iar urmaşii lui aveau să-şi afle şi ei locul pe peretele cu fotografii din casa cu marchiză de sticlă, numai că vremea aceea încă nu sosise. Deocamdată, singurul căruia femeile neamului lui Dănilă îi purtau grija şi pentru care şopteau seara rugăciuni fierbinţi era întâiul născut, nenea Iancu, ofiţer în Armata Română şi aflat la rândul lui, printr-un joc al destinului greu de desluşit, tot la Cotul Donului.

În vreme ce primele bombardiere germane ajungeau deasupra Stalingradului, dezlănţuind atacuri aeriene care puseră oraşul la pământ şi îngropară sub dărâmături femei şi copii, pornind astfel bătălia ce nu avea să se mai sfârşească timp de două sute de zile, Vera aduse pe lume un băiat.

În ziua deschiderii uşii

Nu ştiu ce gândea alături de mine Sabi. Vederea peretelui cu fotografii din jumătatea *celorlalţi* de casă, o dublură stranie, asemănătoare şi totuşi diferită, a celui cu care crescuserăm, ne clătinase toate certitudinile şi spulberase orice presupuneri făcuserăm vreodată despre *ceilalţi*. Cred că o vreme, după momentul acela al descoperirii dublurii peretelui cu fotografii, timpul nu s-a mai scurs. Avusesem dintotdeauna o relaţie ciudată cu timpul, îl simţeam cu aceeaşi claritate cu care alţii simt vântul pe faţă, puteam estima foarte exact durata unui minut sau a unei ore şi ştiam întotdeauna cât este ceasul, dacă îmi luam o clipă de gândire. Nu puteam explica ce fac în acea clipă. Pur şi simplu ştiam ce oră este.

De data aceasta însă aveam sentimentul straniu că timpul se oprise.

Apoi am auzit-o pe Sabi respirând, trăgând aer în piept cu putere ca şi cum până atunci se concentrase atât de tare încât uitase să o facă, şi timpul a pornit din nou.

— Poate că a rămas aici de pe vremea când a fost naţionalizată casa, vorbi ea în sfârşit, construindu-şi un glas stăpânit, uşor blazat, cu care ar fi vrut să micşoreze importanţa descoperirii noastre. Fotografiile se opresc cam pe la anii noştri de liceu. Uite poza de la absolvire, când toca aşezată pe o parte m-a făcut să arăt ca o bucătăreasă şi tu nu mi-ai zis nimic, îmi reproşă Sabi pentru a suta oară poza aceea de la absolvire.

— Ai arătat foarte bine în ziua aceea, toca îţi stătea perfect, am asigurat-o.

Deasupra noastră se auziră zgomote de scaune mişcate pe parchet şi o bufnitură de carte scăpată din mână scutură câteva fire de praf de pe braţele candelabrului delicat pe care abia acum îl observam. În dormitorul de la

etaj, mama Cornelia părea să se fi apucat de redecorat. Sara-mică își pusese pălăria de pai pe cap, dispărând toată sub borurile uriașe, romantice, și se învârtea acum în spatele nostru, cu brațele deschise larg, închipuindu-se o lebădă de-a lui Ceaikovski. O lumină topită curgea prin ferestrele înalte până în tavan, ștergând contururile lucrurilor din încăpere, înlocuindu-le cu pete nedeslușite de culoare. Sufrageria *celorlalți* părea o pictură peste care o mână nepricepută vărsase un pahar cu apă. De undeva răsuna îndepărtat ticăitul ritmic al unei pendule pe care nu o auziserăm până acum, ca și cum realitatea aceasta neobișnuită era atât de solicitantă încât nu puteam procesa semnalele ei decât pe rând, mai întâi văzuserăm, iar acum începeam să auzim. Plămânii ceasului respirau liniștit, inspirau prezent și expirau viitor.

Sabi întinse mâna și își trecu degetele peste una dintre fotografii, pipăind contururile chipurilor unei Sebastiane și unei mame Cornelia de paisprezece-cincisprezece ani, în uniforma de liceu a anilor '60, rochii de tergal bleumarin cu gulerașe albe de pichet. Aceeași fotografie se afla și pe peretele din partea de casă a Zahareștilor, numai că poziția surorilor era imperceptibil modificată, lăsându-mi acum impresia că mă aflu într-o realitate paralelă în care detaliile sunt diferite, în vreme ce ansamblul întreg este totuși același.

În fotografie, mama Cornelia era așezată pe un scaun care nu se vedea și privea cu seriozitate, aproape cu îndârjire, drept în obiectivul aparatului de fotografiat. Aflată în picioare în spatele ei, Sebastiana își sprijinise glumeț bărbia de creștetul surorii mai mici și arăta lumii un chip luminat de un surâs cochet și jucăuș. Semănaseră perfect la toate vârstele, de-a lungul timpului. Mereu aceleași trăsături, subtil modificate la una dintre ele de joacă, alint și cochetărie, iar la cealaltă de încrâncenarea de a câștiga un război despre care nimeni nu știa cu cine îl duce și care îi era miza.

— Fiicele fiicelor Siminei, spuse Sabi șoptit.

Certitudini vechi, depuse de-a lungul vremii în mine, se materializau în sfârşit în cuvinte, după ce atâta vreme fuseseră numai stări, senzaţii nelămurite, credinţe. Înţelegeam acum fără efort ceea ce simţisem nelămurit totdeauna. Mama Cornelia nu se putuse abandona fără rezerve niciunui fel de iubire, iar acesta fusese chinul vieţii ei. Dintre toţi demonii cărora Dumnezeu le îngăduie să tortureze o fiinţă omenească, spre creşterea şi îmbogăţirea ei, mama Cornelia se alesese tocmai cu demonul iubirii, cel mai greu de destăinuit şi deci cu efectele cel mai greu de alinat şi vindecat.

Nu se ştie dacă venise cu el pe lume ori dacă numai îi fusese sortit, iar el intrase mai târziu în trupul firav cu mireasmă de regina-nopţii înflorită temător la asfinţit. Muşcase din ea prima oară atunci când bărbaţii familiei se întorseseră de la tribunal cu fata de mână. Înţelesurile adânci ale acestui moment îi scăpaseră multă vreme Corneliei, dar amintirea zilei în sine nu o părăsise niciodată. După ce lucrurile fuseseră înfăptuite, despărţind lumea în două, fata intrase în camera ei din casa cu marchiză de sticlă. Avea numai câţiva ani pe atunci, iar bunica Sada îi pregătise camera cu draperii albastre şi oglinzi înalte pe uşile şifonierului, cu o măsuţă rotundă de cafea potrivită exact în mijlocul covorului, acoperită până jos, ca de o cortină ce urma să descopere un mic teatru de păpuşi, de un macat de catifea albastră cu ciucuri lungi de mătase.

Nu era camera unui copil, dar în anii aceia de după război, cu două reforme monetare una după alta care transformaseră economiile tuturor în hârtii lipsite de valoare peste noapte, fără niciun avertisment, era mai mult decât aveau cei din jur. Ca să îndulcească puţin aerul sobru al camerei, bunica Sada înlocuise tabloul în care o corabie se lupta cu furtuna pe o mare necunoscută, o reproducere după un pictor rus pe care o găsise în piaţa de vechituri, cu portretul drăgălaş al unei fetiţe cu un căţeluş creţ în braţe şi pusese două gutui parfumate pe pervaz.

Mama Cornelia fusese învăluită de demonul ei la vederea camerei, mai cu seamă că pe patul înalt bunica Sada aşezase o rochiţă nouă, cu poalele întinse ca petalele unei margarete, topind inima fetiţei. Nerecunoscând simţirile năvalnice care o tulburau, micuţa Cornelia le dăduse drumul în lume pe căile bătătorite pe care le ştia: se îmbufnă, respingând cu hotărâre încercările bunicii Sada de a se apropia de ea. Demonul îşi începuse lucrarea lui ascunsă care avea să dureze toată viaţa mamei Cornelia, derutând-o şi chinuind-o mai înainte de a o învăţa ce este iubirea şi cum o poţi face vizibilă pentru ceilalţi.

În anii copilăriei noastre, pe când mama Cornelia preda limba română în sate unde ajungea zilnic cu trenul, pândeam întoarcerile ei jucând şotronul în faţa porţii. Autobuzul de la gară o lăsa la hotelul Dunărea, de unde mama Cornelia venea pe Aleea Domnească şi, mai înainte de a ajunge la Elice, o cotea printre blocuri şi garaje, pe alei înguste, ieşind dintr-odată în faţa noastră chiar în capătul străduţei Duminicii. Atunci când o zăream, eu şi Sabi aveam acelaşi sentiment ca la vederea bradului împodobit. Cu toate că ştiam bine că trebuie să sosească, cunoşteam mersul trenurilor şi orarul de la şcoală al mamei Cornelia, ivirea ei în capătul străzii ni se părea o magie.

Scăpam din mâini pietrele noastre perfecte pentru şotron, rotunde şi plate, ori corzile cu mânere lucioase de lemn şi porneam în goană spre ea. Alergam încercând să ne prindem din urmă inimile care ne-o luau întotdeauna înainte. Înotam amândouă cu braţele prin aerul care se împotrivea înaintării noastre şi ne lăsam capetele pe spate în timpul acestei curse nebuneşti, astfel încât strigătul nostru victorios să se poată înălţa printre coroanele copacilor până la cerul senin:

— Mamaaa! Mamaaa!

Anunţam lumii că mama vine acasă şi în acelaşi timp îi declaram ei că asta ne bucură peste măsură. Mama

Cornelia se pregătea pentru momentul impactului, care mai mereu o dezechilibra. Avea în fiecare mână câte o sacoşă, erau ultimii ani de comunism, când alimentele se dădeau pe cartelă, iar ea dădea meditaţii scurte după orele de şcoală, primind în schimb găini de prin curţile sătenilor, cartofi, ouă sau lapte. Mă prefăceam întotdeauna că nu văd sacoşele acelea care-i răpeau din eleganţă, ochii mei pricepuţi tăiau marginile acestei imagini în aşa fel ca eu să o pot potrivi perfect peste imaginea din mintea mea, o mama Cornelia cu talia delicată şi glezne subţiri, cu o jumătate de genunchi minunat ivindu-se de sub rochia tricotată chiar de ea.

Se deştepta însă demonul iubirii, iar mama Cornelia nu se lăsa niciodată cuprinsă de noi cu braţele, se ferea aplecându-se uşor în faţă şi alăturând mâinile cu cele două sacoşe. Nimeream întotdeauna un cot depărtat de trup ori ne opream cu genunchii în cartofii din sacoşe, iar îmbrăţişările noastre se evaporau, ridicându-se neterminate în aer, plutind o vreme pe deasupra falezei înalte şi pierzându-se ca un abur spre munţii pitici ai Măcinului.

— Încet, că mă dărâmi, îi surâdea Sabinei mama Cornelia, adormind vigilenţa demonului şi exprimându-şi iubirea prin spaima de a nu prăpădi laptele, ouăle şi găina proaspăt jumulită de o gospodină din Iveşti.

Surâsul încurcat cu care se ferea de îmbrăţişări, laudele bine ascunse într-o tachinare sau tăcerile lungi pe care le-ar fi dorit grăitoare erau dragostea dăruită de mama Cornelia. Atunci când o primea, mama Cornelia întâmpina dragostea cu fruntea încruntată şi dinţii strânşi, hotărâtă să nu permită pătrunderea niciunei emoţii, păstrându-se neatinsă şi pură pentru clipa minunată în care Vera, mama care o născuse, ar fi strâns-o îndelung în braţe. În aşteptarea acestei îmbrăţişări vindecătoare care ar fi dezlegat-o în sfârşit de lecţiile lungi şi neînţelese ale demonului iubirii, mama Cornelia respingea toate celelalte îmbrăţişări

care i-ar fi întinat aşteptarea: ale bunicii Sada şi ale bunicului Octavian, ale noastre, chiar şi pe cele ale lui tata Manu le primea diminuându-le cu vorbe menite să păstreze graniţele.

O vreme îmi dădusem toată silinţa să semăn cu ea, vrăjită de amestecul de farmec distant şi răceală tristă din care nu înţelegeam nimic, dar care mă subjugase. Atunci când ea începuse să se plângă de insomnii, am depus la rândul meu multă râvnă pentru a rămâne trează cât mai adânc în noapte. În vara aceea am izbutit să-mi stabilizez orele de somn între două noaptea şi şapte dimineaţa, lucru care m-a ridicat mult în propriii mei ochi. De asemenea, pentru că ea citea în fiecare seară, am început să tânjesc cu patimă după vremurile în care voi putea citi eu singură, astfel încât pe noptiera de la capul patului meu să trăiască permanent câte o carte. Pregăteam locul, eliberând noptiera şi aruncându-i seară de seară câte o privire, închipuindu-mi cartea acolo.

Insomniile acestea au rămas până astăzi singurul lucru prin care mama Cornelia a arătat că acceptă prezenţa mea printre ei toţi, validându-mi existenţa prin câteva cuvinte magice pe care le-am păstrat în minte ca pe nişte comori:

— Nici tu nu dormi nopţile, semeni cu mine, noi avem insomnii.

În scurt timp, celulele mele şi-au însuşit în asemenea măsură acest comportament dorit de mine cu ardoare, încât mi-am petrecut restul copilăriei cu acest ritm de somn. Atunci când Sebastiana ne-a adus *Fram, ursul polar,* prezentându-ni-l drept un roman pentru copii, a început mult aşteptata perioadă în care puteam citi seara, la culcare, la fel ca mama Cornelia, şi aveam o carte pe noptiera de la capul patului. Un roman, adică exact ca ea.

Mult mai târziu, pe când eu mă retrăsesem rănită, lăsând-o pe Sabi să rezolve întreaga situaţie aşa cum ştia ea, acuzând şi doborând cu un singur cuvânt bine ales,

mama Cornelia a stabilit un hotar aflat la o distanţă egală între amabilitate şi decenţă pe care l-am respectat mai apoi pentru totdeauna, toate trei, şi din care ne este greu astăzi să mai ieşim.

Îmi amintesc cu câtă răzbunare se lipea Sabi de Sebastiana în verile când venea în vizită la Zahareşti, aducând cu ea miresmele tainice ale depărtărilor în care vieţuia pe parcursul anului. I se cocoţa pe genunchi, ascunzându-şi faţa după urechea ei, sau îşi lipea obrazul de şoldul ei, îmbrăţişându-i strâns talia de la înălţimea celor zece ani ai săi. Era cea mai ascunsă declaraţie de dragoste pentru mama Cornelia, pe care Sabi ar fi dorit-o în locul Sebastianei, cel mai amar act de revoltă şi răzbunare prin care îşi închipuia că va stârni o gelozie.

Încântată de această atenţie şi potrivindu-se perfect cu rolul de mătuşă preferată, Sebastiana legăna minute în şir fetiţa lipită de ea şi-i susura în ureche un descântec tainic care avea să-i ţină de foame Sabinei până la vizita următoare:

— Fluturaşul meu drag, fluturaş. Floricica mea mică, floricică. Prinţesa mea frumoasă, prinţesă.

— Şi clopoţelul, şoptea Sabi complice atunci când imaginaţia Sebastianei dădea semne că se stinge.

— Şi clopoţelul meu drag, clopoţel, se conforma repede Sebastiana, preluând sugestia din mers.

Eu şi Sabi eram îngăduite să dormim în camera Zahareştilor, între mama Cornelia şi Sebastiana, în vreme ce tata Manu era exilat, pe perioada vizitelor, pe canapeaua din sufragerie. Rămâneam amândouă treze până târziu în noapte, în dormitorul luminat numai de lună şi de oglinda scânteind în mii de cioburi a Dunării, legănate de susurul discuţiilor tainice dintre cele două surori. Vorbeau despre mamele lor, fiecare plângându-se de a ei, sfârşind prin a le ierta odată ce nemulţumirile fuseseră descărcate în întunericul din cameră, găsind amuzate multe asemănări

între celelalte două surori, bătrânele. Vorbeau în șoaptă despre cărți interzise și scriitori fugiți în America.

— Vin ăștia tineri din spate, atât de buni, și ei, în loc să-i ridice undeva sus, la o tribună unde să-i vadă toată lumea, ei ce fac? se indigna șoptit mama Cornelia, iar noi ne țineam răsuflările ca să auzim ce fac ei.

— Cine sunt ei, mama? întreba într-un târziu Sabi, pentru că niciuna dintre surori nu venea cu răspunsul, și întrebarea rămânea plutind în aer.

— Șșșt! Culcă-te! poruncea mama Cornelia, în vreme ce Sebastiana pufnea în râsul ei rupt din rai.

Se vorbea în șoaptă despre cărți ca *Dimineață pierdută* ori *Dulce ca mierea e glonțul patriei*, iar eu adormeam visând să scriu odată o carte interzisă, mi se părea cea mai râvnită calitate a unui roman de vreme ce făcea ochii Sebastianei și pe ai mamei Cornelia să strălucească așa de însuflețiți.

Dimineață pierdută și *Dulce ca mierea e glonțul patriei* apăreau apoi pe noptiera mamei Cornelia, aduse în geamantanele cochete ale Sebastianei din București, prin complicitatea unei librărese pe care o cunoștea și care i le păstra sub tejghea. Sebastiana era responsabilă cu aprovizionarea cu cărți a Zahareștilor, pe vremea aceea un fel de dealer de substanțe interzise. Ne permiteau să luăm parte, în tăcere, la discuțiile lor despre astfel de subiecte tabu, dar ni se punea în vedere că nu trebuie să vorbim cu nimeni despre cele auzite în casă. Uneori, atunci când cartea nu i se părea Sabinei periculoasă, se asigura că a înțeles corect, întrebând:

— Despre asta pot să spun la școală tovarășei învățătoare?

— Despre asta da, spunea mama Cornelia. Dar numai despre asta!

Mult mai târziu, peste ani, marile lor certuri aveau să pornească tot de la cele două mame ale lor, numai că de

dată aceasta lucrurile aveau să scape de sub control, iar prăpastia deschisă între ele avea să le țină la distanță mai bine de douăzeci de ani.

Pe scara ce ducea către dormitorul de la etaj se auziră lipăind papucii de casă ai mamei Cornelia. Venea cu pași rari și apăsați, căutând pe dibuite locul unde urma să pășească, așa cum faci când duci în brațe un lucru mare și greu.

— Sabi, i-am spus, peretele ăsta nu este așa de când a fost casa naționalizată. Și apoi, bunica Sada nu a avut doi astfel de pereți cu fotografii, știi foarte bine povestea. Aici se petrece altceva.

Cu șaptezeci și opt de ani înainte de deschiderea ușii

Din bucătăria mică, Vera putea vedea pe fereastră curtea întinsă roată împrejurul cireșului galben, ca și cum ar fi fost toată chiar umbra pomului. Închisese ușa către atelierul de croitorie ca să nu mai audă sunetul neîntrerupt, monoton ca ploaia și enervant al singurei mașini de cusut care mai lucra de la începerea războiului. Ucenicii plecaseră pe front, lăsându-l pe Alecu singur în croitoria din centrul târgului. Meșterul se descurca și fără ei, pentru că nici comenzi nu prea mai erau. La început, înainte de înrolarea ucenicilor, bunicul Alecu izbutise să capete o parte dintr-un contract mai mare al armatei, fabrica Textila Iași îi dăduse de făcut o mie de moletiere. Apoi însă ucenicii plecaseră, iar el singur nu se mai putuse angaja la astfel de subcontractări.

Bunicul Alecu avea o blândețe înțeleaptă de om încercat de viață, cu toate că viața nu-l încercase încă. Răbdarea

pe care fusese nevoit să şi-o exerseze atunci când însemna cu creta pe material măsurile clientului şi mai cu seamă atunci când tăia cu foarfeca se imprimase şi gesturilor lui de toată ziua, modelându-l în timp. Croitoria meticuloasă îi conducea purtările aşa cum disciplinează muzica mişcările. Mersul îi era atent, îngrijit. Păşea, se oprea şi se întorcea într-un ritm domol, cu o cadenţă uşor aristocratică.

Se aprindea însă uşor atunci când Vera sau Sebastiana, pe care le percepea ca făcând parte din el însuşi, dovedeau independenţe care lui îi zdruncinau siguranţa de sine. Bătrânele din poartă, minunându-se de frumuseţea fetiţei, îi arătau lui Alecu cum, peste câţiva ani, el o va pierde furată, cu siguranţă, de vreun hăndrălău necioplit care nici măcar nu va şti ce comoară răpeşte. Râsul Verei împrăştiat odinioară fără alegere, asupra oricui, îi amintise de vorba usturătoare auzită la o cumetrie: „luminează toată sala asta şi ne bucură pe toţi, parcă ar râde o fată mare, nu o nevastă cu copil".

Ele nu puteau bucura pe toată lumea, căci lumea le-ar fi văzut atunci aşa cum le vedea el, nepreţuite.

Ofensat de risipirea aceasta a comorilor care erau numai ale lui, înspăimântat că le va pierde din clipa în care altcineva îşi va da seama de valoarea lor, Alecu îşi închipuia în jur conspiraţii complicate care aveau ca scop îndepărtarea Verei ori a Sebastianei de el. Se regăsea în clipele acelea nedemn, lipsit de importanţă şi părăsit ca în anii celei dintâi tinereţi, când era ţinta glumelor pe la petrecerile tinerilor. Pierderile care-l ameninţau păreau să fie permanente şi atunci Alecu se împotrivea cu toată tăria spaimei lui. O certa pe Vera, certa copilul, cerea socoteală pentru fiecare hohot de râs şi demonstra meticulos că se râsese de el.

Avea un trup pufos şi mâini calde, vorba blajină şi o gropiţă neserioasă în mijlocul bărbiei. Din pricina ei, vorbele lui păreau întotdeauna să aibă şi un alt înţeles, ascuns

și vesel. Când geloziile îi otrăveau gândurile, luând naștere din cel mai neașteptat motiv și strecurându-se pe nesimțite până în cel mai mic colț al trupului său, Alecu arăta suferință până și prin gropița cea veselă, care se umplea atunci de amărăciune.

Sfârșea întotdeauna discuțiile cu un „ce să faci?“ pe care nu-l ducea până la capăt, lăsându-i ultimele sunete pierdute în ceața întrebărilor fără răspuns. Apăsa cu putere pe „f“, apoi restul se risipea într-o ridicare din umeri și din sprâncene care avea rolul de a întări convingerea că nu ai ce să faci.

Se lăuda cu cei care îi treceau pragul, aducându-i în discuție ca pe o reclamă subtilă a lucrului bine făcut la el în atelier:

— Îi ziceam și domnului primar, spunea Alecu, asta însemnând de fapt că primarul îi este client.

În dimineața aceea, pe plită fierbea de ceva vreme o oală plină cu cartofi în coajă, umplând bucătărioara de abur. Alături, pe lada cu mălai, Vera așezase coșul cu pruncul cel nou-născut. Copilul plângea, slobozind țipete mânioase care se amestecau cu bolboroselile cartofilor din oală. Se zbătea între scutece de atâta vreme, încât izbutise până la urmă să-și elibereze mâinile și picioarele, încurcându-și-le printre cârpe, iar boneta îi alunecase pe o parte, acoperindu-i pe jumătate chipul micuț. Faptul că nu mai vedea se adăuga pesemne la foamea care îl făcea să strige cu atâta înverșunare.

Într-un capot din finet cu flori mărunte de mușețel, sprijinită de colțul mesei și cu privirea pierdută pe fereastră, Vera asculta nemișcată plânsul copilului și ecoul mașinii de cusut. Afară, în curte, o așezase în iarbă pe Sebastiana. Fetița își găsise joacă smulgând câte un bănuț de lângă ea, rupându-i petalele cu gesturile încă nesigure ale pruncilor, apoi scuturându-și poala rochiței și trecând la floarea următoare.

La optsprezece ani, în mijlocul războiului, Vera avea doi copii mici. Croitoria mergea prost și banii nu mai ajungeau. Simina le umpluse curtea de animale pentru ca ei să nu cunoască foamea, dar Vera nu izbutea să aibă grijă și de animale, și de copii, și de grădina în care pusese cartofi și fasole. Vrejurile se întinseseră pe pământ, iar frunzele care ieșeau din cuiburile de cartofi erau pline de păduchi verzi, ușori ca praful, așternuți în straturi pe sub frunze. Vera nu era pregătită pentru toate acestea. Trupul ei se afla încă în creștere atunci când se măritase, iar bunicul Alecu îi făcuse în fiecare an un alt palton nu numai de dragul ei, ci și din pricină că celălalt îi rămânea mic, așa cum se întâmplă la copii. Bunica Vera se oprise din crescut după ce înțărcase cel de-al doilea prunc.

Nimic nu era așa cum ar fi trebuit, așa cum îi promiseseră Alecu și chiar Simina. Vera se simțea prinsă într-o capcană care se închidea încet împrejurul ei, cu atât mai crudă cu cât nu se grăbea, ca și cum ar fi știut că oricum fata nu are nicio scăpare și s-ar fi bucurat de spaima și frământările ei. Viața era de fapt un păianjen, nu o sărbătoare, iar ea era o musculiță tânără și gustoasă. Păianjenul se apropia cu mișcări încete pe pânza meșterită cu atâta pricepere, curând avea să ajungă la ea.

Ușa atelierului se deschise și în prag se ivi Sada. Singura intrare prin față în casa Verei era prin croitoria care dădea la stradă. Din croitorie se trecea în săliță, iar spre săliță se deschideau toate celelalte odăi: camera mare, camera mică și bucătărioara, care avea ieșire în curtea din spate.

Sada rămase o clipă pe prag, derutată de aburul gros și de plânsul nestăpânit al copilului, cercetând-o din priviri pe Vera, neobișnuit de liniștită în mijlocul întregului vacarm. Apoi apucă iute cârpa de bucătărie de pe colțul mesei și trase pe marginea plitei oala cu cartofi, deschise larg toate ferestrele, ridică boneta copilului și-l luă în brațe așa, cu scutecele atârnând pe lângă el. Făcu câțiva pași

cu copilul prin curte, pentru ca el să se liniştească la aer curat, se aplecă şi spuse câteva vorbe fetiţei din iarbă, apoi intră înapoi în bucătărioară şi, apropiindu-se de Vera, îi cuprinse umerii cu braţul liber.

În clipa aceea, soră-sa avea din nou trei ani şi se împiedica la fiecare pas, iar ea o purta de mână prin toată curtea în povârniş a lui Dănilă, ca pe o păpuşă vie, aşteptând-o din când în când să se ridice din genunchi fără să-i dea drumul la mână. Vechile lor neînţelegeri dispărură ca aburul care ieşea acum pe ferestrele deschise şi se pierdea deasupra cireşului. Sub braţul Sadei, Vera îşi veni în fire şi începu să plângă urât, descătuşat. Lacrimi şi muci îi scăldau faţa strânsă pungă într-o expresie de deznădejde nesfârşită, care totuşi îi părea Sadei mai liniştitoare decât apatia în care o găsise.

— Gata, Veră, gata, şoptea Sada în părul umezit de transpiraţie al soră-sii, care-şi plecase capul pe umărul ei cum fac florile ce nu au apă.

O lăsă să-şi plângă toate lacrimile, îi spălă faţa roşie cu apă rece de la cişmeaua din curte, aşezând pentru o clipă pruncul în poala Sebastianei, care rămase privindu-l ca pe o minune. O aşeză apoi pe Vera pe băncuţa de lângă peretele casei, îi spălă sânul cu un pumn de apă şi-i puse copilul să sugă. Umplu cana de tablă de la cişmea şi-i aduse soră-sii să bea. O luă pe Sebastiana în braţe şi se aşeză alături de Vera, pe băncuţă.

O vreme nu se mai auziră decât înghiţiturile lacome ale băiatului şi zumzetul amestecat al tuturor gâzelor verii, înnebunite de dulceaţa cireşelor galbene. Cu fetiţa în poală, un ghemotoc cald şi fremătător, atât de cuminte şi de importantă, Sada se gândi că rezolvase o întreagă criză numai cu apă. Apă adunată în căuşul mâinii şi aruncată pe faţă, apă cu care spălase sânul cu lapte pentru copil, o cană de apă cu care potolise feluritele însetări ale Verei. Totul ar fi putut să fie atât de uşor, rezolvarea durerii ei

ar fi putut fi la fel de aproape şi de simplă ca şi apa aceasta care pusese capăt unei crize.

— Veră, lasă-mă să te ajut, vorbi ea mai târziu în bucătărie, după ce pruncul sătul adormise în braţele maicii sale, iar Vera îl lăsase încet înapoi, în coşul lui de pe lada cu mălai. Voi sunteţi la început, nu e bine ca tinerii să treacă prin greutăţi mari încă de la început. Dă-mi mie fata. Tu eşti încă mică şi vezi bine că faci copii. O să faci mai mulţi ca mama. Ţineţi voi băiatul, că-i băiat, şi dă-mi mie fata. Te mai uşurezi şi tu, poate dă Dumnezeu Sfântul şi se va isprăvi şi războiul, şi atunci o să mai faceţi şi alţi copii.

La început, Vera nu înţelese. Ridică sprâncenele şi dădu să ceară lămuriri, apoi însă ochii înroşiţi de plâns îi căzură pe fetiţa aflată încă în braţele soră-sii. Sebastiana îşi vârâse un deget în cercelul Sadei şi-l cerceta curioasă, plimbându-şi privirea când la Sada, când la cercel. Tot sângele îi năvăli Verei în tâmple şi începu să se zbată acolo cu putere, făcându-i urechile să ţiuie. Smulse fetiţa din braţele soră-sii şi o duse afară, apoi se întoarse în bucătărioară şi, în lipsa unui cuvânt mare şi greu, care să cuprindă în el toată furia ei şi în acelaşi timp să o doboare pe Sada dintr-o singură lovitură aşa cum ar fi meritat, Vera îi lovi cu palma umărul care purtase până atunci copilul.

— Ieşi afară din casă! strigă ea, oprindu-se apoi pentru că nu acestea erau cuvintele potrivite, altceva ar fi trebuit spus, dar nu ştia ce anume, iar furia creştea tot mai mare în ea.

— Nu ai înţeles tu bine, se apără Sada, încercând să îndulcească din mers cererea care stârnise furtună în inima soră-sii. Aş lua-o numai pentru o vreme, să-ţi mai uşurez povara, să poţi avea grijă în linişte de cel mic, apoi aş aduce-o înapoi.

Vera însă nu o mai auzea. Continua să o lovească cum ar fi lovit însăşi viaţa aceasta nemiloasă care o smulsese

din raiul curţilor Siminei şi o lepădase fără ajutor în curtea ascunsă în spatele croitoriei. Palmele ei cădeau cu deznădejde asupra umerilor şi capului Sadei, dar se simţea tot mai învinsă cu fiecare lovitură pe care o dădea. Ca şi viaţa, Sada nu părea să păţească nimic.

Atunci când obosi, recunoscându-se învinsă nu de Sada, care abia dacă se apărase, ci de propria ei zbatere care-i secătuise puterile, braţele îi căzură inerte de-a lungul trupului şi mânia i se topi ca o furtună de vară. Căzură repede la înţelegere ca Vera cu copiii să vină pentru câteva zile la Galaţi. Avea să se întremeze, să se odihnească, avea să se lase îngrijită de Sada ca să prindă puteri, iar sufletul să i se mai uşureze puţin.

Încă bănuitoare, învinsă totuşi de argumentele soră-sii şi mai ales cu gândul la ziua de mâine, când Sada nu va mai fi aici, iar ea se va găsi din nou singură cu grija copiilor, a mesei de prânz, a animalelor, a grădinii, Vera acceptă. Rămase totuşi îmbufnată, nu îngădui să fie ajutată la bagaje şi lăsă toate întrebările Sadei fără răspuns pentru ca lucrurile să fie limpezi: iertarea nu avea să vină chiar aşa de repede.

Sada o instală pe Vera cu copiii în dormitorul de la etaj. De la fereastră se vedea Dunărea peste coroanele copacilor, iar pescăruşii ţipau rotindu-se pe deasupra plaselor pe care pescarii le scoteau din apă încărcate de peşte. În cea dintâi seară în care văzu trei copii în jurul mesei lui, Octavian se entuziasmă atât de tare încât dădu drumul unui râs stângaci care se rostogoli prin odaie ca o arătare ciudată, neajutorată, cu mersul şchiopătat şi glasul răguşit. Bunicul Octavian nu ştia să râdă. Nu exersase niciodată mai mult de un zâmbet.

Ionuţ era în clasa a doua primară pe atunci. Cea dintâi uniformă şcolară i-o dăruise fratele lui de la Tecuci, croitor cu atelier la rândul său, iar cea mai fericită zi din viaţa băiatului fusese în toamna trecută, când Sada şi

Octavian îl duseseră la magazinele cele mari din centrul orașului și-i cumpăraseră ghiozdan cu cureluşe şi catarame, penar de lemn cu un Pinocchio albastru pictat pe capac, creioane, călimară cu toc, penițe, caiete, ghetuțe şi câte şi mai câte.

— Unchiul, spunea acum Octavian, privind la Ionuț şi la copiii Verei cu un surâs larg şi cu o lumină care-i juca ciudat în priviri, aproape ca nişte lacrimi. Eşti unchiul lor.

La nouă ani, Ionuț avea doi nepoți de soră.

Vera rămase o lună încheiată în casa cu marchiză de sticlă. Zâmbetul îi reveni şi chipul ei îşi recăpătă trăsăturile copilăreşti pe care vremea din urmă le înăsprise. Tot de pe piața neagră de unde veneau majoritatea lucrurilor în vremea din urmă, Sada cumpără băiatului plăpumioară cu dantelă spartă pe la margini şi cămăşuțe din finet moale, iar Sebastianei o păpuşă cu capul de porțelan şi cu brațe moi din burete. Surorile îşi luară obiceiul să bea împreună o ceaşcă de cafea în curte, în ceasul dintre plecarea lui Ionuț la şcoală şi trezirea Sebastianei. Aceasta era viața care-i fusese promisă Verei. Ce se întâmplase şi cine era responsabil pentru abaterea care stricase totul?

— E războiul, îi spunea Sada, rotind încet zațul pe pereții ceştii de cafea şi întorcând-o apoi cu gura în farfurioară, ca să poată ghici în ea, un secret de care se simțeau vinovate, dar care le unea într-o complicitate ce le amintea de copilărie. Ai să vezi că după ce totul se va termina ucenicii se vor întoarce la lucru, comenzile vor curge şi atelierul se va umple din nou de valurile de gabardină, şifon şi marchizet colorat. Croitoria o să-şi revină şi o să o duceți bine.

Avea să se împlinească numai jumătate din profeția ei. Războiul avea într-adevăr să se termine, dar mai înainte de asta se sfârşi bătălia Stalingradului, după două sute de zile de lupte încrâncenate, în care motivele inițiale dispăruseră: nimeni nu mai ştia pentru ce porniseră toate acestea,

rămăsese numai dorința curată și tăioasă de a supraviețui, unind amândouă taberele într-un singur scop – să-și scape viața.

Sfârșitul bătăliei întoarse soarta războiului. Germanii, care înaintaseră prin toată Europa până în inima Rusiei, aveau de acum înainte să fie împinși înapoi, către Berlin. Picu Zaharescu avea să facă parte din unitatea care a scăpat din încercuirea de la Cotul Donului într-un mod pe care istoria nu și-l va explica niciodată, iar nenea Iancu fusese dat dispărut, sfârșind de jale sufletele Siminei și ale surorilor și întorcându-se acasă abia la trei ani după sfârșitul războiului. Făceau amândoi parte dintre puținii supraviețuitori ai iadului dezlănțuit în anul acela pe malurile Volgăi și ale Donului.

În anul următor, rușii ocupaseră deja jumătate din Basarabia și intraseră în țară pe la Iași și Botoșani, ajungând până la Târgu Frumos. Se vorbea despre poduri și căi ferate aruncate în aer de germanii aflați în retragere, pentru a-i încetini pe ruși. Se mai spunea că rușii terminau isprăvile acestea dând foc cu totul satelor și orașelor care nu-și apăraseră podurile. Trenurile se umplură din nou cu refugiați care fugeau din calea celor două armate. De data aceasta, direcția convoaielor se schimbase, oamenii se retrăgeau din Moldova către inima regatului ori măcar către zonele cele mai sudice.

În Covurlui, plășile Horincea, Prutul de Sus și Prutul de Jos fură declarate cu risc maxim. Autoritățile organizaseră evacuarea femeilor și copiilor către Focșani, dincolo de Siret, cu trenuri speciale. Cu toate că târgul lor nu făcea parte din această zonă, Alecu hotărî plecarea neîntârziată a Verei cu copiii. Vera încercă să o convingă și pe Sada să meargă cu ea: Galațiul se afla în plasa Prutul de Jos, rușii puteau sosi oricând și apoi Verei i-ar fi prins tare bine ajutorul surorii ei, căci pleca la drum cu doi copii mici, dintre care pe unul încă îl alăpta.

— Dar vino la noi, tu Veră, spusese atunci Sada. Lucrurile astea nu sunt chiar aşa cum spun ei, pesemne că vor să asigure nişte zone-tampon, golite de populaţie, între noi şi ruşi. Vino la noi, oraşul e întotdeauna mai sigur.

— Nu vin, Sadă, răspunsese Vera. Nu ştii ce vorbeşti! Toată lumea pleacă. Ce sigur? Nimic nu mai este sigur. Vino cu mine, cum o să mă descurc cu doi copii?

— Lasă-mi băiatul, propusese Sada altă variantă. E prea mic ca să-l iei la un astfel de drum. Ai văzut cum arată trenurile care pleacă? Oamenii se calcă în picioare, sunt striviţi pe coridoare, merg pe vagoane sau agăţaţi de scări.

— Nu-l las! În Galaţi nu-i în siguranţă. Vor bombarda oraşul, iar tu nu vrei să înţelegi, vorbea tot mai agitată Vera, ridicând glasul tot mai mult pe măsură ce Sada se împotrivea plecării. Nu-mi mai cere copiii!

Alecu o urcase pe Vera într-un tren de refugiaţi. Avea băiatul pe un braţ, valiza în mâna cealaltă şi striga neîncetat la Sebastiana să nu-i dea drumul la poalele rochiei, de care fetiţa se agăţase oricum cu amândouă mâinile, în vreme ce inima îi bătea cu putere în piept.

— Ține-te! striga Vera, încercând să avanseze pe coridorul plin. Ţine-te, nu-ţi da drumul! Ține-te strâns!

În Focşani fusese cazată în depozitul de cereale aflat nu departe de gară, şaizeci de paturi de campanie fără lenjerie, rânduite unul lângă altul în aceeaşi hală, pături aspre, cazone, săpun de rufe şi apă rece la spălătorul fără acoperiş, pesmeţi cu ceai dimineaţa şi seara şi o mâncare misterioasă servită în castroane de tablă la prânz. Băiatul se oprise din plâns încă din tren şi, spre îngrijorarea Verei, rămăsese apatic şi cuminte zile în şir. Sebastiana scâncea de foame după fiecare masă. La sfârşitul celei dintâi săptămâni, câteva doamne de la Crucea Roşie scoaseră toţi copiii dintre refugiaţi şi-i duseră la punctul sanitar, unde fură consultaţi şi de unde se întoarseră plângând din pricina sperieturii. Unora li se badijonaseră amigdalele cu

albastru de metilen, altora li se tamponaseră bubele dulci, iar unii primiseră chiar o injecţie.

Curând începură ploile. Primăvara se apropia de sfârşit şi odată cu anotimpul acesta de trecere refugiaţii se aşteptau să se sfârşească şi provizoratul în care trăiau. Într-o lume simplă, Vera s-ar fi bucurat de ploaie în luna lui mai, care însemna an bogat pentru oricine avusese vreodată o palmă de pământ. Dar lumea aceasta nu era simplă, iar ploaia însemnă de astă dată paturi jilave, copii bolnavi şi noroi pe jos, prin depozit. Se trezeau dimineaţa şi coborau din pat cu picioarele direct în noroi. Sebastiana nu izbutise deloc să păstreze o pereche de ciorapi uscaţi până seara.

Atunci când băiatul începu să facă febră, ţinând-o pe Vera trează nopţile la căpătâiul lui, schimbându-i numai nişte cârpe ude pe frunte în aşteptarea medicamentelor promise de la punctul sanitar, Sebastiana îşi purtă singură de grijă vreo câteva zile. Ochii verzi şi buclele blonde care luminau locul chiar şi aşa, nespălate de două săptămâni, o ajutară să se facă înţeleasă fără cuvinte. Căpăta de mâncare de la oricine era ţintuit cu privirea, apoi mânca chiar acolo, surâzând. Fratele ei ardea zi şi noapte, pe un pat de campanie.

Într-o noapte, după ora stingerii, o soră de la Crucea Roşie veni însoţită de un soldat şi o ajută pe Vera să se mute cu copiii în celălalt capăt al oraşului, într-o cazarmă a garnizoanei Focşani ocupată de refugiaţi, unde se eliberase un pat. În vreme ce camionul în care fuseseră urcaţi mergea pe străzi pustii şi întunecate, iar ploaia cădea necontenit pe prelată, Verei îi trecu prin gând că singurul motiv pentru care s-ar fi putut elibera un pat era moartea celui care dormise în el. Inima ei însă nu tresări deloc la acest gând. Dacă locul acela era mai uscat şi dacă patul nu mirosea a baltă, avea de gând să doarmă neîntoarsă în el.

Mai exista încă un gând care-i sfredelea mintea ca un prâsnel încins în foc, dar pe acela nu-l cercetă, nădăjduind ca astfel să-l îndepărteze. Singurul motiv pentru care ar fi ales-o tocmai pe ea, dintre toate mamele cu copii care dormeau în depozitul de cereale din gară, era starea sănătății băiatului. Mulți copii ardeau de febră nopțile, iar ziua alergau prin noroaie chiuind. Mulți tușeau, plângeau ori erau palizi ca hârtia și vomau tot ce mâncau. Dintre toți îl aleseseră tocmai pe copilul ei, atât de cuminte, abia respirând, ca și cum numai pentru el nu ar mai fi existat nicio șansă în locul acela.

Către sfârșitul verii, băiatul părea să prindă puteri. Încă nu ajunsese la greutatea cu care plecase de acasă, dar febra cedase și el putea din nou să stea așezat, privind la joaca surorii lui. Cazarma se dovedi a fi un loc minunat, cu numai zece paturi în fiecare sală, cu cearșafuri uscate, ferestre largi și dușumele curate. De la cantină venea întotdeauna un miros plăcut de melasă caldă, ca și cum bucătarii ar fi pregătit mai mereu câte ceva bun. Simpla prezență a mirosului înveselea oamenii. Serile, din megafonul agățat de un stâlp în mijlocul curții se revărsau împrejur programele de la radio.

În seara aceea, programul obișnuit începu să fie întrerupt de un anunț pe care crainicul îl făcea pe un ton grav, scoțând-o pe Vera din deznădejdea că băiatul nu mâncase nimic toată ziua și aruncând-o în alta, deocamdată nelămurită.

„Atenție, lăsați aparatele deschise. În curând vom transmite în cadrul Radiojurnalului un comunicat important pentru țară", repeta la fiecare sfert de oră vocea gravă, după care te-ai fi așteptat să urmeze cele mai mari nenorociri. Vera plecase de acasă de aproape patru luni. Izbutise să-i trimită vorbă lui Alecu numai o singură dată. Nu-și amintea cu precizie niciuna dintre zilele petrecute în exil, le amesteca între ele și încercările de a le pune în ordine

eşuau, aruncând-o într-o stare de nelinişte din care cea mai rapidă cale de ieşire era un plâns bun.

Din megafonul peste care se lăsase întunericul începu apoi să curgă proclamaţia Regelui Mihai: „Români! În ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit în deplină înţelegere cu poporul meu că nu este decât o singură cale pentru salvarea ţării de la o catastrofă totală: ieşirea noastră din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite".

„Ne întoarcem acasă", traduse Vera imediat cele auzite şi adormi împăcată în cazarma care izbucni în strigăte de bucurie. Se aprinseră luminile, oamenii ieşiră în curte, noaptea de vară era înaltă şi frumoasă, viaţa părea totuşi să nu se fi sfârşit şi lumea părea să nu se fi schimbat, totul avea să fie ca înainte, iar zilele acestea aveau să fie uitate.

În zilele următoare, refugiaţii au fost încolonaţi şi urcaţi în trenuri. Atunci când a intrat în gara mică a lui Iacovache Dănilă, garnitura din Focşani abia mergea, cu vagoanele acoperite de ciorchini de oameni. În timp ce trenul trecea agale prin gară, cei de pe peron prinseră a striga cu disperare câte un nume, fluturând mâna spre ruda pe care o recunoscuseră. Curând, gara întreagă fu înecată într-un vacarm.

— Anişoara! Anişoaaaraaa!

— Dumitriţa! Dumitriiiţaaa!

— Lucica! Luciiicaaa!

Încurcându-se în copii ţinuţi de mână şi valize de carton, Anişoara, Dumitriţa şi Lucica săriră din trenul oprit în sfârşit şi prinseră a-şi face loc cu umerii prin mulţimea în care, de altfel, ai fi zis că nu ar mai fi încăput niciun ac. În toată această îmbulzeală îngrozitoare, privirile Verei, aflată încă pe scara trenului, şi ale lui Alecu se găsiră pe deasupra capetelor tuturor. În jurul Verei se lăsă deodată liniştea ori poate că ei i se păru astfel. Băiatul lâncezea

moale pe umărul ei, ca şi cum ar fi fost adormit. Sebastiana se prinsese cu amândouă mâinile de mânerul valizei şi privea lumea cu ochi mari.

Clipa aceasta de linişte trecu repede însă, iar când vuietul de mare înfuriată al mulţimii îi năvăli în urechi, Vera simţi că pierduse momentul unic în care ar fi putut fi auzită de Alecu. Cu puterile de pe urmă ale celui care-şi priveşte sfârşitul în faţă, trase aer în piept, capul băiatului încetă să-i mai apese umărul, valiza atârnată cu fetiţa în mâna cealaltă pluti uşoară, iar Vera slobozi un strigăt cu care scoase afară din ea toate amintirile lunilor de refugiu:

— Aleeecuuu! Aleculeee!

Înaintară cu mare greutate, lovind amândoi cu duşmănie în stânga şi în dreapta. Înconjurată de o pădure de picioare, Sebastiana prinse a plânge încetişor, încredinţată că nu va mai vedea niciodată nimic altceva în afară de pantaloni şi poale de rochii. O pereche de braţe o ridicară însă deodată deasupra tuturor, iar ea putu să respire. Părul cârlionţat ca al unui copil al tatălui ei i se încurcase printre degete, iar ochii lui verzi ca Siretul prin locurile împădurite erau numai la o palmă de faţa ei. Alecu şi Vera se strânseră în braţe, strivind copiii între ei, apoi înotară prin mulţime către ieşirea din gară, unde îi aştepta Iacovache cu brişca.

Începu astfel vremea lor de duioşie. Certurile dispăruseră, geloziile lui Alecu fuseseră lecuite de lunile în care nu avusese nicio veste de la Vera, iar nemulţumirile ei legate de banii care le intrau în casă se topiseră sub povara zilelor de exil. Până la sfârşitul acelui an, pentru locatarii casei din spatele atelierului de croitorie, cufundată pentru prima oară într-o pace luminoasă, se petrecură trei lucruri însemnate: Sebastiana îşi învinse spaimele şi începu să vorbească, Vera rămase grea cu cel de-al treilea copil, iar băiatul se stinse într-un spital de pe strada Beldiman din Galaţi, fără ca Vera să afle vreodată ce a avut, căci doctorul nu terminase de făcut toate analizele de care avea nevoie.

§

Oraşul fusese într-adevăr bombardat, aşa cum prevestise Vera. Se întâmplase la ceva vreme după plecarea ei şi începuse mai întâi cu un zgomot prevestind parcă sfârşitul lumii, glasurile tuturor sirenelor din port ridicate deodată, alte sirene din oraş răspunzându-le şi făcând oamenii să iasă buimaci din case şi să se îngrămădească la intrările adăposturilor antiaeriene.

Sada se pregătise pentru acest moment, dar nu crezuse niciodată cu adevărat că el va sosi. Atunci când vorbise cu Octavian, „tu cobori în pivniţa noastră, Sadă, iar eu merg cu băieţii de la ateliere în adăpostul CFR-ului", îşi închipuise că va rămâne numai o vorbă de care se vor ruşina la sfârşitul războiului.

Cerul se înnegri departe, peste Lacul Brateş, şi ferestrele prinseră a tremura în cercevelele lor. Un nor întunecat şi adânc zumzăitor format din nenumărate avioane se apropia de oraş, coborând dinspre miazănoapte şi făcând aerul să vibreze în ritmul motoarelor şi al elicelor. Atunci când avioanele ajunseră deasupra oraşului, acoperiră cerul cu totul şi lumina scăzu ca în ultimul ceas al înserării. Sada rămase în pragul pivniţei, cu chepengul în echilibru deasupra capului, gata să-i dea drumul la cea mai mică schimbare de sunet. Avioanele, mai bine de o sută, nu sloboziră în ziua aceea nicio bombă asupra Galaţiului. Se îndepărtară, pierzându-se în zare, şi se întoarseră după câteva ceasuri, trecând la fel de indiferente pe deasupra Dunării, a portului şi a oraşului.

Sada se gândi că undeva, case de oameni au fost făcute una cu pământul, îngropându-şi probabil stăpânii sub dărâmături, şi totuşi, iată, Dunărea curgea mai departe în acelaşi ritm obosit, iar bacul traversa molcom spre Zaclău şi înapoi la aceleaşi ore. „Săracii oameni", îşi spuse, cu vorbele care aveau să descrie pentru totdeauna războiul pentru ea.

După câteva zile lucrurile se repetară, cerul se înnegri peste Brateş, sirenele prinseră a suna toate deodată, ferestrele începură să tremure ca şi cum ar fi încercat să se desprindă din cercevele şi un roi de avioane cât toată zarea se ivi deasupra oraşului.

Cea dintâi bombă căzu peste gară, o bijuterie de clădire dantelată în cărămidă aparentă, construită de vechea concesiune Strousberg, lucru nemţesc, cum îi spuneau cu mândrie gălăţenii. Ferestrele casei cu marchiză de sticlă rezistară. În pivniţă, cu o lumânare aprinsă într-un sfeşnic de la Paşte, Sada era pregătită să prindă borcanele cu murături şi dulceţuri de pe rafturi, dacă ar fi fost cazul. „Ca la cutremur“, îşi repeta pentru îmbărbătare. „O să treacă la fel ca şi acela.“

Un avion scăpă apoi câteva bombe foarte aproape, chiar în Piaţa Regală, cale de două staţii de tramvai de ea, şi de data aceasta Sada se ghemui la pământ şi îşi ascunse capul între braţele încrucişate pe genunchi. Borcanele rămaseră la locurile lor, dar ferestrele casei explodară ca nişte artificii, umplând curtea de cioburi pe care le adunară apoi tot restul verii, mereu mai descopereau câte unul printre cuiburile de cartofi ori pe sub vrejii de fasole. În toamnă, atunci când frunzele nucului îngălbeniră şi căzură, odată cu ele se scuturară şi ultimele cioburi mărunte din pom.

Sada avea să descopere a doua zi isprava făcută de bombardiere în centrul oraşului. Cofetăriile Claropoulos, unde o dusese Octavian pe când abia se cunoscuseră, nu mai existau. Mesele şi scaunele albe din fier forjat, până mai ieri rânduite frumos pe trotuar, erau acum împrăştiate pe mijlocul străzii Domneşti, iar pietre din caldarâm zăceau aruncate în vitrinele magazinelor ca şi cum pământul se răbunise din adânc. Hotelul Splendid, la parterul căruia îşi comanda Octavian pălăriile de la atelierul lui Joseph Glokmann, nu mai avea etajele superioare, iar firma de

deasupra intrării impunătoare atârna acum într-un singur piron. Banca de Scont aflată în spatele statuii lui Costache Negri dispăruse, însăşi statuia fusese lovită. Ceva mai departe, spre strada Fraternităţii, se vedeau mormanele de dărâmături ale Hotelului Metropol, Loteriei de Stat şi Librăriei Petru Bitir, de unde Sada îi cumpăra caiete şi călimară cu toc lui Ionuţ. Întreaga Piaţă Regală şi partea centrală a Străzii Domneşti, străjuită de clădiri impunătoare, adevărate palate ce purtau pecetea unor arhitecţi renumiţi, dispăruseră. Zona de promenadă duminicală a gălăţenilor era acum o grămadă de dărâmături peste care căzuseră firele electrice care până mai ieri brăzdaseră centrul, cu câte un bec atârnat pe la răscruci.

Bombardierele americane decolaseră de pe aeroportul din Kiev. În ziua aceea avuseseră pe ordinul de zi aeroportul Galaţi, pe care îl măcinaseră mărunt, bombardându-l vreme de două ceasuri până când nicio clădire nu mai rămăsese în picioare, iar puţinele avioane de la sol fuseseră făcute una cu pământul. Fuseseră o sută patru bombardiere Liberator apărate de o escortă de cincizeci şi patru de avioane de vânătoare Mustang. Oraşul fumegă zile întregi de pe urma lor. Totuşi, casa nu păţi nimic în afara ferestrelor sparte pe care Octavian fu nevoit să le înlocuiască.

După moartea băiatului, Vera se închise mult timp într-o lume apărată de rele prin tot felul de mici făcături: bătea de trei ori în lemn atunci când cineva prevestea vreo neplăcere în preajma ei, arunca sare peste umărul stâng dacă răsturna din greşeală solniţa, scuipa de deochi dacă se întâmpla ca vreun lucru să o minuneze, punea dinaintea Sebastianei câte o găleată plină cu apă în fiecare dimineaţă ori presăra sare pe prag ca să alunge duhurile necurate. La fiecare pas avea de îndeplinit un mic ritual, iar între toate acestea amesteca de-a valma şi câte o rugăciune, însemnându-şi cu cruci bogate trupul înveşmântat în negru, imediat după ce bătuse de trei ori în lemn, fără

să găsească nimic nepotrivit în acest amestec de cucernicie şi superstiţie.

În vreme ce pântecele ei creştea pentru a treia oară pe sub rochia de doliu, Vera hotărâse că nu mai voia copii, dacă rostul lor pe lume era să o sfâşie pe ea până la os. Băiatul continuase să crească chiar şi după moartea lui, umplând toate spaţiile goale dintre membrii familiei, împingându-i fără menajamente atunci când nu avea loc. În vreme ce îşi punea serile un cuţit sub pat pentru alungarea spiritelor care ar fi încercat să intre în copil şi citea înainte de culcare Visul Maicii Domnului ca să-i trăiască pruncul nenăscut, Verei i se părea că băiatului îi crescuseră aripi după moarte, aripi largi de pescăruş, cu pene prelungi şi foşnitoare pe la margini, pufoase şi moi pe dedesubt. Durerea Verei îl ţinea în viaţă şi băiatul acoperise întreaga familie, desfăcându-şi aripile şi despărţindu-i de soare, aşezându-şi pe umerii tuturor umbra apăsătoare şi umplând casa cu miros de pasăre bolnavă.

Vera căuta neîncetat cauzele nenorocirii, aşteptându-se ca lămurirea lor să-i aducă liniştea. De la o vreme i se năzărise că băiatul fusese deocheat, apoi brusc îşi amintea precis că înaintea plecării scăpase pieptănul din mână în vreme ce se pieptăna, semn de mare năpastă. În plus, ochiul stâng i se zbătuse zile în şir fără ca ea să-l închine. După care îşi aminti că Sada îi ceruse băiatul, iar ea nu voise să i-l dea.

— Din cauza ta! izbucni Vera atunci triumfătoare, uşurată că în sfârşit găsise motivul pentru care copilul îi fusese luat. Din cauza ta, pentru că l-ai vrut tu şi ai plecat în ziua aceea supărată, ţi-a rămas gândul la băiatul meu şi uite ce s-a întâmplat!

Sada răbda toate acestea cu înţelegere şi îngrijorare. Niciodată nu simţise mai puternic ca acum că rostul ei pe lumea asta era să o ocrotească pe soră-sa de lumile nevăzute şi rele. Avea să o protejeze chiar împotriva voinţei

ei – ori, mai bine, chiar fără ştiinţa ei. Avea să aleagă de data aceasta mai bine momentul în care să redeschidă discuţia legată de copilul pe care Dumnezeu îl trimitea foarte clar pentru ea, numai că prin soră-sa.

Încercase să se sfătuiască şi cu Octavian, să elibereze prin conversaţie mulţimea de emoţii care o cuprindeau ori de câte ori se gândea la clipa în care copilul ce urma să vină pe lume va intra în casa lor de pe malul înalt şi galben al Dunării. Octavian însă o dojenise cu glas coborât, ca şi cum ea ar fi făcut un lucru de ruşine, iar el se jena acum până şi să o certe.

— Asemenea lucruri nu se fac, Sada, vorbea el stăpânit, apropiindu-se foarte mult de ea ca şi cum ar fi încercat să-i calmeze pornirile materne prin puterea pe care ştia că o emană trupul lui cât nucul din curte.

Atunci când stăteau atât de aproape unul de altul, Sada devenea şi mai scundă şi, tocmai de aceea, simţind asta, încă şi mai aprigă.

— Dacă nu se făceau, atunci nu făceam nici eu, îi răspunse ea, plecând ochii care scăpărau a răzvrătire şi hotărâre ca să mai îmblânzească mesajul trimis de glasul apăsat. Uite că eu am făcut, deci se face.

Din ea se ridicase la suprafaţă una dintre vocile care de obicei tăceau. Fiinţa cea necunoscută pe care femeile din neamul lui Dănilă o poartă prin lume făcuse asta, iar acum îşi apăra fapta. Sada voia un copil al ei cu orice preţ. Făptura din umbra ei fusese dispusă să plătească acest preţ şi împlinise lucrurile, preluând conducerea pentru o vreme.

Octavian nu ştiuse atunci cum să biruie făptura aceasta, aşa că o urmase. Îşi propusese să meargă după ea şi să micşoreze pe cât posibil pagubele, pe parcurs. Puterea lui încă nu se arătase niciodată până acum, Octavian trecea prin viaţă stăpânindu-şi firea ca şi cum s-ar fi temut că, odată ieşit din matca lui, nu va mai putea reveni

niciodată între malurile calme de dinainte. De-a lungul vremii, ori de câte ori viaţa îl împinsese să scape spre exterior o emoţie, trimisese iute după ea cuvinte mânioase, ca şi cum ar fi dorit să înlănţuie emoţia cu ele şi să o ascundă la loc, în interiorul lumii lui mohorâte, unde ceva rău era mereu pe cale să se petreacă.

Bunicul Octavian era o castană cu coaja frumoasă şi tare. Mult mai târziu, peste ani, numai noi două, eu şi Sabi, izbuteam să spargem cu uşurinţă coaja castanei şi ne înfruptam din miezul ei dulce şi parfumat, ori de câte ori doream, ca şi cum el ar fi păstrat pentru noi dulceaţa aceea, o comoară purtată prin timp din copilăria lui până într-a noastră.

Atunci când Vera născu o fetiţă, amândouă surorile ştiură că ea va fi a Sadei. Pentru păcălirea morţii pe care Vera o simţea mereu în preajmă, aveau să împletească vechea cerere a Sadei cu şi mai vechea vânzare a pruncului pe fereastră, cea de pe urmă superstiţie care trebuia împlinită pentru ca fata să trăiască.

Nu vorbiră deloc despre asta în primii doi-trei ani. Vechiul lor mod de comunicare tăcută, care făcea ca în copilărie Sada să ştie tot ce-şi dorea sora ei mai mică înainte ca ea să înveţe primele cuvinte, se deşteptă iarăşi între ele. Din cauza aceasta, întâlnirile lor erau tot mai reci şi mai scurte. Nu se mai certau ca în trecut, când pricinile care se înnodau între ele erau repede rezolvate printr-un schimb de cuvinte răcoritoare. Acum doar se priveau. Sada avea ochii plini de promisiuni şi speranţe, Vera – de împotriviri şi răzvrătire. Fără un cuvânt lămuritor, Sada cerea şi Vera amâna.

Botezară fetiţa Cornelia, iar Vera, neîmpăcată cu gândul că va veni vremea când Sada o va lua, alăptă copilul până la trei ani, ca să-l ţină legat de ea. Războiul se sfârşise de câteva luni, iar Galaţiul se umpluse dintr-odată de soldaţi ruşi care se purtau ca nişte trupe de ocupaţie,

opreau automobilele pe stradă, îl dădeau jos pe şofer, urcau şi porneau cu mare veselie, păstrând automobilul cât timp doreau şi părăsindu-l mai apoi unde le venea mai bine. Fuseseră zilele în care Octavian îi interzisese Sadei să mai iasă din curte singură, după ce unui coleg de muncă soldaţii ruşi îi luaseră nevasta de lângă el în plină stradă şi-i dăduseră drumul a doua zi dimineaţă.

— Tu să nu te joci cu asta, Sada! îi pusese el în vedere, strângându-i cotul pentru ca ea să înţeleagă că nu era momentul să se arate femeie liberă şi emancipată. Ieri l-am văzut pe Aurel prăbuşit aşa cum nu ar trebui să fie niciodată un bărbat. Nu era bun de nimic, l-am trimis acasă. Opt ruşi băuţi, cu armele în mâini, i-au înconjurat râzând în faţă la Consulatul Francez, chiar unde coteşte tramvaiul 21, pe el l-au îmbrâncit, pe ea au urcat-o într-o maşină militară şi asta a fost tot. Nimeni nu s-a băgat. Lumea se oprise pe stradă, momentul a trecut şi pesemne fiecare a povestit în familie cu spaimă. Nevastă-sa a apărut acasă după o zi, cu hainele rupte pe ea, plină de vânătăi şi fără pantofi în picioare.

Sada nu a mai ieşit singură din curte. Se obişnuiră să-şi facă piaţa împreună, duminică dimineaţa, foarte devreme. Ajungeau în obor ori în Piaţa Nouă odată cu precupeţii, când regimentele încartiruite în cazărmile de la marginile oraşului dormeau, şi se întorceau acasă pe când soarele abia se ivea de peste Dunăre, aurind aerul şi oglindindu-se în apă aşa cum o făcuse şi pe vremea când Simina cosea năframe verzi cu ramuri de salcie, şi pe când Johana Boroş intra în curţile lui Dănilă ca să o ceară pe Sada pentru fiul ei ori pe când Octavian îi construia marchiza de sticlă. În aşteptarea vremurilor viitoare când vreo fiică de-a Sarei-mici avea să se minuneze de frumuseţea lui, soarele de dimineaţă poleia lucrurile cu răbdare. La radio, Constantin Tănase cânta cu îndrăzneală „Davai ceas, davai palton“, punând în oameni o brumă de nădejde că toate acestea

nu vor rămâne mult timp aşa, de vreme ce, iată, el putea râde de obiceiurile ruşilor fără să păţească nimic.

În anul următor începură să se întoarcă prizonierii de război din Rusia. Simina ieşea din vreme în vreme în pragul cerdacului, privind în lungul drumului cu mâna streaşină la ochi, aşteptându-se ca pe aceeaşi cale pe care se iviseră odinioară convoaiele cu copii refugiaţi să se întoarcă acum fiul ei cel întâi născut, Iancu. De la începutul anului 1943, de când ruşii biruiseră trupele germane, italiene, române şi ungare în marea bătălie a Stalingradului, Iancu apăruse pe listele cu dispăruţi, iar Simina şi-l închipuise cu îndârjire prizonier.

Într-una dintre gazetele cu care venea acasă Iacovache se afla un articol mare, ocupând două pagini întregi, despre astfel de prizonieri întorşi acasă din lagărele ruseşti. Gazeta vorbea despre hainele călduroase şi frumoase pe care le purtau foştii prizonieri şi despre poveştile minunate pe care le aduceau din ţara marelui prieten de la răsărit. Erau două fotografii din care bărbaţi tineri surâdeau, făcând semne prieteneşti din mâini. Purtau pufoaice groase, fulare noi şi căciuli ruseşti cu urechi, iar obrajii le plesneau de sănătate. Pe drumul care intra în târgul lor, venind dinspre gară, păşiseră mai zilele trecute cei câţiva soldaţi de-ai locului care căzuseră prizonieri. Erau zdrenţuiţi şi slabi, cu obrajii traşi şi privirile în pământ, ruşinaţi de ei şi de cele ce li se întâmplaseră. Simina nu ştia cum ar trebui să potrivească aceste două imagini una peste alta. Soldaţii din gazetă povesteau despre viaţa fericită pe care o duceau oamenii din Rusia, despre îmbelşugare şi entuziasm. Cei sosiţi acasă, în târgul din Covurlui, nu povestiseră multă vreme nimic, iar atunci când o făcură fu rândul celor care ascultau să rămână tăcuţi mult timp. Simina primi cu mare greutate în mintea ei ideea că o gazetă, adică cuvântul scris, ar putea minţi. În lume păreau să se petreacă schimbări pentru care ea nu era pregătită.

Veştile despre întoarcerea prizonierilor de război dispărură una câte una, până când subiectul se stinse de tot, iar gazetele începură să vorbească despre viitoarele alegeri. Iancu întârzia. Se afla în continuare pe listele cu dispăruţi, din ce în ce mai scurte, pentru că din ele soldaţii treceau ori pe listele cu morţi, ori pe cele cu prizonieri. În anul următor, Simina avea să postească îndelung, astfel ca trupul ei să se cureţe şi să se facă demn de cuvântul lui Dumnezeu, apoi se spovedise, se împărtăşise şi rămăsese în faţa icoanelor din biserică, întrebând ce era de făcut şi ascultând.

Atunci când crezuse că şi-a primit răspunsul, îşi adunase copiii risipiţi de la Iaşi până la Bucureşti şi făcuse un parastas pentru sufletul lui Iancu. Fiersese colivă în mijlocul curţii, învârtind în tuci pe rând ea, Sada şi Vera, în vreme ce Sebastiana şi Cornelia li se încurcau printre picioare. Îl bociseră după obicei, pomenind de tinereţea lui şi de inimile lor sfâşiate, de pruncii pe care nu mai apucase să-i aibă şi de nădejdea pe care şi-o pusese în el tatăl său. Inima ei intră apoi încet într-o lungă vindecare care presupunea parastase din an în an, pomenirea prin depănarea de amintiri şi împăcarea cu gândul că feciorul nu mai este.

Iancu avea să apară la trei ani după ce întoarcerea prizonierilor se sfârşise. Temându-se de reacţia părinţilor şi a întregului târg dacă s-ar fi dus direct acasă, el coborâse din tren în Galaţi şi se oprise noaptea în poarta casei cu marchiză de sticlă. Găsise pe dibuite o piatră pe aleea încă nepavată şi ciocănise timid în stâlpul gardului. Mahalaua răsunase stins. Un câine din vecini îl lătră o singură dată. La fereastră apăru o lumină şi umbre jucară în spatele perdelelor.

— Sadă, şoptise Iancu, nu ca să nu trezească vecinii, ci pentru că nu mai cuteza de mult să vorbească cu glas tare. Eu sunt, Sadă, deschide.

Sada ieșise în curte târziu, în cămașa lungă, albă, ca o stafie în noaptea înstelată, convinsă că era o glumă proastă sau o tâlhărie bine ticluită. Iancu așteptase cu o știință a răbdării dobândită în anii de prizonierat. În vreme ce Sada cerceta printre ochiurile gardului, Octavian năvălise afară din casă pe urmele ei, cumpănind a amenințare vătraiul într-o mână.

— Eu sunt, nană, șoptise Iancu, iar ochii i se umeziseră la vederea surorii sale, ca și cum abia acum s-ar fi încredințat că scăpase, că nu mai era nimeni pe urmele lui.

Pentru toți copiii născuți de Simina după cea dintâi fiică a ei, Sada fusese „nană", „dodă" sau „leliță". Împrumutând de la ei felul acesta în care o strigau prin curte, băieții mai mari se obișnuiseră să o numească tot așa.

— Sunt eu, Iancu, nană dragă, deschide.

Glasul lui fusese singurul lucru pe care Sada îl recunoscuse din fratele mai mare. Trupul cu nodurile oaselor împungând pielea pe la încheieturi, ochii adânciți în fundul capului, obrajii trași ca ai unui mort, mărul lui Adam ieșit mult în afară din pricina gâtului slăbit și țeasta aceea rasă nu puteau fi ale unui frate de-ai ei. Inima îi secă de sânge și ea își acoperi gura cu palma, înăbușind geamătul pe care orice ființă vie îl scapă la vederea unui strigoi.

— Deschide, cumnate, se rugă Iancu de Octavian, iar acesta descuie poarta.

Întâmplarea avea să devină poveste cu mare greutate. Sada nu putuse trece multă vreme peste hăurile de spaimă pe care apariția lui Iancu le căscase în sufletul ei. Ceea ce văzuse în noaptea aceea în poartă era iadul în care trăiesc oameni vii. Pe căile neînțelese prin care Sada reușea să se identifice cu trăiri care nu erau ale ei, simțise într-o clipă toate amintirile recente ale lui Iancu. Abia târziu, peste ani, când Sebastiana și Cornelia crescuseră mari, Sada putuse să depășească blocajul acesta și povestise cu

poticneli, numai pentru copile, întreaga întâmplare. La noi două, la mine și la Sabi, povestea ajunsese deja anecdotică, iar bunica Sada se distra istorisind cum nu se învoise să deschidă poarta pentru strigoiul sosit în miez de noapte. Râsul ei însemna bucurie pentru că ea însăși supraviețuise clipei aceleia. Povestea bunicii Sada cuprindea multe pauze în care se mândrea cu puterea pe care o găsise în ea ca să nu-și piardă cunoștința, atunci pe loc ori mai târziu, privind mortul cum mânca și plângea.

Întâlnirea cu Simina fusese pregătită cu mare atenție și numai după ce Sada îl hrănise și-l întremase bine pe Iancu. Toți frații știau că nenea lor trăiește și e acasă la nana, trecuseră pe rând să-l vadă și să lase câte un curcan ori vreo două sticle cu vin.

— Asta a cui e? întrebase Iancu în ziua aceea frumoasă în care întreg neamul lui Dănilă umpluse iarăși curțile, ca în trecut, oprindu-se în fața Sebastianei.

Fetița privea către unchiul necunoscut cu ochii mari, verzi, ai tatălui ei.

— A Verei, îi răspunseseră frații, gălăgioși și simțindu-se mai puternici cu nenea lor printre dânșii.

— Și asta a cui e? mai întrebase Iancu, oprindu-se în fața Corneliei și privind în jos către ea.

— A Sadei, râseseră cu mare veselie frații, făcând-o pe Vera să smulgă cu încruntare copilul și să-l ducă în casă, în vreme ce bărbații hohoteau cu nepăsare pe urmele ei, găsindu-și joacă într-un lucru care ei îi aducea durere.

Cornelia avea să mai rămână la Vera câțiva ani. Ucenicii lui Alecu se întorseseră la atelier, iar furnizorii se învoiseră să-i lase valurile de stofe și pânzeturi cu plata pe luna următoare. Cu toate acestea, comenzile întârziau, clienții apăreau rar în atelier și chiar și atunci doreau mai degrabă o reparație decât o haină nouă. Cea dintâi reformă monetară înteți certurile dintre Vera și Alecu, care nu mai izbutea să pună pâine pe masa familiei lui, fiind tot mai

des nevoit să primească ajutorul lui Dănilă ori al lui Octavian.

Nimeni nu ştiuse nimic dinainte, nimeni nu se putuse pregăti. Schimbarea banilor îi lovise deopotrivă pe cei de la Atelierele CFR şi pe cei din târgul aflat în mijlocul judeţului. Gazetele anunţaseră sec că paritatea este de 1 leu nou la 20.000 de lei vechi, dar că fiecare va putea schimba numai trei milioane de lei vreme de două săptămâni, după care reforma este declarată încheiată, iar banii vechi nu se mai primesc nicăieri.

Leafa lui Octavian era mai mare decât suma care se putea schimba. Guvernul Petru Groza promitea că măsurile luate vor duce la scăderea preţurilor, oamenii muncii luptau pentru eliminarea speculanţilor, aceşti duşmani ai poporului care se îmbogăţiseră sugând sângele ţăranilor şi muncitorilor cinstiţi. În faţa magazinelor se făcuseră cozi interminabile, oamenii cumpărau orice. Negustorii însă nu mai vindeau nimic, aşteptând eliminarea de pe piaţă a leului vechi.

Într-una din zile, Octavian luă de acasă banii din cutia Sadei, banii ei pentru casă, păstraţi pentru zilele în care Cornelia se va muta definitiv la ei şi va avea nevoie de o cameră mobilată şi de toate lucrurile pe care Sada le visa pentru ea. Merse în oraş şi se întoarse cu patru conserve şi o cutie de detergent.

— Patru conserve şi o cutie de detergent pentru suma cu care aş fi mobilat camera fetei? repetase Sada întrebarea de câteva ori, fără să audă răspunsul lui Octavian.

— Să fim mulţumiţi că le-am căpătat şi pe astea, spusese el. Nimeni nu vinde nimic, a trebuit să merg tocmai în Vadu Ungurului, la marginea oraşului, unde mă cunoştea domnul Popescu, căruia i-am luat băieţii ucenici la CFR.

Sada se întunecase şi îşi ocupase tot restul zilei cu o faţă de masă din etamină, căreia îi împodobea marginile cu flori roşii şi negre.

— Vin vremuri grele, Sada, spusese Octavian mai târziu, după ce vorbise îndelung cu ea în gând. O să fie greu. La Ateliere au fost schimbaţi cei din posturile de conducere. Au venit unii care nu cunosc meserie, nu-i cunosc nici pe oameni, sunt trimişi de la partid, iar noi trebuie să-i ajutăm ca să meargă atelierele. Cum să meargă, dacă mi-au luat oamenii? Mie nu-mi este totuna dacă lucrez cu un meseriaş sau cu un începător, în schimb mi-e totuna dacă meseriaşul e comunist de dinainte de 23 august sau abia acum umblă ăştia după el cu adeziunea.

Ceea ce se petrecea zilele acelea la Atelierele CFR nu ajunsese încă acasă, la Sada. Lucrurile îi păreau lui Octavian mult mai grave decât lăsase să se vadă. După preluarea conducerii de către comunişti începuseră să curgă săptămânal comitete de fabrică şi reuniuni de sindicat, toate sfârşite cu plecarea unor oameni pe care Octavian îi cunoştea din şcoală, pentru motive dintre cele mai confuze: sabotor, duşman al poporului, brătienist ori legionar. Colegii plecaţi nu făcuseră politică niciodată, cum puteau fi brătienişti?

Atunci când oamenii încercaseră o opoziţie timidă şi nu ridicaseră mâna în momentul votului, preşedintele de sindicat vorbise un ceas despre „marele prieten de la răsărit ai cărui fii se află acum pe străzile oraşului nostru", despre dezamăgirea pe care ar simţi-o Rusia dacă ei nu s-ar face demni de încrederea care le-a fost acordată. Ce-i drept, mii de fii dintr-aceştia se aflau, înarmaţi, în Galaţi, preşedintele de sindicat nu avusese nevoie să amintească asta de două ori în şedinţă. Excluderea fusese votată imediat şi oamenii se împrăştiaseră tăcuţi. Se înăspriseră, faptele pe care le regretau se tot înmulţeau în spatele lor, aşezându-se unele peste altele şi crescând, iar oamenii îşi luau din ele un fel de forţă rea ca să facă altele.

În mod ciudat, Octavian îşi găsea mult mai repede echilibrul în vremuri tulburi, în mijlocul furtunilor, decât

în timpuri paşnice şi lipsite de ameninţări. Dacă o viaţă liniştită îl făcea să fie nesigur pe el, în schimb frământările care creşteau acum în jur îl echilibrau, ca şi cum ar fi purtat veşnic în amândouă mâinile greutăţi inegale şi avea nevoie de curenţi care să-l ajute să se mişte cu ele.

Preţurile afişate cu mare pompă de guvern rămaseră numai pe hârtie. În prăvălii, ele crescură mai mult decât în toată perioada de după război, iar piaţa neagră era în continuare înfloritoare. Pe lângă cartelele de până atunci pentru alimente mai apărură şi altele, pentru îmbrăcăminte, detergent, săpun sau gaz lampant. Curând, totul se vindea numai pe cartelă, viaţa desfăşurându-se strict între limitele stabilite pe hârtie. O persoană avea dreptul să mănânce o sută de grame de pâine pe zi şi trei sute de grame de unt, un litru de lapte, un kilogram de carne şi trei kilograme de cartofi pe lună. Doar economatul de pe lângă Atelierele CFR mai aducea pantofi, bocanci şi metraje, iar Octavian cumpăra orice găsea, pentru ca mai apoi Sada să poată schimba produsele pe altele de care avea nevoie, prin vecini.

§

La patru ani, Cornelia era vorbăreaţă şi neînfricată. Străbătea voiniceşte bucata de drum dintre atelierul de croitorie şi curţile bunicilor săi fără să anunţe pe nimeni atunci când pleca, pentru că i se părea dreptul ei să meargă după gogoşile făcute de Simina.

— Ale cui sunt astea? întreba, ridicându-se pe vârfuri pentru ca nasul să-i ajungă deasupra mesei.

— Ale tale, bunică, îi răspundea Simina, iar fetiţa întindea mâna, lua o gogoaşă pudrată cu zahăr şi căuta îndelung locul cel mai potrivit pentru prima muşcătură.

Umplea toată curtea de întrebări, trecând de la o femeie la alta şi întorcându-se din când în când la castronul cu gogoşi.

— Ce e asta?

— O balie de rufe, îi răspundea Ţila, cu mânecile suflecate peste coate, spălând albiturile în soda care-i înroşise palmele.

— Asta ce e?

— Putineiul de unt, îi spunea una dintre femeile din curte.

— E al tău?

— E al bunică-tii. Batem untul în el. Vrei unt?

— Nu vreau. Ăla ce e?

— Cocoşul. Stai departe de el că te ciupeşte.

— Ce faci cu asta?

— Adunăm ouăle de la găini, de la bibilici, de la raţe.

— Pun şi eu?

— Pune aici, în coş. Bagă-te sub coteţe şi adu ouăle.

După un ceas ori două, Alecu apărea la poarta Siminei, căutându-şi fata cea mică.

— Ai venit şi tu? îl lua la întrebări Cornelia.

— Am venit după tine, îi surâdea Alecu acestui copil al său care-i făcea inima să experimenteze simţiri pe care nu le ştiuse până atunci. Hai acasă că te caută maică-ta. Săru' mâna, mamă-soacră, o iau acasă.

— Mergeţi sănătoşi, răspundea Simina. Ia gogoşile alea de pe masă, du-le acasă.

Amândouă fetele aveau ochii verzi ai lui Alecu şi părul lui nehotărât, blond deschis vara, când soarele părea să-l cureţe de mohorelile de peste iarnă, chihlimbariu toamna, când începeau ploile. Târziu, peste ani, colegii aveau să le necăjească adesea pe surori, bănuindu-le că îşi vopseau buclele şi dorind să ştie numai atâta, cu ce vopsea obţineau astfel de nuanţe în ape mişcătoare.

— Nu e vopsit, răspundeau fetele, atrăgându-şi astfel valuri nesfârşite de tachinări, bănuiala că vor să păstreze secretul şi eticheta de cochete, ceea ce în vremea şedinţelor organizaţiei UTC pe clasă, unde se înfierau moravurile vechiului regim burghezo-moşieresc şi se încurajau autocriticile, nu era un compliment.

Alecu nădăjduise că Dumnezeu îi va dărui tot un băiat după pierderea celui dintâi, dar se născuse Cornelia. Fusese derutat la început, nu se aşteptase la o fată, şi o vreme căutase un înţeles tuturor acestor lucruri care i se întâmplau. De ce să-i fi luat Dumnezeu băiatul şi să-i fi trimis în schimb o fată? Sebastiana, copilul războiului, creştea tăcută şi retrasă din calea certurilor dintre părinţi, din calea oricui şi a orice, trăind încă spaimele refugiului, ale mulţimilor înfricoşătoare şi colcăitoare ca un cuib de şerpi, care te pot înghiţi pe loc. Sfioasă şi temătoare, Sebastiana era copilul Verei. Alecu aştepta şi el un copil al lui.

Atunci când Cornelia a început să umple lumea cu întrebări, Alecu a numit-o „Radu, băiatul lui tata“ şi s-a simţit mulţumit cu această dezlegare a nedumeririlor lui. Aşadar, acesta era băiatul pe care Dumnezeu găsise cu cale să i-l trimită. „Fie primit“, îşi spusese Alecu. Aşeza fata pe genunchiul cu care bătea pedala maşinii de cusut Singer şi continua să coasă pantaloni şi capoate, legănând copilul în ritmul pedalei.

— Mâinile jos, Radule, îi spunea, iar Cornelia îşi ferea mâinile mici de împunsăturile acului.

— Ce e asta? întreba fata.

— Tiv, răspundea Alecu. Ăsta-i tivul.

— Asta ce e?

— Creta. Tragem semne cu ea, ca să ştim pe unde tăiem.

— Trag şi eu?

— Nu poţi să tragi, că eşti mică şi nu ştii să croieşti. Când o să creşti mare, te învăţ.

— Ce ai aici?

— Ăla-i degetarul. Îl pune tata pe deget când vine clientul şi potrivim tivul cu ace cu gămălie.

— Ce e ăsta?

— Saltarul maşinii de cusut.

— Alea ce sunt?

— Mânecile. După ce terminăm aici, o să coasă tata şi mânecile şi suntem gata.

Ionuţ, ale cărui purtări nu erau pe placul lui Alecu – le numea „aere de oraş“ în lipsa unor cuvinte mai cuprinzătoare care să arate superioritatea cu care băiatul se învârtea prin atelierul sărăcit, lipsit de clienţi şi cu rafturile goale, blazarea din gesturile lui şi condescendenţa cu care răspundea la întrebări –, apăru în pragul croitoriei. Era băiat de liceu acum, Sada îl purta cu cămăşi albe şi curea cu cataramă la pantaloni, dar ceea ce-l ridica pe o treaptă la care cei din târg nu mai ajungeau în vremurile acestea grele erau pantofii. Ionuţ purta pantofi noi.

— M-a trimis mama să o aduc pe Cornelia, spuse băiatul, fără să-şi ascundă neplăcerea cu care ducea la îndeplinire această sarcină.

— Intră în casă şi vorbeşte cu tuşă-ta, îi răspunse Alecu fără să-l privească, trăgând în continuare la maşina de cusut.

Ionuţ străbătu atelierul şi trecu în săliţă. O găsi pe Vera în bucătărioară şi repetă cererea:

— Săru' mâna, am venit după Cornelia. Îţi trimite mama nişte cacao.

Scoase din buzunar un plic de cacao Berindei şi-l puse pe colţul mesei.

— Cât o ţine, ţi-a zis? întrebă Vera ca de obicei, mai mult pentru îndeplinirea ritualului decât pentru că voia să afle cât va lipsi fata.

Durata şederii Corneliei la Galaţi ar fi putut să o stabilească chiar ea. Totuşi, asta ar fi însemnat o implicare a ei mult mai mare în plecarea fetei. Simţind hotarul despărţirii tot mai aproape, Vera se retrăgea inconştient din ceea ce se petrecea.

— A zis mama că o ţine cât vrea ea să stea, răspunse Ionuţ.

Pe nesimţite, Vera începea să privească şi ea fetiţa ca pe copilul surorii ei, venit pe lume prin propriul său

pântece numai spre chinul și sfâșierea inimii ei. Era în continuare încredințată că singura șansă de supraviețuire a Corneliei era să se învoiască să o dea, iar pentru aceasta toată vina o purta numai Sada, fiindcă și-o dorea atât de mult. Firea independentă a fetei nu ajuta deloc la lămurirea întregii situații. „Copilul ăsta nu are nevoie de mine“, își spunea Vera, privind cum Cornelia ia în stăpânire cu ușurință lumea în care se născuse. Curând, o găsi la fel de vinovată ca și pe Sada. Între ele două se țesea un soi ciudat de complicitate învrăjbită, ca și cum pe măsură ce fetița creștea, începea tot mai mult să-și recunoască destinul și să-și aleagă mama cea adevărată.

— Bine, spuse Vera și consideră discuția încheiată, întorcându-se la cratițele de pe foc și ignorându-l pe Ionuț.

Pendularea între cele două mame o făcea pe Cornelia să le vadă mai clar decât își vede un copil mama. Mai cu seamă îndepărtarea îi arăta multe lucruri adevărate. Atunci când pleca de la una dintre ele, Cornelia își retrăgea sufletul și inima, iar în absența lor adevărurile ieșeau la iveală, se arătau ca peștii morți din Dunăre, întorși cu burți argintii, luminoase și lipsite de taine, în soare, la vedere.

Casa cu marchiză de sticlă mirosea întotdeauna a plăcinte calde atunci când sosea Cornelia. Sada frământa un aluat moale și lipicios din care întindea cu sucitorul cercuri de două palme. Presăra printre degete făină pe planșa de lemn și bătea ușor lingura pe marginea castronului cu brânză frământată cu ou și cu zahăr. Ca într-un vis, făina se așternea peste cercurile din aluat cu încetinitorul, întârziind mult timp în aerul cald al bucătăriei și arătându-i fetiței o lume prefirată printr-o perdea albă, ușoară. Sada sfărâma capătul unui baton de vanilie cu bătătorul de șnițele, umplând locul de mirosul dulce, plin de promisiuni. Punea o lingură de umplutură într-o margine a unui cerc de aluat, împăturea plăcinta la jumătatea ei, lipea marginile, închipuind cuiburi și petale de flori cu degetele, și o prăjea în tigaie.

Prima plăcintă era scoasă pe o farfurie mare şi aşezată în faţa Corneliei, care aştepta nemişcată pe scaun, cercetând cu seriozitate tot ce se petrecea în bucătărie, dansul fermecat al Sadei între plită, dulapul cu farfurii, lada cu făină şi sertăraşul ascuns cu minuni de soiul vaniliei. Plăcinta din farfurie semăna cu un zâmbet larg. Sada punea zahăr pudră în strecurătoarea pentru ceai şi o dădea fetiţei, ca să-şi presare cât doreşte. Cornelia lovea marginea strecurătoarei cu podul palmei, plimbând-o pe deasupra plăcintei zâmbăreţe şi acoperind-o cu un strat gros, alb, de bucurie.

— M-ai aşteptat? întreba apoi, cu gura plină şi obrajii albi de zahăr.

— Te-am aşteptat, mamă, îi răspundea Sada. Mănâncă încet, să nu te frigi.

— Tata vine?

— Vine şi tătică-tu, e la atelier acum, îi învaţă pe băieţi meserie, ca să câştige şi ei un ban, săracii.

— Ce e asta?

— Râşniţa de zahăr. A râşnit mama zahăr cu ea ca să ai tu pentru plăcinte.

— Râşnesc şi eu?

— Nu poţi, mamă, că eşti mică şi nu ai putere. Trebuie putere pentru râşniţă.

— Tata poate?

— Tătică-tu poate, da.

— Ionuţ poate?

— Poate şi Ionuţ, că e băiat mare, mâine-poimâine îl ia tătică-tu la ateliere, apoi o să plece de acasă, o să-şi facă rostul lui.

— Mă dai la şcoală?

— Te dă mama, dar mai întâi trebuie să mai creşti puţin, că eşti prea mică, nu te primeşte.

Articulaţia relaţiei dintre Sada şi Vera trecea prin copila măruntă care mânca acum plăcinte prăjite în tigaie, în

bucătăria mare şi luminoasă. Pe căi tainice şi complet lipsite de cuvinte, mai presus de ele, fetiţa înţelegea asta şi situaţia îi dădea multă siguranţă. Aveau să mai treacă ani până când întrebările ei pentru Vera aveau să rămână fără răspuns, stârnind astfel furtunile care urmau să răvăşească trei generaţii şi să clatine fata din certitudinile ei.

Casa primise această nouă prezenţă cu surprindere. Aerul ei molcom se tulburase. Fetiţa o scosese din ritmul ei domol şi îi imprimase în schimb o măsură săltăreaţă, uşor imprevizibilă. În ceea ce o priveşte, Cornelia cercetase casa cu meticulozitatea celui convins că are în faţă o reţea de secrete şi lucruri interzise, ademenitoare, încărcate de promisiuni pentru cel care se învrednicea să aibă suficientă răbdare pentru a le descoperi.

Începuse cu mansarda, chiar locul în care aveam, peste atâta vreme, să-mi scriu cel dintâi roman. Urcase scara îngustă, spiralată precum cele ale vechilor turnuri de cetate, cu pas încet, gustând locurile cu toate simţurile: pipăise pereţii cu palmele şi treptele cu tălpile, inspirase adânc aerul încins, mirosind a var, se oprise să privească de aproape firida adâncă de trei degete, săpată de Octavian la jumătatea scării pentru o lumânare şi un chibrit de rezervă, în caz că se oprea curentul electric în timp ce se afla cineva în pod.

Mansarda încă nu era mobilată pe vremea aceea. Cornelia străbătuse încrengătura de încăperi în mijlocul cărora răsăreau din loc în loc stâlpii de susţinere ai acoperişului şi privise afară, în curte, prin lucarnă. În anii copilăriei Corneliei, nucului i se vedea creştetul de acolo, de sus. Pe deasupra lui, fetiţa zărea Munţii Măcinului, pitici şi albastru-înceţoşaţi, de dincolo de Dunăre.

— Ne trebuie un căţel, strigase ea din buza lucarnei către Sada, care clătea o cană la cişmeaua din curte.

Octavian adusese acasă în seara aceea zahăr candel pentru Cornelia. Pe fitilul de sfoară se înşirau câteva bucăţi

de culoarea mierii, transparente şi sticloase, care furară inima fetiţei. Octavian scosese foarfeca cea mare din sertarul mesei de bucătărie şi explicase:

— Păstrăm o bucată şi pentru Sebastiana, e sora ta şi trebuie să împarţi totul cu ea.

Apoi tăiase sfoara, lăsând pe capătul ei un ciorchine de zahăr candel, pe care-l împăturiră într-un colţ de hârtie maro şi-l puseră în dulap, sub un pahar.

— E sora ta, întărise Octavian.

— E sora mea, repetase Cornelia.

În curte apăruse în zilele următoare un căţel maidanez găsit repede de Sada prin vecine, chiar de la prima întrebare. În vreme ce Octavian era la Atelierele CFR, pierzând, după părerea Corneliei, toată distracţia, spălară căţelul la cişmea, îl uscară într-un prosop care rămase al lui şi Sada îl pudră apoi cu praf împotriva puricilor.

— Cum pudrez eu plăcintele, observă fetiţa.

— Să nu pui mâna pe el până mâine! îi pusese Sada în vedere, aplecându-se până sub nasul ei şi vârându-i în faţă degetul arătător pe care-l scutura cu seriozitate, astfel încât Cornelia să înţeleagă că nu era de glumă.

Fetiţa îl plimbase tot restul zilei prin curtea de la Dunăre, printre coteţele găinilor din spatele casei şi pe sub piersicii sălbatici dinspre strada Portului 2, mergând ea înainte şi căţelul pe urmele paşilor ei.

— Hai, cuţu, cuţu! Hai, cuţu, cuţu! îl îndemna, privind din când în când peste umăr.

— Ăstuia îi trebuie coteţ, spusese Octavian, tratând căţelul cu aceeaşi seriozitate disciplinată cu care trata o situaţie de la atelier.

Ajutat de Ionuţ cam împotriva voinţei lui, căci activitatea i se părea din multe pricini sub demnitatea lui de elev de liceu, Octavian încropi un coteţ mare, mai degrabă pentru câinele în care urma să se preschimbe când avea să crească decât pentru mogâldeaţa aceea cafenie cu şosete

albe, nedezlipită de picioarele Corneliei. Căţelul primi numele de Zmeu şi două castroane vechi de tablă, unul pentru apă şi celălalt pentru mâncare, iar în coteţ Cornelia îi strecură un capăt de preş deşirat ca să-i ţină de cald şi o pereche de şosete vechi de-ale lui Octavian, făcute ghem şi legate cu sfoară, ca să aibă cu ce să se joace.

— Bunica Simina a avut odată o iapă pe care o chema Zmeoaica, mi-a povestit despre ea că era iute ca vântul şi foarte deşteaptă, explicase Cornelia numele căţelului.

Noaptea, când colţul mahalalei se cufundase în întuneric şi era atât de linişte încât se auzea fâşâitul Dunării, Zmeu începuse să plângă şi să schelălăie sfâşietor, cuprins pesemne de frică, de dorul după mama lui ori numai de plictiseală. Cornelia se strecurase din patul înalt şi pornise lipăind în picioarele goale afară din odaia ei, străbătuse sufrageria de pe peretele căreia neamurile priveau toată întâmplarea din fotografii înrămate, ieşise în marchiză şi de acolo privise o vreme în inima întunericului, încercând să desluşească silueta căţelului. Nu se zărea nimic.

Fetiţa merse atunci în odaia Sadei şi a lui Octavian, deschizând uşa încetişor şi păşind pe vârfuri peste covoarele de iută. De sub plapuma făcută chiar de Sada şi învelită în cearşafuri cu colţurei cusuţi tot de ea, Octavian sforăia cu bunătate. Sub privirile neclintite ale Corneliei, Sada tresări deodată şi se ridică în capul oaselor, încercând să vadă prin întunericul din odaie.

— Ce-i, mamă? întrebă ea şoptit, descoperind fetiţa. Ţi-e rău?

— Plânge Zmeu, răspunse tot în şoaptă Cornelia.

— Aşa fac ei, mamă, când sunt mici. Toţi fac aşa. Hai să te culci la loc.

— Să-l băgăm în casă, propuse fetiţa.

— În casă? ezitase Sada, privind spre muntele acoperit cu plapuma.

Pentru că nu putuse culca fata cu niciun chip, Sada își acoperise umerii cu un șal, ieșise afară, cotrobăise îndelung cu mâna prin cotețul prea mare, pentru că Zmeu se speriase și se ascunsese într-un colț, și-l trăsese afară de o ureche. La vederea fetiței, Zmeu prinse a da din coada de un deget cu toată puterea bucuriei lui de pui. Sada îi meșteri un loc de dormit într-o cutie veche de carton pe care o așeză în marchiză. A doua zi dimineață, cutia se afla în camera Corneliei, iar pe Zmeu îl alergară mai bine de un ceas prin toată casa, adunând covoarele pe urmele lor, în încercarea de a-l scoate afară, în curte.

Domnia lui Zmeu pe strada Duminicii ținu trei zile. În cea de-a treia, pe când Sada încălzea talpa de călcat rufe pe marginea plitei, cu un munte de cearșafuri și cămăși culese de pe culme alături, fetița o privi cu seriozitate și spuse:

— Ne trebuie o pisică.

— Sada, nu putem aduce mâț, spusese Octavian seara, atunci când se întorsese acasă și primise vestea. Tu știi bine că strănut și mi se înroșesc ochii de la mâț.

După ce-i rostea numele, bunicul Octavian își dregea glasul, iar cuvintele care urmau după această pauză aveau mai multă greutate. Împotrivirea lui nu i se păruse întemeiată Corneliei, așa că în zilele următoare în curte apăru un pisoi găsit de Sada tot prin vecine, iar Octavian își petrecu ani buni strănutând și frecându-și din când în când ochii. Ca să-i răsplătească această generozitate, fetița îl anunță că el era cel care avea să pună numele pisicii.

— Trebuie să se potrivească cu numele lui Zmeu, spusese Cornelia. Ai de ales dintre Aurelia, Cleopatra, Emilia și Iolanda.

— Astea nu sunt nume de mâțe, îi răspunsese Octavian cu blândețe, pregătit să o învețe pe fetiță cel dintâi dintre toate lucrurile pe care abia aștepta să o învețe.

— Doar pe astea le ai, rămăsese senină şi hotărâtă în faţa lui Cornelia, care-i ajungea până la betelia pantalonilor pe vremea aceea şi-l privea cu capul răsturnat pe spate.

— Dacă doar pe astea le am, atunci să o cheme Aurelia, luase Octavian primul nume la întâmplare.

— Pisica Aurelia şi căţelul Zmeu, probase Cornelia. Nu se potriveşte. Altul.

— Să o cheme atunci Cleopatra.

— Pisica Cleopatra şi căţelul Zmeu. Nu se potriveşte.

Se dovedise până la urmă că un singur nume de pe listă se potrivea, spre deruta lui Octavian, care se simţise învins cu subtil meşteşug şi o privise de atunci pe fetiţă cu un respect nou.

— Pisica Iolanda şi căţelul Zmeu. E bine. Se potriveşte.

§

Ploaia în Dunăre are un sunet lipicios, de apă în apă, ca nişte aplauze prost sincronizate. Miroase a sălcii, a mătasea-broaştei şi a depărtări. Dunărea nu este niciodată limpede, dar atunci când plouă ea capătă o culoare grea, metalică, adâncurile ei se tulbură ameninţător, ca şi cum tot trecutul ar ieşi la suprafaţă, cohorte întregi de turci înecaţi pe când încercau să-şi scape viaţa, copii dispăruţi pe când se scăldau ori fete măritate cu de-a sila de părinţi, care şi-au pus singure capăt zilelor, aruncându-se în ape.

Ploaia în Dunăre avea ceva magic, ca o vrajă rea care mă prindea întotdeauna în mreje şi mă ţintuia cu privirile în apa urâtă, vie. Îmi schimba starea şi mă simţeam pe loc vinovată de lucruri neclare, lipsită de speranţă şi părăsită. O ploaie ruptă direct din sufletul meu. Picăturile săreau înapoi în aer atunci când atingeau suprafaţa apei mâloase, ca şi cum le-ar fi fript. Clăbuci băloşi clocoteau

ca într-un cazan de vrăjitoare, îngreunând aerul de umezeală şi făcându-l anevoie de respirat.

Cu toate acestea, îmi plăcuse dintotdeauna să privesc cum plouă în Dunăre. Mă întrebam cum ar fi oare să fii ploaie, să cazi caldă în Dunărea rece, să miroşi a sălcii şi să scoţi din apă miros de mătasea-broaştei. Târziu, peste ani, atunci când bunica Sada ne povestea ziua aceea de aprilie, îmi închipuiam totul în detaliu, mirosurile îmi năvăleau în nări, stârnindu-mi gusturi pe cerul gurii. Bunica Sada începea întotdeauna de departe, ca şi cum i-ar fi fost greu să retrăiască ziua, povestind mai întâi despre Paştele Blajinilor din anul acela, care fusese însorit şi călduros, iar femeile umpluseră cimitirul de felii groase de cozonac, ouă roşii şi sticle de vin din care picurau pe toate mormintele.

„Paştele Blajinilor cade lunea", număra bunica Sada pe degete. La trei zile după asta începuseră ploile. Cornelia, căţelul şi pisica priveau afară din marchiză, ascultând câte un tunet îndepărtat, plictisiţi şi trişti. Atunci când, prin toată această ploaie, au apărut în poarta de la Dunăre oameni străini, fetiţa s-a înviorat pentru că ziua părea, în sfârşit, să prindă viaţă. Sada îşi pusese o haină veche pe cap, sprijinindu-i gulerul cu o mână ca să-şi facă streaşină deasupra frunţii, şi ieşise în galoşi afară, ca să vadă ce-i. Străinii din poartă aveau umbrele mari, negre, şi purtau fulgarine. Unul scoase dintr-o servietă o hârtie şi i-o arătă Sadei. După ezitări şi întrebări, Sada deschise poarta şi le dădu drumul înăuntru.

Când străinii trecură pentru cea dintâi oară pragul casei, ziua începu să se sfâşie, se destrăma ca o ţesătură veche, mâncată de molii. Fâşii-fâşii zdrenţuite prinseră a pluti la întâmplare pe deasupra curţii, în vreme ce Blajinii răscoleau pământul din adâncuri, răsucindu-se în lumea lor şi scoţând la suprafaţă spume tulburi.

— Sigilăm, tovarăşă, nu discut! spusese mai târziu unul dintre străini, un bărbat cu palme mari şi degete scurte, cu o şapcă muncitorească pe cap. Eu pun acum sigiliul, iar dumneata mergi mâine-dimineață la partid, în centru, şi te lămureşti acolo.

— Dar este o greşeală, repeta bunica Sada aceleaşi cuvinte de când intraseră străinii în casă şi puseseră servieta pe masa din sufragerie, sub ochii neamurilor de pe perete. Soțul meu este om al muncii, maistru la Atelierele CFR, responsabil al şcolii de ucenici. Veniți mâine, ca să fie şi el acasă. Mâine o să rămână acasă şi o să vă aştepte.

Străinii puseseră în ziua aceea sigiliu pe uşa care avea să devină, de atunci înainte, hotarul durerilor celor mai mari. Decretul de naționalizare a imobilelor împărți casa în două. *Ceilalți*, primii chiriaşi din şirul lung care avea să transforme jumătatea aceea de casă în sursa multor spaime şi vrăjmăşii, aveau să apară chiar de a doua zi. Ploaia nu contenise, acoperind gândurile din casă cu sunetul ei egal, lipicios, prelingându-se pe ferestre şi pe pereții de sticlă ai marchizei şi răscolind toți morții Dunării, ridicându-i către suprafața apei pentru ca ei să mai arunce o privire asupra lumii acesteia şi să judece dacă e mai bună ori mai rea decât fusese a lor.

Capitolul al treilea

Cornelia

În ziua deschiderii ușii

Ce-i motivează pe oameni? La rădăcina tuturor faptelor lor trebuie să fie un singur, mare, simplu şi complet motiv, cauza cauzelor, motorul vieţii. Eu voiam să mă vadă mama Cornelia. Străbunica Simina rămăsese odinioară alături de cel care o văzuse pentru prima oară cu adevărat. Bunica Sada păşise cu hotărâre înăuntrul planurilor Johanei Boroş pentru că se simţise văzută ea, cea adevărată.

Să fii văzut pare să ne atingă inimile într-un mod care ne leagă pe viaţă. Să fii văzut înseamnă de fapt că însemni ceva, că ai captat atenţia măcar atât cât să fie înlăturate peliculele superficiale prin care faci interfaţă cu lumea şi cineva te priveşte pe TINE. Sentimentul este eliberator, de împlinire şi victorie, ca şi cum abia acum poţi în sfârşit să trăieşti. Validarea de către ceilalţi pare să ne facă fericiţi. O dovadă în plus că nu suntem sisteme autosuficiente, ci parte a unui singur şi mare sistem. De-abia acela este autosuficient, dar deocamdată nu funcţionează prea bine.

Ideea că se apropia vremea mea, că începea să devină posibil să preiau şi eu conducerea ciudatului nostru tandem, mă ameţea. Simţind acelaşi lucru ca şi mine – o putere

care părea să mă favorizeze, pentru prima oară în viață, pe mine, și nu pe ea –, Sabi devenea tot mai tăcută. În plus, căpăta pe zi ce trecea un soi nou de respect, care deocamdată se manifesta numai printr-o privire ferită și o moliciune a gesturilor.

Descoperirea peretelui geamăn cu fotografii în jumătatea de casă a *celorlalți* grăbise lucrurile, iar noua situație mă găsise puțin nepregătită. O auzeam pe mama Cornelia coborând treptele încet, pașii ei nesiguri care-și căutau echilibrul ne făcură să ne întoarcem și să-i așteptăm sosirea cu privirile către scară. Pe covor, la picioarele noastre, Sara-mică răsturnase coșul cu gheme și andrele și scotocea încântată printre împletiturile doar pe jumătate terminate care ieșiseră la iveală. Unul dintre refrenele copilăriei noastre îmi răsună în minte, chemat de ghemele în culori vesele: „Unul pe față, unul pe dos, un jeteu. Unul pe față, unul pe dos, un jeteu". Mama Cornelia tricotase vreme de douăzeci de ani toată garderoba ei și a Sabinei, explicându-le cu multă răbdare prietenelor felurite modele la o cafea, sub nuc.

Acum apăru în fața noastră de după cotitura de la mijlocul scării, purtând pe brațe cutia veche a unui aspirator, cu nasul ițit pe deasupra. Pipăia treptele cu talpa și cobora încet. Cutia nu părea grea în brațele ei. Ne-am repezit totuși amândouă să i-o luăm din brațe, Sabi cu o grimasă de reproș în cutele gurii și ale frunții, așa cum au părinții în fața unei pozne repetate la nesfârșit de copii. Am așezat cutia în fața șemineului, care se dovedi a fi adevărat, construit pentru lemne, și nu vreun fals electric. Am tras mai aproape fotoliile crem pe care spânzurau cu multă prietenie mici pleduri croșetate din resturi de lână și am început să scoatem din cutie scrisori, unele atât de vechi încât se fărâmițau sub atingerile noastre, jurnale, caiete, unele numai cu câte o pagină sau două scrise, și albume cu fotografii.

Curând, sufrageria *celorlalți* arăta la fel de însuflețită ca și a Zahareștilor. Fusese suficientă puțină dezordine pentru ca totul să prindă viață. Acela a fost momentul în care mama Cornelia a observat peretele cu fotografii, dublura peretelui bunicii Sada. Trăsăturile i-au căzut deodată, ca și cum ea ar fi avut nevoie de toată energia pe care o folosea pentru expresia chipului, ca să proceseze emoțiile descoperirii. Prin ochii verzi pe care numai Sara-mică îi moștenise au trecut pe rând spaima, nedumerirea ei, un dor sfâșietor și o înțelegere dincolo de cuvinte, mai înainte să se stabilizeze într-o împăcare înțeleaptă. Sabi și-a pus mâna peste mâinile ei împreunate deasupra unui teanc încă nedesfăcut de scrisori, într-un gest cu care încerca să refacă pentru mama Cornelia contactul cu această lume.

— Sunt bine, șopti ea, înțelegând exact ce făcea Sabi. Nu, nu, chiar sunt bine.

— Adu-i bunică-tii un pahar cu apă de dincolo, te rog, spuse Sabi către Sara-mică, iar aceasta țâșni înapoi pe ușa protejată cu perdeaua de mărgele, străbătu în fugă debaraua-tampon dintre jumătățile casei și se întoarse cu paharul de apă.

— Mamă, ce mai știi de Sebastiana? întrebă Sabi mai târziu, iar glasul ei blând mă făcu să-i iert toate răutățile și revoltele născute în timp din nepriceperea de a-și arăta durerea.

— Sunt cu toții în Canada, răspunse mama Cornelia, schimbând cu fiica ei priviri care vorbeau pe limba lor, a privirilor. Acolo sunt, sigur, mai spuse, încercând să alunge o bănuială prin cuvintele care sunară nesigure în sufrageria străină a *celorlalți*.

— Când ai vorbit ultima oară cu ea?

Întrebarea trezi în mama Cornelia o amintire grea. O vreme ea retrăi amintirea aceea, iar chipul ei, urmând emoțiile de atunci, desfășură pentru noi un spectacol trist.

Mai întâi, sprâncenele i se ridicară întrebătoare, în vreme ce privirile îi alunecară pe covor, printre jurnale, caiete şi scrisori. Apoi se întunecă, în mijlocul frunţii i se adânciră cutele care închipuiau un mic acoperiş deasupra rădăcinii nasului, două la dreapta, una la stânga. Imediat după aceea, mânia ei se topi într-o vinovăţie niciodată recunoscută, iar colţurile ochilor îi căzură, pleoapele acoperiră cu totul ochii şi de pe frunte îi dispăru orice rid.

— Cu ceva vreme înainte de plecarea lor plănuisem cu soră-mea marea împăcare dintre mine şi maică-mea, bunică-ta Vera care m-a născut, îşi începu mama Cornelia răspunsul. Sebastiana îmi ştia durerea, fusese ideea ei să lămuresc problema înainte ca ei toţi să plece. O idee bună.

Biruită de amintirea pe care încerca să o depene pentru prima oară în cuvinte, mama Cornelia tăcu o clipă, adunându-şi puterile. O vedeam cum se luptă cu pornirea de a lăsa totul ascuns, de a da pace crustei de tăcere pe care Sabi o zgândărea acum cu întrebările ei.

— Chiar a fost o idee bună, îşi întări mama Cornelia răspunsul. Numai că noi două nu am avut puterea să o ducem la îndeplinire. Mi-ar fi plăcut să pot vorbi în sfârşit cu maică-mea Vera.

Făcu o nouă pauză, în care urmări joaca Sarei pe lângă noi şi lumina calmă care venea de afară prin ferestrele înalte, vopsite în alb. Îşi lua puterea de a continua din imaginea aceasta. Ca în orice familie frământată de tăceri, copilul oferea adesea sprijin fără să o ştie, lăsându-se numai privit în raiul jocului său neatins de dureri. Ştiam ce amintire o chinuia acum pe mama Cornelia. Sebastiana ne povestise o versiune scurtă şi, bănuiam noi, mult adaptată a încercării eşuate de lămurire cu bunica Vera. Aceea fusese şi ruptura definitivă dintre surori.

— Atunci am vorbit ultima oară cu Sebastiana, spuse mama Cornelia, renunţând să ne mai povestească întâmplarea,

regăsindu-şi toate simulacrele de certitudini şi ridicându-le iarăşi ca pe nişte scuturi împrejurul ei.

În ziua aceea de demult, toate răspunsurile se aflaseră atât de aproape, încât mama Cornelia le simţise răsuflarea pe tâmple. Miroseau amar a doctorie şi-i aminteau de ruşinările vinovate ale copilăriei ei. Sebastiana îşi pusese casa la dispoziţie pentru această discuţie care ar fi trebuit să pună capăt tuturor acuzaţiilor. Îşi petrecuse ziua în oraş, lăsându-le pe Vera şi pe Cornelia în faţa ceştilor de ceai. Le aflase după o jumătate de zi plânse, răscolite şi înverşunate, mai îndepărtate ca niciodată de o împăcare.

Cornelia nădăjduise că avea să scape de nesiguranţa iritantă cu care trecuse prin viaţă: voia să ştie dacă Vera o iubise. Descoperise însă imediat că de fapt purta de multă vreme în ea un răspuns dureros pe care simţea nevoia să-l audă rostit în cuvinte.

— Întotdeauna v-am iubit la fel pe amândouă, spusese atunci Vera, iar răspunsul ei stârnise furtuni în Cornelia.

— Trebuie să recunoşti că nu mă iubeai, zisese ea, cu ochii aprinşi de înverşunare. Spune deschis, nu mă iubeai! Vreau să te aud că o spui!

Pornise un adevărat rechizitoriu, în care copilăria ei fusese martorul principal. Nu pentru faptul în sine că fusese dată bunicii Sada îi cerea acum socoteală, ci pentru că o abandonase după aceea. „Două surori cresc două surori“ devenise pentru Cornelia, în timp, o formulă care-i stârnise multe zâmbete zeflemitoare.

— Am fost un fel de secret ruşinos al tău, spunea, încălzindu-şi de ceaşca fierbinte de ceai palmele din care fugise tot sângele.

Vorbise îndelung, cu pauze în care Vera nu intervenise. Aruncase cuvintele în spaţiul dintre ele ca într-un cuptor care ar fi trebuit să le mistuie, să le facă să dispară pentru totdeauna. Prăpastia care le despărţea ori poate durerea din încăpere distorsiona sunetele, lungindu-le şi întârziindu-le

o clipă în aer, de unde ajungeau la înţelegerea Verei după ce buzele Corneliei încetaseră să se mai mişte. Cuvintele se aşezau în sufletul ei cu oboseală, ca şi cum călătoriseră mult timp şi ajunseseră la ea pe ocolite. Nici nu le înţelegea separat, cu sensurile lor reale, ci percepea numai un fond sonor uniform, ostil, un singur sunet omogen cu ritmul unei incantaţii nemiloase.

Atunci când tăcea, Cornelia simţea cum o tristeţe adâncă îi cuprindea tot trupul, sfârşindu-l de putere şi secându-l de gesturi, pentru ca ea să reînvie mai apoi odată cu primul cuvânt rostit. Lucrurile nu mergeau bine, înţelegea asta din faptul că se simţea tot mai împovărată. Continua să atace însă, prăvălind amintirile una după alta, aşteptându-se ca Vera să o oprească, lipsită de forţa de a se opri singură.

Se simţise în ziua aceea puternică şi îndreptăţită să rănească, dar în timp, pe măsură ce momentul se îndepărtase, sentimentul se topise în tristeţea deznădăjduită pe care o surprindeam şi la Sabi uneori, atunci când ea nu se supraveghea. Nu rezolvase nimic. Vera nu-i oferise ceea ce-şi dorea, recunoaşterea faptului că iubirea ei nu fusese egală pentru amândouă fetele. Răspunsurile păruseră să se îndepărteze mai mult ca niciodată.

— Minţi, nu ai curajul să spui adevărul, cu toate că vezi bine că m-ar uşura să-l aud recunoscut de tine, îi spusese Cornelia, conştientă de cruzime, dar nădăjduind să obţină cu asta vorbele după care tânjea.

— Mă chinuieşti cum ai făcut-o de când aveai paisprezece ani, mă răneşti şi eşti lipsită de milă, îi răspunsese Vera, adăugând cuvintele care aprindeau de furie obrajii Corneliei, te-am iubit la fel ca pe ea.

Mult timp după acea ultimă discuţie a lor, Cornelia căutase să pătrundă mecanismele complicate prin care sunetele se transformă în sentimente. Ce corzi ale sufletului ating acestea şi cum e cu putinţă să auzi rostit

cuvântul „iubire“, iar el să stârnească în tine furie? Ori poate că furia era numai o mască întâmplătoare. Poate că sentimentul real era de fapt durere, dar el ar fi fost prea greu de suportat, și atunci cineva din interiorul mamei Cornelia îl transforma de fiecare dată în furie. Îi era mai ușor să se lase traversată de o furtună de furie decât de o furtună de durere.

Sebastiana le găsise vlăguite și închise fiecare în convingerea că fusese înșelată de cealaltă, dezamăgite de direcția pe care o luase discuția și hotărâte să nu mai redeschidă subiectul niciodată, rănite în egală măsură de neînțelegerea celeilalte. Făcuse greșeala de a încerca să medieze lucrurile chiar atunci, când rănile erau proaspete și urechile surde. Deșteptate de încercarea aceasta a Sebastianei, acuzațiile încinseseră iarăși aerul din încăpere, biciuind răbdarea fiecăreia dintre ele.

— Nu-mi mai pare rău că plec! spusese Sebastiana. Niciodată nu o să fie pace între noi, oricât de mult ne-am iubi una pe alta. Patru nebune!

Se scurseseră mai bine de douăzeci de ani de la cuvintele acelea. Sebastiana plecase din țară, luând-o și pe bunica Vera cu ea. Rănile se cicatrizaseră la suprafață după o vreme, sângerând numai în interior și construind comportamente complicate, greu de descifrat, cu rolul de a le ascunde.

Astăzi, în fața peretelui cu fotografii din jumătatea *celorlalți* de casă, bănuieli care trezeau neliniști amestecate cu speranțe se deșteptaseră în Sabi și în mama Cornelia, făcându-mă să-mi doresc să le protejez pe amândouă deopotrivă.

— Mamă, vorbi Sabi, iar mâna ei se afla în continuare pe mâinile împreunate ale mamei Cornelia. Cine a locuit alături de noi, toți anii aceștia?

— Soră-mea e plecată din țară, știu bine că nu s-a mai întors de atunci, dădu mama Cornelia un răspuns ocolit,

ca și cum ar fi avut nevoie să elimine mai întâi toate certitudinile. Totuşi, acum câţiva ani, la moartea bunică-tii Sada, în jumătatea *celorlalţi* de casă s-a mutat altcineva. Au renovat şi zgomotele de şantier s-au auzit o vreme. Apoi casa s-a liniştit. Sara-mică nu se născuse încă.

— Eu, bunică? ridică fetiţa capul dintre împletiturile de pe covor.

— Tu, bunică, îi aruncă mama Cornelia o privire luminoasă.

Am deschis unul dintre caietele scoase din cutia de carton şi am început să citesc, în vreme ce Sabi despăturea o scrisoare. Pe prima pagină a caietului erau notate două adrese din Ontario, Canada, adresa din Galaţi a vechii garsoniere a bunicii Vera şi cea din strada Duminicii, unde ne aflam acum. Pe pagina a doua se afla o listă de documente înşirate unele sub altele cu litere rotunjite generos, de om pentru care scrisul este o sărbătoare, nu o rutină zilnică: talon de pensie, fişă medicală ambasadă, carnet de sănătate, buletin, paşaport, cazier. În dreptul fiecărui rând al listei cineva pusese o bifă, probabil pe măsură ce le rezolva. După o serie de astfel de liste şi notiţe începea un fel de jurnal fără pretenţii, mai degrabă o dare de seamă lapidară despre activităţile fiecărei zile:

„25 aprilie

Avion 17:30. Zăpadă! Foarte frig. Acasă trebuie să fie trecut de miezul nopţii. Ajută-ne, Doamne! Zăpadă?

26 aprilie

Nu pot dormi. Biserica e foarte departe, din câte a aflat Sebastiana. Nu sunt sigură dacă chiar a întrebat sau mi-a răspuns numai aşa, ca să scape de mine.

27 aprilie

Nu dorm. Trebuie să înţeleg cât e ora acasă ca să pot dormi şi îmi petrec timpul calculând mereu. Cred că am rămas acasă încă. Foarte frig, a nins şi azi-noapte.

28 aprilie

Mihai, prima zi la muncă. Sebastiana, prima zi de muncă. Singură toată ziua. A sunat la uşă o doamnă cu o farfurie cu ceva plăcinte în mână. Nu am deschis, oricum nu ar înţelege ce spun şi mi-ar fi ruşine. Ce să fac? Să stau în prag, uitându-mă la ea, eu zâmbind, ea zâmbind? Nu am deschis. O să se întoarcă mai pe seară, când e şi Sebastiana acasă, sunt sigură. Eu aşa aş face.

29 aprilie

Nimic de scris. Am dormit, dar ochii mi-au rămas umflaţi şi mă usturà. Apa nu e bună, nu ţine de sete.

30 aprilie

Duminică. Biserica e într-adevăr departe, aşa că azi nu am mers. Spune Sebastiana că ne organizăm mai bine duminica viitoare".

— Asta-i o scrisoare pentru bunica Sada de la bunica Vera, am auzit-o pe Sabi spunând. Probabil că nu a trimis-o niciodată.

Se aşezase comod într-unul dintre fotoliile crem şi lăsase scrisoarea pe genunchi, privind pe fereastră. Foaia de hârtie fusese mai întâi împăturită în două, obţinând patru pagini mici, şi abia apoi scrisă, după obiceiul secolului trecut. De pe prima pagină cu greu se mai desluşeau cuvintele „Draga mea soră, îţi scriu", apoi pete şi îndoituri acoperiseră cerneala, iar în josul paginii se putea citi clar „ne gândim la voi în fiecare zi, ne este dor şi sperăm ca această scrisoare...".

Abia cea de-a doua pagină era complet lizibilă:

„Despre mine pot să-ţi mai spun că nu mi-e aşa de bine aici cum am crezut. Ei sunt tineri, se obişnuiesc repede cu orice, dar pentru bătrâneţile mele e altfel. Cred că am vorbit cu tine şi cu Cornelia de când am sosit aici mai mult decât am vorbit tot restul vieţii. După ce pleacă ei la muncă, îmi

fac o cafea, mă aşez la fereastră şi încep să vorbesc cu voi. Câteodată chiar îmi răspundeţi.

Ce mai face oare Titişoara din capul străzii, aia care le aducea fetelor cremă de eugenii de la fabrică, atunci când erau ele mici? Mi-am amintit de ea zilele astea.

Draga mea soră, eu atât am avut de scris astăzi. Rămâi sănătoasă şi spune-i Corneliei că o să vin acasă, o să vorbim şi o să rezolvăm totul.

Vă îmbrăţişez cu drag,

Veronica".

Casa pulsa imperceptibil ca un plămân descoperit, vulnerabil. Înmuiate de trecerea timpului, înverşunările mamei Cornelia se topiseră în regrete care astăzi erau blânde şi tăcute. Luă scrisoarea din mâinile Sabinei şi îi pipăi între buricele degetelor colţurile îngălbenite şi sfărâmicioase. Preţ de o clipă, chipul ei îşi arătă frumuseţea de odinioară, ca în versiunile acelea ale noastre îmbunătăţite pe care le căpătăm atunci când ne priveşte cineva. Ochii verzi moşteniţi de la bunicul Alecu îşi intensificară culoarea, scânteind ca în tinereţe, când vecinele o bănuiau că deoache caii.

— Maică-mea Vera care m-a născut, spuse în şoaptă, numai pentru ea.

Era tot mai evident ce se întâmplase, dar eu şi Sabi aşteptam ca vorbele lămuritoare să fie rostite de mama Cornelia, atunci când va putea ea. Mai scotocirăm o vreme printre caiete şi scrisori. Viaţa celor plecaţi se dezvăluia în faţa noastră, zi după zi şi an după an, aşa cum fusese ea. Viaţă de emigrant, surâzătoare dincolo de uşi, cu dorinţa arzătoare de a fi acceptaţi, tristă dincoace de uşi, resemnată la gândul că emigranţii poartă tot restul vieţii graniţele după ei.

Jurnalele aveau zile curajoase şi zile deznădăjduite. Scrisorile niciodată expediate, dar scrise cu regularitate, arătau când încredere, când însingurare. Le-am citit pe

toate în dimineața aceea, trecând la rândul nostru prin toate acestea alături de ele, de Sebastiana și de Vera, jumătățile binoamelor rămase aici, în țară. Am pus cap la cap frânturile de informații și am reconstituit întreaga poveste. La moartea bunicii Sada, bunica Vera se întorsese în Galați. Nu am reușit să ne dăm seama cum a aflat ce se petrecuse, dar mama Cornelia bănuia că unul dintre frați, poate nenea Iancu de la Iași ori poate nenea Grigore de la Tecuci, schimbase în tot acest timp scrisori cu bunica Vera.

— În primul an găseam mereu flori la mormântul maică-mii când mergeam la cimitir, își aminti mama Cornelia. Am crezut că le punea vreo vecină dintre cele pe care le înnădise la cafeaua de dimineață. Nu am întrebat însă niciodată. Ar fi trebuit să întreb.

Bunica Vera își vânduse atunci garsoniera rămasă în Galați și cumpărase jumătatea de casă a *celorlalți*. Scrisorile se opreau la această dată și numai câteva însemnări sporadice prin caiete mai arătau întâmplările din anii următori.

„7 iunie

Îi aud prin curte, în partea cealaltă, și mă bucur de ei. Mă bucur și de gardurile astea verzi, înalte și sălbatice, care nu lasă să se vadă nimic prin ele. Aurică, pe care-l plătesc ca să vadă de casă și de curte, voia zilele trecute să despletească vița din caiși și să lumineze locul. L-am trimis acasă, m-a enervat foarte tare. Aici eu spun ce se taie și ce nu. Dacă ar curăța curtea, atunci nu aș mai putea rămâne ascunsă. Încă nu sunt pregătită să vorbesc cu soră-mea. Sau cu Cornelia, draga mamei dragă.

23 octombrie

Azi e ziua fetei, puiul și durerea mamei. Cred că au sărbătorit pe undeva, pentru că nu i-am auzit deloc prin curte.

2 decembrie

Cred totuși că dincolo este un copil mic. Noaptea trecută s-a auzit mereu un plâns de prunc căruia îi dau dinții. Nu e prima oară."

Vreme de zece ani, bunica Vera locuise în cealaltă jumătate de casă, făcându-și curaj să se arate și să vorbească cu mama Cornelia.

În tot acest timp, *ceilalți* fuseserăm tot noi. Ploile căzuseră la fel ca și până atunci în Dunăre, zăpezile troieniseră ca de obicei ușa marchizei, iar verile bacul dusese către plaja Cocuța din ce în ce mai puțini turiști. Pe sub toate acestea însă se scursese o viață ascunsă care ieșea acum la lumină.

„Totul a început odată cu ruperea casei în două", notase bunica Vera pe o foaie dictando ruptă dintr-un caiet. „După pecetluirea ușii și după ce ceilalți au ocupat jumătate de casă, ni s-au rupt și inimile, și viețile. Asta trebuie reparat. Ușa aia blestemată trebuie descuiată pe dinăuntru și casa, familia trebuie să respire din nou cu doi plămâni. Nu mor până nu repar asta", scrisese bunica Vera la sfârșitul acelei notițe, făcându-ne să ne amintim nenumăratele ei superstiții din anii tinereții, spaimele ei amestecate cu credințe religioase și eresuri care atârnaseră greu în decizia de a o trimite pe mama Cornelia să fie crescută de bunica Sada.

Pentru că se temuse că mama Cornelia va respinge moștenirea, trecuse jumătatea aceea de casă pe numele Sabinei. Anul trecut insuficiența ei cardiacă se agravase și bunica Vera își cumpărase bilet de avion și se întorsese în Canada, inițial pentru implantarea unui stent, nimic complicat. Începând din acest punct, informațiile lipseau complet. În cutia aspiratorului nu mai găsirăm nimic după data de 30 noiembrie, data zborului către Ontario. Sabi primise plicul de la avocat câteva luni mai târziu.

Descoperirea că bunica Vera locuise aici în toți acei ani ne făcu să privim altfel jumătatea aceasta de casă. Trecutul pe care noi, eu și Sabi, îl cunoșteam numai din istorisirile bunicii Sada se întorcea acum aici, bucată cu bucată, așa cum o oștire fantomatică ia în stăpânire, în tăcere, teritorii îndelung disputate. Îmi place trecutul pentru că nu se

schimbă, te poţi baza pe el, îl găseşti dimineaţa exact aşa cum l-ai lăsat cu o seară înainte.

Ne-am petrecut zilele următoare curăţând încăperea-tampon dintre cele două jumătăţi ale casei. Am scos afară, în curte, scaunul cel şchiop cu spătar arcuit, şifonierul cel vechi fără o uşă şi resturile de cărămizi, cutii şi moloz. Le-am făcut grămadă şi le-am dat foc, lăsând-o pe Sara-mică să păzească flăcările care miroseau ciudat, înecăcios. Am spălat de mai multe ori pe jos şi am frecat pereţii cu perii de sârmă, ieşind din când în când afară ca să ne umplem plămânii cu aer curat, albe în păr şi pe feţe din pricina prafului şi a varului vechi. Am cumpărat apoi o găleată mare de vopsea lavabilă, trei trafalete, Sara-mică ne-a pus Vampire Weekend pe Spotify şi ne-am apucat de treabă, toate trei.

Regretam că predasem manuscrisul, aveam sentimentul că o făcusem prea devreme, că finalul abia acum se petrecea sub ochii mei.

Târziu, pe seară, când vipia de peste zi, care făcuse aerul curţii să vălurească, se mai stinsese şi o boare răcoroasă venea în sfârşit de pe Dunăre, isprăviserăm curăţenia şi ne consumam oboseala plăcută afară, sub nuc. Eram toate trei pătate de vopsea pe obraji şi pe mâini şi ne simţeam pline de entuziasmul începuturilor de drum.

Dinamica în schimbare a relaţiei dintre mine şi Sabi îmi dădu curaj şi, sub lumina roşiatică a apusului care dădea un aer ireal lucrurilor din jur, am preluat iniţiativa conversaţiei. Am făcut planuri pentru o excursie peste Dunăre, o ultimă zi de plajă pe anul acesta şi poate, la întoarcere, aveam să oprim la o cherhana ca să mâncăm sub atacul roiurilor de ţânţari, în clinchet de pahare ieftine şi în miros de hamsii cu usturoi. Aveam să repetăm după pescari versurile cântecelor lipoveneşti acompaniate de o armonică cu rame albastre, fără să înţelegem ce spunem, şi să ne întoarcem acasă cu nasurile arse de soare.

Mama Cornelia mă asculta cu un amestec de sfială și interes. Nu vorbisem aproape niciodată în curtea Zahareștilor. Intimidată de solicitările lumii exterioare față de mine, rușinată de nereușitele mele și vrăjită de succesul pe care-l avea Sabi, cel mai adesea tăcusem și o lăsasem pe ea să dezlege în locul meu toate situațiile în care mă aflam. Sabi mă numea suma tuturor slăbiciunilor ei, pentru că nimic nu o provoca mai prompt decât o situație care mă rănea pe mine. Acum, când scriu toate acestea și trăirile confuze se limpezesc în cuvinte lămuritoare, îmi dau seama că nu suporta să mă vadă suferind, de parcă s-ar fi temut că nu pot face față unei dureri, ca un fel de alter ego al ei de sticlă care s-ar fi putut sparge la cel dintâi eșec. Așa că Sabi se ridica mereu în picioare în spatele meu și mă apăra ca o leoaică, mai înainte ca eu să apuc să mă simt rănită, tristă, trădată, neînțeleasă.

A fost o vreme când dintre noi două vorbise numai Sabi. Abia atunci când ea s-a hotărât să-mi permită să fiu și eu rănită, atunci când s-a convins că aș putea supraviețui atacurilor celor din jur, unui eșec sau vieții în general, cu proastele ei obiceiuri de a te trânti de toți pereții, abia atunci a făcut un pas într-o parte, lăsându-mă descoperită. Nu o făcuse cu prea mare încredere, dar meritul ei era totuși că se hotărâse să încerce.

Sabi se simțea în siguranță numai când se afla cu un pas înaintea celorlalți. Lupta cu înverșunare pentru poziția aceasta, concentrată pe scop ca lunetistul în clipa de dinaintea apăsării pe trăgaci, ignorând fără efort orice stimul exterior. Întotdeauna obținea mai întâi poziția aceasta atât de necesară și abia după aceea privea împrejurul ei, evaluând pagubele și încercând să compenseze sentimentele rănite ale celor din jur. Din zona ei de siguranță, Sabi devenea apoi nădejdea tuturor celorlalți. Oamenii o iubeau pentru că ajuta candid-dezinteresat și adesea păstrând tăcerea absolută asupra ajutorului. Numai pe mine mă

enerva întreaga situaţie – Sabi, pentru modul lipsit de orice consideraţie în care ajungea în frunte, ca o panteră în plină vânătoare, iar ceilalţi, pentru solicitudinea cu care o înconjurau după aceea. Toţi mă enervau, şi atunci mă ţineam departe de lumea lor pentru o perioadă, preferând să-i las să-şi consume convenţiile ieftine şi aşteptând răbdătoare ca Sabi să termine de salvat planeta, pentru ca apoi să observe că lipsesc.

Aveam şi eu certitudinile mele, punctul meu de siguranţă. Ştiam că Sabi nu va rezista mult timp fără mine. Niciodată nu stătuserăm departe una de alta mai mult de câteva zile.

Atunci când mă căuta, în loc de orice scuză îmi explica beneficiile unei vieţi organizate. Sabi se credea la adăpost de orice pericole numai în interiorul planurilor ei multiramificate, în care orice posibilitate se deschidea într-o nouă încrengătură de soluţii. Dacă mai lenevea încă cinci minute în pat, atunci: A. ori întârzia şi avea două alternative, să sune şi să anunţe cele cinci minute sau să intre repede în calendarul Google şi să amâne *meet*-ul cu treizeci de minute, trimiţând o informare automată tuturor participanţilor; B. ori renunţa să se mai fardeze şi recupera astfel întârzierea, iar de aici se desprindeau alte două posibilităţi, să fie nevoită să răspundă la întrebările despre paloarea ei şi sănătate sau să pregătească fondul de ten şi *blush*-ul pe scaunul din dreapta şi să se fardeze la unul dintre semafoarele unde trecea la al treilea verde. Toate aceste calcule îi luau cel mult o secundă, cu tot cu decizia. Planurile se desfăşurau pe un ecran în faţa ochilor minţii ei cu viteza unui click care ridică din bară grafice sofisticate şi diagrame cu sectoare circulare.

Sabi avea mai multe teorii despre cei care nu dădeau semne că ar pierde timpul planificându-şi detaliat fiecare pas al vieţii. Niciuna dintre ele nu era prea măgulitoare. Îi ierta însă de fiecare dată, mai ales că ea avea o ramificaţie

a planurilor inclusiv pentru această posibilitate: C. dacă celălalt nu-și face partea lui? Își lua ea însăși o rezervă de timp ca să o facă în locul lui.

Uneori o uram. Îmi părea crudă și rea, refuzam să-i vorbesc în nădejdea că asta o va durea. Voiam să sufere. În astfel de momente ajungeam repede la ceartă și urma de obicei o perioadă de răcire a relației care mă chinuise de atâtea ori în trecut. Aveam să trăiesc toată viața în umbra ei? Eram oare condamnată să tânjesc veșnic după ceea ce are ea? Ce blestem sadic era ăsta? Dar, când venea la mine rănită de alții și o vedeam suferind, îmi fugea pământul de sub picioare. Lumea mea se sprijinea pe ea. Sabi nu putea ceda, căci aș fi fost pierdută.

Viața Sabinei nu avea nimic neserios în ea. Bucuriile și exuberanțele mele o speriau, într-o lume cu astfel de izbucniri nimeni nu putea controla nimic. Așa lăsai calea deschisă unor întâmplări nedorite, care la origini nu erau altceva decât planuri proaste. Între noi două, Sara-mică creștea între lumea bazată pe certitudini stăpânite cu centralizări în Excel a Sabinei și haosul plin de culoare, ce-i drept, dar total imprevizibil în care o atrăgeam eu.

Sabi nu lăsa ușa deschisă vulnerabilităților, nu le primea înăuntru. Își pierdea imediat cumpătul atunci când îi spuneam că doar își închipuie asta și că de fapt vulnerabilitățile existau în ea de mult, doar că ea le ignora. Era cuprinsă de nervozitate de fiecare dată când auzea lucrul ăsta și-mi spunea că psihanaliza nu e pentru oricine, iar cei care nu se pricep ar face bine să se abțină, altfel se fac de tot râsul, declamând cu emfază prostii.

Aveam și eu răutăți, lucru pe care Sabi îl constata cu mulțumire de fiecare dată. Nimerisem un punct sensibil, iar apropierea aceasta a mea de marele ei adevăr o alerta.

Nu fusesem însă niciodată atât de puternică și mai ales atât de vocală până la petrecerea aceea de revelion când totul s-a răsturnat sau poate a început. Ori s-a sfârșit. De

atunci vorbesc întruna, asumându-mi emanciparea ca pe un privilegiu câştigat în luptă dreaptă. Vorbeam acum, iată, chiar şi în curtea Zahareştilor, în faţa mamei Cornelia, constatând cu surprindere că ea aproape că mă privea.

La revelionul acela pe care Sabi avea să-l considere mai târziu scăpat de sub control, cineva propusese un joc stupid. Era trecut de ora trei noaptea, toţi erau băuţi, dezinhibaţi şi obosiţi pentru că la birou se lucrase până după ora şapte şi nimeni nu avusese timp să se odihnească înainte de petrecere. Alcoolul nivelase ierarhiile şi relaxase în sfârşit discuţiile, care până pe la miezul nopţii fuseseră purtate tot în jurul indicatorilor de performanţă ai companiei.

Fiecare se aşeza pe rând pe scaun, în mijlocul cercului format din toţi ceilalţi, şi i se punea marea întrebare: de ce te temi cel mai mult? Situaţia îi amuza pe toţi pentru că răspunsurile instinctive care le apăreau în minte erau diferite de ceea ce hotărau să spună cu glas tare, iar nepotrivirea aceasta stârnea hohote de râs din care se reculegeau apoi cu greu ca să continue jocul.

— De ce te temi cel mai mult? fusese întrebat un manager de la achiziţii, sosit în companie doar de vreo câteva luni.

„De voi“, se ivise imediat răspunsul în minţile tuturor, inclusiv a lui, în vreme ce el spusese:

— De freza stomatologului meu.

— De ce te temi cel mai tare? o întrebaseră apoi pe Beatrice de la contabilitate, atunci când hohotele se potoliseră.

„Mă tem că rămân nemăritată“, citiseră limpede în mintea ei toţi ceilalţi, pentru că nimeni nu avea secrete majore în companie, în vreme ce Beatrice îşi luase un aer serios şi spusese:

— De avion. Mă tem să zbor cu avionul.

Probabil că nimeni nu ştia să spună concret ce era atât de amuzant. Le făcea plăcere însă să se abandoneze

impulsului de a descărca în hohote tensiuni acumulate vreme de un an întreg. În noaptea de revelion era permis să faci haz de orice. Toate subiectele generatoare, în mod normal, de stres erau supuse unei bagatelizări binefăcătoare, astfel încât începând din 2 ianuarie toate aceste şuruburi să fie pregătite pentru a strânge din nou vieţile tuturor, zi după zi, până la următoarea petrecere. Trei sute şaizeci şi patru de zile de tensiune şi una de detentă. O mare şi atotcuprinzătoare jucărie yoyo care ne înlănţuise în cursele ei de du-te-vino.

Atunci când îi venise rândul, Sabi se aşezase pe scaunul din mijlocul cercului cu un surâs pe care-l voia încrezător, dar care arăta mai degrabă arogant. Îşi pregătise răspunsul, avea să le spună că cel mai tare se temea de şerpi, ei aveau oricum să râdă nestăpânit, indiferent ce teamă ar fi mărturisit ea. Apoi se întâmplase însă ceva, nu îşi amintea exact ce, băuse la fel de mult ca toţi ceilalţi, iar stroboscoapele aplatizau chipurile, transformându-i pe toţi în personaje de film pe un ecran circular, rămăsese singura fiinţă vie din salon, atât de singură încât întreaga planetă părea pustie, nu numai restaurantul acela.

Atunci când venise întrebarea, Sabi uitase de şerpi. Singurătatea adâncă pe care o simţise în clipa aceea, o intimitate cu ea însăşi pe care nu şi-o permisese până atunci, o făcuse să dea răspunsul care avea să schimbe totul. Coborâse scurt până în cele mai adânci straturi ale ei şi adusese de acolo cel mai sincer răspuns al serii.

— De ce te temi cel mai tare?

— De respingere. Mă tem că voi fi respinsă.

Hohotele colegilor întârziaseră să izbucnească, nu era prima oară când Sabi le strica cheful tuturor, avea seriozitatea aceea care era apreciată în nouă cazuri din zece. Petrecerile erau cel de-al zecelea caz, în care seriozitatea nepotrivită a Sabinei îi făcea pe toţi să-şi promită în gând că e ultima oară când o mai invită. Undeva, în spate,

cineva icni scurt într-o încercare de râs, dar își veni repede în fire și-și făcu de lucru cu paharul de șampanie.

— Cine te-a respins? se auzise peste capetele tuturor o nouă întrebare, care păruse un soi de pedeapsă rea, o răzbunare pentru că nu continuase jocul.

„Mama“, apăru răspunsul în mintea Sabinei, chemat din fântâni fără fund care fuseseră până atunci limpezi, dar pe care le lăsă tulburate în urma lui. Sabi rămăsese nemișcată pe scaun. Cercul din jurul său începuse să se destrame, DJ-ul pusese muzică de dans și colegii ei ocupară curând tot ringul dintre mese. „Mama m-a respins“, răsuna un singur gând în mintea Sabinei, în vreme ce amintiri din primii ei ani de viață se derulau pe ecranul circular pe care stroboscoapele îl baleiau ritmic.

Se desprinsese târziu de pe scaunul acela, abia atunci când nu mai rămăsese nimeni lângă ea. Ar fi dorit să se încuie în toaletă și să scoată din ea toate furtunile pe care răspunsul-revelație le stârnise înăuntru, dar se abătuse mai întâi pe la bar și ceruse o apă, ca un fel de ultimă pregătire pentru marea întâlnire cu ea însăși. Băuse din pahar cu înghițituri egale, privind întregul restaurant din spatele armurii ei obișnuite de superioritate îngăduitoare, apoi se încuiase într-adevăr în toaleta luxoasă, decorată retro, și tot ceea ce fusese Sabi până atunci se prăbușise la pământ, dezvăluind lumii ființa care viețuia în ea.

O voce interioară pe care nu o asculți este o parte din tine pe care nu o lași să trăiască. Din fericire, izbutise să plângă atunci, dându-i minții ei un răgaz să accepte ceea ce se petrecea. La început plânsese descătușat, haotic, așa cum se năpustesc apele când se ridică zăgazurile, fără niciun control, înspăimântându-se singură de ceea ce simțea. Apoi puhoaiele se liniștiseră, apele plânsului ei rămăseseră umflate și repezi, dar curgerea lor devenise mai lină și atât de puternică, încât Sabinei îi păruse că va fi veșnică, că viața ei va fi de atunci înainte un hohot de

plâns nesfârşit, egal şi stăpân pe propria lui existenţă, inundând toate celelalte cotloane ale vieţii ei.

Din punctul acesta se putuse detaşa de propriul plâns, observând nişte lucruri ciudate: mai întâi, însuşi plânsul, pe care Sabi nu-şi amintea să-l mai fi experimentat vreodată. Mă văzuse pe mine plângând de nenumărate ori şi mă tratase cu condescendenţă, punându-l la pământ fără efort pe cel vinovat. Apoi, deruta în care o aruncase răspunsul ei: cum de nu înţelesese până atunci? Se simţise într-adevăr respinsă, acesta era cuvântul pe care-l căutase o viaţă întreagă, era mulţumită chiar şi numai pentru faptul că găsise în sfârşit cuvântul. Trebuia să fie perfectă pentru ca nimeni să nu aibă niciun motiv să o respingă.

Îmi amintesc că în perioada aceea eram certate şi nu ne vorbeam. Nu mai ştiu de la ce ne luaserăm, probabil de la vreo decizie nemiloasă a ei cu care nu fusesem de acord şi mă îndepărtasem pentru o vreme. Am sosit însă imediat în toaleta aceea decorată retro, chemată de bătăile în uşă ale fetelor în rochii din spandex cu paiete şi franjuri. Am găsit-o pe Sabi aşezată pe un taburet, cu faţa ascunsă în braţele încolăcite pe măsuţa de toaletă şi cu un munte de şerveţele folosite în jurul ei. Vorbea printre suspine, repetând cam acelaşi lucru:

— Eu nu plâng. Ce înseamnă asta? N-am plâns niciodată, nici când eram copil nu plângeam.

Ca şi cum aceasta ar fi fost cea mai mare problemă şi asupra ei ar fi trebuit să ne concentrăm. Am preluat conducerea – cred că a fost prima oară când Sabi a îngăduit să se întâmple asta – şi le-am spus fetelor că mă descurc şi totul va fi bine. Am rămas alături de Sabi fără alte explicaţii, până când s-a împăcat cu gândul că va urma o perioadă anevoioasă, nouă pentru ea, dar destul de cunoscută mie. Lucrul acela cald şi viu care se zbătuse în ea ieşise în sfârşit la suprafaţă şi îşi pornise lucrarea lui, aceea de a dărâma zidurile dintre Sabi şi mama Cornelia.

Toate fetele familiei veniseră pe lume cu o ființă necunoscută înăuntrul lor, care se dezvăluia târziu, dar a cărei prezență fetițele o simțeau ca pe o protecție suplimentară ce le făcea neînfricate. În umbra ei, a acestei ființe necunoscute care părea să fie adevăratul lor rost pe lume, fetele creșteau căutând și întrebându-se, uneori încercând căi ușoare de scăpare, alteori acceptând cu curaj răvășirea unei vieți comode.

Sabi nu mai fusese niciodată la fel după revelionul acela. Eu devenisem tot mai vorbăreață. Ne-am regăsit după cearta noastră ca și cum nu ne despărțiserăm niciodată, fără resentimente, numai cu o mare sete de a împărtăși rădăcinile ascunse ale întâmplărilor care se văzuseră la suprafață ca niște vârfuri de aisberg ale furtunilor emoționale din interior. Sabi prăbușită în istorisiri despre ea însăși îmi stârnea de data aceasta mie un sentiment protector. Vechi convingeri de-ale ei îmi răsunau în minte în timp ce ea începuse să le încalce, una câte una. Lumea ei perfectă tocmai se fisurase. Caruselul pe care se străduise să-l sprijine sărise de pe șine. Îmi venise greu să o văd, sub furtunile acestea, pe Sabi cea care cucerea lumea, care se impunea ușor ca lider al grupurilor din care făcea parte chiar și numai temporar, Sabi pe care ceilalți se sprijineau pentru că părea echilibrată și puternică.

§

Către seară, pe când focul mistuise tot șifonierul cel vechi și scaunul șchiop, iar mama Cornelia stingea cei din urmă tăciuni cu o cană de apă, am plănuit ca a doua zi să aducem un electrician care să lumineze debaraua dintre cele două jumătăți ale casei și am declarat ziua încheiată cu succes. Am adormit târziu. Gândul că urma cea dintâi noapte în casa cu adevărat întregită, cu încăperea-tampon curată și văruită proaspăt, ne încălzea sângele

şi ne stârnea imaginaţia. Poate că bunica Vera avusese dreptate până la urmă şi ruperea casei în două chiar venise cu un fel de blestem pe care noi tocmai îl ridicaserăm. Poate că de acum înainte se vor mai descuia de la sine şi alte uşi îndelung ferecate.

Dimineaţă sosiseră ploile. Tunete îndepărtate răsunaseră dincolo de Zaclău, departe în inima Dobrogei, vibrând stins şi făcând notă discordantă cu picăturile timide, mai degrabă vesele, care cădeau în curte. Îmi aminteam un discurs mai vechi al Sarei-mici, care ne explicase de ce nu poate pleca din Galaţi mai înainte de sosirea ploilor.

— Pentru că locul miroase a vacanţă atâta vreme cât e soare şi frumos. Nu pot pleca de la bunica dacă nu s-a terminat vacanţa. Trebuie să rămân aici până când o ploaie pune capac verii, altfel eu plec şi sufletul meu rămâne aici.

Aceea fusese dimineaţa în care primisem un nou e-mail de la editură. Mi se cerea acordul pentru copertă şi bun de tipar pentru manuscrisul redactat. Nu ştiam că ultimul act al acelei veri încărcate de evenimente încă nu se jucase şi că abia cartea scrisă chiar acolo, în casa Zahareştilor, avea să lumineze toată povestea, completând deschiderea uşii.

Cu șaizeci și opt de ani înainte de deschiderea ușii

Între străbunicul Iacovache Dănilă şi bunicul Alecu, mama Cornelia stătea cuminte pe banca lungă din lemn frumos lăcuit, ascunsă vederii de spătarul înalt al şirului de bănci din faţă. Îşi legăna uşor picioarele ca să-şi vadă pantofiorii, mândria cea mai mare a acelei zile oricum pline de multe alte mândrii. Purta rochiţa cea bună, împletită

cu igliţa de Sada, toată numai o dantelă, de la guler şi până la poale. Ciorapii albi, prea mari pentru ea, fuseseră ridicaţi bine până la jumătatea pulpei şi apoi rulaţi înapoi până sub genunchi, unde făcuseră doi colăcei. E drept că jacheţica din jerseu îi rămăsese cam mică la mâneci, dar mama Cornelia încă o purta cu mare drag, din pricina celor doi ciucuri mari ca nişte bulgări de zăpadă cu care se lega la gât.

Gătită astfel, fetiţa fusese aşezată în sala de tribunal între tatăl şi bunicul ei şi sfătuită să fie cuminte până când le vine rândul. Călătorise în ziua aceea cu trenul din târgul Covurluiului, apoi cu tramvaiul până la tribunal, iar la întoarcere Octavian îi promisese că o va duce până la casa cu marchiză de sticlă într-o Pobedă.

Se vorbise o întreagă dimineaţă în sala de tribunal, iar Cornelia era plictisită. Îşi găsise joacă o vreme cu o muscă al cărei zbor îl urmărise de pe ciocănelul domnului judecător până pe creştetul domnului avocat, apoi se distrase repetând în gând cuvintele nemaiauzite pe care le foloseau cei din sala de tribunal: „cazierele familiei adoptatoare", „consimţământul scris al părinţilor naturali", „caracterizare de la locul de muncă", „dovadă de la spaţiul locativ", „adeverinţă de venit", „copie legalizată după certificatul de căsătorie" şi multe altele. Se plictisise însă curând şi de joaca aceasta, iar acum îşi rotea privirile prin sală, în căutare de noi distracţii.

— Munteanu, strigă domnul judecător, iar Alecu şi Iacovache prinseră fata de mâini, se ridicară toţi trei în picioare, ieşiră dintre şirurile de bănci şi înaintară până în faţa domnului judecător.

— Dosarul este complet, spuse avocatul, răsfoind încă o dată hârtiile şi lăsându-le apoi pe pupitrul înalt, în faţa domnului judecător. Minorul locuieşte în fapt la familia adoptatoare de doi ani. În caz sunt implicate rude de gradul doi, mamele sunt surori. Vă rog să dispuneţi.

Musca își făcea în continuare virajele ei neașteptate, dar Cornelia nu mai avea ochi pentru ea, căci acum i se părea mult mai interesant ceea ce se petrecea în sala de tribunal. Devenise dintr-odată personajul principal, lucru care o încânta, și se simți deosebit de mândră de rochița ei dantelată și de ciucurii imenși ai jachetei. Sala era plină de lume, iar ea stătea chiar în mijloc, în picioare în fața domnului judecător, între Alecu și Iacovache, cu amândouă mâinile în mâinile lor.

— Cum te numești tu? o întrebă domnul judecător.

— Munteanu Cornelia, spuse ea răspicat, privindu-l drept în ochi.

— Și știi cum te vei numi după ce pleci de aici?

— Boroș Cornelia, răspunse fetița cu toată siguranța.

— Vrei să te cheme Boroș? Vrei să stai de acum înainte la ei? o mai întrebase domnul judecător.

— Stau la ei de când sunt mică. Trebuie să mă cheme Boroș pentru că m-am făcut mare și o să mă dea la școală.

— Să se apropie părintele adoptator! rosti ca o poruncă domnul judecător, iar Octavian înaintă din spatele sălii, unde stătuse până atunci.

Niciuna dintre femeile familiei nu fusese de față în ziua aceea. Palma lui Alecu se crispase dureros în jurul palmei mici a fetiței. Octavian se ținuse de cuvânt și plimbase copilul cu Pobeda până acasă. Pisica Iolanda și cățelul Zmeu își întâmpinară stăpâna cu bucurie, punând ștampile cu labele pe ciorapii ei albi și pe rochița cea mai bună.

— Câț, marș, duceți-vă de aici! se răstise la ei bunica Sada, încercând prea târziu să mai salveze hainele copilului. Uite ce-ați făcut! strigase ea, bătând cu piciorul în pământ pentru a alunga animalele.

Apoi își îndulcise glasul și-i spusese Corneliei:

— Du-te, mamă, să te schimbi și pune rochița în coșul pentru spălat.

O întoarcere acasă ca atâtea altele de până atunci. Şi totuşi, Octavian se închisese în odaia de dormit şi nu venise la masă, fără altă explicaţie în afara unor mormăieli din care s-ar fi putut înţelege că nu se simţea bine, Sada continuase să vorbească răstit pisicii şi căţelului tot restul zilei, iar Cornelia mâncase singură, pentru că mama sa nu putuse înghiţi nimic. Ce se schimbase atât de adânc şi de ascuns încât să strice echilibrul de până atunci al familiei?

Cu toate că fusese crescută de la bun început între cele două case, cu toate că nu-i spusese niciodată Sadei altfel decât „mamă“ şi aşteptase cu nerăbdare ziua în care avea să fie dată la şcoala din oraş, clipa în care ciocănelul domnului judecător bătuse o dată scurt schimbase totul pentru mama Cornelia. Se simţise întinată şi înşelată, dar avea să-şi limpezească acest sentiment abia mult mai târziu, peste ani. Situaţia ei până atunci privilegiată, de copil cu două mame, răsfăţat din două părţi, dorit de două familii, se transformase dintr-odată în una obişnuită. Avea acum şi ea, la fel ca toţi copiii, o singură mamă şi o singură familie, iar aceasta nu era mama care o adusese pe lume, aceasta nu era familia în care se născuse. Descoperirea asta o făcuse chiar din primele zile, când bunica Sada îi repeta cu dragoste nesfârşită în privirile aburite de emoţie: „De acuma gata, mamă, eşti a noastră în sfârşit“. Dincolo, la bunica Vera, fusese întâmpinată cu o întrebare care o stânjeni: „Şi? Cum e să fii a lor?“.

În camera ei o aştepta un ghiozdan nou din piele, cu două cureluşe pentru umeri şi cu un buzunar mare în faţă, pentru pacheţelul cu mâncare. Sada aşteptase ziua aceasta ca să scoată ghiozdanul din şifonier, unde îl păstrase ascuns vreo săptămână. Cornelia îşi petrecuse cureluşele peste umeri şi Sada le potrivise lungimea, strângând din cataramele mici. În ghiozdan găsi un penar de lemn, toc şi călimară, creioane ascuţite şi caiete deja învelite în

hârtie albastră. Într-o cutiuţă cât un degetar zornăiau câteva peniţe de rezervă. Într-un sertar al scrinului mic din camera fetiţei, Sada împăturise frumos cinci perechi de chiloţei, cinci maiouri şi cinci perechi de ciorăpei, toate noi şi albe ca neaua. Lenjeria devenise un lux în anii de după război şi trusoul acesta făcea parte din marea pregătire pentru şcoală a fetiţei. De pe un umeraş zâmbea uniforma de clasa întâi, proaspăt călcată, o rochiţă pepit cu guleraş din pichet alb şi un şorţuleţ negru cu volane pe umeri, cu bretelele late încrucişate la spate.

— E foarte bine să fiu a lor! îşi semeţise Cornelia bărbia în sus în anii următori, răspunzând întrebărilor bunicii Vera, ale lui Iacovache şi ale unchilor sosiţi de Paşte ori de alte sărbători, când curtea se umplea cu tot neamul lui Dănilă.

Mai târziu, când bunica Vera cu bunicul Alecu şi cu Sebastiana se mutaseră la rândul lor în oraş, în căutarea unui loc de muncă şi a unui trai mai bun, Cornelia avea să ia obiceiul de a se întoarce uneori de la şcoală la garsoniera celeilalte mame a ei, mama care o născuse. Bunica Vera o aşeza atunci cu Sebastiana la masă şi trimitea vorbă soră-sii că fata e la ea şi a mâncat de prânz. Cornelia venea ca şi cum ar fi testat dacă vorba bunicii Vera este adevărată şi ea chiar o iubeşte. Venea în control, pregătită să o prindă pe mama sa cu minciuna.

— Tu nu ne iubeşti la fel, spunea bănuitoare, cu gura plină de mâncare.

— La fel vă iubeşte mama pe amândouă, răspundea bunica Vera liniştită, pentru că întrebările fetiţei se tot repetaseră, iar ea se obişnuise între timp cu ele.

Prima oară când Cornelia conştientizase cu adevărat că are o soră fusese la litera „s“ mic de mână, ca şi cum cuvintele pe care le tot auzise până atunci – „ai o soră?“, „e sora ta?“ – îi coborâseră în sfârşit din urechi în inimă, dezlegând înţelegerea copilului. Începea iarna. Sebastiana

venise în vizită la oraş. Fetiţele se aflau în bucătăria mare din casa cu marchiză de sticlă, umpluseră masa cu cărţi şi caiete şi îşi făceau lecţiile, în vreme ce bunica Sada le pregătea plăcinte prăjite în tigaie.

— „S“ mic de mână e o prostie, spusese Cornelia, la mijlocul celui de-al treilea rând de „s“-uri care-i ieşiseră strâmbe ca bătute de vânt şi niciunul la fel cu celălalt.

— Aşteaptă să vină tătică-tu de la ateliere şi te ajută el, îi răspunsese bunica Sada.

— Nu ştie tata, bombănise Cornelia cu nemulţumire.

— Cum nu ştie taică-tu? Ce vorbeşti acolo? Vezi de fii cuviincioasă, că altfel nu te mai ajută, încercase bunica Sada să lămurească problema cum se pricepuse mai bine.

— Păi, nu ştie, că nici data trecută, la „m“ mare de mână, nu a ştiut, continuase Cornelia, cu îngăduinţa aceea superioară pe care o au copiii atunci când vorbesc despre şcoala făcută pe vremea părinţilor lor. Acum literele nu se mai fac aşa cum se făceau pe vremuri.

Sada se mulţumise să pufnească cu indignare, iar Sebastiana aruncase o privire către caiet din celălalt capăt al mesei şi-i vorbise pentru prima oară direct Corneliei:

— Ridici bastonaşul prea drept, de asta nu-ţi iese bine.

— Aşa trebuie, răspunse Cornelia după o clipă de gândire în care-şi privise nedumerită caietul. Aşa a zis tovarăşa învăţătoare: un bastonaş drept, apoi coborâm o buclă până jos, pe linie.

— Un bastonaş drept, dar oblic, înclinat, nu drept în sus, explicase Sebastiana. Iar bucla nu se începe direct din vârf, ci mai întâi cobori înapoi pe bastonaş un pic.

— De unde ştii tu? se împotrivise Cornelia, încă nehotărându-se să mai depună un efort şi să-i urmeze sfatul.

Şi atunci Sebastiana dăduse cel mai simplu şi mai convingător răspuns, cu care deschisese în chip misterios multe înţelegeri pentru Cornelia:

— Ştiu pentru că acum trei ani aşa am învăţat şi eu. O să ştii şi tu mai bine când o să fii ca mine de mare.

Sebastiana trecuse prin aceleaşi locuri prin care trecea ea acum. Ea însăşi avea să treacă prin locurile unde se afla Sebastiana astăzi. Pentru o clipă, pe deasupra caietului de clasa întâi cu trei rânduri de „s"-uri strâmbe, Cornelia se identifică pentru prima oară cu sora sa mai mare şi amintirea sentimentului de atunci nu o mai părăsi. Avea să tânjească multă vreme după el şi avea să-l caute mereu, descoperirea vreunei noi asemănări bucurând-o peste măsură. Aveau aceiaşi ochi verzi, moşteniţi de la bunicul Alecu. Părul lor în mai multe nuanţe de blond, toate schimbătoare, era aidoma. Încheieturile subţiri care le ieşeau din manşetele uniformelor şi din şosetele scurte, albe, erau identice. Lecţia despre „s" mic de mână fusese făcută şi de Sebastiana, iar cartea *Timur şi băieţii lui*, despre pionierii ruşi care ajutaseră Armata Roşie, avea să fie citită şi de Cornelia.

„Sora mea", repetase în noaptea aceea fetiţa, înţelegând că sora nu este un copil exterior, tăcut şi sfios, demn de toată admiraţia pentru că iubirea Verei îl făcea preţios, ci un fel de trup lărgit al ei înseşi, pe care începea să-l experimenteze.

Pe peretele din sufragerie, chiar lângă oglinda în care mă descoperisem speriată în copilărie, se află astăzi o fotografie a clasei întâi, promoţia 1953, în ultima zi de şcoală dinaintea vacanţei de vară. Zece fetiţe în şorţuleţele lor negre cu volane pe umeri şi douăzeci de băieţei tunşi sever, soldăţeşte, mă privesc de la depărtarea celor peste şaizeci de ani. În mijlocul lor o recunosc după priviri pe mama Cornelia şi de fiecare dată îi cercetez cu minuţiozitate chipul, căutându-le în el pe Sabi şi pe Sara-mică de mai târziu, încercând să-mi demonstrez singură că ele au fost dintotdeauna acolo.

Din ziua aceea spaţiul dintre surori începuse să se umple cu materia maleabilă, trainică tocmai pentru că este schimbătoare şi adaptabilă, a intimităţii indescifrabile şi statornice dintre fraţi. Sebastiana venea din lumea aceea a cărei existenţă este greu de imaginat, ale cărei reguli par la fel de haotice şi de neînţeles precum cele ale Ţării Minunilor care o ameţise şi pe Alice: lumea de dinainte să se nască ea. Cornelia găsea în asta un mare noroc şi-i punea zeci de întrebări Sebastianei despre mama de dinainte să o nască pe ea. Nu era de acord cu părerea Sebastianei că Vera fusese aceeaşi înainte şi după naşterea ei.

— Şi înainte de naşterea ta era tot la fel? îşi întrebase ea sora mai mare.

— Cred că da, răspunsese Sebastiana.

— Dar nu poţi să ştii sigur.

— Nu pot. Dar nu avea de ce să se schimbe.

— Mamele nu rămân la fel după ce nasc un copil, declarase Cornelia, pentru că copilul acela creşte şi începe să se gândească la ele, şi atunci ele se schimbă. Mama nu mai este cum era, ci cum se gândeşte copilul ei la ea.

— Înseamnă că mamă-ta cealaltă a rămas la fel cum era înainte să te naşti tu? întrebase Sebastiana.

După o clipă de gândire care avea mai apoi să se continue cu o întreagă noapte nedormită, Cornelia spusese:

— Nu, s-a schimbat şi ea, pentru că eu am două mame. De când eram în burta maică-mii care m-a născut, se ştia că eu vin pentru amândouă.

Totuşi, după astfel de discuţii, Cornelia se înfiinţa iarăşi la uşa garsonierei din Galaţi şi spunea, scormonind-o cu priviri bănuitoare pe bunica Vera:

— Tu nu mă iubeşti la fel ca pe ea.

Peste ani, când surorile erau la facultate, bunica Vera se hotărâse la un moment dat să schimbe mersul acestui dialog care se repeta de cincisprezece ani şi îi răspunsese fiicei sale mai mici cu o întrebare:

— Dar ce ţi-a lipsit ţie, mamă? Ai fost întotdeauna mai bine îmbrăcată decât soră-ta, ai mâncat mai bine, ţi-a fost mai cald, ai fost mai răzgâiată şi mai cocoloşită. Nici noi nu ţi-am ieşit din cuvânt, pentru că ne simţeam vinovaţi, nici ei, pentru că erau prea recunoscători. Ce-ţi lipseşte ţie, fata mamei?

Bunica Vera pusese multe reproşuri în cuvintele „fata mamei“, iar Cornelia le simţise pe toate.

— Vreau numai să spui tu cu gura ta că nu ne-ai iubit la fel, spusese cu un glas înşelător de liniştit, ca şi cum vorbele pe care le dorea nu ar fi avut nicio importanţă, era numai un ritual care trebuia îndeplinit, iar bunica Vera se îndărătnicea de atâta amar de vreme să nu-l ducă la bun sfârşit.

Încrengăturile complicate ale nevoilor mamei Cornelia şi putinţelor bunicii Vera pecetluiseră astfel relaţia lor într-un nesfârşit proces la care aveau pe rând cuvântul când procurorul, când avocatul apărării. În lipsa unui judecător, termenele de înfăţişare se tot prelungiseră, iar ele îşi duseseră viaţa repetând chinuitor un rechizitoriu fără scop, deci cu atât mai obositor.

Casa rămăsese despărţită în două din ziua în care o echipă de funcţionari însoţiţi de voluntari, oameni ai muncii şi membri de partid încuiaseră uşa din firidă, fluturând decretul prin faţa ochilor Sadei. Degeaba umblase Octavian pe la regionala de partid, înarmat cu adeverinţa de salariat şi cu diplomele de la şcoală, cu caracterizări de la secretarul organizaţiei Atelierelor CFR, încercând să arate că pentru casa din strada Duminicii nu se aplică decretul de naţionalizare, de vreme ce el este om al muncii. Mai întâi, în primul an, îi tot ceruseră alte şi alte acte la dosar. Îl plimbaseră apoi între regională şi judeţeană încă vreun an, timp în care secretarul de partid al Atelierelor CFR se schimbase, fiind declarat fascist şi legionar în urma unui denunţ anonim. Octavian fusese nevoit să solicite alte

caracterizări și declarații de bună purtare de la nou-veniți, niște necunoscuți. I se pusese atunci în față o adeziune pe care, spuneau noii conducători ai organizației de partid a Atelierelor CFR, era suficient să o semneze și ar fi atârnat în balanța cazului mai greu decât orice caracterizare sau dovadă că este om al muncii, și nu fost burghez.

— Dumneata, tovarășe Boroș, te-ai întrebat oare ce cred toți colegii dumitale de muncă, de ce locuiești cu soția într-o casă cu etaj, șapte camere plus dependințe, baie în casă și câte am mai auzit că ar fi pe acolo, în vreme ce ei locuiesc două generații într-o odaie cu veceul în curte? întrebase tendențios noul secretar de partid, fără să-l privească, făcându-și de lucru cu un alt dosar ca și cum nici întrebarea, nici Octavian nu ar fi avut importanță.

Între timp, Sada își petrecuse multe nopți plângând cu urechea lipită de ușa încuiată, prin care răzbăteau sunete cărora imaginația ei le dădea cele mai neașteptate înțelesuri. Mai întâi crezu că a descoperit cine sunt *ceilalți*: niște bișnițari din piață, din cei mărunți, care transformaseră casa ei în depozit de mărfuri furate, oameni fără Dumnezeu care nu aveau nevoie de un acoperiș pentru o familie cinstită, ci de adăpost pentru fărădelegile lor.

— Știu pentru că am auzit toată noaptea cum au construit niște rafturi pe perete și au mutat cutii mari și grele pe rafturile astea, îi explicase Sada lui Octavian, atunci când el se arătase cam neîncrezător în presupunerile ei.

Apoi își închipuise că bufniturile înfundate și mirosurile dulci care se strecurau noaptea de alături nu puteau însemna decât un singur lucru: *ceilalți* încropiseră acolo un bordel. Umblase câteva zile lividă și abătută, își lua croșeta și coșulețul cu macrameuri și lucra în camera Corneliei, păzind-o și păcălind-o cu povești ca să nu părăsească odaia. Octavian își călcase pe inimă și dăduse ocol casei pe afară, străbătând străzile Portului 1 și Portului 2, intrase în partea cealaltă și dăduse binețe, schimbând câteva vorbe

cu chiriaşii, ca să lămurească lucrurile. Se întorsese apoi la Sada şi încercase să o liniştească:

— Nu-i bordel, femeie. Au adus docheri fără familii pe care-i culcă trei într-o odaie.

Trecuse cu vederea faptul că un scrin era culcat cu sertarele în jos în mijlocul uneia dintre camere, acoperit cu ziare pe care se usca o bucată de şuncă de la ultima masă, iar oglinzile de pe pereţi şi macrameurile ei dispăruseră. Păstrase numai pentru el imaginea aceasta a casei care se usca alături, strigând mut dureri pe care Sada continuă să le audă prin pereţi, nopţile. Se simţea vecină cu Răul cel mare şi neîntrupat. Curând începuseră să se petreacă întâmplările cele misterioase din colţul cald al casei, la îmbinarea firidei cu peretele bucătăriei. Poate că tocmai spaimele şi sfâşierea ei dăduseră naştere lucrului aceluia tainic şi viu care părea să respire în întuneric, ca o speranţă care trage să moară.

— Să semnez oare adeziunea lor? o întrebase într-o noapte Octavian pe Sada.

Stăteau amândoi lungiţi sub plapumă, drepţi în cămăşile lor de noapte din pânză albă, cu privirile în tavanul luminat la răstimpuri de farul vreunui şlep.

— N-o să-ţi dea casa înapoi dacă semnezi adeziunea, răspunsese Sada după minute bune de gândire în care rememorase tot ce se întâmplase. Nu vom mai vedea niciodată jumătatea aceea de casă. Ei se denunţă unii pe alţii, se vor tot schimba la conducerea atelierelor cum trece apa pe Dunăre şi tu va trebui de fiecare dată să o iei de la capăt. Chiar dacă-l vei îndupleca pe vreunul să repare răul făcut, se va ridica din spate altul care să ne denunţe că am fost burghezi. Pe taică-meu nu-l scot din moşier şi vin la poarta lui zilnic ca să-l lămurească să intre la colectivă.

La începutul acelui an, Octavian îi plătise factorului poştal un abonament la *Licurici*, revista copiilor. „Învăţaţi,

învăţaţi, învăţaţi!“ stătea scris pe prima pagină a revistei, iar Octavian pufnise, luase revista din mâinile Corneliei, o răsfoise oprindu-se din loc în loc ca să citească, apoi pufnise iarăşi şi îşi făcuse de lucru în grădină tot restul zilei. Până la sfârşitul anului, numele revistei se schimbase în *Cravata Roşie*, nedumerind-o pe Cornelia, care nicicum nu putuse pricepe că era aceeaşi revistă, doar cu alt nume.

Fetiţa îi scrisese mai multe scrisori lui Moş Costache, poştaşul redacţiei de la revista copiilor, povestindu-i despre căţelul Zmeu şi pisica Iolanda şi despre sora ei Sebastiana care avea să treacă în clasa întâi de gimnaziu, o mândrie pe care Cornelia o simţea răsfrângându-se şi asupra ei. Moş Costache însă nu-i răspunsese niciodată pe ultima pagină a revistei, iar fetiţa ceruse socoteală de la Octavian.

— Ai pus timbru pe scrisoarea mea? întrebase ea, cu revista în mână.

— Am pus, tată. Ce s-a întâmplat?

— Moş Costache nu cred că primeşte scrisorile mele. Le răspunde tuturor copiilor, numai mie nu.

Octavian cercetă poşta redacţiei a revistei *Licurici*. Erau publicate fragmente din scrisorile copiilor. „Vă rog să mulţumiţi prin revista aceasta partidului, pentru grija pe care o poartă muncitorilor şi fiilor lor“, spunea o fetiţă de vârsta Corneliei. „Noi ne luăm angajamentul să fim demni de a ne numi fiii Republicii Populare Române“, încheiase ea.

— Şi tu ce i-ai scris lui Moş-tu Costache? o întrebase Octavian.

— Despre Zmeu şi Iolanda, recunoscuse cu sinceritate fetiţa.

Octavian cântărise bine răspunsul înainte de a o sfătui să mai încerce, dar să fie conştientă că sunt mii de copii ca ea care scriu la revistă şi e greu să-şi vadă scrisoarea publicată. Sebastiana, lămurită deja asupra relaţiei dintre discursurile de la şcoală şi adevărul nerostit despre ceea ce se petrecea de fapt în jurul lor zi de zi, cu un început

de blazare dat de cei aproape doisprezece ani ai săi, îi spuse surorii mai mici că *Licurici* trebuia citită pentru distracţie, atât.

— Doar n-o să crezi tot ce scrie acolo, spusese Sebastiana, iar pielea albă a obrazului ei deja începea să capete strălucirile trandafirii de piele de zână care aveau să ne farmece mai târziu pe mine şi pe Sabi.

Octavian aşteptă factorul poştal şi plăti încă două abonamente pentru Cornelia, la revistele *Luminiţa* şi *Arici Pogonici*, care nu se dovediră însă a fi cu nimic mai folositoare. Era singura din clasă care avea abonament la toate revistele pentru copii. O vreme adusese fiecare număr la şcoală şi toţi elevii din clasă răsfoiseră paginile colorate, îngrămădiţi unii peste umerii celorlalţi într-un mare ciorchine avid de aventuri, citind benzile desenate în care grupuri de pionieri ajutau la culesul livezilor. Apoi însă, la una dintre şedinţele cu părinţii, învăţătoarea o ridicase pe Sada în picioare şi o mustrase pentru pildele nepotrivite de opulenţă pe care le aducea Cornelia în clasă, diferenţiindu-se de colegii ei printr-o stare materială evident superioară.

— Credem noi oare că este tovărăşeşte ca unul să aibă trei reviste, în vreme ce alţii poate că abia au pacheţel cu mâncare la ei? întrebase tendenţios învăţătoarea, afişând un surâs forţat cu care îndemna restul părinţilor să-şi arate susţinerea. Este foarte bine dacă vă permiteţi, tovarăşa Boroş, dar noi la şcoală creştem copiii cu conştiinţă de clasă. Eu vă rog frumos să nu se mai repete, da?

La începutul clasei a treia elementare toţi elevii făceau parte din organizaţia de pionieri. Primirile începuseră încă din clasa a doua, cu un grup mic de premianţi, şi continuaseră tot restul anului, până când niciun elev nu mai rămase pe dinafara organizaţiei. Ziua în care Cornelia sosise acasă cu cravata roşie înnodată la gât, pe sub gulerul cămăşii albe, fusese sărbătorită de Octavian cu bilete

la film, nu pentru că găsea vreun motiv real de sărbătoare, ci pentru bucuria fetiţei.

— Vezi de nu mai povesti doamnei, la şcoală, tot ce faci acasă, îi pusese în vedere Sada la intrarea în sala cinematografului Central.

— Se spune „tovarăşa“, nu „doamna“, o corectase Cornelia.

— Dumneaei nu este tovarăşă cu tine, strânsese Sada mâna copilului în palma ei, pentru cuminţire. Tu ştii ce înseamnă „tovarăş“? Tovarăş e un fel de camarad al tău, un prieten de o seamă cu tine. Doamna ta învăţătoare a făcut şcoală ca să ajungă aici, nu poate fi camarada ta.

— Mamă, mai spusese Cornelia în şoaptă, ruşinată de nepriceperea mamei sale, chiar înainte ca luminile să se stingă şi filmul să înceapă. E depăşit să spui „doamnă“, nimeni nu mai vorbeşte astăzi aşa.

Octavian înregistra tăcut, tot mai îngrijorat, felul în care şcoala o schimba pe fetiţă. Vechile lui spaime din copilăria în care un cuvânt scăpat pe ungureşte era pedepsit reveneau acum. Lucrurile de care se temuse toată viaţa nu rămăseseră în trecut, aşa cum se străduise Sada să-l convingă, ci îl aşteptaseră dintotdeauna în acest viitor care sosise astăzi. Din nou nu era voie să vorbeşti, de data aceasta însă nici măcar româneşte.

Lui Octavian nu-i fusese greu să revină la purtările reţinute şi la viaţa ascunsă ziua sub pleoape, dezvăluită numai noaptea, în spatele uşilor închise, în siguranţa odăilor cufundate în semiîntuneric. Mai greu îi venea să-l obişnuiască pe copilul acesta temerar să fie mai prudent. Cornelia se întorcea acasă de la şcoală cu tot mai multe îndrăzneli, zi de zi. Acea tovarăşă a ei părea să fie convinsă şi să-i convingă şi pe copii că lumea aceasta se scutură din temelii numai cu scopul de a fi mai apoi dată pe mâinile lor, drept pentru care ei trebuie să fie pregătiţi pentru clipa cea mare a preluării. Pregătirea însemna să cunoască detalii din copilăria şi tinereţea lui Lenin şi Stalin,

să ia poziția de drepți la careul pionierilor și să se raporteze unii pe alții, dacă observau ceva suspect în pauze.

Cornelia continuă să trăiască legănată de visuri în care făcea parte din grupul pionierului rus Timur și inventa, alături de el, mașinăria isteață cu care copiii îi ajutau pe soldații Armatei Roșii. În clasa a șasea se oferi voluntară pentru un program de strângere a legăturii de prietenie dintre elevii români și ruși și corespondă cu o fetiță din Rusia. Scopul era ca elevii să exerseze limba și să-și povestească realizările pionierești. Cornelia primi o fotografie a Tatianei într-una din scrisori și deveni cu aceasta vedeta clasei. Din fotografie, o fată ceva mai mare decât ei, cu părul lung împletit într-o coroniță în jurul creștetului, îi privea încrezător, zâmbind cu sinceritate. Băieții se îndrăgostiră de ea. La fel și câteva fetițe.

Octavian înțelese că schimbările sunt permanente. Dacă în toată țara se petreceau aceleași lucruri ca în orașul lor, atunci cucerirea făcută cu armata se desăvârșea acum prin ademenirea copiilor. Alegerea unor copii ruși mai mari decât cei români pentru programul de schimb de scrisori nu fusese întâmplătoare. Cornelia își dori să fie ca Tatiana de cum văzu fotografia. Câteva luni mai târziu, regimentul rus încartiruit în Galați încă din anii războiului se retrase, alături de toate efectivele Armatei Roșii rămase toți acești ani pe teritoriul țării. Plecau soldații și se insinuau armate mult mai subtile, cucerind inimile copiilor.

Lumea plăsmuită din basme în care trăia pe vremea aceea Cornelia avea să se destrame curând pentru totdeauna, marcându-i amar despărțirea de copilărie. În ultima vreme, Atelierele CFR fierbeau din pricina tot mai deselor comitete de fabrică și ședințe de partid sfârșite mai mereu cu demascarea câte unui dușman al poporului. O scrisoare anonimă ajunsese la redacția ziarului *Scânteia* și fusese publicată. Erau denunțate elemente reacționare care rămăseseră ascunse printre oamenii muncii, foști legionari infiltrați

în ateliere pentru a sabota. În scrisoare nu se dădeau nume. Secretarul de partid pe judeţ recomandase demascarea tuturor foştilor legionari din Atelierele CFR în cel mult o lună.

Octavian fusese chemat într-una din zile la Personal, unde îl aşteptau secretarul de partid, vreo doi activişti şi adjunctul. I se pusese în faţă o foaie de hârtie şi fusese rugat să scrie ce făcuse în după-amiaza zilei de 1 septembrie 1946.

— Acum treisprezece ani? făcuse Octavian ochii mari la ei.

— Da, tovarăşe, îi răspunsese secretarul de partid, complet chel şi ruşinat din această pricină, vorbind cu capul lăsat mult pe spate în încercarea de a-şi ascunde chelia.

Termenul pe care-l primise de la regionala de partid pentru epurarea atelierelor de elementele legionare se apropia de sfârşit, iar el era din ce în ce mai iritat. În anonima publicată în *Scânteia* se vorbea despre nouă duşmani ai poporului, iar el găsise până acum numai opt şi cu niciun chip nu izbutise să mai scoată de la ei încă unul.

— Acum treisprezece ani, repetase el cu nerăbdare, acum douăzeci, acum treizeci, important este că oamenii muncii au aflat, partidul a aflat. Te rugăm să scrii exact unde erai şi ce făceai.

— Încearcă să-ţi aminteşti, tovarăşe maistru, îi vorbi cu mult respect adjunctul de la Personal, căutându-şi locul pe scaun cu stânjeneală. Poate te poţi gândi la un eveniment important din anul acela, ceva personal de la care să porneşti.

Lui Octavian nu-i venise nimic în minte. Anul acela nu lăsase nicio urmă în memoria lui. Se scursese un ceas fără ca lucrurile să avanseze, ei continuând să ceară tot mai insistent, insinuând că el ştie de fapt foarte bine despre ce este vorba, dar încearcă să le ascundă adevărul, iar Octavian rememorând tot mai limpede alte amintiri, mult

mai îndepărtate, dintr-o noapte înaltă şi plină de stele când tatăl său îl purtase pe braţe până în curtea primăriei, despre focurile de armă care despicaseră noaptea aceea şi despre drumul prin munţi alături de soldaţii români. Auzea tot mai desluşit în minte glasul mamei sale cerând cu autoritate „Româneşte! Româneşte!“ de fiecare dată când el scăpa câte un cuvânt unguresc. În inimă i se cuibărea din nou teama că cineva este pe urmele lui, teama în care îl crescuse Johana Boroş. Însăşi viaţa, cu mersul ei egal şi implacabil, nu atât înspăimântătoare, cât mai degrabă neiertătoare şi indiferentă, fusese mereu pe urmele lui şi-l ajunsese acum, exact în ziua şi la ceasul care fuseseră scrise de la începutul timpurilor, iar el doar se amăgise că poate face ceva ca să ocolească această clipă.

— La 1 septembrie 1946, un grup de legionari a organizat o adunare ilegală în Valea Oraşului, dincolo de docuri şi de şantierul naval, spusese pe acelaşi ton respectuos tovarăşul de la Personal, vădit ruşinat de ceea ce avea să spună şi de aceea întârziind momentul, nădăjduind că Octavian va înţelege singur, iar el nu va mai fi nevoit să rostească cuvintele.

Îl acuzau că luase parte la adunarea aceea. Fusese văzut, cineva îl denunţase, aveau detalii, era inutil să se mai ascundă.

— Tovarăşe, vorbi din nou secretarul de partid, ştergându-şi chelia transpirată cu o batistă în carouri albe şi albastre pe care o îndesă apoi în buzunarul pantalonilor. Era într-o duminică, te plimbi duminica prin zonă? Da sau nu?

— Mă plimbam pe vremea aceea, recunoscu Octavian, în vreme ce mintea lui încerca să-şi amintească cu exactitate când sosise omul acesta la ateliere şi dacă-l văzuse vreodată jos, în hală, în secţii. Nu mă mai plimb de ani buni. Eram mai tânăr pe atunci.

— Aşa, deci te plimbai. Şi în duminica aceea te-ai oprit la marginea unui grup mai mare de oameni care ascultau un vorbitor. Erau ca la vreo cincizeci de oameni. Dumneata, tovarăşe, veneai dinspre oraş şi mergeai cu mâinile la spate. Purtai pălărie şi un pardesiu încheiat până jos. Te-ai oprit o dată la o distanţă ceva mai mare, ai ascultat, ai privit peste umăr, apoi iar ai înaintat şi te-ai oprit la o distanţă mai mică.

— Eram pe cealaltă parte a străzii, îşi aminti deodată Octavian ziua aceea cu toată limpezimea, ca şi cum s-ar fi deschis o uşă, iar el putea acum să privească înăuntrul acelui moment. Ei se adunaseră pe partea dinspre Dunăre, iar eu veneam pe celălalt trotuar.

— Aşa, tovarăşe, vezi că ne înţelegem? se lumină la chip secretarul de partid. Şi pe urmă ce-ai făcut?

— M-am întors cu spatele şi am plecat, spuse Octavian.

Mai înainte de asta însă îl zărise desprinzându-se din grup pe Manolache, îl avea ucenic pe vremea aceea, un băiat slăbuţ şi nesigur pe el, cu un început de cocoaşă dat de poziţia lui veşnic aplecată. Manolache trecuse atunci pe lângă el cu pas grăbit, speriat, îl salutase cu ochii în pământ, „Să trăiţi, domn' maistru", şi se îndepărtase către oraş. Ieri, Manolache îi ieşise în cale lui Octavian şi îl privise vinovat şi rugător atunci când îl salutase. Privirea aceea a lui îl oprise în loc pe Octavian şi-l pusese pe gânduri. I se păruse că Manolache ar fi vrut să-i spună ceva, apoi se răzgândise.

— Ce este, măi Manolache? îl întrebase cu blândeţe, pregătit să audă o poveste apăsătoare şi să ajute cu ceva.

— Nimic, domn' maistru, răspunsese omul fără să-şi schimbe privirea.

Octavian înţelese acum că el era cel care vorbise, iar ochii lui, ce i se păruseră rugători, cereau de fapt iertare şi se dezvinovăţeau în acelaşi timp.

— Ce s-a discutat la întâlnirea aceea? întrebă secretarul de partid, împingând hârtia de pe birou către el, ca un nou îndemn să scrie.

— Nu ştiu, eram prea departe ca să aud, răspunse Octavian.

— Cât timp a durat?

— Nu ştiu. Eu am stat zece minute, apoi m-am întors cu spatele şi am plecat.

— Cine mai era acolo?

— Nu ştiu, nu-i cunoşteam. Mi-au ieşit întâmplător în cale, m-am oprit la distanţă şi apoi mi-am continuat ziua.

Fusese o dimineaţă însorită de început de septembrie, îşi amintea acum totul. Obişnuia să facă astfel de plimbări lungi duminica, în vreme ce Sada pregătea masa de prânz. După siesta de sub nuc, ieşeau în oraş amândoi, mergeau pe strada Domnească până la Biserica Greacă, uneori chiar mai departe. În ziua aceea regretase că-şi luase pardesiul, era cald încă. Intrase în oraş tot cu mâinile la spate, cu pasul domol, privind cu luare-aminte străzile, clădirile, oamenii. Din când în când îl saluta câte cineva, iar Octavian se oprea atunci şi ducea mâna la pălărie. Nu răspunsese niciodată la salut din mers.

Purta de treisprezece ani cu el prin lume întâmplarea aceea hotărâtoare care se petrecuse în 1946 şi avea efect în 1959. Lucrul i se părea curios şi se gândi la asta tot restul zilei, în vreme ce coborî înapoi în secţie, ca şi cum întâlnirea din birou fusese una de rutină. Cornelia se pregătea pentru examenele de admitere la liceu. Un gând la care nu voia să ia aminte, dar care se desfăşura totuşi în spatele frunţii, era acela că orice urma să i se întâmple lui avea să o afecteze şi pe fată. Comisia nu va da crezare vorbelor lui, nu se îndoia de asta. Se întreba dacă nu ar putea întârzia şirul evenimentelor astfel încât Cornelia să apuce să-şi dea examenele şi să intre la liceu înainte ca el să fie pedepsit ca fost legionar. Nu ar fi ajutat totuşi

cu nimic: fata ar fi fost trimisă acasă chiar şi după admitere, dacă el ar fi fost declarat vinovat.

Nu povestise acasă în prima seară ceea ce se întâmplase. Le privise cum se învârteau una în jurul celeilalte pentru pregătirea cinei, Sada la comandă, iar Cornelia împotrivindu-se fiecărei sarcini mai înainte de a o duce la îndeplinire, aşa cum făceau întotdeauna. Îşi îngădui să se mai bucure încă o dată de ritmul acesta domol al vieţii lor arareori tulburate de mari frământări. Înţelegea că adevărata sfârtecare abia urma să se dezlănţuie. Gustă pe îndelete fiecare moment, despărţindu-se de el, concentrând toate miile de momente asemănătoare într-o singură, mare şi frumoasă amintire pe care să o ia cu el dincolo, în viaţa care se pregătea deja să-l înghită.

La ateliere se organiză o adunare a oamenilor muncii, în prezenţa comitetului de fabrică, a preşedintelui sindicatului şi a secretarului de partid al organizaţiei de bază. Octavian fu ridicat în picioare şi i se citi un raport lung, un fel de dare de seamă a unei anchete disciplinare ce, în mod curios, avusese loc de ieri până astăzi. Se vorbea despre activitatea lui din anii scurşi după terminarea războiului, de faptul că un element ce are pe mână tineretul muncitor şi ar trebui să ofere un bun exemplu încă nu este membru de partid, de luările lui de poziţie pe la adunările din ultimii ani, care niciodată nu au dovedit o pregătire politică adecvată funcţiei sale. Se ajunse la acuzaţia că ar fi simpatizant al legionarilor după vreun ceas. Secretarul de partid dădu citire denunţului anonim.

— Recunoşti, tovarăşe? întrebase el la sfârşit, ridicând glasul ca pentru un final măreţ de discurs.

Denunţul fusese, în mod neaşteptat, corect. Cel care îl făcuse spusese numai că îl văzuse la oarecare depărtare de adunarea aceea de acum treisprezece ani: se oprise pe cealaltă parte a străzii, fără să se apropie suficient de mult încât să audă ce se vorbea, rămăsese zece minute,

apoi plecase spre oraş. Octavian privi către Manolache, care îl aştepta cu umerii lui veşnic gârboviţi şi cu aceleaşi rugăminţi în ochii trişti. Apoi îi privi pe rând pe foştii ucenici, maiştrii şi inginerii diferitelor ateliere, oameni care învăţaseră meseria de la el, de-a lungul vremii. Nu răspunse la întrebarea secretarului de partid şi nici nu-l privi. Nu-l cunoştea pe omul acela sosit abia de vreun an în atelierele lor.

— Tovarăşi, în timpul interogatoriului de la finalul anchetei disciplinare, tovarăşul Boroş a declarat el însuşi toate aceste lucruri pe care acum nu mai doreşte să ni le spună, vorbi din nou secretarul de partid. Comisia disciplinară a analizat toată situaţia şi, având în vedere gravitatea abaterii şi pericolul pe care un astfel de element îl reprezintă pentru Atelierele CFR Galaţi, recomandă desfacerea contractului de muncă cu litera i.

În hala mare, plină de oameni strecuraţi printre strunguri ori înşiraţi de-a lungul bancurilor de lucru, se lăsase tăcerea. Jumătate dintre ei îi fuseseră ucenici lui Octavian. Îşi aminti o scrisoare publicată în urmă cu câţiva ani în *Scânteia*. Un fiu îşi denunţa tatăl, vorbind despre amărăciunea cu care făcea asta, de sufletul lui sfâşiat şi de faptul că alegerea totuşi nu fusese grea, căci se considera mai întâi fiu al partidului şi abia după aceea al tatălui său.

— Să votăm, tovarăşi, îl mai auzi pe secretarul de partid, iar în glasul lui se simţea uşurarea că ziua se încheie. Cine este pentru desfacerea contractului de muncă al tovarăşului Octavian Boroş?

Una câte una, mâinile începură să se ridice. Cei aflaţi mai în spate ori adăpostiţi pe după vreun stâlp întârziară, nădăjduind că vor scăpa de vot, dar secretarul de partid nu părea grăbit să înceapă numărătoarea. Aşteptă cu o răbdare vicleană, strecurând nesiguranţa în sufletul nehotărâţilor cu fiecare secundă cu care prelungea tăcerea de

după întrebare. O pădure de mâini ridicate aşteptau în linişte ca el să treacă mai departe.

În dreapta lui, lângă vestiarele strâmte din tablă închise cu lăcăţele mai toate defecte, Octavian îl zări pe Ionuţ. Avea mâna ridicată şi privirile lui căutau pe fereastră. Atunci când Octavian îl văzuse pentru prima oară, Ionuţ avea patru ani şi se ascundea în spatele Sadei. Apoi intrase în curtea casei cu marchiză de sticlă cocoţat pe capra căruţei cu pământ de flori, adusă de Sada de la ţară. Venise pentru câteva zile şi rămăsese până astăzi. Octavian nu simţise niciodată pentru el altceva decât responsabilitatea faţă de un frate mai mic al Sadei. Îl îmbrăcase, îl purtase la şcoli, îl învăţase meserie şi-i găsise loc de muncă aici, la ateliere. Mâna lui ridicată acolo, în colţul vestiarelor din tablă, îl ruşină pe Octavian mai mult decât întreaga pădure de mâini din jur, ca şi cum gestul lui Ionuţ ar fi fost cel mai mare eşec al său.

— Este cineva împotrivă? Se abţine cineva? vorbi în sfârşit secretarul de partid, trecând repede peste partea aceasta şi încheind adunarea cu mulţumire.

Avea nouă elemente reacţionare demascate, exact ca în denunţul publicat la ziar.

În seara aceea, Sada îl întrebase în mod repetat pe Ionuţ de ce a ridicat mâna să voteze. Părea că faptul în sine că Octavian nu mai avea slujbă rămăsese pentru ea pe planul doi, deocamdată trebuia să înţeleagă cum putuse băiatul să voteze împotriva lui.

— Toată lumea trebuie să ridice mâna, răspunsese Ionuţ, ascunzându-şi stânjeneala sub iritarea cu care repezea cuvintele. Dumneata nu ştii cum e.

— Ionuţ, mamă, vorbea Sada cu ochii înroşiţi din pricina unui plâns interior pe care nu-l lăsase încă să izbucnească în afară. Dar cămaşa asta cu care ai fost îmbrăcat atunci când ai votat e cumpărată de el, că tu îţi pui deoparte leafa ca să-ţi faci casa ta, dragul mamei.

— Înțelege odată că nu e după cum vrea fiecare! ridică băiatul glasul. Nu face nimeni cum îl taie capul, toată lumea a ridicat mâna, toți!

— Nu striga la mamă-ta, îi pusese Octavian în vedere, cu stăpânire.

Se certaseră îndelung. Ionuț simțea nevoia să banalizeze istorisirea, dându-i accente amuzante, folosind un ton anecdotic care îi lăsa tot lui un gust amar. Amintirea își schimba culorile atunci când era povestită astfel, devenea caricatura adevăratei întâmplări, ascunzând în adâncuri înțelesurile ei cele mai importante.

Mai erau două săptămâni până la examenele Corneliei. După ce petrecu noaptea aceea răcorindu-se într-un plâns care i-l aminti pe cel din curtea părinților, când Octavian tocmai o ceruse de nevastă, iar ea ticluise planuri de evadare împreună cu Vera, Sada își spălă în dimineața următoare fața umflată, făcu bagajul lui Ionuț, îi puse valizele pe prag și pachețelul cu mâncare pentru ziua aceea deasupra.

— Astăzi ai să te muți, mamă, îi spuse. Caută-ți o gazdă, fă-ți viața cum crezi că e mai bine, iar la inima mea întoarce-te numai atunci când dintre noi și comuniști ai să ne alegi pe noi.

O vreme nu simțise nimic. Iscusită și înspăimântată, inima ei nu primise înăuntru tot mâlul întâmplării și atunci viața își urmase cursul, cu pasul ei egal și hotărât. Absența lui Ionuț crescu tot mai mult. Se oploșise ca un câine de pripas într-un colț al casei și umplea de acolo locul cu nemișcarea ei. Urmărea tăcută intrările și ieșirile Sadei, inspira liniște și expira un aer călduț și umed, cu miros de blană udă de animal.

O vreme Sada strivi câinele acesta, absența lui Ionuț, sub tăria de a nu se gândi la cele petrecute. Inima ei nu putea recunoaște că era rănită. Încă își aduna puterile din mersul domol al zilelor – pregătirea Corneliei pentru școală,

masa de prânz, masa de seară – și refuza să se gândească la băiat.

Apoi, când plecarea lui prinsese coajă, iar ziua aceea se îndepărtase suficient pentru ca suflul ei să nu o mai poată dărâma, Sada se hotărî să primească durerea. Se pregăti ca pentru un lucru anevoios, primeni casa ca în ajun de Paște, spălă și întinse la soare haine, perdele, cuverturi, milieuri, găti pentru două zile, mătură curtea și trotuarul din fața porții. A doua zi o petrecu pe Cornelia până la poartă și rămase multă vreme privind în urma ei.

Când fata nu se mai văzu, Sada se așeză pe un scaun în colțul acela de casă în care crescuse până atunci câinele durerii ei, își aduse mâinile în poală, așezându-le cuminți una într-alta, și se lăsă cuprinsă de înțelegerea care avea să încerce să o doboare: Ionuț îi vânduse. Se dezisese de ei amândoi, se lepădase de dragostea ei și mărturisise mincinos împotriva lui Octavian.

Pe când băiatul avea numai câteva săptămâni, Sada muiase colțul unui ștergar într-o farfuriuță cu lapte și-i dăduse să sugă. Pe când avea patru ani, îl legăna pe drugul porții celei mari, spre bucuria fără margini a copilului. Apoi stăruise pe lângă Octavian să-l ia la ei și-l dăduse la școală. An de an, în cea dintâi săptămână a lui septembrie bătea librăriile cu el de mână, în căutare de caiete, manuale, toc, călimară și ce mai stricase copilul peste an.

Strecură toate acestea prin sita deasă a durerii ei de acum și încercă să-i găsească fiecărei amintiri cusururi ascunse, semne timpurii ale trădării lui. Oare ar fi trebuit să înțeleagă altceva, mai adânc, din repetatele atenționări ale învățătoarei că băiatul nu are prieteni? Sau poate că purtarea lui atât de rece față de Cornelia ar fi trebuit să-i spună ceva? Pornită pe panta aceasta, mintea ei începu repede să găsească semne în toate imaginile trecutului. Un fir subțire, abia ghicit, de dispreț care se aflase dintotdeauna în toate gesturile lui. O superioritate pe care

și-o înfrânase și pe care Sada se prefăcuse mereu că nu o vede, adormindu-și întrebările sub mândria că băiatul era primul la învățătură.

În camera întunecoasă, cu draperiile trase, Sada se învinovățea în tăcere, legănându-se ușor pe scaun pentru ca trupul ei să poată suporta durerea. Îl iubea la fel de mult ca acum câteva zile, când trădarea încă nu se petrecuse.

Ionuț nu avea să-i mai aleagă niciodată pe ei în locul comuniștilor. Băiatul intră în partid și ocupă repede un loc la masa cea lungă de la care erau conduse adunările oamenilor muncii din Atelierele CFR. Primi cel dintâi post de conducere în numai câteva luni și se făcu remarcat la regionala de partid prin rapoartele cu exprimări corecte și argumentări elocvente pe care le scria. Departamentul de cadre al regionalei îi ceru biografia, iar tinerețea lui și mai ales bacalaureatul luat făcură impresie bună. Ionuț fu mutat pe un post de șef de secție la fabrica de săpun Apolo, cu sarcina de a prelucra linia și directivele partidului cu oamenii muncii de acolo, care nu aveau un nivel politic corespunzător.

— Săpunari, tovarășul Dănilă, ce să le faci? îi șoptise complice președintele regionalei. Ești tânăr, ai aplomb, discută cu ei și adu-i pe drumul cel bun.

Peste câțiva ani, atunci când Ceaușescu hotărî să unească Ministerul Transporturilor cu Ministerul Poștelor și apărură în toată țara Direcțiile Regionale de Transporturi, Poștă și Telecomunicații, Ionuț, care se numea acum Ioan Dănilă și era directorul fabricii de săpun, primi postul de director regional al poștelor. Biroul lui cu fotolii vișinii de catifea, telefon negru de ebonită și ușă capitonată în piele avea dimensiunile unei garsoniere. Din anticameră străjuia intrările la tovarășul director o secretară fără simțul umorului, care învăța limba rusă în orele de program, umplându-și biroul de manuale și caiete.

Cea dintâi sarcină primită de Ionuţ pe linie de partid fusese atunci absolvirea unei facultăţi la care Departamentul cadre îl înscrisese, cu scoaterea din producţie şi plata integrală a salariului pe durata studiilor.

Pentru Octavian aveau să mai treacă şase ani grei până când să-şi găsească din nou un loc de muncă. Desfacerea contractului cu litera i pentru grave abateri disciplinare îi speria pe toţi angajaţii Serviciilor Personal la care fusese. Era pedeapsa foştilor legionari. O doamnă aproape de vârsta de pensionare, masivă şi cu glas grav, baritonal, pe care o găsise cu o ţigară aprinsă în mână, îl lămurise atunci când el insistase, refuzând să plece din birou.

— Tovarăşă, sunt calificat, am vechime în muncă, eu nu cred că este posibil să nu aveţi ce să-mi daţi de făcut. Ţin o fabrică întreagă singur şi la nevoie, dacă mă lăsaţi o zi printre maşini, învăţ tot singur cum funcţionează toată linia.

Tovarăşa, o adevărată doamnă de şcoală veche pe care apropierea pensiei o făcea cu atât mai curajoasă, înjură cu simplitate, dezlegând sincerităţi care îi apropiară imediat.

— Domnule Boroş, spuse ea privindu-l curat în ochi şi folosind anume apelativul ca pe o parolă de recunoaştere. Pe dumneata nu te va mai angaja nimeni, niciodată. Văd aici, în dosarul dumitale, că ai fost legionar.

— Denunţat anonim ca simpatizant, o corectă Octavian.

— Eu îţi spun ce citesc aici. Din păcate, semantica nu este punctul forte al celor care au scris asta în dosarul dumitale, şi nici al celor care-l citesc. Iar dilemele morale, nici atât.

Aşa cum îi prevestise atunci bătrâna fumătoare, uşile Serviciilor Personal aveau să se deschidă pentru el abia peste mulţi ani şi numai pentru un loc de muncă simplu, necalificat.

În primele zile se simţise jignit. Luase gestul foştilor colegi ca pe o trădare, cu toate că iniţial, din mijlocul

pădurii de mâini ridicate, înţelesese că toţi aveau familii acasă şi se temeau că pot fi uşor acuzaţi de fraternizare cu duşmanii poporului. Apoi, după luni întregi în care bătuse oraşul în căutare de slujbă, o tristeţe însingurată pusese stăpânire pe el. Nici măcar nu o putea explica în cuvinte ca să o mai uşureze, pentru că vorbele ar fi fost mai grele decât putea el duce: toate acele drumuri îl făcuseră să se simtă lipsit de importanţă, inutil, dispreţuit. Cum să-i fi spus asta Sadei? Cum să fi deschis o astfel de discuţie în casa în care Cornelia învăţa pentru examene? Nu îndrăzniseră să vorbească nici măcar despre o altă mare teamă a lor: aceea că fata nu va fi primită la aceste examene.

În timp, indignarea reţinută în spatele unor tăceri tot mai lungi se transformă pentru Octavian într-o dezamăgire uniformă, fără suişuri sau coborâşuri, o apă stătătoare şi tulbure îl acoperise, iar el permisese asta, simţindu-se mai odihnit sub zeama aceasta nemişcată decât în bătaia frământărilor de până atunci. Luase de la o vreme obiceiul să facă plimbări lungi prin tot oraşul, străbătea meticulos câte un cartier pe zi, înregistra construcţiile noi, spaţiile eliberate de dărâmături şi pregătite pentru alte şantiere, memora numele schimbate ale străzilor scrise pe plăcuţe, strada 9 Mai 1945, strada Colectiviştilor.

În primăvară se ocupă o vreme de grădină, curăţă pomii, refăcu coteţul lui Zmeu şi ridică pe ţăruşi colţul gardului dinspre partea de curte a *celorlalţi*. Muncea plictisit şi cădea pe gânduri des. Lipsea de la mesele de peste zi, spunându-i Sadei că are o durere de cap şi ar vrea să dea o fugă până la Dunăre ca să ia o gură de aer curat. Se întorcea după lăsarea întunericului şi se strecura la culcare fără să mai schimbe vreo vorbă cu fata sau cu Sada.

Cornelia îşi dăduse examenele şi fusese admisă la liceu, spre surprinderea tuturor. Nu fuseseră afişate nici rezultatele, nici răspunsurile corecte ale subiectelor şi nici vreo

listă cu cei admişi. Totul se petrecuse pe ascuns şi cei care doreau să afle rezultatul examenului aşteptau în faţa secretariatului până când erau poftiţi înăuntru, spuneau numele candidatului şi îşi primeau răspunsul. Cu atât mai mare fusese uimirea Sadei atunci când secretara îi spusese: „Admisă, este la ultima clasă“

Penultima clasă era formată din elevii care intraseră cu cele mai mici note. Ultima clasă era formată din evrei, copii de burghezi şi alţi câţiva pătaţi pe care direcţiunea liceului îi îngăduise la învăţătură.

Cornelia nu află niciodată ce note luase. Îşi petrecu anii de liceu în clasa plină de evreice temătoare, ruşinate, sârguincioase, pe care părinţii începură a le mărita în Israel prin clasa a zecea. Guvernul avusese în perioada aceea o politică mai permisivă cu astfel de plecări ale evreilor rămaşi în Galaţi, aşa că până la terminarea liceului jumătate dintre colegele Corneliei erau măritate cu bărbaţi necunoscuţi care trebuiau, conform înţelegerii, să plătească şi drumul părinţilor alături de tinerele mirese. O vreme, Cornelia mai primise scrisori de la fetele plecate. „Am ajuns, sunt bine, soţul meu e cam bătrân, seamănă cu profesorul nostru de rusă, dar e politicos. Mi-e dor de voi toate.“ Apoi, după a doua scrisoare totul se oprea brusc. Îmi amintesc că mama Cornelia făcuse descoperirea asta târziu, peste ani, în vreme ce-i povestea toate acestea Sabinei, ca şi cum faptele avuseseră altă greutate atunci când se petreceau, fiind mai pufoase, mai aerate din pricina ochilor tineri cu care privea atunci lumea, şi acum deveniseră deodată grele ca plumbul.

— Chiar, ridicase ea din sprâncene şi făcuse o pauză, căutând prin minte o posibilă cauză a acestei coincidenţe. Acum îmi dau seama că niciodată nu am primit o a treia scrisoare, de la niciuna dintre ele. Iar scrisorile veneau deschise, dar asta era ceva obişnuit, nu ne mai miram noi atunci de aşa ceva.

— Ai şi poze cu evreice pe lângă poza cu rusoaica? o întrebase Sabi, iar mama Cornelia scosese la iveală fotografii-portret făcute la studio, chipuri încrezătoare de copile de cincisprezece ani privind romantic spre un viitor care părea să se afle undeva în colţul din dreapta sus, judecând după privirile lor.

„Când va bate vântul peste părul tău,
Să-ţi aduci aminte de numele meu.
Raşela",

scria pe spatele fotografiei unei fete cu strungăreaţă ce ridicase un umăr sub bărbie într-un gest cochet care nu-i izbutise defel, dând multă candoare pozei din această pricină.

„Dragă Corneluş, nu te voi uita niciodată!
Cu mult drag, Estera",

scria pe spatele altei fotografii în care o fată foarte plinuţă, cu ochelari cu rame rotunde, părea tare mândră de bluza ei cu mânecuţe bufante.

— Bine că te-au primit, mamă, şoptise Sada la urechea Corneliei pe când ieşeau pe poarta liceului. Ultima clasă, prima, nu are importanţă. Tot ce contează este să faci un liceu, să nu te lase pe dinafară.

În ascuns, Octavian mulţumise şi el cerului că fata fusese numai repartizată la clasa celor cu probleme, nu exclusă de tot. Cu o speranţă nouă în suflet, în primăvara următoare porni să bată iarăşi pe la uşile birourilor de personal ale tuturor fabricilor din oraş. Mulţi îl întâmpinară de data aceasta mai batjocoritori:

— Eşti cu litera i, tovarăşe, nu am mai stabilit asta o dată? Mă şi mir că nu ţi-e ruşine să vii să ceri. Ce să-ţi dau? N-am ce să-ţi dau!

— Domnişoară, măsuraţi-vă cuvintele, îi răspunsese Octavian fetei de douăzeci de ani pe care bruma de putere

pe care o căpătase odată cu postul o ameţise. Nu aveţi dumneavoastră ce să-mi daţi, asta e drept. Dar vă rog să căutaţi printre locurile libere din fabrică. Aştept.

Aştepta întotdeauna degeaba, iar aşteptarea îl umilea. Îşi consumă iritarea pe străzi, merse tot restul zilei, continuând în gând discuţia cu domnişoara. Ajunse până la gară şi de acolo se întoarse pe Mihai Bravu, cu gând să iasă pe Basarabiei şi să treacă prin Piaţa Veche. În faţa Bibliotecii „V.A. Urechia“ se opri şi admiră o clipă locul curat şi îngrijit. „Oameni gospodari“, îşi spuse, iar constatarea aceasta că undeva, pe o străduţă pustie, mai există oameni gospodari îi linişti sufletul şi-l însenină. Deschise portiţa scundă şi intră, străbătu aleea pavată din faţă cu paşi rari, de plimbare, cu mâinile la spate. Arătă fetei de la birou buletinul, ea îi făcu un permis şi Octavian îşi petrecu următoarele trei ceasuri la bibliotecă.

Începând din ziua aceea luă obiceiul de a trece o dată pe săptămână pe acolo. Întârzia mult printre rafturi citind, în zilele bune chiar schimba o vorbă cu vreun alt cititor. Apoi se hotăra asupra cărţilor pe care le lua acasă, mulţumea şi pleca. Pentru că fata de la birou nu ştia că i se desfăcuse contractul de muncă cu litera i, îi surâdea întotdeauna politicos şi-i vorbea cald, fără dispreţ. Pentru Octavian, Biblioteca „V.A. Urechia“ însemnase de atunci înainte fâşia îngustă de lume în care lucrurile nu fuseseră pervertite, în care nedreptatea nu ajunsese, iar el putea respira aerul curat al normalităţii.

Peste ani avea să ne ducă şi pe noi, pe mine şi pe Sabi, aici şi avea să ne înscrie încă dinainte să intrăm la şcoală. Am avut permis de intrare la bibliotecă mai înainte de a avea carnet de elevă, iar asta mă făcea să mă simt membră a unei societăţi secrete şi selecte, un fel de masonerie fără nume cu care nu mă puteam mândri în faţa nimănui, dar care mă creştea în propriii mei ochi. Eu şi Sabi cercetam cărţile din secţia pentru copii, închipuindu-ne aventurile scrise în paginile lor după desenele de

pe copertă ori ilustraţiile din interior. Îi arătam câte una mai interesantă bunicului Octavian, care aştepta răbdător în spate, iar el spunea:

— Asta la anul, când o să ştii să citeşti.

După vreun ceas, când studiaserăm mai multe rafturi cu cărţi, iar poveştile închipuite se amestecau în mintea noastră, ameţindu-ne, ne opream asupra unui titlu ales la întâmplare.

— Pe asta ne-o citeşti tu, hotăra Sabi şi aşeza cartea pe biroul bibliotecarei, prezentând permisul şi urmărind-o cum completează fişa de împrumut a cărţii.

Anii grei în care bunicului Octavian i se refuzase orice loc de muncă coinciseseră cu toată perioada de liceu a mamei Cornelia şi cu primii ei ani de facultate. Mai întâi Sada întorsese rochiţele vechi ale fetei pe dos, refăcându-le cu partea mai bună a materialului în afară. Cornelia creştea însă, iar Sada descususe mai târziu cele mai bune rochii ale ei, transformându-le în fuste şi bluze cu care Cornelia apărea la întâlnirile de duminică ale fetelor cu privirea plecată, nădăjduind că nu va observa nimeni.

— Ce elegantă eşti tu întotdeauna, dăduse glas una dintre ele şuşotelilor de până atunci ale grupului de eleve. Vii mereu cu altă fustă, altă bluză.

Cornelia se înroşise până în vârful urechilor, ruşinată.

— E aceeaşi bluză de duminica trecută, recunoscuse ea învinsă. Dar s-a încălzit afară şi mama i-a scos mânecile şi mi-a pus în loc o platcă din rochia ei veche de mireasă.

Fetele priviseră cu luare-aminte dantela albă de pe umerii Corneliei, tăiată rotund la gât şi prinsă în formă de inimioară de restul bluzei galbene. Apoi pufniseră în râs ca la o glumă:

— Faci pe modesta, cocheto! Toate te invidiem pentru garderoba ta, de ce nu ne spui unde îţi lucrezi hainele?

Grupul de eleve înconjura pentru a treia oară fântâna arteziană din Grădina Publică. Din mijlocul imensei farfurii de piatră se ridica până deasupra copacilor jetul gros de apă, întorcându-se apoi din înalturi cu irizări colorate.

Dimineaţa era însorită, iar sunetul apei ce cădea în bazin înveselea locul. Duminica, Grădina Publică din Galaţi se umplea cu grupuri de băieţi şi fete care se plimbau separat, aparent ignorându-se atunci când treceau unii pe lângă alţii, de muncitori în cămăşile cele bune cu mânecile suflecate deasupra coatelor, care jucau table, şi de copii care desenau şotroane.

— Mama mi le face, răspunsese Cornelia după ce se convinsese că prietenele ei nu o luau peste picior.

— Întreab-o dacă nu-mi lucrează şi mie o rochie, o rugase una dintre fete. Pot veni cu mama după-amiază, să-mi ia măsurile. O să plătim.

Sada începu astfel munca ilicită de croitoreasă, lucrând pe bani puţini rochii şi fuste pentru o mână de cliente mai mult sau mai puţin cunoscute, sosite sub pretextul unei cafele sub nucul din curte. Pentru tipare convinsese cu mare greutate o vecină care lucra la Textila Galaţi să scoată din fabrică, pe ascuns, câteva modele din cele mai simple. Noaptea aceea, la adăpostul draperiilor care acopereau cu totul ferestrele, Sada copiase tiparele pe foi mari de ziar, ajutată de Cornelia. A doua zi dimineaţă, vecina împăturise comoara, ascunsese totul sub haină şi strecurase tiparele înapoi în fabrică. Sada rămăsese cu foile de ziar pe care notase toate cotele şi săgeţile, fără să înţeleagă nimic. Pentru desluşirea misterului, îşi descususe o rochie şi potrivise fiecare parte peste tiparul de pe ziar, apoi îşi luase singură măsurile şi calculase, înnegrind marginile nescrise ale ziarului cu coloane nesfârşite de cifre, până când cele dintâi reguli ale croitoriei îi deveniră limpezi.

Pentru prima rochie lucrată unei colege a Corneliei nu luă bani. Apoi, într-o dimineaţă, petrecu fata până la poartă cu un surâs luminos pe faţă şi îi întinse patru monede de douăzeci şi cinci de bani:

— Ia, mamă, să ai de bilet. Du-te cu autobuzul astăzi.

Cornelia traversa tot oraşul de acasă până la liceu. În anul întâi, Sada economisise de unde putuse pentru banii de bilet ai fetei. Fuseseră dimineţi în care împrumutase la iuţeală leul de la o vecină, în vreme ce Cornelia aştepta în poartă. Fuseseră şi dimineţi în care Sada îi spusese:

— Astăzi nu am, mamă. Du-te pe jos, ridică gulerul şi strânge bine fularul, nu respira pe gură ca să nu răceşti.

Ziua în care biletul de autobuz până la liceu încetă să mai fie o problemă i se păru o zi de sărbătoare Sadei. Avea să devină repede croitoreasa cartierului, încropind la masa de sub nuc un fel de grup de încredere, vecine, mame ale colegelor Corneliei şi soţii ale foştilor colegi ai lui Octavian care aduceau pe ascuns materiale, se strecurau în spatele uşilor, între două cafele, ca să le fie luate măsurile sau ca să facă prima probă, apoi plecau mulţumite, cu bluze, fuste şi rochii ascunse în genţi. Pe peretele din sufragerie existau şi astăzi câteva fotografii ale acestor grupuri vesele care, la prima vedere, petreceau o dimineaţă de duminică între prietene. Mult mai târziu, peste ani, bunica Sada avea să lucreze toate rochiţele Sabinei, umplând de invidie o clasă întreagă de fetiţe care purtau singurele două modele ce se găseau la Romarta, un fel de uniformă comunistă pentru timpul liber.

Pentru Sada, lucrurile încremeniseră o vreme în starea în care le aflaseră denunţul şi întrunirea aceea de sindicat la care Octavian îşi pierduse locul de muncă. I se părea că mersul vieţii fusese suspendat în aşteptarea unei stabilizări a situaţiei. Totul părea provizoriu în lunile de început, iar ea privea nemişcată cum familia ei continuă să se mişte din inerţie, aşa cum priveşti întâmplările petrecute într-un vis, fără să iei parte cu adevărat la el.

Apoi îşi aminti învăţături vechi, pe care Simina le pusese în ea demult, iar ea abia acum le înţelegea: şi anume că durerea trebuie primită în viaţă ca un copil născut cu handicap. Îl pui şi pe acela la masă alături de toţi ceilalţi, îl iubeşti

şi îl accepţi, nu te prefaci că nu există. Îl priveşti în ochi şi vorbeşti cu el chiar dacă te doare să-l vezi zilnic suferind. Covorul familiilor este ţesut cu firele roşii ale durerii, albe ale bucuriei sau verzi ale spaimei. Nu poţi scoate firele roşii, pentru că întreaga ţesătură s-ar destrăma.

Simţi nevoia să se înconjoare de oameni şi aduse rând pe rând toate vecinele în curte, învăţând repede care erau certate între ele şi nu-şi vorbeau, având grijă să le stabilească zile diferite pentru vizite şi ocolind cu meşteşug subiectele spinoase. Avea darul de a scoate adevărul din oameni, făcându-i să se simtă în siguranţă în preajma ei. Curtea casei cu marchiză de sticlă se umplu de vecine care intrau ca la ele acasă, veneau la Sada ca la limanul tuturor necazurilor lor, vorbeau despre acestea uşor ca la spovedanie, ca şi cum le-ar fi pârât, „uite, doamna Boroş, la necazul ăsta, nu mă lasă în pace“.

Pe deasupra aburilor unei fierturi slabe de cicoare, denumită „cafea“, Sada le asculta cu ceva ce părea a fi răbdare şi înţelegere, dar de fapt era uimire în faţa tuturor acelor greutăţi pe care femeile le îndurau, fără să facă nimic ca să se elibereze de ele. Despovărate de gândurile negre, vecinele îşi luau apoi doar necazul şi plecau. Niciuna nu plecase fără să-şi ia necazul, iar din asta Sada înţelesese că nu el le apăsa aşa de tare, ci gândurile şi frământările lor.

Peste gândurile acelea frământate ale vecinelor Sada arunca apoi o găleată de apă, ca să-şi spele pragul casei şi să cureţe locul de negurile altora.

Vara aceea fusese ultima vară a mahalalei liniştite din vârful râpei galbene, cu străduţele străbătute de căruţe în mers domol din care glasuri împăcate cu greutăţile strigau mărfurile de vânzare:

— Pepenipepenipeeeepeni avem!

— Ciuuupercibureţi muuure avem!

— Stiiiicle goale cumpărăăăăm!

Gospodinele ieşeau în grabă pe la porţi, ştergându-şi palmele ude de şorţurile în carouri şi strigând neguţătorului să oprească. În scârţâit de roţi bătrâne, căruţa oprea şi era iute înconjurată de femei care târguiau pepeni, ciuperci ori aveau sticle goale de vânzare.

Toate acestea au fost acoperite într-o dimineaţă de zgomotul stăpânitor al zecilor de camioane şi buldozere ce împânziră locul, de sub poala bisericii Sfintei Precista, care veghea malurile Dunării de mai bine de trei sute de ani, şi până sub dealul Ţiglinei. Se iviră încolonate, înaintând cu hotărâre într-un marş al vremurilor noi care aveau să aducă cu ele lucruri bune şi rele de-a valma.

Departe, pe imaşul Smârdanului, în cealaltă parte a oraşului, începuseră săpăturile pentru cea mai nouă ambiţie a conducerii comuniste: un combinat siderurgic uriaş, care să dea locuri de muncă întregului judeţ şi oţel întregii ţări. Nenumărate articole din ziarul *Scânteia* vorbiseră în vremea din urmă despre studiile făcute, se cercetaseră curenţii de aer, pânza freatică şi felul pământului în măruntaiele lui, ca să se poată decide care era cel mai potrivit loc pentru combinat. Se discutase despre Constanţa, Năvodari, Mangalia sau Galaţi, oraşe cu ieşire la Dunăre şi la mare, pentru ca minereul şi mai apoi oţelul să fie uşor de transportat. Pentru că locurile au şi ele soarta lor, la fel ca oamenii, a ieşit câştigător în bătălia studiilor şi a cercetărilor Galaţiul. De-a lungul vremii, curenţii de aer s-au răzgândit şi nu au mai urmat cifrele din hârtii, abătându-se asupra oraşului şi aducând vapori toxici în cantităţi măsluite timp de decenii.

Deocamdată însă toate acestea nu coborâseră printre oameni. Camioanele aduseră pământul scos din imaşul Smârdanului şi-l descărcară în buza Dunării. Buldozerele începură să-l bătătorească, iar excavatoarele îl mutau dintr-un loc în altul, după poruncile inginerilor care păreau să se trezească în fiecare dimineaţă supăraţi. Cartierul se umplu

de praf în vara aceea. Sada aerisi numai nopţile, deşteptându-se odată cu cei dintâi muncitori ca să ferece bine ferestrele şi să tragă draperiile. Frunzele nucului erau albe şi grele de moloz, curând răsucindu-se bolnave sub atacul şantierului. În vecini, nimeni nu mai întindea rufele la soare pe sforile din curţi. Reflectoare puternice au fost montate pe malul Dunării. La lumina lor, şantierul îşi prelungea viaţa până în inima nopţii, chinuind pescăruşii care se roteau pe deasupra, ameţiţi, şi alungând greierii.

În locul anunţurilor cântate domol, „Stiiiicle goale cumpărăăăm", văzduhul era săgetat acum de chemări şi îndemnuri străine:

— Măi, dă-te jos de-acolo! Jos! Ai să cazi în dumnezeii mă-tii şi n-o să te mai găsească nimeni, niciodată!

— Toarnă asfaltul! Dă-i, dă-i, dă-i! Stop! Stop, ţărane, n-auzi?

Pământul scos dintr-un capăt al oraşului, pentru construirea combinatului, era dus în cealaltă parte, pentru umplerea râpei galbene şi construirea falezei Dunării. Înainte să termine liceul, Cornelia avea să poată coborî până la malul apei fără să mai fie nevoită să ocolească jumătate de oraş. Faleza urma să aibă două benzi: una chiar pe sub casa cu marchiză de sticlă, şoseaua pe care aveam să trecem adesea şi noi, cu maşina, la o distanţă de numai câteva trepte de poarta casei, şi alta jos, pe buza apei, pe sub sălcii şi tei, locul în care avea să se ţeasă vraja dintre mama Cornelia şi tata Manu, mai târziu.

De sus, din vârful malului, zidurile de cetate veche ale Sfintei Preciste priveau la toate acestea fără să judece, aşa cum nu judecaseră nici când tătarii, mai apoi ruşii sub comanda lui Napoleon şi la urmă turcii şi grecii eterişti arseseră oraşul din temelii, de trei ori, nici când douăsprezece mii de ruşi bolşevici au fost biruiţi aici, în Războiul cel Mare, de numai câteva sute de soldaţi români ori când aviaţia americană, apoi cea germană aflată în retragere

bombardaseră oraşul, făcându-l una cu pământul, în ultimul război.

În spatele bisericii cu ziduri de cetate, oraşul se ridicase de fiecare dată la loc.

Două săptămâni după deschiderea ușii

După o dispută care ţinuse ocupate site-urile de ştiri mai bine de o săptămână, anul şcolar începuse până la urmă pe 16 septembrie, într-o zi de luni. Dimineaţa era răcoroasă şi curtea şcolii se umpluse de copii în jachete şi pulovere noi, cumpărate cu numai câteva zile înainte. Între ei, Sara-mică strălucea de mândrie în ponchoul ei cu broscuţe, tricotat de mama Cornelia. Curtea şcolii era împărţită pe diagonală de umbra clădirii în formă de „U". În partea însorită, sute de copii încercau o aranjare aproximativă pe clase, sub îndrumarea deocamdată indulgentă a învăţătoarelor. În partea umbrită, mamele terminaseră demult propria lor aranjare, tot pe clase: cele sosite recent din vreo insulă tropicală exclusivistă, venite în vreun Audi parcat cu îndrăzneală chiar lângă intrarea şcolii, ocupaseră rândurile din faţa tribunei, făcând în şoaptă schimb de impresii despre pulpa de raţă cu pere caramelizate din Mauritius, în comparaţie cu cea din Maldive de anul trecut.

Cele sosite dintr-un resort *all inclusive* din Grecia, pentru toate buzunarele, unde erau cliente fidele în fiecare vară, venite în Volkswagenuri mai modeste, parcate prin spatele blocurilor învecinate, ocupaseră cea mai mare parte a zonei umbrite a curţii şi îşi ascundeau invidia în spatele discuţiilor competente despre data la care ar fi trebuit să înceapă, de fapt, şcoala: 9 septembrie, ca să nu

mai dea copiii capacitatea în mijlocul verii, când afară sunt 38 de grade.

Cele care visau ca odată copiii lor să facă parte din primul grup, sosite de la casa părintească de la țară, unde munceau an de an ca să se poată întoarce, toamna, cu portbagajul plin, venite cu tramvaiul 41, uneau cele două zone ale curții, însorită și umbrită, printr-un șir tăcut și îndârjit de mame ce se prefăceau că nu se cunosc una pe cealaltă.

Mamele divorțate care se încăpățânau să rămână singure, aruncând cu acest statut al lor amenințări invizibile asupra fiecărui soț și tată din școală, nu aveau un grup al lor și nici un loc anume în curtea care răsuna a sărbătoare. Sabi observase încă din primul an de școală al Sarei-mici acest vot de blam pe care îl primise, discret, de la toate celelalte grupuri. Observația rămăsese la suprafață, fără să o afecteze cu adevărat, pe de o parte pentru că nu râvnea să aparțină niciunuia dintre grupuri, pe de alta pentru că nivelurile ei cele mai profunde erau deja inundate de alte dureri care nu lăsau loc superficialităților.

Plecaserăm împreună din casa cu marchiză de sticlă, imediat după acea ultimă zi de plajă la Cocuța, peste Dunăre. Reveniserăm în București și ne reluaserăm viețile lăsate aici, automatismele care pe perioada verii păreau goale de sens ne îmbrăcaseră iarăși ca niște costume etanșe, menite să ne protejeze de propriile noastre dorințe, atunci când ele erau nepotrivite. Colindaserăm împreună magazinele în căutare de uniformă pentru Sara-mică, rechizite școlare, sac pentru echipamentul sportiv ori cutie Frozen *eco-friendly* pentru pachețelul cu mâncare. Îngrijorările noastre se ridicaseră din lumile întunecate de foamete și războaie ale trecutului care foșnea viu în casa cu marchiză de sticlă în straturile elevate ale obiectelor confecționate din materiale biodegradabile.

În urma noastră, uşa dintre cele două jumătăţi ale casei rămăsese deschisă. Nu doar descuiată, ci chiar lipită de perete, sprijinită pe podea cu o cană veche de lut care aducea cu o amforă. Pentru vina bunicii Sada de a fi insistat să adopte copilul, cu răbdarea şi tăria unei picături de apă care sapă în piatră, croindu-şi drum prin ea.

Pentru vina bunicii Vera de a fi ales calea minimei rezistenţe, retrăgându-se dintr-o luptă pe care nu a putut-o duce.

Pentru că războiul şi seceta au adus în familie foamete, ameninţând vieţile copiilor.

Pentru ca moartea să nu le mai răpească Verei şi lui Alecu niciun alt copil.

Pentru că nimeni, niciodată, nu poate prevedea toate urmările în timp, până la a treia generaţie, ale unei decizii.

Pentru Sabi, afectată şi formată de urmările unei hotărâri luate în vremuri de restrişte, mai înainte ca ea să găsească puterea de a-i căuta rădăcinile, ca să repare răul făcut.

Pentru acestea toate şi pentru deschiderea cercului vicios, cu reveniri dureroase pentru toate femeile neamului, într-un drum drept cu un scop precis, uşa dintre cele două jumătăţi ale casei avea să rămână de acum înainte deschisă.

Chiar în timp ce directoarea şcolii lovea uşor microfonul de la tribună cu o unghie roşie, verificându-i starea de funcţionare, în cealaltă parte a curţii apăru Bogdan, tatăl Sarei-mici. Îmi luasem privirea de la ea preţ de o clipă şi, atunci când o căutasem din nou în mulţimea de copii, ea era atârnată de gâtul lui, fericită. Îmbrăcat cu un sacou şi blugi aleşi cu multă ştiinţă exact la graniţa dintre eleganţi şi purtaţi două zile pe un şantier, Bogdan îşi lăsase barba aceea de trei zile cu care ies în lume bărbaţii plictisiţi de vechea lor personalitate. Îi stătea foarte bine, iar privirea lui încrezătoare şi uşor arogantă arăta că ştie asta.

Privirile ni s-au intersectat şi resentimentele pe care i le purtam m-au ajutat să mă relaxez şi să-i susţin privirea cu calm. Ţinea palma pe creştetul Sarei-mici, care se lipise

toată de piciorul lui. Era singurul adult din marea de copii cu ghiozdane în spate şi buchete de flori în mâini. Ţărmul de mame de la picioarele tribunei îi arunca chemări de sirenă care nu trăieşte decât pentru a vedea marinarul înecat în valuri. Măgulit de atenţia lor, Bogdan înclină capul spre noi, într-un salut ce avea în el o complicitate care mă făcu să-mi scutur umerii.

Ştiam că pentru Sabi viaţa devenea dintr-odată foarte complicată în preajma lui. Ea nu-l iertase pe el, în vreme ce el o iertase pe ea, fapt care-l făcea câştigător în războiul rece de după orice divorţ. Sabi nu iertase cu adevărat niciodată, pe nimeni. Confunda iertarea cu ştergerea definitivă a întâmplărilor şi refuza să şteargă ceva din trecutul ei. Abia târziu, la sfârşitul tuturor furtunilor care începuseră, în vara aceea, cu testamentul şi cu căutările cheii, Sabi păruse să descopere că iertarea înseamnă de fapt să-ţi înţelegi corect sentimentele, să le chemi pe numele lor cel adevărat, curăţându-te prin asta.

Deocamdată începuse procesul acesta numai cu mama Cornelia. Pe zi ce trecea, se dovedea a fi o călătorie mult mai lungă şi mai complicată decât păruse iniţial. Periodic, călătoria aceasta a iertării necesita întoarceri în punctul ei de început, ca pentru o recalibrare. Constant, durea în locuri în care Sabi nu simţise niciodată durere până acum, nu ştiuse că există chiar şi acolo terminaţii nervoase pentru astfel de senzaţii. Din acest motiv, iertarea lui Bogdan era încă departe.

— Bună dimineaţa tuturor şi bine aţi venit în noul an şcolar! începu directoarea, o femeie care nu şi-ar fi arătat vârsta dacă nu s-ar fi străduit atât de mult să o ascundă sub straturi groase de fard care, sub soarele de septembrie, începuse să se adune prin riduri.

— Şşşşttt! Şt! se auziră ici-colo glasuri poruncitoare încercând să domolească adunarea.

— Ne aflăm astăzi în pragul unui început, rostogoli directoarea discursul bolovănos, plin de clişee ce aşternură imediat peste întreaga curte o plictiseală din care fiecare îşi găsi propria metodă de evadare.

Sara-mică, de pildă, se strecură printre colegii ei de clasă, traversă în fugă, cu ghiozdanul zornăind în spinare, ţara nimănui dintre copii şi părinţi şi se ivi deodată în faţa noastră, cu o privire serioasă. De la tribună, directoarea o urmărise fără să-şi întrerupă discursul şi punctase necuviinţa întârziind o clipă cu ochii în ochii Sabinei, ca şi cum ar fi stabilit pentru mai târziu o explicaţie.

Trăgându-şi scurt buza de sus peste dinţi ca să-şi aranjeze ochelarii, Sara întinse un trandafir roşu Sabinei şi unul alb mie. Erau doi trandafiri perfecţi, din cei imperiali, cu tulpina dreaptă ca bradul şi cu floarea impunând respect tuturor celorlalte buchete din jur.

— De la tati, şopti Sara-mică, apoi o zbughi înapoi între copii, candid indiferentă la privirile cu care directoarea îi urmări şi de data aceasta drumul.

Surâserăm amândouă ca la comandă, cea dintâi reacţie pe care ne-o setaserăm de mult pentru oricare dintre iniţiativele lui, ca să nu ne găsească nepregătite, şi-i mulţumirăm din cap. Culorile trandafirilor fuseseră alese cu grijă. Tot ce se vedea în exterior era ales cu grijă de Bogdan. Alb pentru mine, semn al bunelor lui intenţii şi garanţie a păcii, roşu pentru Sabi, dintr-o curtenie la care nu renunţa pentru că găsea de bun-gust ca un bărbat să rămână mereu puţin îndrăgostit de femeile lui.

Îmi aminteam perfect ziua în care se cunoscuseră. Prima noastră zi de facultate, prima zi de libertate, prima zi din viaţa de adult la care amândouă visaserăm toată copilăria. Tot ce se petrecuse în ziua aceea căpătase o aură enigmatică de prorocire împlinită, numai fiindcă noi ne deciseserăm că începe viaţa noastră şi voiam să memorăm fiecare minut. Am inclus în aşteptările acelea poleite şi

întâlnirea cu Bogdan. Stăteam aşezate umăr lângă umăr vizavi de Universitate, pe treptele TNB-ului. Sabi fremăta alături de mine la fiecare schimbare de decor, o impresionau puştii ce-şi răsuceau skateboardurile în cele mai neaşteptate moduri şi stolurile de porumbei care păreau că atacă trotuarele. A impresionat-o şi băiatul care s-a aşezat atunci alături de noi, flirtând cu ea pentru ca mai apoi să o ignore tot restul facultăţii.

Bogdan o atrăsese pe Sabi prin curiozitatea inteligentă cu care scormonea zile întregi cărţile, pe urmele unui subiect propus mai mult în glumă, într-o fereastră dintre cursuri, în cafeneaua de la subsol. Lucrurile atinse de mister îl pasionau, iar Sabi vedea în pasiune cel mai sigur semn al unui om viu, care-şi trăieşte viaţa conştient, prezent în ea, nu înlănţuit în inerţia unor automatisme.

Pe vremea aceea, lui Bogdan îi intrase în cap că numele lui are semnificaţii legate de tainele lumii, se întorsese de la o conferinţă de astrologie cu tot felul de idei cu care mai apoi o cucerise definitiv pe Sabi. O ţinuse apoi prizonieră o vreme într-un fel de aproape-relaţie, el îi destăinuia cele mai ascunse frici ale lui, frământări nelămurite care-l chinuiau inutil şi dileme sterpe, iar ea rămăsese captivă în încercarea de a-l salva de el însuşi, de propriii lui demoni, care sfârşiră prin a o devora pe ea, aşa cum se întâmplă cu fiecare salvator.

Mă desfăcusem prima din vraja lui, în vreme ce Sabi îşi petrecuse anii de facultate întorcând pe toate părţile întrebarea: erau sau nu un cuplu? Găsea mereu alte şi alte scuze nehotărârii lui şi punea pendularea aceasta între o atitudine romantică şi una camaraderească pe seama elevării spirituale după care tânjea Bogdan.

Mie, felul în care el ridica uşor o sprânceană şi pleca bărbia atunci când i se adresa cuvântul, convins că dă astfel greutate răspunsului, mi se părea o infatuare în plus. Nu intra în discuţii decât invitat, dar avea obiceiul de a

se întoarce cu spatele şi a părăsi grupul în timp ce vorbea cineva, întrerupându-i cu gestul său discursul şi atrăgând atenţia asupra lui. Cei rămaşi aveau senzaţia nelămurită că Bogdan ar fi avut ceva important de spus, că opinia lui ar fi clarificat problema, dar el nu i-a găsit demni de a o împărtăşi.

Festivitatea din curtea şcolii s-a încheiat atunci când soarele a invadat cu totul tribuna. Directoarea se tot retrăsese în zona umbrită, din ce în ce mai mică, apoi se apropiase de microfon, întrerupând-o pe învăţătoarea clasei a treia:

— Dragi părinţi, vă propun să scurtăm această introducere în noul an şcolar şi să trecem la activităţile cele mai aşteptate de copii. Vom intra la clase, unde vom primi manualele şi vom face cunoştinţă cu noii colegi, acolo unde este cazul, spusese ea, cuprinzând marea de copii într-un surâs fals care avea să dispară imediat ce părinţii aveau să plece.

Nu am putut evita întâlnirea directă cu Bogdan, care pornise drept către noi, înotând amuzat prin râul de copii care curgea spre intrarea şcolii. Ne-a invitat la o cafea peste drum şi am petrecut o jumătate de oră vorbind despre Sara-mică. O surprindeam pe Sabi cercetându-i chipul cel nou, încadrat de barba abia ghicită, şi căutam în minte subiecte care să tragă pentru ea semnale discrete de alarmă. Nu-mi dădeam seama în ce măsură reuşeam să o îndepărtez de rolul de salvator al neînţeleşilor planetei, din pricina căruia făcea de obicei atâtea greşeli care o răneau.

Din fericire, nici Bogdan nu dorea mai mult decât mine o apropiere prea mare. Îşi privi cu înţeles ceaşca goală de cafea şi ne întrebă cu un surâs dacă mai vrem una, dar făcu semn chelneriţei să ne facă nota de plată înainte ca vreuna dintre noi să-i răspundă. Se îndepărtă apoi cu mersul lui atât de bine cunoscut, în care fiecare picior mai întâi întârzia imperceptibil în aer cu nehotărâre şi abia

după aceea se avânta într-un pas întreg, mers de bărbat adâncit în gânduri.

Către seara acelei zile, chiar înainte de a ne despărţi, Sabi îmi spuse fără să mă privească:

— O să-i scriu Sebastianei. Am luat adresa de e-mail din caietele găsite în jumătatea cealaltă de casă şi o să-i scriu.

— Va trebui mai întâi să vorbeşti cu mama Cornelia, am spus, închipuindu-mi o întâlnire între surori după mai bine de douăzeci de ani de tăcere în care rănile înţepeniseră în îndărătnicii de piatră. Să nu crezi că va fi uşor pentru ele.

— Vreau doar să vorbesc cu mătuşa mea, spuse Sabi. Nu-mi propun o întâlnire între ele două. Nu trebuie să fie vorba întotdeauna numai despre ele. Va fi numai între mine şi Sebastiana. O invitaţie nevinovată la poveşti.

— Nimic nu mai este nevinovat după douăzeci de ani de tăcere, Sabi, am spus şi cuvintele rostite în bucătăria ei luminoasă m-au surprins şi pe mine, ca şi cum s-ar fi ivit acolo, între noi, dintr-o voinţă a lor proprie.

Am mâncat împreună cu ele în seara aceea, ascultând-o pe Sara-mică cum povestea amănunţit prima zi de şcoală, şi am plecat târziu. Mă simţeam răspunzătoare pentru tot ce avea să se petreacă cu ele după publicarea cărţii mele. Dezvăluirea atâtor frământări ascunse, expunerea vulnerabilităţilor într-un catharsis care nu avea cum să fie blând ar fi trebuit să mă afecteze numai pe mine. Era imposibil însă să mă separ de ele, să le protejez de vindecarea dureroasă pe care o începusem. Curgeau toate prin venele mele, fiicele Siminei şi fiicele fiicelor Siminei, şiruri de femei, şiruri de poveşti care mă ţesuseră în covorul familiei lor.

La plecarea din Galaţi, casa îmi păruse prăfuită şi ştearsă. Pentru prima oară îşi pierduse magia, scrinul cu ghivece de flori din sufragerie avea dintr-odată crăpături şi colţuri lipsă, iar lumina zilei nu se mai ferea ca în trecut să cadă asupra lui, dezvăluindu-le. Scriind despre toate acestea, le coborâsem de pe piedestalul pe care copilăria

mea îngropată le urcase, culegându-le ca dintr-un pom al nemuririi şi coborându-le în lumea supusă timpului. Poate că mama Cornelia avea dreptate şi ar trebui să trăiesc cu picioarele pe pământ, căci iată că nu pot salva nimic, e doar o iluzie, de fapt timpul a ucis şi aici, în casa în care toţi încă păreau vii, simulând o viaţă cu reguli stranii, viaţă bidimensională de fotografii care au în spate poveşti.

Am adormit târziu, sau mai degrabă mintea mea a rămas câteva ore suspendată în ţara nimănui dintre vis şi trezie. Obişnuiam să rememorez, înainte de a adormi, întâmplările zilei, ca şi cum aş fi verificat dacă le-am înţeles corect, le mai trăiam o dată pe repede înainte, cum perii umerii unui palton înainte de a-l pune în şifonier, la păstrare. Mi-am amintit de un film care-mi plăcuse mult, în care era propusă o lume pentadimensională unde timpul era a patra dimensiune, iar iubirea, a cincea. Mă gândeam la o lume tetradimensională în care cea de-a patra dimensiune să fie poveştile, viaţa să fie posibilă şi pe diagonala timpului, prin istorisiri cu care cei din prezent să-i învie pe cei din trecut. O familie plină de poveşti nu are sfârşit. Povestea nepieritoare ţine familia în viaţă.

Într-o astfel de lume, invitaţia către Sebastiana ar fi putut suna aşa: te aşteptăm la o seară de poveşti în care să o trezim pe Simina, să petrecem alături de ea câteva ore, să-i spunem că ne este dor de ea aşa cum îţi poate fi dor de un om pe care nu l-ai prins în viaţă, dar îl simţi în tine.

Evenimentele zilei îmi amintiseră o scenă petrecută demult, pe vremea când eu şi Sabi tocmai terminaserăm clasa întâi. Era genul de amintire în care faptele în sine nu sunt foarte însemnate, dar emoţiile stârnite de ele rămân atât de vii în timp, încât ştii cu certitudine că acela a fost un moment de răscruce în formarea ta.

Sabi adusese acasă carnetul de elevă cu cele dintâi medii ale ei. Printr-un proces misterios pe care nu şi-l explicase, pentru că încă nu se deprinsese cu urmărirea

încordată a notelor, în carnet avea media nouă la desen, într-un şir neîntrerupt de medii de zece. Inima i se oprise preţ de o secundă dureroasă atunci când văzuse pentru prima oară acel nouă. Fusese derutată, ruşinată, se simţise pedepsită cu media aceea şi nedreptăţită pentru că nu fusese anunţată de-a lungul trimestrului că nu se descurcă la desen.

Evitase privirea mamei Cornelia atunci când ea se întorsese acasă şi întrebase de carnetul cu medii. Se răsucise pe călcâie şi ieşise vijelioasă din bucătărie, ridicând mâna deasupra capului ca să ajungă la clanţa uşii, pentru că Sabi la şapte ani încă nu ajungea cu creştetul la clanţă. Mama Cornelia scosese carnetul din ghiozdan, îl cercetase cu luare-aminte, apoi îi spusese Sabinei, pe care o găsise în mansardă:

— Ai doar o medie de nouă.

Rostirea nereuşitei ei cu glas tare ridicase valuri de ruşine în Sabi. Cu toate că ea nu mai recunoaşte acum, am văzut-o plângând tăcut, cu pumnii strânşi, în ziua aceea. Peste ani, pentru că Sabi nu putea uita momentul, l-am discutat îndelung între noi, întorcându-l pe toate părţile. Mama Cornelia adăugase într-un târziu: „Bravo!“. Sabi însă îi reproşa chiar şi astăzi că nu adusese în discuţie mediile ei de zece, ci doar pe cea de nouă.

— Cred că aş fi avut nevoie să o aud spunând: „Ai numai medii de zece, bravo“. Mama camufla orice laudă într-un reproş diminuat, ca şi cum marele succes era faptul că evitasem eşecul.

— O notă de nouă este un eşec? o întrebam, aşternând astfel tăcerea între noi, pentru că Sabi nu-mi răspundea cu voce tare, iar restul discuţiei o purtam între noi numai în gând.

Înţelegeam ce voia să spună, dar mă întrebam în ce măsură este conştientă că perfecţionismul acesta o împiedică să fie ea însăşi. În familia lor, fiecare era perfect

într-un domeniu pe care şi-l adjudeca de timpuriu, strivindu-i sub povara aşteptărilor pe cei care nu se grăbeau să şi-l adjudece pe al lor. Mama Cornelia era gazda perfectă, Sebastiana era musafirul perfect.

Mama Cornelia muncea o zi întreagă în ajunul Crăciunului ca să poată umple masa cu bunătăţi gătite obligatoriu numai de mâna ei, într-o încercare înduioşătoare de a căpăta admiraţia oaspeţilor, a fiecărei fiinţe vii de pe planetă, cu nădejdea că, odată căpătată, această admiraţie o va molipsi cât de puţin şi pe bunica Vera. Pe o linie de transfer nu prea complicată, mama Cornelia făcea toate acestea pentru dragostea bunicii Vera.

Sebastiana rătăcea zile întregi prin magazine, prin consignaţii ori printre tarabe, scotocind după cadoul de Crăciun perfect, trecând în revistă tot ce ştia despre fiecare în parte astfel încât obiectul să-i topească inima şi să nu mai uite niciodată acel cadou. Se străduia să rămână în memoria celorlalţi, să le mişte inimile, să-i amprenteze pentru totdeauna, în aceeaşi încercare înduioşătoare de a se face ea însăşi de neuitat pentru bunicul Alecu. Pe o linie de transfer la fel de simplă, Sebastiana făcea toate acestea pentru dragostea bunicului Alecu.

La sfârşitul clasei întâi, Sabi eşuase în dorinţa ei de a fi eleva perfectă, pentru ca mama Cornelia să o vadă. Totul părea să se judece în termeni absoluţi pentru ele: o gazdă, un musafir, o elevă trebuiau să fie perfecţi, întotdeauna. Nimeni nu-i iubeşte pe perfecţi, dar femeile acestea toate născute din Simina păreau să nu ştie asta.

Mama Cornelia nu o iertase niciodată pe Sabi că era fată. Să fi adus pe lume un băiat ar fi însemnat să-i dea naştere din nou lui tata Manu, ca să-l crească de data aceasta ea. Sabi însă era fată, iar inima mamei Cornelia tradusese asta prin gândul că ea însăşi venise din nou pe lume, pentru îndreptarea greşelilor făcute prima oară. Dar asta nu se putea, întrucât Cornelia cea de şase ani era

deja vinovată de la începutul şi până la sfârşitul tuturor lumilor posibile, altfel bunica Vera nu ar fi dat-o bunicii Sada. Sabi se născuse astfel vinovată.

Cu cincizeci şi şase de ani înainte de deschiderea uşii

Mama Cornelia avea optsprezece ani atunci când l-a întâlnit pe tata Manu. Era serioasă şi veşnic uşor încruntată, hotărâtă să nu arate lumii acesteia nicio urmă de frivolitate, de exemplu vreun surâs. Credea că ieşise din copilărie, de vreme ce în ultimii ani de liceu i se măritaseră mai multe colege de clasă. Tot chipul ei contrazicea însă încredinţarea aceasta. Era blondă cu ochii verzi, o combinaţie care făcu oarecare vâlvă printre studenţii anului întâi de la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic Galaţi.

Tata Manu avea optsprezece ani atunci când a întâlnit-o pe mama Cornelia. Era cu totul nestăpânit, repezea către lume gesturi hotărâte şi vorbea apăsat, poruncitor. Nu se supusese acasă tatălui său şi nu avea de gând să se supună nici de acum înainte cuiva. Credea că este bărbat şi că viaţa lui tocmai a început, de vreme ce plecase de unul singur de acasă numai cu o valiză, certat cu părinţii, trântind uşa în urma lui. Tot chipul lui contrazicea însă încredinţarea aceasta. Avea părul şi ochii negri şi făcea parte din echipa studenţească de fotbal, o combinaţie care făcu oarecare vâlvă printre studentele anului întâi.

Mama Cornelia şi tata Manu erau în aceeaşi grupă.

Totuşi, primul semestru trecu fără ca ei doi să schimbe vreo vorbă sau să se observe mai mult decât în treacăt. Asta şi din cauză că tata Manu ajungea pe la cursuri numai după ce se terminau antrenamentele la fotbal. Care nu se

terminau niciodată. Echipa de fotbal Ştiinţa Galaţi promovase în Divizia B cu un an în urmă, iar Consiliul local şi judeţeana de partid hotărâseră, în şedinţă deschisă, ca echipa să-şi menţină locul în clasament cu orice preţ. Pentru aceasta, au fost acordate burse proaspeţilor studenţi din orice oraş universitar din ţară care ar fi dorit să vină la Galaţi.

Deveniţi repede vedetele întregii universităţi pentru că erau protejaţi de primăria oraşului şi de judeţeana de partid, băieţii se bucurau de mare trecere în faţa colegelor lor. Profesorii închideau ochii cu indulgenţă atunci când ei apăreau la un curs din trei, punând pe colţul catedrei adeverinţele de fotbalişti, urmăriţi cu priviri umede de un amfiteatru întreg de studente. În pauze aruncau priviri cerşetoare şi surâsuri de eroi aflaţi la ananghie şi atacau grupurile de fete, vânând notiţele de la cursurile la care lipsiseră.

— Cornelia are cele mai complete notiţe şi scrie frumos, i se răspundea lui tata Manu de fiecare dată, iar el chiar îşi luase inima în dinţi de vreo două ori şi ceruse cursurile de la fata aceasta încruntată şi frumoasă care-l intimida.

— Te-am văzut şi zilele trecute cerând cursuri, îi răspunsese mama Cornelia acuzatoare, iar tata Manu se simţi ca şi cum un Dumnezeu judecător al chiulangiilor l-ar fi privit drept în ochi, fără să clipească.

Nimeni nu reuşise până atunci să-l facă să se simtă vinovat. Vinovăţia era un sentiment care-i stârnea un râs sincer, iar el simţea cum puteri de bărbat tânăr urcă din pământ, prin tălpi, până în creştetul lui, unde îl curentau puţin, încredinţându-l astfel că stăpâneşte lumea.

Şi, cum Dumnezeu chiar mergea pe pământ pe vremea aceea, iar oamenii obişnuiau să-i desluşească semnele, tata Manu se îndrăgosti de mama Cornelia. Mai întâi numi ceea ce simţea enervare.

— Mă enervează Cornelia asta, dar se înţelege tot ce scrie la cursuri, spusese el în camera de cămin, în vreme ce copia notiţele, urmărind cu un deget rândurile pe caietul ei.

Degetul ei probabil că urmase acelaşi drum ca şi al lui de-a lungul rândurilor. Gândul acesta făcu propriul lui deget să întârzie o clipă, cercetând rotunjimile unui „o".

— Care-i Cornelia? întrebase colegul de cameră.

— Blonda, răspunsese scurt tata Manu, refuzând să cerceteze motivele pentru care nu-i făcea plăcere să intre în detalii legate de aspectul ei.

— Avem patru blonde în grupă, insistase colegul. Care dintre ele?

— Aia care învaţă bine.

— Blonda cu ochii verzi? se ridicase atunci colegul lui tata Manu drept în picioare, entuziasmat. Ăsta e caietul blondei cu ochii verzi? Nebunule care eşti, păi, ce-am vorbit noi zilele trecute? Avem o singură blondă cu ochii verzi în toată facultatea!

Aplecat deasupra caietului ei, tata Manu înţelese de ce ezitase să dea detalii: din cauza listei cu fete pe care studenţii o întocmiseră în cămin. Făcuseră un catalog cu toate colegele, numele, culoarea părului şi a ochilor şi orice altă informaţie aveau despre fiecare în parte. Lista nu avea niciun alt scop în afara aceluia de a le da ocazia să vorbească despre ele, dar lui tata Manu prezenţa Corneliei pe listă i se părea un afront.

Înapoiase atunci caietul lăsându-l să cadă pe pupitrul din faţa Corneliei cu condescendenţă, ca şi cum el era cel care îi făcuse ei o favoare pentru că alesese tocmai notiţele ei dintr-o grupă întreagă care-i aştepta privirile.

Duminică dimineaţa studenţii erau încurajaţi să ia parte la activităţi unde puteau fi văzuţi, pentru ca nu cumva să se îndeletnicească cu mersul la biserică. Erau acceptate plimbările în Grădina Publică, matineele de la Teatrul Muzical „Nae Leonard" sau de la cinematografe şi mai cu

seamă meciurile amicale ale echipei de fotbal a studenților. Erau strict interzise restaurantele și terasele, iar organizația de partid din universitate constituise echipe de câte trei-patru profesori care mergeau, duminica, din restaurant în restaurant ca să se asigure că nu se află studenți pe la mese.

Între toate acestea însă, meciurile Științei adunau toată suflarea studențească a orașului, din mai multe motive. Pe de o parte, fetele mergeau ca să-i vadă pe fotbaliști și să-i poată aclama, sub un neutru pretext sportiv. Pe de altă parte, băieții mergeau ca să poată sta alături de fete și, în momentele de bucurie de după vreun gol, să le adune sub umărul lor cu un gest ca între microbiști. Pe urmă, vreme de câteva zile se păstra un aer încântător de complicitate pe holurile facultăților între cei care luaseră parte la meci.

După o astfel de dimineață încărcată de emoții, portarul Virgil își luă câteva ajutoare dintre coechipieri și o așteptă la ieșirea din tribune pe Marcela. Brunetă cu ochii căprui, veselă, intrase cu medie mare, scria în catalogul fetelor din căminul băieților. O invită la un suc la Miorița, ca să discute despre cursul de teoria literaturii, la care Virgil recunoscu că nu prea înțelesese și avea multe întrebări.

— Nu merg singură cu tine la Miorița, se alintă din mijlocul grupului de prietene Marcela.

— Haideți toate, îi răspunse Virgil, aruncându-le priviri rugătoare celorlalte două fete. Vin și Genu, și Izotop, și Manu, completă el, arătând cu bărbia peste umăr la susținătorii lui.

Din spatele portarului echipei, tata Manu privea cu îndrăzneală la mama Cornelia, aflată în spatele Marcelei. Ochii lui negri, impertinenți și hotărâți, treceau prin pleoapele ei coborâte și-i scormoneau printre gândurile pe care Cornelia nu și le simțea în siguranță.

— Nu merg, dragă, la Mioriţa, aţi înnebunit? continuă Marcela să cocheteze, încântată că era cerută de patru fotbalişti. Ne prind ăştia.

Lat în umeri şi mătăhălos ca ursul, portarul echipei aruncă o privire în spate, către Manu, cerând ajutor. Iritat de totala lui nepricepere, Manu ieşi dintre băieţi şi intră între fete, punând câte o palmă blândă pe spatele Corneliei şi al Marcelei şi împingându-le uşor către ieşire.

— Merge toată lumea, spuse el, vorbind calm ca în preajma unui stol de porumbei aşezaţi pe trotuar, pe care nu vrei să-i sperii. Bem un suc, ce facem? Nu facem nimic. Nu avem ce să păţim. Sunteţi cu noi.

Terasa braseriei Mioriţa era plină de muncitori care-şi scoseseră nevestele la bere cu mici. Grupul de studenţi s-a aşezat la o masă din interior, pe jumătate ascunsă în spatele unui stâlp. Manu a îndepărtat, tăcut şi hotărât, fără nicio explicaţie, pe oricine ar fi dorit să se aşeze alături de Cornelia şi a comandat câte o halbă de bere pentru băieţi şi câte un Cico pentru fete.

— Eu nu vreau, spusese Cornelia, pentru că nu avea bani la ea şi nu ştia exact ce implicaţii ar putea avea să-i fie plătit un suc de către un băiat.

— Bei un Cico, îi poruncise cu calm Manu, aşezând sticla înapoi în faţa ei. Nu te măriţi, doar bei un Cico. Nu facem nimic rău, nu vă mai fandosiţi atât.

În jurul mesei cu alune, bere şi suc, trei fete şi patru băieţi îşi uitară iute îngrijorările şi umplură braseria de râsete. Manu conducea întreaga adunare şi curând fetele înţeleseră că adevărata întâlnire era între el şi Cornelia, iar portarul Virgil fusese, pentru prima oară în viaţa lui de fotbalist, scos la înaintare. Nu se descurcase prea bine, după părerea lui Manu, dar punctele slabe ale planului de joc aveau să fie discutate altă dată.

Băieţii explicară pentru fete poreclele: Izotop, student la Fizică, fusese numit aşa din pricină că era instabil, ieşea

după fiecare meci mereu cu altă fată. Genu își primise numele pentru că uita să analizeze genul substantivelor la seminarul lui Haraboja, făcându-l mereu pe profesor să spună: „Genul, tovarăşe student! Genul!". Fetelor li se părea că lumea lor, a acestor zmei care nu se tem de raziile profesorilor și se află sub protecția conducerii orașului, este învăluită într-un abur argintiu de faimă care le acoperea puțin și pe ele, atunci când se aflau în preajma lor.

Chiar și Cornelia surâdea discret, impresionată, cu sentimentul nelămurit că încalcă niște reguli nedrepte. Linia perfectă a obrajilor și pielea netedă a feței la cei optsprezece ani ai săi îi dădeau un aer de păpuşă de porțelan. Un surâs deplin ar fi stricat chipul acesta, iar ea părea să fie conștientă de asta, căci aținteа către oameni priviri drepte și nemișcate. Avea o seriozitate senină, care nu apăsa și nu judeca așa cum o făcea seriozitatea Sadei ori a Siminei. Era mai mult o tristețe asumată cu stoicism. Patru pistrui rătăciți pe obrazul stâng, fix patru, fix în mijlocul obrazului, îi făceau pe cei care abia o cunoșteau să fie atrași de locul acela ca de un magnet. Nu puteai fi sigur că sunt chiar pistrui din pricina locului neobișnuit, mai îndepărtat de nas decât te-ai fi așteptat. Și apoi erau prea puțini, iar celălalt obraz era curat ca laptele, oricât ar fi cercetat curioșii. Cornelia permitea studiul acesta liniștită, fără să-și ia ochii de la noua sa cunoștință, așa cum ar face un colecționar mândru de cel mai prețios obiect al colecției sale, care îngăduie cu generozitate admirația profanilor.

Cei care primeau privirile Corneliei le purtau uneori ca pe niște talismane aducătoare de noroc. Se întâmpla însă rar ca ea să-și învingă ușoara blazare și să-și ridice privirile printre pământeni.

Tocmai când Manu se afla pe punctul de a descifra taina acelei tristeți nelămurite care vălurea aerul în preajma Corneliei, în ușa braseriei se iviră doi profesori însoțiți de

doi asistenţi. Se opriră chiar la intrare, blocând uşa, şi începură să cerceteze locul din priviri.

Fetele săriră de la masă şi o zbughiră spre toaletă mai înainte ca băieţii să apuce să spună: „Şase! Beşliu cu Haraboja în control!". Scund, dar impunând prin costumul impecabil şi prin cămaşa cu butoni, profesorul de literatură universală, Beşliu, urmări din priviri grupul de fete bulucit la uşa toaletei. Când fu sigur că le recunoscuse, se apropie de masa la care băieţii rămăseseră aşezaţi. Niciunul dintre ei nu se ridică în picioare, întărindu-i astfel profesorului Beşliu vechea lui convingere că sportivii sunt doar nişte haimanale, derbedei care strică bunul renume al universităţii, strecurându-se prin şcoală ca gâsca prin apă şi profitând de recentele ambiţii ale conducerii judeţenei de partid de a avea o echipă de fotbal în Divizia B.

— Halal atitudine studenţească, tovarăşi, nu am ce zice! vorbi el pe un ton demn de scene mult mai mari decât biata Mioriţa. Nu vă este ruşine?

Întrebarea rămase fără răspuns. Băieţii încă nu auziseră ca aceia prinşi în restaurante să fi păţit altceva în afară de o muştruluială publică, aşa că aşteptară cu calm ca momentul să ia sfârşit.

— Dumneata, Mocanu, parcă ştiu că eşti şi utecist, continuase Beşliu privind la Virgil, care păru să-şi amintească abia acum de această calitate uitată a sa.

Se îndreptă în scaun şi dădu să se ridice totuşi în picioare, conştient că poartă o vină mai mare decât colegii săi. Manu întinse mâna, luă halba pe fundul căreia mai avea două degete de bere şi bău calm, anume ca să imprime atitudinea tuturor celor de la masă. Virgil se relaxă.

— Ne vedem la examene, promise Beşliu întregii mese, apoi aruncă încă o privire către toaletă şi grupul de profesori ieşi.

Eu şi Sabi cunoşteam toate aceste poveşti chiar de la ei, de la tata Manu şi de la mama Cornelia. Obişnuiau să

se aştepte unul pe altul de-a lungul istorisirii, ca să spună fiecare versiunea lui. Pe alocuri se contraziceau, dar o făceau fără patimă, ca şi cum nu ei ar fi fost implicaţi, ca şi cum ar fi povestit un film pe care fiecare îl înţelesese diferit. O invidiam pe Sabi. În momentele acelea nu înţelegeam cum de-i găseşte mamei Cornelia vreo vină. Viaţa lor îmi părea un vis frumos.

— Da, este, recunoştea Sabi după o clipă de gândire. Dar mama nu mă atinge, completa ea şi, de obicei, după asta nu mai vorbea tot restul zilei.

Tata Manu spunea că de la păţania aceea a început iubirea lor. Mama Cornelia spunea că perioada în care nu se gândea încă la el a mai continuat un semestru.

— Erai fata mea, toată lumea ştia asta, încerca tata Manu să o convingă după douăzeci de ani de la întâmplare. Tu nu observaseşi că niciun băiat nu se apropia de tine? Nu te-ai întrebat de ce?

— Nu m-am întrebat, răspundea mama Cornelia, pentru că ştiam de ce. Pentru că mă păzeai tu. Dar între paza ta şi acceptul meu a trecut un semestru.

În ziua aceea grupul de studenţi se întorsese acasă de la Mioriţa pe jos, tot împreună, conducând pe rând fiecare fată până-n poartă. O făcuseră din acelaşi spirit de frondă, prelungind răzmeriţa ce consta în a-şi petrece timpul liber prosteşte, fără să facă nimic, numai bucurându-se unii de prezenţa altora.

Casa cu marchiză de sticlă tresări cu surprindere la vederea lor. Şantierul din care avea să răsară faleza era pustiu duminica. Utilajele zăceau părăsite printre munţii de pământ şi nisip, vegheate din înalturi de pescăruşii care nu îndrăzneau să se aşeze pe ele, de vreme ce până mai ieri fuseseră vii.

De la masa de sub nuc, bunicul Octavian le aruncă mai întâi o privire pe deasupra ziarului, apoi se ridică şi făcu doi paşi, oprindu-se şi aşteptând în mijlocul curţii.

— Să trăiţi! îl salutară băieţii, retrăgându-se din preajma Corneliei şi îndreptându-şi fără voie umerii.

— Bună ziua, băieţi, le răspunse bunicul Octavian, în vreme ce bunica Sada deschidea poarta şi băga fata înăuntru.

— Unde ai fost? o întrebase mai târziu bunicul Octavian, privind-o drept şi cercetându-i mai mult gesturile cu care primea întrebarea, pentru că ochii nu şi-i arăta.

— La meci, răspunsese Cornelia. Cu toate fetele. Ştia mama.

— Mâine de la ce oră ai cursuri? mai întrebase bunicul Octavian.

— De la opt, răspunsese Cornelia, apoi continuase să dea detalii, pentru că bunicul Octavian o privea în tăcere. Am etnologie şi folclor. Şi pe urmă literatură rusă, pe urmă teoria literaturii.

— Bine, mai spusese bunicul Octavian. Ajut-o pe mamă-ta să pună masa.

La scurt timp după această întâmplare, vestea că Manu fusese dat afară din căminul studenţesc se întinsese ca focul pe holurile universităţii. Cornelia află detaliile de la Genu, care povesti întregii grupe adunate în jurul lui cum fuseseră prinşi colegii de cameră ai lui Manu fumând şi jucând cărţi de către o echipă de utecişti care trecuse din cameră în cameră, verificând activităţile.

— Dar nu i-a anunţat nimeni, dragă? întrebase Marcela, indignată.

— Când s-a întâmplat asta? voise să ştie Cornelia.

— Când aţi venit voi la meci, îi răspunsese Genu.

— Dar Manu nu era în cameră atunci, spusese Cornelia.

Ocupaseră un întreg şir de bănci al amfiteatrului şi formaseră acolo un nucleu de criză care nu făcea deocamdată altceva decât să dezbată întâmplarea. Li se alăturară alţi câţiva colegi care obişnuiau să vină la meciuri. Băieţii se aşezaseră pe pupitre, un fel de declaraţie de solidaritate cu cel nedreptăţit, camuflată într-o mică nesupunere faţă de reguli. Fetele îşi sprijiniseră şoldurile de

un colţ de bancă şi un jupon de nailon foşni discret, aşezându-şi pliurile bogate. Toţi ştiau că soarta lui Manu este pecetluită. Niciunul nu spera ca adevărul să mai poată repara acum ceva. Întâmplarea venea ca un sprijin neaşteptat pentru profesorul Haraboja, care avea să o folosească pentru a-i da lui Manu o lecţie şi pentru a stârpi din faşă orice alte cutezanţe.

Şedinţa organizaţiei UTC pe facultate se desfăşurase scurt şi eficient. Pentru că nu era utecist, Manu nu luase parte la adunare. Echipele de voluntari care verificaseră căminele dăduseră citire unui raport despre ce găsiseră, fusese propusă sancţiunea pentru camera 21 – excluderea celor trei studenţi din cămin –, se votase în unanimitate şi se încheiase şedinţa.

În lipsa unor idei mai bune, băieţii îi propuseseră lui Manu să meargă la decan în audienţă, să explice situaţia. Nu poţi fi vinovat dacă nu ai fost de faţă atunci când s-a întâmplat.

— Nu mă duc să explic nimic nimănui, ridicase Manu vocea, iar mâna lui începuse un gest brusc pe care el îl opri însă la jumătate, mai înainte ca băieţii să înţeleagă ce ar fi vrut să facă. Nu am nevoie de căminul lor!

În noaptea aceea dormi la Virgil, într-o casă cu numai două odăi aflată în afara oraşului, departe către Lacul Brateş, în Vânători. Părinţii lui Virgil îi cerură scuze pentru pragurile de sus ale uşilor, atât de lăsate, încât băieţii erau nevoiţi să-şi plece capetele ori de câte ori intrau sau ieşeau, pentru masa şchioapă din bucătăria-dormitor, pentru farfuriile desperecheate şi pentru mirosul greu care venea de la groapa de gunoi din vecinătate. Manu se descurca mai bine cu cei care-l atacau decât cu cei care-l primeau cu braţele deschise, aşa că seara fu stânjenitoare pentru el.

A doua zi, la antrenament, băieţii îi povestiră antrenorului ce se întâmplase, cum rămăsese Manu fără cazare şi

cum va fi nevoit să se întoarcă acasă, pentru că nu are unde dormi.

— Rămânem fără atacant, tovarăşul antrenor, se plânseră băieţii. Familia nu-l ajută, ştiţi. E bursier, nu primeşte nimic de acasă.

Până seara, Manu primi o cameră în casa unei bătrâne care locuia lângă Grădina Publică, chiar peste drum de căminele studenţeşti. Chiria fu plătită pe toată perioada anilor de facultate de clubul sportiv, cu bani de la Consiliul local.

— Ce rebel, tu, şopteau îmbujorate studentele în spatele caietelor ridicate în dreptul buzelor.

De teama ameninţării profesorului Beşliu din ziua aceea, la Mioriţa, ori din alte pricini mai tainice, rebelul începuse să vină mai des pe la cursuri. Se aşeza la dreapta Corneliei şi scria tot după notiţele ei, privind peste braţul ei. Cursul de istorie îl captivă şi porni o discuţie cu profesorul, care făcu un mic semn de apreciere către el la sfârşit, cu toate că nu mai reuşise să termine ce avea de predat. La literatură comparată se strădui să urmărească până la capăt, abţinându-se de la comentarii, dar la franceză nu se putu stăpâni şi-l pufni râsul de vreo două ori. Profesoara puncta fiecare propoziţie în franceză cu câte un „da?“ întrebător, pe româneşte, ca o ultimă asigurare că treaba merge bine.

După câteva zile, Cornelia fu chemată în biroul decanului.

— Tovarăşa Boroş, începu decanul o frază care ameninţa să fie lungă şi ocolită, apoi păru să se răzgândească, se opri, îşi aprinse o ţigară pe care o stinse imediat în scrumieră şi închise un curs pe care-l avea în faţă, mai mult ca să le dea de lucru mâinilor. Tovarăşa studentă, începu din nou, de data aceasta fără plan, privind-o cu atenţie pe Cornelia. Ce cauţi dumneata, tovarăşa Boroş, cu derbedeul ăsta?

Cornelia frământase până atunci în mâini două caiete, ruşinată până la lacrimi de seminarul la care nu ştiuse niciun răspuns, pentru că pur şi simplu nu învăţase, convinsă că acum avea să afle toată lumea că nu învăţase, mama, tata, Sebastiana, care era studentă la Bucureşti, emancipată şi cultă aşa cum ea, Cornelia, nu avea să fie niciodată. Ultimele cuvinte ale decanului puseră capăt tuturor acestor frământări şi ea ridică ochii către el:

— Care derbedeu? întrebă cu toată seninătatea, uşurată că nu era vorba despre seminar.

— Zaharescu, fotbalistul cu care eşti dumneata. Haimanaua aia este pentru dumneata, tovarăşă? Dumneata eşti o fată cuminte, muncitoare, profesorii dumitale au numai cuvinte de laudă. Se poate?

— Nu sunt cu nimeni, spuse Cornelia apăsat, ridicând jignită bărbia şi înfigând în el privirile cu care le ţinea la distanţă, de ani de zile, şi pe Sada, şi pe Vera.

— Bine, tovarăşă, spusese decanul, dornic să scurteze cât mai mult discuţia şi convins că fiecare înţelesese deja ce era de înţeles. Mai gândeşte-te, mai cântăreşte. Îţi vorbeşte un om care ar putea să-ţi fie părinte.

După discuţia aceasta, Cornelia se aşezase la cursuri numai între Marcela şi Doiniţa, pentru zădărnicirea planurilor lui Manu. Între ei nu avusese loc încă nicio întâlnire, niciun cuvânt nu fusese spus, nicio întrebare nu fusese pusă.

— Dar ce ai cu el, tu, înţepato? şoptise Marcela cu ochii în caiet după intrarea profesorului, pentru ca ea să nu mai aibă ce face şi să fie nevoită să-i asculte părerea. Toate ne uitam cu drag la voi din spate. Tu cu părul ăsta blond, el cu părul negru ca pana corbului, vă stătea aşa de bine, creştet lângă creştet. Un înger şi-un drac. El e îngerul, asta e clar.

§

În vacanţa dintre semestre, Sebastiana sosi din Bucureşti cu un geamantănaş cochet, mai mult o poşetă decât un geamantănaş, pe care-l păzea cu străşnicie, cu teamă chiar. Purta pantaloni pană care se îngustau tot mai mult pe piciorul ei, terminându-se apoi brusc cu două degete deasupra gleznei, şi balerini cu vârful ascuţit. Mergea ca şi cum ar fi dansat, răsucind călcâiul către interior atunci când îl desprindea de pământ, într-o mişcare scurtă care-i imprima trupului ei unduiri de twist. Buclele blonde şi le prinsese într-o băsmăluţă mai mică decât palma ei, un fel de batistă care o făcea să arate foarte şic.

Nu stătea locului o clipă. Râdea gâlgâit, îmbrăţişa strâns pe toată lumea, topindu-l pe cel prins în braţele ei, începea să povestească năvalnic ceva, apoi se întrerupea ca să scoată de undeva un cadou minuscul, un nimic pe care-l făcea nepreţuit printr-o poveste pe care o punea în spatele lui. Ardea de viaţă, incendiind tot ce atingea. Nimănui nu-i trecea prin cap să întrebe de unde are asemenea haine elegante într-o ţară aflată sub Cortina de Fier de ani de zile. Probabil că hainele se transformau singure atunci când le îmbrăca ea, aşa cum se transformau şi aerul, şi pământul, şi oamenii pe care-i îmbrăţişa. Nimic nu rămânea comunist, cenuşiu şi şters în prezenţa Sebastianei.

— Unde punem ăsta? şoptise parfumat Sebastiana în urechea Corneliei, ascunzând geamantănaşul la spate.

— Ce ai acolo? întrebase Cornelia.

— Şşşşşt! o strânsese Sebastiana de mână. E de puşcărie.

Sus, în mansarda unde îmi scrisesem vara aceasta cartea, încă goală pe vremea aceea şi luminată stins numai prin lucarna îngustă, surorile se ascunseră ca să poată deschide în siguranţă, mai mult pe dibuite, geamantănaşul care le-ar fi putut aduce puşcăria. Se dovedi a fi un pick-up portabil, *Supraphon* scria pe o plăcuţă elegantă de metal.

— Şi ce-i cu asta? întrebase Cornelia, nedumerită cum ar putea un pick-up să fie motiv de puşcărie.

— Ai să vezi, răspunsese misterioasă Sebastiana. După-amiază ne întâlnim mai mulţi la tine la facultate şi mergem acasă la Noni. Am aranjat eu tot, Noni ne aşteaptă, el e mereu bucuros să fie înconjurat de studenţi. Nu-i spui nimic Sadei, m-ai auzit?

Lumea Sebastianei era magnetică, vorbele ei desfăşurau împrejurul Corneliei vârtejurile cu care galaxiile trăgeau după ele, prin cosmos, stelele singure. Emana propria ei forţă gravitaţională, căreia îi scăpau numai aceia pe care nu-i dorea Sebastiana prin preajma ei. Noni se dovedi a fi un actor de film din Bucureşti, gălăţean cu casă pe Aleea Trandafirilor, zonă de lux învăluită în mister şi înainte de război, dar şi după. Sebastiana îl întâlnise la un ceai al studenţilor de la IATC, la care fusese invitată pe căi pe care Cornelia nu le mai cercetă, pentru că tot ceea ce se întâmpla în viaţa surorii sale o ameţea.

La întâlnirea de la facultate apărură colegi din anii mai mari care o intimidaseră pe Cornelia până atunci, dar care umblau bucuroşi în trena Sebastianei.

— Am fost în aceeaşi clasă la liceu, explică ea scurt. Hai cu noi!

Grupul se opri în faţa unei case naţionalizate, o bijuterie din cărămidă aparentă, cu colonade în miniatură deasupra şirului de ferestre impunătoare şi efigii cu înţelesurile pierdute. Din loc în loc, pe balconaşele cochete din fier forjat spânzurau triste câteva rufe întinse la uscat, semnătură a chiriaşilor din vremurile noi.

Le deschise Noni, un bărbat frumos la vreo treizeci de ani cu cei mai lungi perciuni pe care-i văzuse Cornelia până atunci. Îi conduse prin încăperi întunecoase, cu piese de mobilier aglomerate în cele mai neaşteptate locuri, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a se muta, şi se opriră într-o cameră mică.

— Ai adus? o întrebă el pe Sebastiana, iar ea aşeză geamantănaşul pe măsuţa de cafea cu un picior, apoi deschise pick-upul şi-l băgă în priză cu mişcări sigure.

Noni scoase un disc de vinil dintr-un sertar plin cu cearşafuri, îl lăsă să alunece afară din coperta lui, prinzându-l experimentat cu degetul mare în gaura din mijloc şi cu cel mic abia sprijinit pe muchie, suflă peste ac, îl potrivi pe disc, apoi se aşeză pe cel mai mare fotoliu din cameră, lăsat anume liber pentru el de toţi ceilalţi.

Cu un gest la fel de firesc ca acela cu care băgase pick-upul în priză, Sebastiana se aşeză pe braţul fotoliului. Şoldul ei atingea cotul lui Noni într-un singur punct. Pick-upul scoase mai întâi fâşâitul tălăzuit care se aude şi în scoicile de la mare atunci când le duci la ureche, apoi o muzicuţă veselă începu de una singură o melodie simplă. În mijlocul grupului de studenţi mai mari decât ea, în casa unui actor de film pe care-l cunoştea Sebastiana din Bucureşti, Cornelia se simţea ca orice cadet la ceremonia lui de iniţiere. Îi plăcea şi se temea.

Deodată, patru voci de băieţi preluară melodia simplă a muzicuţei, dezlănţuind în camera întunecoasă aceeaşi vrajă cu care subjugaseră mai întâi Liverpoolul, apoi întreaga planetă:

Love, love me do
You know I love you

Cornelia trase pe genunchi coperta albumului şi citi numele: The Beatles. Abia acum înţelegea care era motivul de puşcărie despre care vorbea Sebastiana în şoaptă: muzica aceasta a lor, rock-and-rollul care traversase în ascuns graniţa şi intrase în ţară hoţeşte, topindu-le inimile la adăpostul draperiilor trase şi în spatele uşilor încuiate.

În după-amiaza aceea ascultară cele câteva melodii iar şi iar, însetaţi precum cei dintâi creştini care ascultau

promisiunile apostolilor în catacombele Romei. Noni le vorbea despre concertele Beatles-ilor, la care mii de tineri aclamau, rupând cordoanele poliției și impunând legi noi lumii vechi. Scoase o revistă străină din paginile căreia cei patru băieți surâdeau cu simplitate, în vreme ce mulțimi dezlănțuite de tineri umpleau străzi necunoscute. Cea dintâi vacanță de studentă a Corneliei nu separa numai două semestre între ele, ci și două lumi, două credințe între care ea trebuia acum să aleagă.

— Paul seamănă cu Zaharescu al tău, spusese una dintre fete, arătându-i Corneliei pagina din colțul căreia Paul McCartney îi privea pe toți drept în ochi.

— Nu-i al meu, șopti Cornelia, dar atunci când Noni decupase poza și i-o întinsese, ea o luase fără să stea pe gânduri.

Grupul se despărți la lăsarea întunericului. Noni strecură în sertarul scrinului, printre cearșafuri împăturite, discul și revista, încuie sertarul și duse cheia în altă încăpere. În seara aceea, surorile adormiră târziu, privind poza lui Paul McCartney. Sebastiana povestea, iar Cornelia asculta.

Rebeli din armata lăsată în urma lui de James Dean, ca să cucerească lumea în armurile lor formate din blugi vechi și geci de piele, erau mulți. Taberele se aleseseră deja, fiecare parte știa cu cine luptă. Ca la meciurile Științei Galați, unde o echipă avea echipament roșu și cealaltă galben. Dar Beatles-ii, băieții aceștia îmbrăcați în costume negre, cu sacourile întotdeauna încheiate, cu cămăși albe și cravate, cu ținutele lor impecabile, păreau să aparțină echipei adverse și cu toate acestea încălcau toate regulile atunci când își aduceau chitarele de pe umeri în față, cu o mișcare smucită, și începeau să sară nestăpâniți pe scenă, să-și scuture nebunește capetele și să strige din toate puterile:

Well, shake it up, baby, now
Twist and shout!

Beatles creau impresia că tabăra adversă a fost cucerită deja, că patru dintre ai noştri se aflau în interior şi puseseră mâna pe putere. Ideea avea darul de a face inimile rebele din toată lumea să explodeze de bucurie. Copiii aceştia născuţi după război, fără cunoştinţa celeilalte vieţi, care pierea atunci când ei veneau pe lume, se îndepărtau de părinţii lor mai repede şi mai profund decât toate generaţiile de dinaintea lor.

Cântau până răguşeau şi continuau să cânte cu vocile sparte, creând haos pe stadioanele pline ori pe aeroporturile unde aterizau. Toate acestea i se dezvăluiră Corneliei dintr-odată, mai mult din privirile înflăcărate ale surorii sale decât din puţinele cuvinte pe care Noni le găsise ca să descrie ce aflase. Lumea se schimbase din temelii, zguduită, iar ea ratase începutul.

Începând din ziua aceea, nimic nu mai fusese la fel. Cornelia privea la Sada şi la Octavian cu mila pe care cei care ştiu şi pot o au faţă de cei care nu ştiu şi nici nu ar putea, chiar dacă ar şti. Se simţi pentru întâia oară responsabilă pentru ei. Îi văzu prin timp bătrâni, la marginea unei lumi care o luase pe alt drum decât plănuise iniţial generaţia lor. Îi descoperi ca fiind ai ei totuşi, temelia celei care era şi singurele rădăcini prin care se putea hrăni.

Îl privi altfel şi pe Manu, cu un respect nou dat de înţelegerile pe care le culesese dintr-o melodie a Beatles-ilor. Manu părea să aparţină cu totul unui viitor al răzvrătiţilor, mai drept şi mai corect decât acela al supuşilor, în care crezuse ea până atunci. Derbedeii şi haimanalele păreau să fie altceva decât simpli chiulangii care farmecă studentele cu aura lor de neînţeleşi.

Cu colţul tăiat dintr-o revistă străină, fotografia lui Paul McCartney, ascuns printre bluzele împăturite în scrin, mama Cornelia se îndrăgosti de tata Manu.

§

În biblioteca Sabinei există o carte veche de mai bine de cincizeci de ani, un manual de limba franceză gros de patru degete. Desenul de pe copertă s-a şters complet, paginile sunt subliniate de două mâini, cu două culori diferite, iar din cotor ies fire de aţă pe la colţuri. Nu este un volum bine păstrat. Are însă în spate o poveste care îl face să stea pe rafturile de onoare ale bibliotecii, acelea din dreptul ochilor.

Duminică dimineaţa, tata Manu îi plătea bătrânei lui gazde 1 leu ca să-i calce o cămaşă albă, îşi sufleca manşetele pantalonilor atât cât să se vadă glezna, semn distinctiv al avangardiştilor vremii, lua manualul de franceză sub braţ şi se înfiinţa la poarta casei cu marchiză de sticlă, plin de încredere.

— Bună dimineaţa! striga el tare peste poartă, cu pieptul înainte şi umerii drepţi.

— Bună dimineaţa, Emanoil, îi răspundea bunicul Octavian, care nu înţelegea de ce trebuie să-i strâmbe numele, dacă nănaşu-său i-l pusese drept, aşa că nu lua în seamă explicaţiile Corneliei şi-i spunea numai Emanoil.

— Cornelia e acasă? întreba tata Manu cu ochii strălucind de mândrie, pentru că se simţea sigur pe poziţia lui, de vreme ce i se permitea să rostească numele fetei în auzul tuturor vecinilor. I-am adus cartea.

Şi spunând acestea, ridica drept mărturie manualul de franceză.

— E acasă, intră în curte ca oamenii, nu sta în poartă, spunea bunicul Octavian, care la primele vizite ale lui Manu îl rugase să-l ajute să repare o scară, apoi aparatul de radio, ca să vadă ce ştie băiatul şi să-l poată descoase.

Manu trecuse cu bine aceste examene, bunicul Octavian îi spusese Sadei că „nu e fără căpătâi, ştie ceva meserie şi mai ales este un băiat hotărât“ „Să ne ajute Dumnezeu“, răspunsese Sada atunci, pe gânduri.

Mama Cornelia era chemată afară din casă, între ei doi avea loc un schimb de politeţuri – „Ţi-am adus cartea, mulţumesc." „Nu ai pentru ce. Ţi-a folosit?" „Da, e bună" –, apoi tata Manu întreba dacă are voie Cornelia la un suc cu el.

— Mergeţi, mamă, răspundea de data aceasta bunica Sada, pentru că bunicul Octavian intra în casă şi nu mai ieşea decât după plecarea lor. Aveţi grijă, Manule, mamă, unde vă opriţi. Să nu fie haimanale pe lângă voi, mamă. Să nu staţi mult. Cât staţi? Duceţi-vă în Grădina Publică, acolo e lume multă şi sunteţi în siguranţă. Să pună jacheta pe ea dacă bate vântul, Manule, mamă. Cornelia, să fii cuminte.

Primele lor plimbări fuseseră mai scurte. Dădeau ocol o singură dată Grădinii Publice, apoi Manu îi cumpăra vată de zahăr, pe care Cornelia o mânca privind fântâna arteziană cu farfuria sa enormă de piatră, şi se întorceau. Atunci când ajunseră la subiectele cele mai importante din vieţile lor, plimbările li se lungiră. Manu află că ea are două mame şi întreaga mărturisire a rănii pe care fata o ducea cu ea le ocupă timpul o bună bucată de vreme. Cornelia află că Zahareştii avuseseră camioane, moară, distilerie şi restaurant, că Astra Română avea sonde de petrol pe pământurile lor şi plătea pentru aceasta chirie lunară, că nici după naţionalizare nu le mersese tocmai rău, bunicul Picu Zaharescu izbutind să încheie, cu toată supravegherea comunistă, tot felul de afaceri, dar şi că Manu era mai degrabă fugit de acasă decât plecat şi că părinţii îl ameninţaseră că nu va primi niciun ban dacă le iese de sub ascultare.

Cornelia ajungea acasă din ce în ce mai târziu, pe măsură ce poveştile lui Manu deveneau din ce în ce mai interesante. Sada îl opri de vreo două ori la masa de prânz. Se apropia vara, urmau examenele şi apoi cantonamentul echipei de fotbal. Cornelia şi Manu nu aveau

să se mai vadă vreme de două luni, iar apropierea acelei perioade aşternea peste toţi o tristeţe cu nuanţe diferite: pentru bunica Sada era o tristeţe înduioşată şi plină de compasiune pentru aceşti copii cuminţi ai ei, pentru Cornelia era o tristeţe romantică, amestecată cu un pic de curiozitate, abia aştepta să experimenteze tot ceea ce citise despre durerile dulci ale îndrăgostiţilor despărţiţi o vreme, iar pentru tata Manu era o tristeţe îndârjită, ascunsă bine sub hotărârea de a nu lăsa să-i scape nimic în afară.

Într-una din ultimele duminici, pe când Manu îşi rostea sârguincios partea lui de dialog – „Bună dimineaţa, Cornelia e acasă? Am venit să-i aduc cartea" –, bunicul Octavian a încălcat protocolul şi a zâmbit cu bunătate din spatele ziarului:

— Mai schimbă cartea aia, Emanoil. Nu mai aveţi şi alta?

În timp, pe ultimele pagini ale bietului manual de franceză au apărut mesaje, „După cursuri, la trepte" sau „Nu mă mai supăra!", a căror poveste niciunul dintre ei nu se învoise să ne-o spună vreodată.

Cu șaptezeci și șase de ani înainte de deschiderea ușii

Aşezat pe o caschetă întoarsă cu gura în jos, Picu Zaharescu îşi privea vârful bocancilor şi mesteca greu carnea tare. În jur mirosea a păr ars şi a sânge, dar stomacul său nu se mai revolta ca în trecut, domesticise sila sălbatică şi ea asculta acum de poruncile lui. Liniştea neobişnuită îi speriase mai întâi, astfel că discutaseră toată dimineaţa pe muţeşte, numai prin semne, pregătiţi pentru un nou atac al ruşilor.

Gerul nesfârşit pusese în ei o toropeală pentru care se simţeau recunoscători, pentru că îi ajuta să uite durerile din degetele şi urechile degerate. Acest decembrie petrecut la Cotul Donului le răsturnase multe scări de valori, iar ei toţi fuseseră nevoiţi să-şi reorganizeze din mers resturile de etaloane şi să-şi construiască scări noi pe care să se sprijine realitatea aceasta necunoscută. Foame nu însemna ce ştiau ei de acasă. Frig nu însemna să-ţi clănţănească dinţii în gură. Frică nu era zbaterea aceea în piept care apare atunci când te prind hoţii singur pe drum noaptea.

Caporalul Irimia, care era poet şi păstra la piept un caiet răsucit în care scrisese de când sosiseră la marginea Stalingradului, spunea că oamenii din ei s-au ridicat ca aburul şi plutesc deasupra capetelor lor, legaţi prin câte un cordon de argint de fostele lor trupuri, iar în ei au mai rămas numai nişte animale care ştiu ce este de făcut pentru supravieţuire: mai sacrificau câte un cal al vreunui camarad găsit îngheţat dimineaţa, ca să mănânce, şi stăteau cu obrazul lipit de pământ atunci când atacau ruşii. Apoi însă caporalul Irimia a fost împuşcat în cap, iar vorbele lui s-au şters tot mai mult din minţile lor. Şuba, bocancii, căciula şi tunica lui erau purtate acum de alţi camarazi. Caietul rămăsese la pieptul lui, pentru că nu-l voise nimeni.

Picu Zaharescu înghiţi ultima bucată de carne fără să o mai mestece. Efortul se dovedise fără rost, carnea de cal era tare cu toate că o fiersese în gamelă, în zăpadă topită, o dimineaţă întreagă. Stomacul lui se revoltă la această ultimă îmbucătură, iar Picu Zaharescu icni. Speriat că avea să vomite, risipind bunătate de masă, închise ochii şi îşi închipui via de acasă, livada care se întindea pe jumătate din deal, mirosul florilor de prun şi o cursă cu camioanele în care el era, ca de obicei, în frunte. Carnea rămase în stomac.

În faţa lui, pământul îngheţat bocnă nu înghiţise ultima băltoacă de sânge de pe locul unde sacrificaseră calul.

Zăpada se retrăsese din jurul ei. Lumea văzută într-o baltă caldă de sânge era răsturnată, neagră şi uşor aburită, ca într-o oglindă care nu reflectă întru totul realitatea, ci mai degrabă nişte înţelesuri numai pe jumătate desluşite.

Regimentul său ajunsese la Cotul Donului la sfârşitul toamnei. Comandanţii îi înşiraseră de-a lungul malului râului într-un singur rând, ca mărgelele pe aţă, sporind astfel nemulţumirile lor mai vechi legate de şubele promise care nu mai veneau ori de mâncarea care niciodată nu era suficientă. Cum aveau să apere poziţiile, dacă ei erau aşezaţi câte unul tot la doi paşi? Poate cel mult le vor supraveghea, dar de luptă nici nu putea fi vorba, mai cu seamă că artilerie aveau puţină, abia câteva cuiburi.

Cercetaşii aduseseră o vreme dinspre Stalingrad veşti despre coloane de tancuri care se apropiau, dar nemţii nu trimiseseră alte trupe care să îngroaşe şirul de câte un om de pe malul Donului. Transmisioniştii trimiteau mesaj după mesaj, arătând planurile evidente ale ruşilor. Din partea comandamentului german venea mereu acelaşi răspuns: menţineţi poziţiile până la noi ordine.

— Cu ce să le menţinem, cu mâinile goale? şuşoteau soldaţii între ei, împărţind o ţigară. Suntem în linia întâi, nu aici ar trebui să fie şi armele? Bine că sunt nemţii înarmaţi până în dinţi în spate, în linia a doua.

Apoi, către sfârşitul lui noiembrie, într-o dimineaţă se dezlănţuise iadul. Vremea era geroasă şi pâcle groase, albe şi scămoşate acopereau stepele înzăpezite. Pământul prinse a tremura surd, mărunt, înfiorând bruma de inimă care mai rămăsese în fiecare soldat din dispozitiv. Atunci când lumina cenuşie a unui soare bolnav începu să risipească ceaţa, din pâcle se iviră baterii nesfârşite de artilerie şi batalioane de tancuri desfăşurate în formaţie de luptă în faţa lor. Câmpul alb se înnegri. În spatele sutelor de tancuri şi tunuri mărşăluia infanteria, o mare de oameni care păreau să iasă necontenit din zarea lăptoasă. Pe deasupra tuturor

acestora zburau avioanele, nenumărate, acoperind cerul pe măsură ce se apropiau.

Transmisioniştii începură din nou să strige în aparatele de radio: ruşii aveau să atace frontul apărat de români, după toate acele pregătiri care duraseră suficient încât comandanţii germani să poată lua o decizie.

Pentru Picu Zaharescu, ziua aceea începu şi se sfârşi la ora nouă dimineaţa, timpul răsucindu-se în jurul lui ca un şarpe care-şi muşcă coada, prinzându-l captiv într-o găoace din care el nu mai putu niciodată să spună dacă a ieşit după câteva minute sau câteva zile. Primul obuz care explodă în apropierea lui îl acoperi cu bucăţi îngheţate de pământ de care el se scutură cu groază, pentru că le bănuia îmbibate de sângele celor ce se aflaseră acolo cu o clipă mai înainte. Timpanele prinseră a-i ţiui îndelung, iar privirea nu i se limpezea oricât ar fi clipit. Cerul cenuşiu se apropie de pământ, comprimând aerul dintre ele şi punând şi mai mare presiune pe oameni. Gurile deschise larg ale locotenenţilor rămâneau mute. Niciun sunet nu ajungea până la el din gâtlejurile lor în care se zbăteau comenzile.

Atacul deveni din ce în ce mai violent. Cu toate acestea, înaintarea tancurilor avea un ritm care îi păru lui Picu calm. Şenilele lor striveau totul fără efort. Uneori se opreau parcă cu blândeţe, rămâneau nemişcate sub ploaia de gloanţe din liniile lor rare ca prunele pe creangă în anii neroditori. Aşteptau cu răbdare ca românii să termine muniţia, care nu părea să le facă vreun rău, apoi porneau către ei, fără să tragă niciun obuz, amestecând oamenii cu pământul, noroiul şi zăpada. Cu aceeaşi blândeţe mângâia acasă Picu Zaharescu găina aleasă pentru ciorbă, adormindu-i spaimele cu mângâieri apăsate ca să nu se mai zbată şi retezându-i apoi gâtul în clipa ei de linişte.

Mai târziu, de-a lungul vieţii, nu avea să se mai apropie niciodată cu amintirile de ziua aceea a primului atac.

Avea să istorisească întâmplări mărunte aflate la oarecare distanţă în timp de ziua aceea, dar întotdeauna avea să se oprească brusc atunci când memoria lui începea să tatoneze ceaţa şi lumina cenuşie a soarelui din dimineaţa de 19 noiembrie 1942.

Către seară, mult după lăsarea întunericului, peste malul acela rotunjit într-un cot larg al Donului se aşternu în sfârşit liniştea. Tancurile se opriseră, nicio şenilă nu mai scârţâia ameninţător pe lângă urechea lui. Tunurile tăcuseră. Dintr-un cer invizibil porni tăcut o ninsoare curată. Fulgii albi aduceau cu ei pe pământ cenuşa ridicată în văzduh a oamenilor spulberaţi de obuze. Ruşii spărseseră frontul, despărţindu-i unii de ceilalţi. Batalionul lui Picu Zaharescu rămăsese încercuit tot restul iernii, iarnă grea, rusească, cu nopţi lungi în care gerul le înnegrea degetele, cu dimineţi în care ploua pentru ca mai apoi totul să se acopere cu un strat gros de gheaţă.

După două zile în care nu mâncară nimic şi băură zăpadă topită, un avion german încercă să paraşuteze provizii, dar pachetele căzură în spatele liniilor ruseşti. Se încercă organizarea unei evacuări a răniţilor, avionul se roti pe deasupra câmpului unde erau încercuiţi, dar artileria rusească îl alungă repede şi evacuarea fu abandonată. Încercară să ia legătura cu celelalte batalioane aflate în încercuire într-o altă pungă, dar niciunul dintre voluntarii plecaţi în misiune nu se mai întoarse. Mai târziu aveau să afle că trupele acelea fuseseră capturate de ruşi şi trimise în lagăre de prizonieri din care, la sfârşitul războiului, puţini aveau să se mai întoarcă.

Începură zile lungi de foame şi nopţi cu ger din care nu toţi se mai trezeau. Din când în când, ruşii atacau din nou, iar ei ripostau atunci cu toate spaimele transformate în furie. Izbutiseră să-i ţină la distanţă şase săptămâni. Rămăseseră mai puţin de jumătate. Cei care nu erau ucişi ziua de tancuri ori avioane, mureau noaptea îngheţaţi. Nu trecea nicio zi fără morţi.

Într-una din nopţi, câţiva furară un tanc rusesc părăsit şi încercară să străpungă încercuirea de unii singuri. Tot batalionul ştia ce plănuiseră, nici măcar comandanţii nu-i opriră. Zvonurile despre retragerea restului trupelor, care nu fuseseră încercuite, circulau de mult printre soldaţi, risipindu-le şi ultimele nădejdi. Germanii plecau, lăsându-i pe ei pradă foamei, frigului, obuzelor. Spre bucuria tuturor, tancul reuşi să străpungă încercuirea şi înaintă o întreagă jumătate de zi prin întinderile nesfârşite de zăpadă. În urmărirea lui porniseră însă opt tancuri ruseşti, care-l ajunseră din urmă către amiază.

La câteva zile după întâmplarea aceasta, Picu Zaharescu prinse noi şoapte despre alt plan de evadare pus la cale de câţiva camarazi. De astă dată aveau să plece chiar cu unul dintre tancurile lor, întregul echipaj căzu la înțelegere. „Nu este dezertare, de vreme ce toată armata se retrage în spatele nostru“, îşi spuseră ei.

— Merg şi eu cu voi, le spuse Picu, privindu-i pe fiecare în parte pentru ca ei să poată vedea în ochii lui că era de nădejde şi mai ales că nu vor scăpa de el.

— Suntem opt în tanc, nu mergi nicăieri că nu mai avem loc, îi răspunse sec unul dintre ei.

— Merg în spatele turelei, insistase Picu, hotărât. Mă urc pe tanc, nu intru înăuntru.

— Mă, tu n-auzi că nu mergi? Fă încă un grup, caută-ţi tovarăşi şi plecăm cu două tancuri.

Evadarea fusese hotărâtă pentru a doua zi, în zori. Urmăriseră mişcările ruşilor şi găsiseră o oarecare ritmicitate în patrulările acestora. Aveau să încerce prin acelaşi loc pe unde ieşise cu câteva zile înainte cel dintâi tanc. Dacă porneau înainte de primii zori, ar fi izbutit să se îndepărteze suficient de mult pentru ca, la lumina zilei, să fie deja în afara razei vizuale a ruşilor. Picu Zaharescu convinsese echipajul încă unui tanc să se alăture încercării de salvare.

— Mergem şi noi, îi spuseseră doi fraţi trimişi împreună pe front.

— Nu mai este loc, le răspunsese Picu Zaharescu fără să-i privească.

Se deşteptă la patru dimineaţa. Cuiburile săpate în pământ, adăposturile în care îşi duseseră zilele în ultimele săptămâni, fierbeau de şoapte furioase. Tancul lui plecase mai devreme. Camarazii vorbeau despre un întreg ciorchine de oameni care se agăţaseră de el cum putuseră, mult mai mulţi decât stabiliseră cu o seară înainte. Aveau deja un avans de o jumătate de ceas, iar între cei rămaşi se stârnise o ceartă din pricina aceasta.

Picu îşi scutură şuba grea de gheaţa prinsă în timpul nopţii, îşi încheie bocancii, ieşi din cuib şi porni cu hotărâre pe urmele şenilelor. Era tancul lui, evadarea lui. El fusese acela care convinsese oamenii să încerce, iar acum îl lăsaseră în urmă?

— Zaharescu! şopti răstit în urma lui locotenentul. Înapoi!

— E ordin de retragere, domnule locotenent, spuse Picu peste umăr, apoi mai privi o clipă tăcut în ochii locotenentului şi îşi continuă drumul.

Mergea în salturi rare, cu pauze lungi, între două mărăcinişuri uscate ori movile scunde. Raniţa zăngănea înfundat în spatele lui şi el o lăsă la rădăcina unui copăcel ciuntit de un obuz, continuând să înainteze. În faţă, întunericul era catifelat şi adânc. În spate, zarea începea să se arate, cenuşie. În urechi îi bubuiau o nădejde şi o ameninţare, lovind pe rând în timpanele lui din interior, dinspre mintea care năştea două imagini: acasă şi moartea.

După cel mai lung sfert de ceas din viaţa lui, se afla abia la zece paşi de cuibul din care ieşise.

Cel dintâi tanc, de la care porniseră toate acestea, apăru în spatele lui fără zgomot. În jurul turelei, soldaţii se căţăraseră unul lângă altul, căutându-şi puncte de sprijin care să-i ajute să rămână agăţaţi de tanc. Cu tot cu cei din

interior, erau cincisprezece-şaisprezece oameni. Ar fi arătat ca la paradă, dacă cearcănele negre, lăsate până la jumătatea obrajilor, genele albe de cenuşă îngheţată, sângele străin închegat pe ei şi privirile sticlind de hotărâre înspăimântată nu le-ar fi dat un aer de năluci scăpate din iad.

Picu le ieşi înainte, se propti pe picioare în zăpada afânată şi trase aer în piept. Tanchistul făcu o manevră spre dreapta, încercând să-l evite, dar Picu se repezi dintr-o parte, îşi luă avânt, sări şi se prinse cu mâinile de ţeava lungă. Rămase aşa, atârnând, în vreme ce tancul îşi continua drumul prin zăpadă. Încercă să-şi aducă şi picioarele peste ţeavă, dar era prea slăbit pentru astfel de acrobaţii. Mâinile îi mai scăpau din când în când şi atunci le lovea scurt de pulpe, ca să le dezgheţe şi să le facă să-l asculte, şi se agăţa din nou. Un camarad încălecă ţeava tancului, se apropie de el târâş, îşi scoase cureaua şi legă cu ea mâinile împreunate ale bunicului Picu.

— Mulţumesc, Emanoile, îi spuse el, iar mai târziu îşi boteză cel de-al doilea născut după acest prieten neaşteptat care muri a doua zi.

Picu Zaharescu nu a ştiut niciodată să spună cât timp au mers aşa. O vreme îşi sprijinise picioarele pe botul tancului, dar ajungea numai cu vârfurile. O vreme aţipise ori poate îşi pierduse cunoştinţa. Tancul nu se oprise. I se părea că-şi aminteşte două răsărituri şi un apus, soarele de două ori în spatele tancului şi o dată în faţă. Dar niciodată nu ne-a spus desluşit că a mers, cu mâinile legate de ţeavă, două zile, pentru că mintea lui se tulbura atunci când încerca să calculeze durata aceea în unităţi de măsură pentru timp.

Din încercuirea de la Cotul Donului au scăpat atunci câteva tancuri pline cu soldaţi. Picu Zaharescu a zăcut mai întâi într-un spital de campanie, cu mâinile şi picioarele degerate, cu minţile rătăcite. S-a deşteptat după o vreme într-o garnitură de tren plină cu răniţi care erau

trimişi în ţară. Pentru că nu vorbea şi nu mai avea niciun document, a fost reţinut într-un spital din Iaşi de un medic impresionat de starea lui. Rănile i se vindecaseră, ceaiurile calde, supele fierbinţi şi vorba bună au fost singurul tratament pe care i l-a administrat medicul acela. După o vreme, a putut spune cine este şi unde locuieşte.

Picu Zaharescu a ajuns astfel acasă într-o toamnă aurie, la capătul unui an de pribegie pe care nu şi-l mai amintea cu limpezime. Întâiul său născut făcuse trei ani şi nu-l mai cunoştea, slobozind un ţipăt şi alergând să se ascundă atunci când îl văzu. Mamă-sa îl scoase afară din ascunzătoare de o ureche şi-l împinse către el, subţiindu-şi buzele în vreme ce-l certa:

— Uite pe taică-tău, diavole împieliţat, mai scoate-i sufletul şi lui, că pe mine destul m-ai înnebunit de cap!

Coana mare îşi căpătase numele din pricina autorităţii cu care supusese întreaga stradă atunci când Picu şi-o adusese mireasă. Îi dăduse pe mâini restaurantul şi prăvălia, iar coana mare scotea din ele profit bun pentru familie. Toţi muşteriii îi ştiau de frică şi unul nu-i ieşea din cuvânt. Vorba ei bolovănoasă, repezită către cei care cutezau să mai ceară de băut după ce ea hotărâse că era de-ajuns îi cuminţea chiar şi pe cei mai înrăiţi beţivi:

— Arză-te-ar focu' să te arză de nenorocit! începea ea, subţiindu-şi buzele pentru ca biciul cu care şfichiuia să usture mai tare. Ce cinzeacă să-ţi mai dau, mă, beţivule? Tu nu vezi că abia te mai ţii pe picioare? Marş acasă la nevastă-ta, că te trosnesc cu cana asta acum!

Zicând vorbele acestea, ridica smucit cana de pământ din care le turna celorlalţi vin.

— Şi tu ce râzi, prostule? se întorcea către vreunul care hohotea mai tare. Ai grijă că-ţi vine rândul!

La mesele din faţa restaurantului, bărbaţii se supuneau ca lupii haitei în faţa lupoaicei alfa. Coana mare nu se sfiise să arunce în stradă de vreo două ori pe câte unul,

care se rostogolise prin praf ca o pildă pentru toţi celilalţi. Cine nu mai era primit de coana mare era de fapt exclus de târgul întreg, căci nimeni nu îndrăznea să facă front comun cu izgonitul. Coana mare cunoştea toate tainele târgului şi se folosea de ele fără scrupule, strigând peste gard, în auzul întregii străzi, atunci când o înfrunta careva:

— Tu vorbeşti, poamă, care te ţii cu socru-tău?

Sau:

— Vrăjitoare bătrână care scapi fetele mari de copii!

Ori:

— Crezi că mi-e frică de tine, mă, neputinciosule? Tu, care-ţi baţi nevasta atunci când nu poţi să-i faci altceva, mă, sulă bleagă!

Cele mai apăsătoare vinovăţii ori cele mai ruşinoase beteşuguri ale lor, strigate în gura mare peste stradă, îi învăţaseră pe oameni să se teamă de gura coanei mari. Picu Zaharescu intrase în curte la nevastă abătut şi dormise o săptămână în cea mai îndepărtată odaie, deşteptându-se din când în când de foame, petrecând câte un ceas sub cerul liber, apoi întorcându-se în pat. Cele trei camioane cu care transporta orice aveau nevoie meşterii din târgurile învecinate rămăseseră în garaj, încă necercetate de Picu. Achim şi Păvăluţ, foştii lui şoferi şi tovarăşi de poker, veniră într-una din zile la coana mare să o întrebe ce face Picu şi când vor începe iarăşi treaba.

— Dar ce credeţi voi, mă, golanilor, că Picu al meu e la dispoziţia voastră? ridică ea glasul, subţiindu-şi buzele, în vreme ce Achim şi Păvăluţ porniseră deja înapoi către poartă. Picu al meu a fost pe front, mă, putorilor care v-aţi ascuns după fofoloancele nevestelor ca să nu vă ia la război! continuă ea să strige pe urmele lor, ridicând glasul pe măsură ce se îndepărtau, ca să se asigure că e auzită. Marş afară din curtea mea, leprelor!

În noaptea aceea îl iubi pe Picu gospodăreşte, cu toată hărnicia, trecând cu hotărâre peste împotrivirea lui tristă.

— Da' ce, Picule, tu eşti prostul târgului ca să râdă ăştia pe la spate de tine? îi şopti ea în ureche la sfârşit. Lasă-i tu pe mâna mea, Picule, că, dacă nu te-oi scula eu din morţi într-o săptămână, să nu-mi zici tu mie pe nume! Arză-i-ar focu' să-i arză de nenorociţi, pe toţi!

Coana mare continuase tratamentul asupra lui Picu, iar el se supusese cum se supunea şi atunci când ea îi punea ventuze, crăpându-i pielea spatelui ca să iasă pe acolo sângele rău. În scurtă vreme, rămase grea, iar vederea pântecelui ei rotund alungă într-adevăr fantomele trecutului din preajma lui Picu, o încredere nouă urcând în el pe măsură ce femeia lui se împlinea. Chemă pe Achim şi pe Păvăluţ şi porniră iarăşi treaba. Camioanele începură să lucreze zilnic, garajul se umplu din nou de forfotă şi zilele negre fură date uitării.

Tata Manu se născu în anul următor. Un reprezentant al Societăţii Astra Română sosise la poartă cu puţin timp înainte şi ceruse să vorbească cu proprietarul terenului de la poalele dealului. Desfăşurase în faţa lui Picu planuri cadastrale pe care o duzină de puncte erau marcate unde urmau să fie ridicate sondele de petrol ale societăţii.

— Astea sunt ale mele, puse Picu degetul pe cinci dintre ele. Pământul nu e de vânzare, preciză el, cu gând să scurteze negocierea mai înainte să iasă coana mare din casă.

— Plătim chirie lunară, spuse reprezentantul societăţii şi notă pe o bucată de hârtie chiria, întorcând apoi hârtia către Picu Zaharescu.

— Nu batem palma, spusese el după ce aruncase o privire pe furiş, fără să mişte capul.

— Pe bucată, pentru fiecare sondă, completă reprezentantul rafinăriei, schimbând cu aceasta decizia lui Picu.

Astra Română îşi ridicase sondele în spatele grădinii lui Picu şi în sus, pe deal, printre pruni. Banii începură să vină mult mai uşor în familia Zahareştilor, făcând şi

restul afacerilor să înflorească. Între toate acestea, tata Manu crescu încredinţat că în spatele său se află forţe care supun orice împotrivire i s-ar ridica în faţă. Crescu sălbatic, încălecând fără şa caii tatălui său şi bătând dealul în lung şi-n lat, ca vechii haiduci de odinioară. Crescu întărâtat mereu de vorbele coanei mari:

— Tu să-ţi faci un rost pe lume, mă, că nu eşti întâiul născut. Numai primul băiat rămâne în avere, atât. Ceilalţi să-şi facă şi ei rosturile lor, că şi eu cu tac-tu ne-am spetit şi ne-am omorât muncind.

Tata Manu nu-şi amintea vreuna din vârstele copilăriei la care să nu fi auzit vorbele acestea ce stârneau în el cutezanţe amestecate cu înverşunări. Peste câţiva ani, atunci când un antrenor de fotbal sosise în şcoală, căutând talente, băiatul se ridicase în picioare şi susţinuse cu toată tăria că el vrea în echipă, vrea să muncească la antrenamente şi, da, are cine să-l aducă la club. Îl mai duseseră din când în când Achim ori Păvăluţ cu camioanele, atunci când nu era atentă coana mare, dar cel mai adesea ajunsese pe jos, după un ceas de mers voiniceşte.

Mai târziu, atunci când tata Manu avea să anunţe că se va înscrie la facultate, coana mare dăduse drumul unor hohote nesfârşite de râs, răsturnându-şi capul pe spate şi ştergându-şi lacrimile, părând să se potolească după o vreme, dar apoi pornind iarăşi, la amintirea cuvintelor băiatului.

— Şi ce vrei să te faci tu, mă? întrebase ea atunci când putuse vorbi. Doctor? Profesor?

Punctase fiecare meserie cu noi pufneli în râs.

— Stai dracu' acasă şi dă-te pe lângă ăştia, Achim ori Păvăluţ, să înveţi să conduci camionul, ori pe lângă tac-tu, să pricepi cum se fac afacerile, că nu-ţi dă nimeni bani de facultate, mă, pârlitule! îşi isprăvise ea răspunsul cu toată seriozitatea, pentru că râsul dispăruse pe la îndemnul de a învăţa să conducă camionul şi nu mai apăruse niciodată în legătură cu acest subiect.

Tata Manu avea să se înscrie la una dintre bursele oferite de primăria şi judeţeana de partid Galaţi. Avea să anunţe acasă că fusese admis la Filologie şi că urma să joace fotbal la echipa studenţească Ştiinţa Galaţi.

— La moldoveni, mă? avea să-i strige coana mare, în vreme ce el îşi strângea într-o valiză de carton câteva lucruri şi ieşea fără un cuvânt din casă şi din curte, trântind uşile şi poarta în urma lui. Te duci la moldoveni, prostule? avea să-l urmărească glasul ridicat al coanei mari. Ai să te întorci cu coada între picioare şi tot la vorba mea ai să ajungi. De la noi nu vezi un leu, aşa să ştii! Tot ce-i aici e pentru întâiul născut! Eu nu împart averea!

Până atunci însă, tata Manu se strecurase toată copilăria în restaurant după ora închiderii, luând parte fascinat la nopţile de poker ale lui Picu, Achim şi Păvăluţ şi ascultând fermecat poveştile şoferilor despre neveste străine vizitate în miez de noapte ori despre afaceri dubioase încheiate cu complicitatea poliţiei.

Bunicul Picu fusese coleg de şcoală cu Păvăluţ şi, până la sosirea lui Achim, obişnuiau să se încaiere în pauze, repezindu-şi cu duşmănie pumni şi picioare, continuând astfel vendeta cu origini necunoscute dintre familiile lor. Băieţii aveau mai mereu câte un ochi vânăt ori o buză spartă, dar simpla rostire a numelui celuilalt îi scăpa, acasă, de orice pedeapsă.

În anul în care apăruse la ei în clasă Achim, rămas repetent, încăierările se opriseră, iar cei trei legaseră o prietenie neobişnuită, ale cărei reguli le stabilise chiar Achim, încă din prima pauză:

— Tu de ce dai, mă? îl întrebase el pe Păvăluţ, care-l privea admirativ, aşa cum îl priveşte orice bătăuş pe repetentul clasei.

— Tata zice că moara a fost a noastră şi ei ne-au luat-o cu vicleşug. Dau fiindcă e fiu de hoţi, de aia dau, răspunsese Păvăluţ.

— Şi tu de ce dai, mă? se întorsese Achim către Picu.

— Tata-mare zice că tatăl lui Păvăluţ e copil din flori şi că ăştia nelegitimi nu primesc moştenire. Să-i dea mă-sa morile dinspre partea ăluia cu care e măritată, nu să se uite la noi peste gard, aşa zice tata-mare. Dau fiindcă taică-său e făcut în spatele grădinii, de aia dau.

— Mă, voi sunteţi veri, se lămuri Achim. Cam pe după prun, aşa, dar tot veri se cheamă. Cu verii şi cu fraţii trebuie să te ai bine, aşa-i regula. Se pun şi ăştia din flori.

Între ei trei se închegă din ziua aceea o legătură care avea să dureze tot restul vieţii. Picu şi Păvăluţ se mai încăierau din când în când, dar Achim îi privea cu dispreţ ca şi cum neînţelegerile lor nu aveau nicio însemnătate, iar ei se ruşinau de apucăturile lor copilăreşti în faţa acestui adevărat derbedeu demn de toată admiraţia şi încetau bătaia la mijlocul ei. În timp, Picu preluă conducerea grupului, mai cu seamă după ce primi unul dintre camioane pe mână, ca să înceapă să ajute la treburi, iar el îşi duse prietenii în câmp, unde îi învăţă să conducă. Atunci când afacerile Zahareştilor îi rămaseră lui Picu, el plăti la poliţie pentru carnetele de şofer ale prietenilor săi şi îi angajă cu simbrie.

Toate acestea fuseseră zdruncinate din temelii după naţionalizare. Zahareştilor li se luaseră restaurantul, prăvălia, distileria, moara, două dintre camioane şi dealul. Li se îngădui să păstreze ultimul camion, care fusese trecut în acte ca automobil personal, artificiu plătit de Picu Zaharescu cu o sumă pe care coana mare nu o află niciodată, cu toate că se zbătuse atunci ca o leoaică să scape din braţele soţului său, strigând către slujbaşii statului obişnuitele ei ocări:

— Arză-v-ar focu' să vă arză de nenorociţi, îmi luaţi voi mie averea, mă? Aţi muncit voi pentru ea, mă, calicilor, dar-ar boala copiilor în voi şi n-aţi mai avea parte de muieri şi de copii pe lumea asta! Să dea Dumnezeu şi

Maica Domnului să betegiţi şi să vă târâţi pe stradă, pe la poarta mea, să vă ardă maţele şi să răbdaţi de sete până oi veni eu să vă dau o cană cu apă! Ologi-v-ar Dumnezeu şi pe voi, şi pe tot neamul vostru!

— Domn' Picu, potoleşte-o, bre, că nu e de glumă, ziseseră slujbaşii de la primărie către bunicul, în vreme ce blestemele ei se înălţau ca furtunile cele mari deasupra străzii. Dacă plecăm noi, atunci vin ăia mari de la centru şi faceţi, bre, puşcărie amândoi.

O vreme, strada întreagă se simţise răzbunată pentru toate asupririle de până atunci ale coanei mari. Picu Zaharescu complotase zilele acelea cu Achim şi Păvăluţ sub umbrarul din nuiele ridicat în via din spatele casei.

— Achime! Băi, Păvăluţ! Haideţi să vă cinstesc cu o cinzeacă, mă! striga Picu peste gardurile lor, apoi se retrăgeau toţi trei în vie şi vorbeau numai în şoaptă câteva ceasuri.

Într-una din nopţile următoare dispărură împreună cu camionul şi apărură a doua zi dimineaţă, cu feţele luminate de surâsuri tainice. Banii începură să intre iarăşi în casa Zahareştilor. Tot la o săptămână, drumurile acestea misterioase ale celor trei se repetau. Un poliţist, fost coleg de şcoală cu Picu, trecea uneori ca din întâmplare şi schimbau o vorbă, două.

— Acu' eşti miliţian, mă? întrebase coana mare cu multă veselie o dată, făcându-l pe bărbat să îngheţe de teama a ceea ce ar fi putut să urmeze. Ia uite la ăsta, e miliţian! se mai amuză ea de cuvântul cel nou, măsurându-l în acelaşi timp pe vecin ca să vadă dacă titulatura a mai schimbat şi altceva la el.

— Picule, să fiu al naibii, potoleşte-o că dăm de belea, şopti el cu spaimă. Pe mine mă bagă la puşcărie şi pe capul vostru o să trimită comisari. Cât ştie?

— Nu ştie, mă, nimic, nu te mai speria ca o muiere, îl linişti Picu.

Afacerea merse bine vreo doi ani. Picu, Achim şi Păvăluţ înţepaseră o conductă a rafinăriei Astra, de unde, la adăpostul întunericului şi cu ajutorul unor cunoscuţi care munceau în rafinărie, scoteau periodic benzină pe care apoi o vindeau sub preţul pieţei. Achim se îngrijea de canistre, Păvăluţ conducea camionul, iar Picu făcea rost de clienţi.

În noaptea care avea să pună capăt acestei daraveri, cei trei plecaseră ca de obicei după lăsarea întunericului. În lada camionului aşezaseră canistrele înfăşurate în zdrenţe, ca să nu facă zgomot, acoperite cu desagi de toate mărimile plini care cu cartofi, care cu haine, care cu mălai. Deasupra aşezau în curmeziş două scaune cu fundul spart şi cu câte un picior lipsă. Schimbaseră de curând locul de unde scoteau benzina, pentru că omul lor din rafinărie îi anunţase că se aflase ceva, vechiul loc era urmărit noapte de noapte.

Se apropiară de pădure cu farurile stinse, ieşiră de pe drum şi se afundară printre copaci, oprind la o distanţă suficient de mare pentru ca motorul să nu fie auzit. Achim se strecură până la conductă, pândi o vreme ca să se asigure că omul lor era singur, apoi dădu semnalul pentru cei rămaşi la camion.

Picu şi Păvăluţ aduseră canistrele şi le umplură cu gesturi iuţi, pricepute, apoi le încărcară la loc, în ladă. Achim merse o bucată de drum pe jos, cu o sută de metri înaintea camionului, cercetaş. Noaptea era liniştită, fără lună, numai două-trei stele şi ei singuri sub cerul înalt. Îl culeseră şi pe Achim de pe drum şi porniră cu toată încrederea către casă. Păvăluţ conducea cu cotul scos pe geam. Picu scruta întunericul şi alegea în gând clienţii către care avea să meargă, de data aceasta, marfa.

La o cotitură, în oglinda retrovizoare luci o pereche de faruri. În spatele lor apăruse o Pobeda neagră, al cărei şofer conducea cu o viteză mult prea mare pentru ora aceea târzie din noapte.

— Caraliii, spuse Păvăluţ, trăgându-şi repede cotul înăuntru, şi, schimbând viteza, coti pe alt drum, îndepărtându-se de casă.

Din spate, Achim bătu cu palma în cabină:

— Vin după noi, Păvăluţ!

— Numărul, Achim, numărul! îi strigă Picu, făcându-i semne prin gemuleţul din spate să se uite la numărul Pobedei. Ce număr au?

— 2326-B, strigă Achim din spate, suflând peste gemuleţ ca să-l aburească şi scriind acolo numărul cu degetul, ca să fie sigur că l-a înţeles.

— Bucureşti, spuse Picu încet către Păvăluţ, în vreme ce se aplecase şi căuta pe dibuite cu mâna pe sub scaunul său. Nu-s ai noştri. Pesemne Astra şi-o fi tocmit detectivi ori ceva.

În mâinile lui apăru o cârpă de bucătărie făcută sul, din care Picu scoase la iveală un revolver cu şase focuri. Luat prin surprindere, şoferul apăsă şi mai tare acceleraţia, prăvălindu-l pe Achim peste desagi, scaune şi canistre.

— Ai înnebunit, Picule? strigă Păvăluţ, plimbându-şi iute privirea când la revolver, când la drum. Eu nu mă bag în aşa ceva! Să fiu al naibii, Picule, nu mă bag!

— Achime, rămâi acolo, jos! strigă Picu Zaharescu către cel din spate. Jos!

Apoi deschise geamul, se aplecă în afară şi trase către înapoi, în sus, un foc. Revolverul pocni sec. Câteva păsări adormite se ridicară gălăgioase de prin copaci. La Cotul Donului numai ofiţerii germani avuseseră revolvere. În cea dintâi noapte după ce fuseseră încercuiţi, rând pe rând, câte unul dintre soldaţii care supravieţuiseră se strecuraseră către liniile din spate, ale nemţilor aliaţi. De fiecare dată când vreunul izbutea să ajungă dincolo de încercuirea ruşilor, un foc scurt de revolver german punea capăt vieţii celui care-şi căuta scăparea. Din faţă îi împuşcau ruşii, din spate nemţii.

— Doar îi speriem, Păvăluţ, îi spuse Picu şoferului cu glas liniştit.

Din Pobedă se auziră focuri de revolver. Un glonţ atinse drugii de fier cu care erau prinse scândurile platformei camionului şi ricoşă, şuierând subţire pe lângă urechea lui Achim.

— Canistrele, Picule! strigă el. O să sărim în aer!

După încă o cotitură, înainte ca Pobeda să apară din nou în spatele lor, Achim încălecă marginea lăzii şi sări din camion, rostogolindu-se în întuneric. Pobeda continuă să-i urmărească pe Picu şi Păvăluţ mai bine de un ceas. Cu farurile stinse, camionul îşi continuă cursa numai pe drumurile de pământ care legau între ele satele de la poalele dealurilor, folosite de căruţaşi şi din această pricină pline de şanţuri adânci săpate în noroaie şi întărite peste vară.

— O să sărim în aer, repeta din când în când Păvăluţ, în vreme ce camionul se scutura din toate încheieturile, iar în spate canistrele pline zăngăneau, lovindu-se unele de altele şi toate de marginile lăzii.

— Pobeda lor o să se rupă prima, spunea Picu, iar revolverul dormea cuminte pe genunchiul lui.

De la o vreme, ceilalţi nu se mai văzură în spate. Poate că li se rupsese vreun pivot sau li se spărsese vreun cauciuc ori poate că doar nu le mai ajungea benzina ca să se întoarcă şi hotărâseră să renunţe la urmărire, îşi spuse Picu. Oricare ar fi fost cauza, Pobeda dispăruse. Păvăluţ aduse camionul pe un drum asfaltat şi drept de pe care puteau să pândească mai bine şi continuară să meargă încă vreun ceas. Când fură siguri că au scăpat, ascunseră canistrele în pădure, camionul îl lăsară în şopronul unui localnic căruia Picu îi plăti tăcerea, iar ei rămaseră vreo două nopţi la o ibovnică de-a lui Păvăluţ, departe de casă.

Când se întoarseră, Picu îi spuse scurt coanei mari:

— Gata cu asta.

Se lăsă de afacerea cu benzină şi se ocupă de afacerea cu ţuică a coanei mari, dezvoltând-o. În tot acest timp, coana mare îşi deschisese din nou crâşmă, de astă dată însă pe ascuns, sub pretextul unor întâlniri ca între vecini, pe butoaie vechi în loc de scaune şi cu ţoiurile aşezate pe etajerele cu ghivece de flori în loc de mese. Ţuica o făcuse până atunci într-un alambic improvizat, ascuns în beciul casei.

Picu ridică în spatele livezii o magazie fără geamuri, cumpără de la ţigani un cazan de cupru bătut la mână, arvuni toată producţia livezilor de pruni de prin vecini şi în cea dintâi toamnă umplu rânduri întregi de butoaie cu borhot. Tata Manu avea şapte-opt ani atunci când coana mare îi punea în mână ciocanul şi-l învăţa să spargă sâmburii de prună şi să-i arunce înapoi în butoaie, ca să aibă ţuica gust.

— Uite-aşa, fir-ai al boalii să fii, munceşte de mic, că ne-au luat ăştia tot, nimic nu mai avem, îi spunea ea. Ţine sâmburele pe dungă şi dă-i una cu ciocanul.

Ţuica era apoi încărcată în camion şi dusă la aceiaşi clienţi la care înainte duceau benzina, ba chiar şi la alţii noi, şefi ai restaurantelor naţionalizate de comunişti, care-şi făceau propriile lor afaceri. Strada intrase de mult înapoi sub papucul coanei mari. Gura ei bogată rostogolind blesteme peste curţile vecinilor se auzea din nou. Cei mai nevoiaşi deschideau dimineaţa poarta şi intrau în curte, găsindu-şi singuri de lucru sau aşteptând să iasă afară coana mare ori Picu ca să le dea ceva de făcut. Pe vreunul îl aflau măturând frunzele uscate cu un târn de nuiele, pe altul plivind buruiana dintre răsaduri. Toată viaţa, coana mare a avut femeie care-i făcea piaţa, femeie care-i spăla şi-i călca, om care îngrijea de animale, om la sapă, om la cazanul de ţuică. Le plătea ziua de muncă cu o strachină de mâncare, un ţoi de ţuică şi vreun leu.

— Nu ai încă un leu, coană mare? încerca vreunul mai curajos să schimbe prețurile, cu vocea coborâtă ca să păstreze discuția numai între ei doi. Să-mi ajungă baremi de țigări.

— Cum încă un leu, mă? Cum adică încă un leu? ridica glasul coana mare, dezvăluind intenționat încercarea nefericitului și făcând toate capetele din curte să se întoarcă spre ei. Ce, tu ai muncit de doi lei azi? Ți-a fost foame, ți-am dat ciorbă bună, ai mâncat. Ai vrut țuică, ți-am dat, ai băut. Pentru câtă treabă mi-ai făcut tu mie azi prin curte, nici nu trebuia să-ți mai dau și altceva. Hai, pleacă de aici!

Izgoniții plecau rușinați și se întorceau întotdeauna.

Cu patruzeci de ani înainte de deschiderea ușii

Sabi venise pe lume într-o iarnă grea de zăpezi. Sloiuri mari de gheață pluteau pe Dunăre, impunătoare și triste ca o procesiune de biserici smulse de pe temeliile lor și duse la vale de ape. Aerul încremenise într-o liniște nefirească. Peste noapte se lăsau geruri cumplite, înțepenind ușile și poarta în balamale și făcându-i pe bunicul Octavian și pe tata Manu să le lovească mărunt de-a lungul tocurilor, pentru ca ele să se desprindă.

Străbunica Simina tocmai se stinsese, după ce mai întâi dezmierdase îndelung pântecul rotund al mamei Cornelia, chemând pruncul:

— Ieși, dragu' bunicii, să te cunosc înainte să mă duc.

În acei ultimi ani, străbunica Simina și străbunicul Iacovache Dănilă locuiseră în casa cu marchiză de sticlă, alături de Sada și de Octavian. Fuseseră anii în care frații se adunau

cu toţii sub nuc, umplând curtea de viaţă verile, la ziua Siminei, ori primăverile, la ziua lui Iacovache.

După nunta copiilor, bunica Sada şi bunicul Octavian amenajaseră mansarda şi se mutaseră acolo, sus, lăsându-le lor casa întreagă. Tata Manu îi convinsese cu mare greutate pe Picu Zaharescu şi pe coana mare să meargă într-o primă vizită la viitorii cuscri, ca să se cunoască şi să ceară fata. Sosiseră într-o Dacia 1300 galbenă, nouă, aflată la primul ei drum. Opriseră în faţa porţii şi coana mare ieşise din maşină, alungând copiii vecinilor care înconjuraseră Dacia:

— Ia plecaţi de-aici, mă, neruşinaţilor! Ai boalii ce mai sunteţi, aţi şi pus mâinile pe ea, ia uite ce urme aţi lăsat!

Intraseră în curte păşind apăsat, Picu Zaharescu zornăise cheile maşinii tot timpul vizitei, coana mare îşi subţiase buzele şi tăcuse uneori, sub privirile lui tata Manu, care fulgerau ameninţător, apoi amândoi o cercetaseră îndelung pe mama Cornelia, din creştet până în tălpi şi înapoi, fără un cuvânt. Glasurile curţii amuţiseră, greierii, albinele, broaştele, chiar şi câinii vecinilor se temuseră. Numai un pescăruş scăpat deja dincolo, peste Dunăre, trimisese înapoi un ţipăt îndepărtat.

Salvase momentul bunica Sada, care se ivise din bucătărie cu cele dintâi platouri cu icre şi zacuscă de peşte şi continuase apoi să le tot schimbe pe masă cu alte şi alte bunătăţi, mutând atenţia coanei mari de la fată la ea. Despre cei doi tineri, căsătorie sau orice alte planuri de viitor nu se vorbi deloc, ceea ce-i făcu pe toţi ai casei să se simtă jigniţi, ca şi cum Picu Zaharescu şi coana mare nu ar fi fost mulţumiţi de ceea ce găsiseră şi atunci nu se hotărau să deschidă subiectul.

O vreme, tata Manu îşi stăpâni cu greu o furie care creştea în el cu fiecare minut ce trecea. Apoi, către sfârşitul mesei, când tuturor le era limpede că scopul vizitei nu fusese, de fapt, atins, fata nu fusese cerută de la părinţi,

tata Manu spuse că el şi Cornelia s-au hotărât să se căsătorească. Rostise cuvintele senin, fără patimă, un anunţ simplu cu care inversase raportul de forţe al întâlnirii, punând toată puterea pe talerul bunicului Octavian, al bunicii Sada şi al Corneliei.

— Ei, acum, dacă ne-am cunoscut, noi o să facem cale întoarsă că avem drum lung, încheiase coana mare vizita, ridicându-se în picioare şi scuturându-şi poalele rochiei de firimituri, cu palmele. Să ne vedem sănătoşi la nuntă, că aşa înţeleg că au de gând, să facă nuntă, mai spusese ea în loc de orice altă formulă de peţit. Treaba lor. Eu i-am spus lui Manu că la noi nu e loc, nu ştiu unde or să stea. Te pomeneşti că vine şi vreun copil, Doamne fereşte!

După plecarea lor, mama Cornelia plânsese îndelung, ruşinată de cercetarea la care fusese supusă şi de faptul că niciunul dintre ei nu vorbise cu ea. Bunica Sada se ascunsese în mansardă şi plânsese la rândul ei, de mila fetei pe care nu ştia cum avea să o protejeze. Bunicul Octavian îmbrăcase salopeta de lucru şi luase la rindea o uşă pe care avea de gând să o schimbe de mult, iar acum se pare că-i venise rândul. Tata Manu trecuse pe la fiecare, încercând să dreagă lucrurile.

Se căsătoriseră în toamna următoare şi rămăseseră în casa cu marchiză de sticlă, în care locuiau acum trei generaţii. Între tata Manu şi bunicul Octavian se închegă o complicitate de bărbaţi care sprijină pe umerii lor o familie numeroasă. Mama Cornelia rămăsese însărcinată târziu, după ani în care mai întâi aşteptase evenimentul cu teamă, apoi cu nerăbdare şi la urmă cu oarecare îngrijorare. Avusese o sarcină grea, voma tot ce mânca, iar foamea şi ameţelile îi puseseră răbdarea la mare încercare. Pe măsură ce sarcina avansa, se adăuga şi vremea tot mai mohorâtă, iarna se anunţa lungă şi grea de zăpezi, iar Corneliei nu-i mai intra nimeni în voie.

Se scurseseră două săptămâni peste termenul stabilit de doctor și trei peste cel al bătrânelor din vecini. Sada nu o slăbea pe viitoarea mamă din ochi, pândind cel mai mic semn. Ostenită de multele așteptări ale vieții ei, străbunica Simina se stinsese într-o noapte, ducând cu ea neîmplinirea de a nu-și întâlni strănepoata.

Sabi se născu la scurt timp după aceea, mutând generațiile înapoi cu încă una: Iacovache deveni străbunic, Octavian deveni bunic, iar Manu deveni tată. Pe peretele cu fotografii din sufragerie se afla câte una cu fiecare dintre ei ținând fetița în brațe.

Sabi avea șase ani atunci când ne-am cunoscut. Era cea mai serioasă fetiță din câte văzusem până atunci. Nu greșea niciodată nimic, nu se abătea de la promisiuni, nu se juca, nu glumea. Îmi amintesc că o vreme am admirat-o, cucerită complet de ea. Apoi însă perfecțiunea ei de bibelou de porțelan m-a plictisit și am atras-o după mine în tot felul de jocuri care ne purtau din mansardă până în beciul casei, de pe cea mai înaltă creangă a nucului până jos pe faleză, lângă Dunăre, ori de-a lungul gardului viu, înalt, ce ne despărțise toată copilăria de jumătatea de curte a *celorlalți*.

Ne ascundeam în mansardă, unde îi povesteam ceasuri întregi istorii inventate de mine pentru ea. Le nota conștiincioasă pe toate în caiete denumite multă vreme „romane“ și rămase pentru totdeauna neterminate.

Bunicul Octavian ne lua pe amândouă pe genunchi, deschizând în fața ochilor noștri o carte și citindu-ne din ea. Ne urcam în picioare pe un scaun așezat în fața peretelui cu străbunici, cercetându-le tainele din priviri și comparându-le apoi cu ceea ce descopeream în oglinzile ascunse printre fotografii.

Viața noastră de până acum fusese un joc de-a v-ați ascunselea pe care-l jucasem mai întâi cu mine însămi și abia după aceea cu cei din jur.

Aveam să pun capăt curând acestui joc, odată cu cartea pe care o aduceam cu mine.

§

În anii aceia, casa cu marchiză de sticlă avea un gard compact care ascundea vederii viaţa Zahareştilor. Singurul loc prin care puteam zări ceva era un brâu format din cercuri de o jumătate de palmă care tăia gardul cam la înălţimea ochilor mei. Îmi lipeam faţa de cercurile acelea şi priveam joaca Sabinei. Avea în curte un leagăn, nu o simplă scândurică atârnată de nuc cu funii, ci o întreagă construcţie meşterită anume ca să susţină o băncuţă frumoasă, cu inimioare pe spătar. Îmi amintesc că Sabi era aşezată în leagăn, picioarele ei spânzurau la o jumătate de metru de pământ, iar mâinile îi stăteau cuminţi în poală. Arăta ca şi cum ar fi aşteptat să dea cineva un prim impuls leagănului, pentru ca mai apoi ea să-şi poată lua avânt singură. Am privit-o mult timp, intrigată de tot ceea ce stârnea în mine fetiţa aceasta tristă.

— Ia un băţ şi împinge-te cu el în pământ ca să mişti leagănul, am spus după o vreme, vârându-mi gura printr-unul dintre cercurile gardului. Apoi o să-ţi poţi face vânt din picioare, înainte şi înapoi.

— Lasă-mă în pace! mi-a răspuns Sabi, primele cuvinte pe care le-am auzit de la ea şi cele pe care aveam să le aud cel mai des, ani întregi.

În ziua aceea am rămas aşa, de o parte şi de cealaltă a gardului, cercetându-ne tăcute. Se apropia prima zi de şcoală şi fiecare nouă zi aducea cu ea alte surprize, care păreau să dea viaţa Sabinei peste cap: un ghiozdan, o pereche de ghetuţe albe, moi, până la glezne, cu carâmbul dantelat, o uniformă pepit şi şase guleraşe albe.

— Câte unul pentru fiecare zi din săptămână, spusese bunica Sada. Apoi bunica ţi le spală, le apretăm, le călcăm şi o iei de la capăt.

Toate aceste pregătiri o înfricoşau pe Sabi, dar niciunul dintre ei nu părea să observe ceva. Numai eu vedeam ochii ei mărindu-se, maxilarele încleştându-i-se şi o auzeam repezindu-mă de fiecare dată:

— Lasă-mă în pace!

Mă întorceam la ea aşa cum cade ploaia pe pământ, pentru că nu are unde altundeva să se ducă. Mă apropiam de gardul lor cu un sentiment nelămurit că salvarea ei stă în puterea mea. Eram cu totul subjugată de Sabi, care era tot ce nu eram eu: un copil hotărât, curajos, sigur pe el şi magnetic. Totuşi, simţeam nevoia să o sprijin, iar asta sporea misterul care o înconjura, în ochii mei, pe Sabi.

— O să fiu cea mai bună la şcoală, îmi spusese ea în ziua în care îmi deschisese pentru prima oară poarta. O să învăţ cel mai bine din toată clasa şi o să-i întrec pe toţi la joacă în pauză.

— Şi la joacă? mă mirasem eu atunci, pentru că nu-mi trecuse prin cap că joaca ar putea fi un concurs la care cineva trebuie să fie cel mai bun. De ce şi la joacă?

— Ca să afle mama că sunt cea mai bună, îmi răspunsese Sabi, aşezând între noi două, pe leagăn, păpuşa Graţiela pe care o primise de la Sebastiana.

Prima zi de şcoală o găsi pe Sabi mai tăcută ca de obicei. În timp aveam să aflu că tăcerile ei însemnau tensiune şi nesiguranţă, dar în dimineaţa aceea îmi părea pregătită să ia lumea în stăpânire. Bunica Sada o pieptănă şi, pentru prima oară în viaţa ei de sălbăticiune liberă, îi prinse părul în două codiţe ridicate deasupra urechilor cu două funde mari, albe, ca aripile unui pescăruş. În drum spre poartă, bunica Sada încropi la iuţeală un buchet de tufănele culese din curte şi i-l puse în mână Sabinei:

— Pentru tovarăşa ta învăţătoare, spusese ea, învăţată de-acum cu titulaturile comuniste, acceptându-le aşa cum acceptase odinioară ruperea casei în două.

— De mâine mergem împreună, îi promisese bunicul Octavian, care rămăsese mult timp după plecarea ei în poartă, petrecând-o cu privirea. Dar astăzi e prima ta zi de şcoală. Azi te duci cu mămică-ta.

Mama Cornelia, într-o rochie bleu cu clinii în bie, tricotată chiar de ea, o aştepta pe trotuar. Soarele de toamnă scotea din părul ei blond cele mai neaşteptate nuanţe. Arăta ca o zână de gheaţă, contururile ei se estompau şi se pierdeau în lumina dimineţii din jur, ca şi cum natura şi-ar fi revendicat-o mai mult decât specia umană.

— Hai, a spus ea scurt, iar Sabinei glasul ei i-a sunat ca şi cum deja greşise undeva. Stai dreaptă! Întoarce vârfurile picioarelor în afară când mergi! Mersul unei fete trebuie să fie ca al unei balerine.

Lângă umărul Sabinei, mi-am privit picioarele şi am făcut un prim pas cu vârfurile mult răsucite spre exterior, după sfatul ei. Alături de mine, Sabi încerca acelaşi lucru. Amândurora ni se părea caraghios. Rămaşi în poarta casei cu marchiză de sticlă, bunica Sada şi bunicul Octavian se îndepărtau tot mai mult, cu fiecare pas pe care Sabi îl făcea spre şcoală. Atunci când s-a împiedicat, Sabi şi-a smuls mâna din mâna mamei Cornelia şi a continuat drumul cu un pas înaintea ei, încruntată cu îndârjire şi hotărâtă să ia şcoala în stăpânire chiar şi aşa, cu mersul împleticit.

Festivitatea de deschidere a noului an şcolar se ţinuse în sala cea mare a căminului cultural, peste drum de şcoală. Toate scaunele erau ocupate atunci când am ajuns noi. Am intrat împreună cu un întreg val de părinţi şi copii care au rămas în picioare, de-a lungul pereţilor. Nu vedeam nimic. Sabi m-a luat de mână şi am ştiut că totul va fi bine, fiindcă ea avea un plan de rezervă chiar şi pentru cazul în care nu ar fi fost aşa.

Am început să cercetăm tavanul sălii, pentru că, în marea de oameni, era singurul lucru pe care îl puteam vedea. De undeva răsuna un glas care curgea lin, ca la depănarea unei poveşti, dar nu se puteau desluşi cuvintele. De la o vreme, glasul deveni sacadat, rostind pe deasupra adunării câte două-trei cuvinte după care urma o pauză lungă. Mulţimea începu să se mişte încet, se iscă o viermuială,

făcând fundele mari, albe ale Sabinei să foşnească ori de câte ori cineva trecea pe lângă ea, împingând în stânga şi-n dreapta ca să-şi facă loc. Nimic din ceea ce se petrecea nu părea să aibă vreo noimă, dar Sabi era absorbită de cercetarea amănunţită a tuturor acestor lucruri noi şi neînţelese.

— Când te cheamă, să te duci pe scenă, auzirăm deodată glasul mamei Cornelia chiar între noi.

Cine să o cheme? Ştia cineva aici care era numele ei? Şi cum avea să audă, de vreme ce până atunci totul fusese numai murmurul unei mări care ameninţă să se ridice într-o furtună? Pe scenă? Cum avea să ajungă ea până la scenă? Nici nu ştia în ce direcţie putea fi scena. Tot ce vedea, foarte aproape de ochii ei, erau taliile unor mame necunoscute şi umerii unor copii mult mai mari decât ea. Întrebările explodară în capul Sabinei. În vreme ce urechile prinseră a-i ţiui, mintea ei scoase la iveală un plan de criză: avea să-şi încordeze auzul ca să înţeleagă când era chemată, apoi avea să meargă în direcţia în care privea acum mama Cornelia.

Glasul care plutea pe deasupra tuturor îşi continua neabătut litania sacadată din care Sabi prindea la răstimpuri câte un „a" sau un „o". Târziu, peste ani, intrigată de faptul că amintirea acelei prime zile de şcoală îi stăruia în minte cu un întreg bagaj de sentimente de ruşine, panică şi umilinţă, Sabi avea să analizeze adesea momentul în căutarea cauzei, dar mai cu seamă a unei alte soluţii, mai bune, chiar dacă târzii.

— Sabina, dă-i drumul! Ce ţi-am spus eu? îi prinse mama Cornelia umărul ca într-un cleşte, împingând-o cu nemulţumire printre două mame care-i tăiau calea. Mergi! mai auzi ea din spate.

Greşise undeva. De data asta chiar greşise cu adevărat, înţelegerea acestei catastrofe coborî în Sabi valuri de ruşine. Cu siguranţă toată marea aceea de oameni din jurul ei

ştiau că ea greşise, că era nevrednică şi neajutorată, o povară pentru mama sa, pe care o făcea, iată, de ruşine.

— Şi pe tine o să te cheme tot Zaharescu, ca pe noi, îmi spuse Sabi în vreme ce ne făceam loc cu mâinile prin mulţime, încercând cu disperare să ajungem la locul misterios de unde cineva strigase numele Sabinei. Noi suntem toţi Zaharescu.

Am ştiut că-mi vorbeşte numai ca să-şi potolească bătăile inimii. Încă de pe atunci avea nevoie să ia pe cineva sub protecţia ei atunci când se simţea pierdută. Responsabilitatea pe care o purta faţă de altcineva avea darul de a o linişti, iar ea putea din nou să respire, mintea ei înflorea în planuri pentru punerea în ordine a lumii acesteia solicitante. Când anume, pe drum, devenise greşeala echivalentă cu catastrofa pentru Sabi, asta nu descoperisem nici măcar după ce toate acestea aveau să se sfârşească.

Ajunserăm într-adevăr la picioarele unei scene pe care se afla tovarăşa învăţătoare, înconjurată de copii. Abia acolo, pe scenă, am înţeles că strigase până atunci catalogul, iar fiecare copil de clasa întâi urca pe scenă, alăturându-se colegilor săi. Carevasăzică lucrurile nu erau haotice, exista o ordine în tot ce se întâmpla, numai că noi nu o văzuserăm. Ceva mai liniştite, am urcat şi noi, de mână, fără să ne mai dezlipim ochii de ea. Îşi trecea mâna pe deasupra creştetelor noastre şi ne tot număra:

— Vasilescu? Cine este Vasilescu? Aici, bine. Zaharescu? A venit şi Zaharescu? Aici. Bine. Zăvoianu?

Din ziua aceea am rămas nedespărţite. Ca şi Sabi, aveam să fiu încredinţată pentru încă vreo câţiva ani că numele de familie al tuturor celor din casa cu marchiză de sticlă era Zaharescu. Sabi nu mi-a mai dat drumul la mână mult timp, iar eu aveam sentimentul că asta o ajută mai mult pe ea decât pe mine. Funcţiona mult mai bine atunci când alţii depindeau de ea. Prezenţa mea, cu toate neputinţele şi şovăielile mele, avea efectul de a o calma, de a o organiza şi a-i limpezi gândurile.

— Perfect, suntem toţi, spuse într-un târziu tovarăşa învăţătoare. Haideţi după mine!

Porni ca un crucişător către culise, cu toată liota de copii pe urmele ei. Schimbarea neaşteptată o dezechilibră din nou pe Sabi.

— Unde ne duce? am întrebat-o, pentru că adesea preluam îngrijorările ei.

— Nu ştiu, răspunse ea, concentrată şi neliniştită, iar mâna i se crispă pe a mea. Să ne gândim.

— Poate ne scoate afară din mulţimea asta ca să ne găsească mai uşor mamele noastre, am propus eu o idee.

Am înaintat cu grupul clasei întâi, am străbătut pe urmele tovarăşei învăţătoare coridoare înguste, şerpuite, am coborât câteva trepte şi am ieşit cu toţii, într-adevăr, în curtea căminului cultural. Atunci când ea a aliniat însă copiii la marginea trotuarului, făcând semn unei maşini să oprească şi trecându-i strada, Sabi s-a oprit brusc, îndreptându-şi umerii ca pentru atac.

— Nu ne duce la mamele noastre, spuse ea, iar descoperirea îi puse multă hotărâre în gesturi. Ne duce în şcoală. Trebuie să o anunţ pe mama unde sunt. Trebuie să stabilesc cu ea un punct de întâlnire pentru întoarcere.

Am făcut amândouă stânga împrejur şi ne-am afundat în valul de oameni care ieşeau din căminul cultural. De data aceasta înaintam împotriva curentului, ghiozdanele din spate ni se împotmoleau în câte un şold străin, iar noi trăgeam de ele fără nicio stânjeneală, stârnind reproşuri monosilabice în jur. Mama Cornelia avea să fie tare mândră de noi. De fapt, de Sabi, dar eram hotărâtă să fac la rândul meu tot ce-mi stătea în putere pentru ca asta să se împlinească. Anticipam momentul în care aveam să ne întâlnim, iar mama Cornelia avea să-i surâdă Sabinei şi să-i spună: „Bravo, sunt mândră că, în loc să te iei ca bleaga după toţi copiii, tu m-ai căutat ca să-mi spui unde eşti, aşa cum te-am învăţat mereu".

Mama Cornelia apăru de nicăieri şi o opri pe Sabi brusc, punându-i mâinile pe umeri:

— Ce faci aici? Nu te-ai dus în clasă, cu tovarăşa învăţătoare? o întrebă ea, scuturând-o ca şi cum ar fi dorit să scoată răspunsul din ea ca dintr-o puşculiţă.

— Am venit să vorbim despre plecarea acasă, spuse Sabi. Cum o să te găsesc? De unde ştim la ce oră ne dă drumul?

— Treci în şcoală imediat! îi răspunse mama Cornelia. Să te văd acum cum ai să-ţi găseşti clasa, dacă nu te-ai dus cu tovarăşa!

Greşise. În mintea Sabinei se lăsă deodată o tăcere îngheţată, ca şi cum toate lumile care pulsaseră până atunci acolo se stinseseră. Era abia prima ei zi de şcoală şi greşise deja de două ori. În piept simţi urcând o hotărâre fără margini, o putere străină cu care ştia că ar fi putut muta munţii din loc, iar obrajii şi ochii îi fură invadaţi de valuri fierbinţi de ruşine. Avea să-şi găsească clasa indiferent cu ce preţ, îşi spuse, iar preţul acela părea să fie uriaş, o mână sau un picior, un ochi la care cu siguranţă va trebui să renunţe ca să-şi repare greşeala.

Amintirea primei zile de şcoală avea să nu o mai părăsească niciodată pe Sabi, revenind cu asprime de fiecare dată când ea se simţea ruşinată sau panicată. Avea să o poarte într-un buzunar secret, ca pe un talisman de jar cu puteri întunecate care îi ardea palmele ori de câte ori îl scotea ca să-l cerceteze. Uneori o retrăia din exterior, privind de deasupra coroanelor copacilor cum Sabi cea de şase ani se împotriveşte cu greu valului de părinţi care ieşeau din căminul cultural şi cum mama Cornelia o scutură de un umăr. Alteori intra în ea însăşi şi vedea întâmplarea cu ochii de atunci, iar acestea erau cele mai grele retrăiri, pentru că vinovăţia şi o umilinţă neputincioasă o copleşeau cu aceeaşi forţă ca în trecut.

Sabi cea de şase ani era o coajă rămasă pe loc în plasa timpului, pe care Sabi adultă învăţase să o îmbrace şi să

o dezbrace cu uşurinţă. Viaţa ei era plină de astfel de coji presărate de-a lungul trecutului, pe care Sabi obişnuia să le mai probeze din când în când, pe măsură ce avea noi revelaţii despre oameni şi comportamente.

În vremea din urmă, mai ales după ce uşa dintre cele două jumătăţi ale casei fusese descuiată, Sabi se întorcea tot mai des şi intra în coaja aceea de şase ani care tânjea după atenţia mamei Cornelia, privind întâmplările acelei zile cu experienţa pe care i-o dăduse naşterea Sarei-mici. Iertarea începuse aici, iar Sabi înţelesese curând că trebuia să repete metoda cu fiecare amintire în parte. Gesturile făcute sau nefăcute de mama Cornelia trebuiau trecute prin maşinăria aceasta complicată a retrăirii dinăuntru şi din afară până când, una câte una, aveau să-şi piardă puterea de a o chinui.

Mama Cornelia rămăsese atunci pe trotuar. Inima Sabinei bubuia în trei locuri când intrase în şcoală: în urechi, în tâmple şi în stomac. Înaintea ei se întindea un hol nesfârşit care o intimida. Pe pereţii îmbrăcaţi în lambriuri se înşirau tablouri ale unor voievozi pe care Sabi îi cunoştea din cărţile bunicului Octavian. O tăcere de catedrală pustie despărţea şcoala de restul lumii. Îşi prinse curelele ghiozdanului cu mâinile şi îl săltă în spate, făcând penarul să zornăie. Puterea cea străină i se zbătea în piept, ca un dulău care încearcă să rupă lanţul. Îi trebuia un plan. Avea nevoie numai de un plan, oricât de simplu ar fi fost el, pentru ca tot haosul stârnit în jurul ei, care-i făcea inima să bată în trei locuri, să dispară.

Ridică mâna deasupra capului, apăsă clanţa primei uşi şi o deschise cu un curaj vecin cu obrăznicia, cercetând din prag chipul învăţătoarei de la catedră. Nu era tovarăşa ei. Închise uşa cu un pocnet şi continuă cu următoarea, pentru că planul părea bun. Avea să verifice toate clasele, rând pe rând, cu riscul de a atrage pe urmele ei învăţătoarele întregii şcoli. Găsi clasa întâi în spatele celei de-a

patra uşi şi inimile Sabinei se contopiră din nou într-una singură, domolindu-şi zbaterile.

— Unde umbli, Zaharescu? surâse tovarăşa, iar glasul ei liniştit, ca şi cum nu se întâmplase absolut nimic, puse din nou în mişcare pulsaţia lumilor din mintea Sabinei, încălzind aerul în preajma ei. Am crezut că nu vrei să-ţi petreci anul cu noi. Aşază-te undeva ca să putem continua istorisirea. Tocmai le povesteam colegilor tăi că azi-dimineaţă m-au căutat nişte iepuraşi acasă.

Cu iepuraşii aceştia avea să înveţe Sabi adunarea, scăderea, înmulţirea şi împărţirea, iar tovarăşa învăţătoare nu avea să recunoască niciodată, nici măcar la sfârşitul clasei a patra, că totul a fost numai o poveste şi că iepuraşii nu există.

Pe mama Cornelia o găsi la poarta şcolii atunci când prima zi se sfârşi. Gestul ei de a o lua de mână îi păru o aluzie la întâmplarea de dimineaţă, când Sabi nu se descurcase, aşadar trebuia acum sprijinită ca un copil mic, prea mototol ca să meargă singur. Îşi smulse mâna dintr-a ei pentru a doua oară în ziua aceea şi merse către casă cu un pas în faţă. Respinse cu hotărâre toate încercările de împăcare ale mamei Cornelia, iar lucrurile rămaseră nelămurite. Acasă, aceasta povesti cu dezamăgire în glas cum se pierduse Sabi de clasa ei, cum toţi copiii în afară de ea pricepuseră ce aveau de făcut, apoi nu ne-a mai aruncat nicio privire tot restul zilei. De fapt, lui Sabi, pentru că nu cred că ştia de existenţa mea.

Ori poate că ştia?

Dar dacă undeva, în preajma mamei Cornelia, se ascundea încă o mamă pe care noi nu o vedeam? O mamă cu totul diferită, care nu-şi lasă niciodată fetiţa singură, o priveşte în ochi şi o piaptănă, îi vorbeşte şi îi răspunde la întrebări. O mamă vulnerabilă, un fel de alter ego de sticlă al mamei Cornelia, care ar putea să se spargă, şi atunci ea o păstrează ascunsă, ca să o protejeze. Ochii

mei s-au mărit cu surprindere la gândul acesta neaşteptat şi am privit-o cu toată atenţia. Şi-a scos rochia bleu cu clinii pe bie, tricotată chiar de ea, a spălat-o într-un lighean, în curte, şi a întins-o în soarele blând de toamnă, în vreme ce bunica Sada descheia din năsturei guleraşul alb de la uniforma Sabinei şi-i prindea altul curat pentru a doua zi dimineaţă.

Sabi se ţinuse de cuvânt şi fusese prima din clasă. Îndârjirea cu care lupta pentru acest loc impusese repede respect şi răspândise o oarecare teamă printre colegii ei. În primii ani de şcoală, copiii îi recunoscuseră autoritatea şi o urmaseră. Apoi, pe măsură ce creşteau, dintre ei se desprinsese un grup rebel format în jurul unui băiat repetent care sosise printr-a treia şi care o privise amuzat pe cea mai măruntă fată din clasă.

— De ce trebuie să jucăm în fiecare pauză raţele şi vânătorii? întrebase el cu mâinile înfipte adânc în buzunarele pantalonilor şi un surâs impertinent în colţul gurii. Că aşa zici tu?

— Şi vrei să jucăm ce zici tu, atunci? îl înfruntase Sabi, care avea adesea astfel de cutezanţe ce mă speriau şi mă făceau să mă întreb dacă era conştientă de pericol.

Băiatul era de două ori cât ea, iar faptul că era repetent arăta că nu era foarte impresionat de consecinţe. Uneori mi se părea că Sabi o căuta cu lumânarea. Totuşi, atitudinea ei curajoasă, lipsită de orice şovăială, o ferise până atunci de deznodăminte neplăcute, pentru că mai mereu celălalt părăsea câmpul de luptă după ce cântărea puţin situaţia. O victorie împotriva celei mai mici fetiţe din şcoală nu ar fi fost vreun motiv de laudă.

— Cine vrea să jucăm altceva să vină după mine în spatele şcolii, spusese atunci băiatul cel nou şi pornise cu pasul leneş, cu mâinile în buzunare şi cu câţiva răzvrătiţi pe urmele lui.

Verile o desfăceau pe Sabi în două. Jumătate se retrăgea într-o lume îndepărtată în care Olguţa Deleanu pleca de pe moşia Medelenilor şi găsea adevărata corabie *L'Espérance*, însoţind apoi până în Ţara de Foc un Anton Lupan care-i era recunoscător. Cealaltă jumătate construia forturi apaşe în colţul dinspre Dunăre al grădinii, furând cearşafuri din scrinul bunicii Sada şi înnodându-le pe creanga unui cais pitic, obişnuit să păstreze astfel de taine, bătea cuie ruginite în scânduri vechi, numind această activitate construire de băncuţe pentru grădină, ori curăţa pomii de uscături, un pretext ca să dea apoi foc crengilor în spatele atelierului, care ajunsese să poarte mai multe urme negre ale nereuşitelor Sabinei.

Atunci când Sabi era Olguţa Deleanu, supunând neîndurătoare lumea, eu eram Monica ei, îngrijindu-mă să repar răutăţile sădite de ea în jur. Atunci când ea era Anton Lupan, bătând neliniştit oceanele lumii în lung şi-n lat după o himeră, eu eram un fel de Pierre Vaillant absent, de care Sabi avea nevoie ca să-şi fixeze cap-compas pe un vis de neatins.

Tânjea după dragostea mamei Cornelia şi atunci îşi petrecea câte un ceas întreg culegând flori sălbatice de pe faleza Dunării, potrivind culorile, meşterind un miez mai înalt din coada-şoricelului şi înconjurând apoi tot buchețelul cu frunze de ferigă ori pătlagină. Lega totul cu un fir de iarbă şi alerga la ea, întinzându-i buchetul fără o vorbă, numai privind-o drept în ochi, încântată de ea însăşi, plină de aşteptări.

— Mi-ai cules flori? spunea mama Cornelia, oprindu-se pentru o clipă din treburile care o făceau să măsoare bucătăria în lung şi-n lat, cu mişcări iuţi. Lasă-le undeva şi du-te la joacă.

— Nu-ţi plac? întrebase la a treia încercare Sabi, privind cu un ochi critic buchetul migălit îndelung.

— Îmi plac, dar sunt ocupată acum, tu nu vezi că am treabă? De flori îmi arde mie? explica mama Cornelia, ocolind-o pe Sabi prin bucătărie.

— Dar le-am cules pentru tine! spunea ea cu glasul acela care prevestea război.

— Sabina, te-ai plictisit şi cauţi ceartă? răspundea mama Cornelia cu iritare şi vreme de câteva zile se aşternea între ele o tăcere îndărătnică pe care fiecare se străduia să nu o încalce prima.

Vacanţele de vară şi le petrecea cu Sebastiana, care lucra ca translator la un minister şi primea bilete prin ONT, la mare şi la munte. Toate îndârjirile Sabinei se topeau în preajma Sebastianei, iar ea devenea blândă şi supusă ca şi cum ar fi aflat în sfârşit limanul unde putea să-şi odihnească trupul şi mintea obosite de atâta încrâncenare de a fi prima, de a deveni vizibilă pentru mama Cornelia.

Sebastiana apărea în curte la începutul lunii august, ca un Moş Crăciun de vară. Bagajele ei purtau surprize pentru Sabi prin cele mai neaşteptate buzunare: o nouă carte pentru copii, cu scrisul la fel de mic ca al cărţilor pentru oameni mari, ceea ce o umplea pe Sabi de mândrie, elastice colorate pentru prins părul, roz şi lila, într-o vreme când singurele culori de prin magazine erau alb, albastru, maro şi vişiniu, un stilou nou şi nelipsita ciocolată Toblerone.

Aducea şi veşti Sebastiana, poveşti incredibile dintr-o lume interzisă, pe care le depăna şoptit seara, sub nuc, în vreme ce tata Manu încingea grătarul, bunica Sada îşi punea coşuleţul cu lucrul în poală şi împletea milieuri cu croşeta, iar bunicul Octavian îşi punea două perechi de ochelari şi căuta în zadar în ziar vreun articol care să vorbească despre altceva în afară de vizitele de lucru ale lui Ceauşescu.

— Trupa Wham! s-a despărţit! anunţa Sebastiana cu o voce demnă de catastrofe planetare. Se zice că decizia are legătură cu o revelaţie pe care ar fi avut-o George

Michael, o să-ți povestesc eu la culcare, Cornelia, spunea ea, privind cu înțeles când la Sabi, care-și răsfoia cărțile cele noi la lumina palidă a becului atârnat sub nuc, când la Cornelia. Totul este sigur, George Michael a scos deja un single solo cu care a incendiat presa, americanii nici nu-l difuzează la radio. Nu-l difuzează americanii, tu îți dai seama ce melodie e asta?

Ochii Sebastianei scânteiau. Capul bunicii Sada se clătina mustrător dintr-o parte în alta, iar ea țâțâia ușor, cu ochii la milieu:

— Ț-ț-ț! Iar vorbiți din cele păcătoase!

Tata Manu așeza în mijlocul mesei pulpele de găini crescute în curte, rumenite pe grătar, și râdea:

— Nu erai tu, cumnată, îndrăgostită de el anul trecut?

— Dar nu știa nimeni așa ceva anul trecut, Manule! se apăra Sebastiana râzând. Nici el nu știa.

Noaptea cu arome de Dunăre și de grătar răsuna de hohotele lor de râs. Vorbele dinadins potrivite ca noi să nu înțelegem nimic sporeau magia acelor clipe în care ei erau tineri, chiar și bunicul Octavian îmi pare astăzi tânăr în amintirea aceea.

A doua zi dimineață, Sebastiana pornea mai departe, concediul ei abia începuse. O lua pe Sabi și plecau împreună la mare sau la munte, în tren născocea tot felul de jocuri pentru ea, cine vede prima un cal, cine numără prima toate vacile din cireada de pe câmp, cine vede cele mai multe mașini albe la bariera pe lângă care trenul trecea șuierând. Diminețile o învăța cum se pregătește un rucsac pentru o ascensiune pe munte, nu trebuie să lipsească ciocolata pentru energie, nu trebuie încărcat cu cantități mari de mâncare, pentru ca rucsacul să fie ușor, întotdeauna să existe o sticluță cu apă.

— Și păpușa Grațiela, strecura Sabi o propunere, iar păpușa Grațiela era înfiptă cu picioarele în rucsac și cu capul pe afară.

După toate aceste pregătiri demne de Kilimanjaro, porneau în drumeţii uşoare pe drumuri forestiere, oprindu-se la tot pasul ca să cerceteze lumea măruntă de sub pietre. Sebastiana petrecea câte un sfert de ceas cu fiecare turist necunoscut întâlnit pe drum, le vorbea cu surâsuri luminoase despre ea, despre Sabi, despre mine, şi nu pornea mai departe până nu afla numele, meseriile, detalii despre familiile şi despre vacanţa celorlalţi. Agenda ei era plină cu noi cunoştinţe la sfârşitul concediului.

O învăţa pe Sabi poezii despre care ea nu auzise niciodată, cu toate că avea întotdeauna cele mai lungi roluri la serbările şcolare, poezii care nu vorbeau nici despre partid, nici despre Ceauşescu, apoi le recitau împreună pe drumul de întoarcere la cabană, amuzându-se să stârnească ecouri prin munţi:

„Eu nu ştiu ce poate să fie
Că-mi sună mereu în urechi
Cu veşnica-i melancolie
Un basm din zilele vechi".

— Despre asta nu spui nimic la şcoală, o avertiza Sebastiana.

Copilăria rămăsese în urmă ca o tăcere sfioasă. Noi crescuserăm, legănate de legendele fermecate despre sirena Loreley şi de poeziile lui Heine cântate în gând într-o cadenţă simplă care ni se părea că vine chiar dinăuntrul versurilor. Sebastiana se căsătorise târziu, la capătul unui şir de iubiri sfârşite dureros, pe care le îngropa întotdeauna în umărul mamei Cornelia. Sosea uneori tristă şi plânsă, se retrăgeau amândouă în dormitorul cel mare şi, cu draperiile trase, în întunericul prietenos şi moale, Sebastiana povestea sfârşită de durere cum Edy avea pe altcineva, Bobby golise cocheta ei garsonieră şi dispăruse, iar Max încercase să se otrăvească, bolnav de gelozie.

— Mai alege-i şi cu nume româneşti, cumnată, spunea tata Manu, intrând între surori cu două pahare de socată rece şi bătând-o pe Sebastiana pe umăr, încurajator. Poate-i cu noroc.

— Manule, sunteţi toţi de piatră! Sufletul din mine l-aţi scos! îl lovea Sebastiana peste umeri şi spate, repetat, ca şi cum ar fi lovit toţi bărbaţii care o făcuseră să sufere vreodată.

Apoi râdeau toţi trei, ea încă înlăcrimată, dar încredinţată că totul avea să fie bine.

Atunci când Sebastiana l-a adus pentru prima oară în curtea casei cu marchiză de sticlă pe Mihai, bunicul Octavian l-a privit pe deasupra ziarului, bunica Sada a dispărut repede în bucătărie ca să frământe un aluat pentru plăcinte prăjite în tigaie, iar mama Cornelia şi tata Manu au schimbat pe ascuns o privire, ca echipele de comando care-şi calibrează rapid mişcările înaintea unei situaţii neprevăzute.

Mihai, intrat odinioară de pe băncile facultăţii direct în cel mai select institut de proiectări din Bucureşti şi din această pricină rămas până târziu cu faimă de copil-minune al institutului, era la vremea aceea sufletul petrecerilor şi nădejdea superiorilor în acelaşi timp. Înălţimea excesivă dădea gesturilor lui o uşoară nesiguranţă, o rigiditate ca şi cum încheieturile l-ar fi durut la fiecare mişcare, iar el ar fi făcut eforturi să rămână surâzător. Sebastiana, îndrăgostită şi fericită, a început prezentările:

— Manule, cumnate, l-am ales pe sufletul tău ca să nu te mai simţi singur atunci când vin la soră-mea. E fotbalist, joacă poker, bea bere, ştie să facă focul pentru grătar şi are Dacie. Ce zici, m-am priceput? încheie ea, încreţindu-şi nasul în felul acela alintat şi slobozind râsul ei ca un cadou.

Mihai privea către viitoarele rude de la înălţimea celor doi metri ai săi şi zâmbea. Stânjenit de prezentarea neprotocolară, bunicul Octavian se ridică, împături ziarul şi pofti oaspetele la masa de sub nuc.

— Unchiule, el este Mihai, mai spuse Sebastiana, apoi se lăsă pe vine, ca să ajungă în dreptul Sabinei, și continuă:

— Sabi, el este Mihai.

„Casă, el este Mihai“, termină Sabi în gând, iar casa cu marchiză de sticlă trase adânc aer în piept și îl primi pe nou-venit.

— Trebuie să-mi spui și defectul, cumnată, dacă vrei să fii credibilă, spusese tata Manu mai târziu, după ce atmosfera se mai destinsese, iar în jurul mesei rămăseseră numai tinerii. Care este defectul lui?

— E membru de partid, recunoscuse Sebastiana cu capul plecat a vinovăție. Dar în apărarea lui pot să-ți spun că e membru proaspăt, de două luni. Are nevoie la serviciu.

Cel mai bun inginer proiectant al institutului, Mihai intrase recent pe lista delegației care urma să plece în India, unde IPROMET construia un combinat siderurgic. Plecau însă numai inginerii care aveau dosarul bun și Mihai a fost imediat propus pentru intrarea în partid.

— În curtea asta nu intră comuniști, cumnată, tu nu știi regula? spusese tata Manu, îndulcindu-și vorbele cu un nou pahar de bere pe care îl umplu pentru Mihai. Ai de dat niște explicații, continuase el către viitorul cumnat.

Sabi îmi făcuse semn și urcaserăm amândouă în mansardă, unde ne petrecuserăm tot restul zilei privind la ei prin lucarnă și scriind din când în când câte o frază în jurnal. Întâmplările zilei nu se lăsau povestite. Eu propuneam câteva cuvinte, Sabi le răsucea o vreme în gând, apoi scutura din cap:

— Nu e bine. Să ne mai gândim.

Trei luni după deschiderea uşii

Sabi se ţinuse de cuvânt şi-i scrisese recent e-mailul acela Sebastianei. Îi vorbise despre toate acestea: subversivele ciocolate Toblerone ascunse în bagajele ei, drumeţiile cu Heinrich Heine, cartea lui Erich von Däniken istorisită sub pătură, stilourile cu peniţe de aur, Fram şi toată copilăria noastră se comprimaseră într-un e-mail pe care Sabi îl încheiase cu o invitaţie: „Dragă Sebastiana, te aştept la o seară de poveşti în care să-i aducem înapoi pe toţi, ca să ne mai bucurăm o dată de ei". Încercam să mi-o închipui la şaptezeci şi patru de ani, o zână bătrână cu părul argintiu, cu acelaşi râs cu care odinioară supunea tot ce era viu cale de o sută de metri împrejur şi cu toată tinereţea ei fabuloasă tăinuită acum numai în priviri.

Sebastiana răspunsese târziu, ori poate că răbdarea noastră nu era foarte elastică în privinţa acestui subiect. Cumpărase bilete de avion pentru decembrie, aveam să petrecem Crăciunul împreună.

— Ţi-am spus că o să le aduc împreună din nou, surâsese cu îngâmfare Sabi, dar de data aceasta renunţasem să-i mai taxez trufia, pentru că vestea mă aruncase într-o furtună de trăiri pe care trebuia să le cercetez.

Mă bucuram că Sara-mică avea să o cunoască pe Sebastiana. Consideram că atingerea unei fiinţe ca ea este benefică în viaţa unui om şi mă aşteptam ca Sara-mică să poarte mai apoi în ea întâlnirea ca pe o rezervă secretă de putere pentru momentele de răscruce ale vieţii ei. Mă temeam însă de o întâlnire de la care va lipsi tata Manu, absenţa lui avea să planeze deasupra tuturor ca un nor din care ploaia se încăpăţânează să nu vină, prelungind la nesfârşit o aşteptare chinuitoare. Mă nelinişte a şi felul în care Sabi va alege să-i spună mamei Cornelia ce făcuse. Mă îngrijora reacţia mamei Cornelia.

— De când mă ştiu mi-am dorit să fiu ca tine, i-am spus, pentru întâia oară cu invidie nedisimulată. Tu, cu viaţa ta model! Tu, care-ţi stăpâneşti cu atâta sofisticată eleganţă emoţiile şi-ţi permiţi să iei decizii corecte ce sunt peste puterile celorlalţi. Tu trimiţi un e-mail cu o invitaţie care ne va răscoli sufletele, iar eu mă frământ după aceea zile în şir, încercând să-mi separ sentimentele între ele şi să le denumesc. Nu mi se pare corect ca tu să reuşeşti să îţi stăpâneşti viaţa atât de bine, iar pe mine să mă laşi în bătaia vântului. Trebuie să fie un secret pe care nu mi l-ai spus până acum, trebuie să ai pe undeva o armă de care nu ştiu.

Sabi nu mă privea. Marile răscruci ale vieţii ei – divorţul, moartea lui tata Manu – păruseră întotdeauna să o mai înalţe cu un centimetru, astfel ca ea să-i poată acoperi pe toţi cu privirea şi să păstreze lucrurile în echilibrul lor de dinaintea dezastrului. Făcea asta numai din ochii aceia reci, plini de stăpânire de sine, uşor mustrători pentru cei care reacţionau haotic în jurul ei. Nu avea înţelegere pentru slăbiciunile omeneşti. Totuşi, reuşise cumva să le separe de oameni, pe care-i considera victimele neatente ale unor demoni interiori care puneau stăpânire pe ei din când în când. Nu oamenii din viaţa ei se făceau vinovaţi de căderi, ci blestematele de slăbiciuni se strecurau cu viclenie prin locurile mai puţin apărate, îmbrăcând oamenii ca pe nişte mănuşi şi jucându-i apoi după bunul lor plac. Slăbiciunilor vii, înzestrate cu voinţă proprie şi conştiinţă de sine, Sabi le declarase război deschis, iertându-i pe oameni şi dispreţuindu-le doar pe ele.

De data aceasta ridică numai din sprâncene cu iritare şi continuă să se învârtă prin apartament, adunând bagajul pentru a doua zi. Cartea apăruse în sfârşit, fusesem chemată la editură ca să-mi ridic exemplarele de autor şi mă oprisem cu pachetul în braţe direct în apartamentul ei. Era vineri, iar Sabi decisese pe loc că weekendul îl vom petrece împreună cu mama Cornelia, la Galaţi.

Mă lăsă singură în dormitor, în fața șifonierului deschis, și se mută în camera Sarei-mici. Auzeam sertare deschise și închise, un fermoar de rucsac, o altă ușă de șifonier. Apoi apăru din nou în fața mea. Atunci când vorbi, nu izbuti deloc să-și stăpânească un tremur puternic în glas, ceea ce mă înduioșă imediat, pentru că Sabi tulburată era demnă de toată mila din lume, nesiguranța era singurul lucru pe care nu știa cum să-l gestioneze.

— De când mă știu EU mi-am dorit să fiu ca tine! spuse, bătăioasă și temătoare, renunțând la cel de pe urmă scut dintre ea și adevăr și aruncându-se în această confesiune cu aceeași speranță nebună cu care cei prinși într-o clădire incendiată se aruncă pe fereastră de la etajul zece. Tu, cu toate căutările tale elevate, cu frământările rafinate pentru care întotdeauna găseai timp, cu incertitudinile fermecătoare pentru că sunt atât de omenești! Tu, care nu dai doi bani pe carieră, dar ai citit o sută de cărți numai ca să afli cine ești și de ce ai greșit atunci când ai greșit! Și mie mi-ar fi plăcut să-mi petrec viața căutându-mă, lenevind aristocratic în agore imaginare și contemplând întrebări existențiale, numai că zilele se terminau prea repede și nu mai apucam să o fac. Am rămas în final numai cu o singură întrebare care mie îmi ține loc de orice călătorii interioare: ce caut eu în viața asta? A cui este viața asta? Nu așa ar fi trebuit să fie!

— Ai spus că am o viață dezlânată, i-am răspuns, din ce în ce mai puțin impresionată de criza pe care vedeam că o începe, pregătită să merg până la capăt de data aceasta. Ai spus că ai muri dacă ar trebui să trăiești un singur an în instabilitate financiară, așa ca mine.

— Am spus, îmi răspunse, privindu-mă în ochi. Una dintre noi două trebuia să facă ce era de făcut, pentru ca cealaltă să poată rămâne invizibilă și să-și vadă în continuare de romanele ei.

Izbucnirea ei neaşteptată nu mă luase prin surprindere, dar descopeream asta abia acum, în faţa acestei Sabine răscolite de înţelegeri târzii. Tot mai des în ultima vreme o simţisem străină, se îndepărta de mine, căuta ceva nelămurit şi se lăsa pradă ezitărilor, aşa cum nu era obişnuită să facă.

— Tot ce fac este să împlinesc aşteptările mamei Cornelia, continuă Sabi cu un glas nou, foarte calm, aşezându-se pe marginea patului, cu ultimul tricou împăturit pe genunchi, şi să visez la clipa în care mă voi despovăra şi voi putea să-mi trăiesc viaţa mea. Nu mi-a plăcut niciodată să aştept, cum am ajuns în punctul acesta în care aştept de zeci de ani? Nu ea este cheia, ci eu. Eu trebuie să accept eventuala ei reacţie şi să ies din viaţa asta, ca să intru în sfârşit în a mea. Nu a fost niciodată responsabilitatea mamei Cornelia, întotdeauna a fost a mea şi nu mi-am asumat-o. M-am plecat cuminte sub scuza că împlinesc aşteptările ei şi am ales drumul cel mai uşor.

Aceea cred că a fost clipa în care am ştiut că avea să dea totul pe faţă.

— Am lăsat manuscrisul la vedere, pe măsuţa de sub peretele cu fotografii, mai spuse Sabi încet, cu oboseală în glas, în umerii căzuţi şi în privirile plecate spre tricoul pe care întârzia să-l pună în bagaje. La ultima vizită în Galaţi l-am lăsat la vedere.

— De ce ai făcut asta? am întrebat-o cu voce stinsă, nu pentru că nu cunoşteam răspunsul, ci pentru că aveam nevoie să-mi stăpânesc tremurul trupului, eliberând câteva cuvinte.

— Aşa am simţit nevoia, îmi răspunse ea calm. Am făcut ce am simţit, fără să am un plan în spate.

A doua zi dimineaţă am pornit la drum, ea tot la volan, iar eu tot alături de ea, aşa cum mergeam întotdeauna, pentru că niciodată nu mă lăsa să conduc. Pe bancheta din spate, Sara-mică îşi pusese căştile şi asculta ceva, cu

privirea pierdută în zarea aurie, unde soarele nu se ridicase încă. Faleza Dunării ne întâmpină cu copacii în culorile acelea de început de noiembrie care mă făceau întotdeauna să simt că sfârşiturile au totuşi farmecul lor, e drept că trist, dar nu lipsit de speranţă.

Am aflat-o pe mama Cornelia măturând curtea de frunze îngălbenite, aplecându-se din când în când ca să aleagă dintre ele vreo nucă rămasă ascunsă. Pe masă, sub o bufniţă din piatră pe care o folosea drept prespapier, se vedea manuscrisul căruia vântul de toamnă îi răsucea foşnit paginile. Am aşezat alături un exemplar al cărţii, cu gesturi ferite, în vreme ce mama Cornelia dispărea în casă fără să-mi dea nicio atenţie, cu Sara-mică ascunsă toată sub îmbrăţişarea ei.

— Sabi, întrebă ea mai târziu, când bagajele fuseseră duse în camere, iar Sara-mică se dădea în leagăn, cântând cât o ţinea gura, cine este fata asta?

— Care fată, mamă? spuse Sabi, dar vorbele ei nu sunară ca o întrebare, ci mai degrabă ca o mustrare.

— Fata asta care spune acolo, explică mama Cornelia, arătând prin fereastra bucătăriei către manuscrisul de sub nuc, că aţi crescut împreună, ba vă iubeaţi, ba vă certaţi. Prietena asta a ta, Simona.

Casa vui adânc, părând să se aşeze mai bine pe temelii, şi scârţâi la unison din toate cercevelele de lemn, dar nu mai slobozi prelungi sunete dureroase ca în trecut. De pe coridorul care unea acum cele două jumătăţi se strecura un fir de aer rece, cu miros de Dunăre.

— Mamă, nu există nicio prietenă, vorbi Sabi cu blândeţe, aşezându-şi mâinile pe umerii ei aşa cum faci cu geamurile fragile la cutremur, ca să preiei din vibraţie, iar geamul să nu se spargă. Eu am scris cartea. Întotdeauna am fost numai eu.

§

O voce interioară pe care nu o asculţi este o parte din tine pe care nu o laşi să trăiască. Sabi purtase însă întotdeauna în ea ceva în plus faţă de toate acestea.

Mă purtase pe mine, caldă şi vie.

Mă zbătusem mereu acolo, înăuntru, să mă fac auzită.

O ființă cu nimic mai prejos decât ea, poate înfricoşătoare prin felul în care vieţuiam, cu siguranţă înduioşătoare prin multele mele slăbiciuni, mă născusem odată cu Sabi şi îmi duceam traiul în pieptul ei. Ea simţise asta dintotdeauna.

Ori poate că eu o scosesem pe această Sabi din mine. În umbra mea, ea a crescut protectoare, apărându-mă de dureri şi eşecuri. Dar nu eu eram suma slăbiciunilor ei, ci ea era suma slăbiciunilor mele.

Revelionul acela de neuitat rupsese zăgazurile tăcerii mele. Atunci vorbisem pentru întâia oară cu adevărat, iar Sabi se trezise fără veste pe marginea unui abis, din faţă o chemau vânturi necunoscute, rele, în spate se auzeau tot mai stins zgomotele petrecerii. În adâncul abisului negru – ea însăşi, ca o sirenă ademenitoare. Pe margine – tot ea însăşi, înspăimântată. Ea sau eu. Noi amândouă, luptându-ne pentru viaţă. Viaţă se numeşte ceea ce se petrece în interior, ori în afară?

Din vârtejul de întâmplări pornit atunci, Sabi înţelesese mai multe lucruri adiacente, dar multă vreme nu ajunsese la cel principal. Îşi repetase adesea că ceea ce ne deosebeşte ne îndepărtează de ceilalţi sau că o voce interioară pe care nu o asculţi este o parte din tine pe care nu o laşi să trăiască, conştientă însă că nu despre asta era vorba cu adevărat. Sensul întâmplării de la revelionul acela fusese altul şi îl desluşise în sfârşit abia astăzi, odată cu cartea aşezată pe masa de sub nuc.

Acum, când scriu toate acestea şi trăirile confuze se limpezesc în cuvinte lămuritoare, îmi dau seama că nu suporta să mă vadă suferind, de parcă s-ar fi temut că nu

pot face față unei dureri, ca un fel de alter ego al ei de sticlă care s-ar fi putut sparge la cel dintâi eșec. Așa că Sabi se ridica mereu în picioare în spatele meu și mă apăra ca o leoaică, mai înainte ca eu să apuc să mă simt rănită, tristă, trădată, neînțeleasă.

A fost o vreme când dintre noi două vorbise numai Sabi. Abia atunci când ea s-a hotărât să-mi permită să fiu și eu rănită, la rândul meu, atunci când s-a convins că aș putea supraviețui atacurilor celor din jur, unui eșec sau vieții în general, cu proastele ei obiceiuri de a te trânti de toți pereții, abia atunci a făcut un pas într-o parte, lăsându-mă descoperită. Nu o făcuse cu prea mare încredere, dar meritul ei era totuși că se hotărâse să încerce.

§

Mă adunam astăzi din lumile interioare, verificându-mi simțurile și conectându-le cu lumea: degetele mele atingeau catifeaua feței de masă, urechile prindeau țipătul unui pescăruș, nările mi se înfiorau simțind mirosurile cunoscute de uleiuri amare și ochii mi se bucurau la vederea tufănelelor de lângă zidul casei. Lumea era aici, lângă mine, reală.

Eu eram aici, în mine, reală.

Totuși, nimic din toate acestea nu avea farmecul puțin trist, irezistibil, al amintirii țipătului unui pescăruș ori al amintirii mirosurilor copilăriei mele. Simțurile păreau să-mi tânjească după senzații pierdute, cu nimic mai prejos decât cele concrete de astăzi, sfințite însă de îndepărtarea în timp.

Timpul, eterna mea obsesie din care căutam să mă smulg, poate pentru că înțelegeam că aceasta ar fi adevărata, marea evadare, să scapi timpului, ori poate numai dintr-o frică omenească de schimbare timpul se dovedea o dată în plus stăpân calm și de neclintit a tot ceea ce există.

Puţinele clipe în care am fost fericită în viaţă au fost cele în care scriam. Avusesem multe izbânzi, dar izbânzile nu mă mulţumeau pe mine, ci pe mama, iar eu confundam apoi sentimentul plăcut că am făcut-o fericită pe ea cu propria mea fericire.

Clipele mele de fericire dintr-un colţ al mansardei, unde în copilărie mă ascundeam ca să scriu, cu capul printre porumbeii care-şi făcuseră cuiburi în lucarnă. Fericirea din dimineţile în care ştiam exact cum va înainta capitolul pe care-l începusem şi mă apucam de scris mai înainte ca oricine altcineva din casă să se fi trezit, ca şi cum nimeni altcineva nu mai exista pe lume, o planetă numai a mea, cu cafea, hârtie, stilouri, creioane ascuţite şi un laptop. Fericirea curată, cea mai simplă şi mai deplină, de după ultimul cuvânt al manuscrisului. Un singur lucru egalase vreodată toate acestea: clipa în care Sara-mică mă ţintuise pentru prima oară cu o privire bleumarin de pe altă lume, nu ştiu nici astăzi de unde a adus copilul ăsta ochii aceia bleumarin.

Numele meu este Sabina. Am visat să scriu cărţi de când mă ştiu. Părinţii m-au văzut ingineră şi directoare de fabrică de când m-am născut. Am fost mereu înzestrată pentru amândouă drumurile, un soi ciudat de scriitoare cu disciplină de directoare, cu o imaginaţie îngrijorător de bogată, dar şi cu o severitate tăioasă de profesoară intransigentă. Mi-au plăcut poveştile fantastice şi cifrele exacte.

Pe masa de sub nuc stă prima mea carte, un roman cu o copertă frumoasă, aşa cum am visat-o, cu numele meu şi titlul scrise pe mijloc:

Sabina Zaharescu
Casa cu marchiză de sticlă

Sfârşit

Cuprins

Eugen Uricaru, *Grădina Paradisului*
Nicolae Breban, *Act gratuit*
Radu Pavel Gheo, *Un drum cu Ceapă*
Nora Iuga, *Hipodrom*
Simona Sora, *Complezență*
Florina Ilis, *Pandemia veselă și tristă*
Mihai Zamfir, *În așteptare*
Felix Aftene, Lucian Dan Teodorovici, *Mustața lui Dalí și alte culori*
Dora Pavel, *Bastian*
Radu Țuculescu, *Femeia de marțipan*
Varujan Vosganian, *Patimile după Gödel*
Andreea Răsuceanu, *Vântul, duhul, suflarea*
Nichita Danilov, *Omul din eprubetă*
Veronica D. Niculescu, *Simfonia animalieră*
Simona Antonescu, *În umbra ei*

în pregătire:

Alina Nelega, *un nor în formă de cămilă*
Florin Lăzărescu, *Noaptea plec, noaptea mă-ntorc*
Iulian Ciocan, *Întunecimea zilei*

www.polirom.ro

Redactor: Giuliano Sfichi
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Irina Lăcătușu

Bun de tipar: aprilie 2021. Apărut: 2021
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700505, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la GANESHA PUBLISHING HOUSE – București
tel.: 021 423.20.58, tel./fax: 021 424.98.13,
e-mail: contact@ganesa.ro, web: ganesa.ro

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

Mama Cornelia mă asculta cu un amestec de sfială şi interes. Nu vorbisem aproape niciodată în curtea Zabareştilor. Intimidată de solicitările lumii exterioare faţă de mine, ruşinată de nereuşitele mele şi vrăjită de succesul pe care-l avea Sabi, cel mai adesea tăcusem şi o lăsasem pe ea să dezlege în locul meu toate situaţiile în care mă aflam. Sabi mă numea suma tuturor slăbiciunilor ei, pentru că nimic nu o provoca mai prompt decât o situaţie care mă rănea pe mine. Acum, când scriu toate acestea şi trăirile confuze se limpezesc în cuvinte lămuritoare, îmi dau seama că nu suporta să mă vadă suferind, de parcă s-ar fi temut că nu pot face faţă unei dureri, ca un fel de alter ego al ei de sticlă care s-ar fi putut sparge la cel dintâi eşec. Aşa că Sabi se ridica mereu în picioare în spatele meu şi mă apăra ca o leoaică, mai înainte ca eu să apuc să mă simt rănită, tristă, trădată, neînţeleasă. A fost o vreme când dintre noi două vorbise numai Sabi. Abia atunci când ea s-a hotărât să-mi permită să fiu şi eu rănită, atunci când s-a convins că aş putea supravieţui atacurilor celor din jur, unui eşec sau vieţii în general, cu proastele ei obiceiuri de a te trânti de toţi pereţii, abia atunci a făcut un pas într-o parte, lăsându-mă descoperită. Nu o făcuse cu prea mare încredere, dar meritul ei era totuşi că se hotărâse să încerce.

Pe copertă: Corneliu Drăgan-Târgovişte, *Portul Galaţi*, acuarelă, 37 × 27, 2021

Fiction Ltd

„Totul începe cu o venerabilă casă cu marchiză de pe malul Dunării, din Galaţi, în care două fete îşi petrec copilăria. O casă care ascunde un mister, pentru că nu au acces decât la o parte a ei. Când una dintre ele moşteneşte cealaltă jumătate de casă, începe o poveste fascinantă, plină de taine şi de întâmplări neaşteptate, care leagă trecutul de prezent. Pe un perete din sufrageria casei se află, la început, înşirate zeci de portrete care ulterior vor fi aduse la viaţă în roman.

Refăcând istoria unei familii de-a lungul unui veac, din Belle Époque până în cotidianul corporatist, cu biografii feminine pline de iubiri, împlinite sau nu, de dramatism şi de demnitate, Simona Antonescu reuşeşte să îşi captiveze cititorul strecurându-i sentimentul că prezentul nu e numai ceea ce se întâmplă sub ochii noştri, ci şi ceea ce s-a întâmplat cândva, într-o legătură de cauzalitate, iar trecutul conţine în el posibilitatea prezentului.

În umbra ei este o carte marca Simona Antonescu, plină de suspans, de intrigi alambicate, ce par a se prelungi de la o generaţie la alta, dar şi încărcată de nostalgie, ce revigorează cu mult farmec adevărul unei lumi pe care cititorul o simte vie, seducătoare, încărcată, până la ultima pagină, de mister.

Este şi cartea unei reveniri la sine, a asumării sinelui prin scris. Căci, spune naratoarea, «o voce interioară pe care nu o asculţi este o parte din tine pe care nu o laşi să trăiască».“

Bogdan Creţu

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-8443-4

www.polirom.ro

Carte publicată şi în ediţie digitală